

چۆن رزگارت ده‌بیت له ناخۆشی و ناره‌حه‌تییه‌کانی سه‌ر پر دی (صراط)؟

نوسینی

د. محمد بن ابراهیم النجیم

وه‌رگیرانی

م. شاخه‌وان جه‌واد له‌حمه‌د

تصویر ابو عبد الرحمن الكردی

6900

چوڼ پزگارت ده بیټ له ناخوښی و نارهمه تییه کانس سر پردی (صراط)؟

نوسینی:

د. محمد بن ابراهیم النعیم

وهرگیپرانس

م. شاخه وان جهواد نه حمده

پیش نویزو ووتارخوینی مرگه وتی (سدید نه حمده دی فدیله سوف)

له پیریادی - چه مچه مال

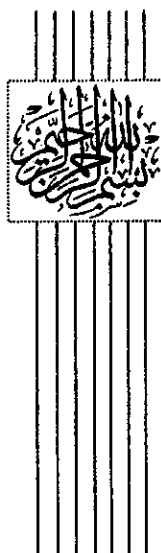
۱۴۳۱ ک - ۲۰۱۰ ز

چاپی یه که م

ناوس پەرتوووک
چۆن رزگارت دەبیّت
لە ناخۆش و نارهەتییەکانی
سەر پردی (صراط)؟

نوسینس
د. محمد بن إبراهيم النعیم
وەرگیڕانی
م. شاخەوان جەواد ئەحمەد

چاپی یەکەم: ١٤٣١ ک - ٢٠١٠ ز
ژمارەى سپاردن: ژمارە (٢٤٦) ی سالى (٢٠٠٢) پ
دراوه لە لایەن وەزارەتى رۆشنییری حکومەتى
هەریمی کوردستانهوه
مافی چاپکردن و ئەبەرگرتنهوهی پارێزراوه

بەنگەى بلاوکردنهوه
کتیبخانهى سیمما
ز.م. ٠٧٧٠١٣٣٦٠٨٩

کتیبخانهى زانست
کەلار

کتیبخانهى سیمما
چەمچەمال

کتیبخانهى سوننه
سلیمانی

پیشہ کی

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ نُبْنِئَا
مُحَمَّدًا، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، أَمَّا بَعْدُ:

موسلمانی خوشہ ویست به پاستی شاره زابوون له حالی دواپوژوو پوودانی
ئەو هەموو کارە ناخۆش و ناپەهەتانی که تیایدا، کاریکه زۆری
موسلمانان بێ ئاگان لیتی، به پادهیهک وایان لی هاتوو هەر باسی ناکەن و
بیری شی لێناکەنەو، له کاتیکی زۆر شاره زاو خەم خۆن له کارو باری ژیاانی
دوینا.

شاره زابوون و به ئاگابوون له ناخۆشی و ناپەهەتییهکانی سەر پردی
(صراط) یهکیکه لهو کاره گرنگانهی که پێویسته موسلمان بهردهوام بیری
لی بکاتهو له یادی نهکات، چونکه به هیچ شیوهیهک پزگار بوون نییه له
چوونه ناو دۆزهخ یان پویشن به سه ریدا، ههروهک خوای پهروهردگار سویند
دهخوات که ده بیته بهندهکانی به ناو دۆزهخدا به ریت، ههروهک دهفه رموویت:
﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۖ﴾ (٧١) ثُمَّ نَجَّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ
الظَّالِمِينَ فِيهَا جَذِيًّا ۖ﴾ (٧٢) (مریم: ٧٢-٧٣).

واته: ئەو خەلکینه! ئیلا ده بیته هه مووتان به ناو ئاگری دۆزهخدا یان
به سه ر پردی (صراط) دا تپه پەن، ئەو مُحَمَّد (ﷺ) ئەمه بریاریکه له لایەن
پهروهردگارته وه بپاوه ته و شتیکی هەتمیه، پاش چوونه ناو ئاگری دۆزهخ
یان پویشن به سه ر پردی (صراط) دا، پارێزگارو خواناسان پزگار دهکەین، وه
زالم و سته مکاران له ناو ئاگری دۆزهخدا دهسته و ئەژنۆ دیلینه وه (به چۆکدا

دهكهون و له دۆزهخدا ده ميئننه وه).

پۆيشتنى موسلمان به ناو ئاگرى دۆزهخدا برىتييه له پۆيشتن به سهر پردى (صراط) دا نهك چوونه ناوى، وه پۆيشتنى هاوهل برىاردهران و بى باوه پان برىتييه له چوونه ناو ئاگرى دۆزهخه وه، ئه مه بۆچوونى زاناي پايه به رز (عبدالرحمن كورى زيد كورى اسلم) ه (پهحمهتى خواى ليبيت) هه روهك زاناي پايه به رز حافظ حكمي (پهحمهتى خواى ليبيت) گيړاوييتيه وه ^(١).

قوناغى تيپه پېوون به سهر پردى (صراط) يه كيكه له ترسناكترين ئه و ناخوشى و نا پهحه تىيانه ئى كه پووبه پووى موسلمان ده بيته وه له دوا پۆژدا، وه موسلمان ترس و له رزو دله راوكيى ئارام نايته وه تا له و پرده پزگارى نه بيته و به جيى نه هيلايته و نه كه ويته پشتيه وه.

پيشبركيى راسته قينه و يه كلاكهره وه له نيوان خه لكيدا ئه وه يه كه له سهر پردى (صراط) پوو ده دات نهك له دونيا، خواى په روه رديگار ده فهرمو ويته: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ﴾ (يس: ٦٦).

واته: خو ئه گهر بمانه ويته نه بينن، ئه وه ئاسه وارى چاوه كانيشيانمان نه ده هيشته تا نه بينن، ئه و كاته پيشبركييان كرد به ره و پيكاكه پيكاى پردى (صراط) تا بيبين و بپه رنه وه، به لام چۆن ده توانن بپه رنه وه له كاتيكا ئيمه كوژمان كرديتن.

بۆيه ههر موسلمانيك به سه لامه تى ئه و قوناغه بپريته و به سهر ئه و پرده دا

^(١) بېوانه: معارج القبول للحافظ الحكمي (١٨٥٣/٢).

تنبه پیت، نه وه له ټاگري دوزخ پزگاري بووه و به هه ميشه يي سهر فراز بووه .
 ده ي که و ابو موسلمانى خوشه ويست چيت ئاماده کړد ووه بۆ پزگار بوونت
 له هه موو ناخوشى و نارپه حه تيانه ي که له سهر پردى (صراط) ديتنه پيت؟
 سويند به خوى په روه ردگار کاره که زور ترسناکه و گالته نييه ، چونکه يان
 پزگار بوونه ليتى، يان که وخته ناو ټاگري دوزخى زور سوتينه رى به ئيش و
 نازاره .

موسلمانى خوشه ويست له م کيتابه ي بهرده ستندا هه و لم داوه تيشکيک
 بخمه سهر ناخوشى و نارپه حه تى و ترسناکى پردى (صراط)، نه و يش له
 چوار به شدا:

به شى يه که م: پيناسه ي پردى (صراط) و نارپه حه تيبه کانى .
 به شى دووهم: ناخوشى و سوتانى سهر پردى (صراط) و نه و کارانه ي که
 ده بيتنه مايه ي پزگار بوون ليتى .
 به شى سى يهم: نارپه حه تى تاريكى سهر پردى (صراط) و نه و کارانه ي که
 ده بنه مايه ي پوناک که ره وه ي .
 به شى چوارهم: نه و تاوانانه ي که خاوه نه که ي به هويه وه ده چيته
 دوزخه وه .

له کۆتاييدا داواکارم له په روه ردگارى به تواناو به به زه يي پزگارمان بکات
 به په رحم و لى بوورده يي خوى له هه موو ناخوشى و نارپه حه تيبه ترسناکه کانى
 دواپوژ، به تايبه تى ناخوشى و نارپه حه تى سهر پردى (صراط)،
 آمين .

به‌شی یه‌که‌م: پیناسه‌ی پردی (صراط) و ناره‌حه‌تییه‌کانی

باسی یه‌که‌م: پردی (صراط) چییه؟

پردی (صراط): ئه‌و پرده‌یه که پاخراوه‌و دریژکراوه‌ته‌وه به‌سه‌ر پشتی دۆزه‌خدا، تیزتره‌ له‌ ده‌می شمشیر، باریکتره‌ له‌ تاله‌موو، خلیسکه‌و پیی له‌سه‌ر هه‌له‌خلیسکی، پێگه‌یه‌کی زۆر تاریک و سووتینه‌ره، به‌ملاو به‌ولایه‌وه کۆمه‌له‌ قولاپ و پاکیشه‌ریکی ئاگرینی پێوه‌ هه‌لواسراوه، موسلمانانی شوین که‌وتوانی پاسته‌قینه‌ی پێغه‌مبه‌ران (صلوات و سه‌لامی خویان له‌سه‌ر بیته‌) به‌سه‌ریا تیده‌په‌رن و پزگاریان ده‌بیته‌.

ووتراوه: دریژی ئه‌و پرده‌ سه‌خت و ناره‌حه‌ته‌ پانزه‌ هه‌زار سه‌له‌^(١).

جا ئه‌و موسلمانانه‌ی که‌به‌سه‌ریدا ده‌پۆن یان به‌ سه‌لامه‌تی پزگاریان ده‌بیته‌، یان به‌ ناره‌حه‌تی و ئیش و ئازاریکی زۆره‌وه، یان ده‌که‌ونه‌ ناو

^(١) پیناسه‌ی پردی (صراط) له‌ چه‌ند فهرمووده‌یه‌کی سه‌حیحی پێغه‌مبه‌روه‌ (ﷺ) وه‌رگیراوه، ته‌نها دریژی پردی (صراط) نه‌بیته‌ که‌ فهرمووده‌که‌ی "مُعْضَل" ه‌.

فهرمووده‌ی "مُعْضَل": ئه‌و فهرمووده‌یه‌یه‌ که‌ له‌ سه‌نده‌که‌یدا دوو که‌س له‌و که‌سانه‌ی که‌ گێڕاویانه‌ته‌وه نادیارن به‌ دوا‌ی یه‌کدا، زانای پایه‌به‌رز الجوزجانی (په‌حه‌مه‌تی خوای لیثیه‌ت) ده‌لایته‌: فهرمووده‌ی "مُعْضَل" خراپ‌تره‌ له‌ فهرمووده‌ی "مُنْقَطِع"، وه‌ فهرمووده‌ی "مُنْقَطِع" یش خراپ‌تره‌ له‌ فهرمووده‌ی "مُرْسَل"، فهرمووده‌ی "مُرْسَل" یش کاری پیناکرێته‌ و نا‌کرێته‌ به‌لکه‌، بپوانه‌: "اَللَّكْتُ عَلٰی اِبْنِ الصَّلَاح" (٢/٥٨١-٥٨٢)، وه‌ "توضیح الأفکار" (١/٣٢٩). واته‌: ئه‌و فهرمووده‌یه‌ی که‌ باسی دریژی پردی (صراط) ده‌کات، فهرمووده‌یه‌کی سه‌حیح نییه‌و نا‌کرێته‌ به‌لکه‌، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی دانهر میتاویه‌تی و باسی کردووه‌ منیش ده‌ستکاریم نه‌کردووه‌. وه‌رگیر.

ئاگرى دۆزەخەۋە.

ھاۋەلى بەرپىز سەلمان فارسى (خۋاى لى پازى بىت) دەفەر موۋىت: پىغەمبەر (ﷺ) فەر موۋىتەتى: ((... وَيُوضَعُ الصِّرَاطُ مِثْلُ حَدِّ الْمُوسَى، فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: مَنْ يَجُوزُ عَلَى هَذَا؟ فَيَقُولُ: مَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي، فَيَقُولُونَ: سُبْحَانَكَ مَا عِبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ))^(۳).

ۋاتە: ... پاشان پردى (صراط) لەسەر دۆزەخ دادەنرىت، ئەۋەندە تىژە بە ۋىنەى دەمى موس، فرىشتەكان دەلەين: كى ھەيە بتوانىت بەسەرىدا بىرۋات و تىپەرپىت؟ خۋاى پەرۋەردگارپىش دەفەر موۋىت: ئەۋ بەندانەى كە خۆم وىستم لىيە، پاشان فرىشتەكان دەلەين: پاكى و بى گەردى بۆ تۆ ئەى پەرۋەردگار بەپاستى ئىمە تۆمان بە تەۋاۋى نەپەرستوۋە عىبادەتى تەۋاۋمان بۆ نەكردوۋىت.

ھاۋەلى بەرپىز أبو سەيد الخدرى (خۋاى لى پازى بىت) دەفەر موۋىت: پىم گەيشتوۋە و بىستوۋە كە پردى (صراط) بارىكتەرە لە تالەموو، ۋە تىژترە لە دەمى شمشىر^(۴).

ۋە لە پىغەمبەر ۋە (ﷺ) بۆمان دەگىرپىتەۋە كە فەر موۋىتەتى: ((... ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجِسْرِ فَيَجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: مُدْحَضَةٌ مَزَلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِبٌ وَحَسَكَةٌ مُفْلَطَحَةٌ، هَا شَوْكَةٌ عُقِيفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ...))^(۵).

(۳) رواه الحاكم (۵۸۶/۴)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۳۶۲۶).

(۴) رواه الإمام مبين (۱۸۳).

(۵) رواه البخاري واللفظ له (۷۴۴۰)، ومسلم (۱۸۳).

واته: ... پاشان پردی (صِراط) ده هیتریت و له سهر پشستی دۆزه خ داده نریت، ووتمان: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) ئه و پرده چیه و چۆنه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: پردی (صِراط) ریگه یه که زۆر لوسه پیی له سهر به ند نابیت به لکو هه لده خلیسکیت، له سهر ئه و ریگه یه کۆمه له قولاپ و پاکیشه ریک هه یه، وه درکی (عُقِیْفَاء) پیوه یه که به له شیانه وه ده نووسیت و پایان ده کیشیت (ئو درکه ئاسنیک ی دهم تیژی چه ماوه یه که شتی پیا هه لده واسریت، وه کو ئه و قولاپه ی که قه سابه کان گوشتی ئاژه لانی پیا هه لده واسن)، پیی ده ووتریت درکی (سَعْدَان) که له وولاتی نه جد هه یه ...).

زانای پایه به رز شیخ ابْنُ العَیْمِیْن (په حمه تی خوی لیبت) ده لیت: لیتره دا پرسیاریک دیته پیشه وه و ده کریت: ئه ویش ئه وه یه: چۆن ده توانریت به سهر ریگایه کدا برۆیت له کاتیکدا به و شیوه یه یه؟

ئه ویش له وه لامدا ده لیت: کاره کانی دواړۆ قیاس ناکریته سهر کاره کانی دونیا، وه خوی په روه ردگار به سهر هه موو کاریکدا به تواناو به ده سه لاته، بۆیه نازانین چۆن به سهر یا تیده په ږن، ئایا هه موویان کۆده بڼه وه به یه کجار به سهر یا تیده په ږن؟ یان یه که به سهر یا تیده په ږن، خوی په روه ردگار زاناتره ^(١).

موسلمان ی خو شه ویست ده توانیت گه وره یی و فراوانی پردی (صِراط) بینیته پیش چاوی خۆت له کاتیکدا هه موو خه لکی له سهره (جگه له هاوه ل بریاره ران و بی باوه ران، چونکه ئه وان ناچنه سهر پردی (صِراط) به لکو

^(١) بېوانه: شرح العقيدة الواسطية لشيخ الإسلام ابن تيمية، محمد الصالح العثيمين (١٦٠/٢).

یه کسه بۆ دۆزهخ ده بردرین)، ئه و کاته ی که ئاسمانه کان و زهوی ده گۆد ریئت، ههروهک دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیئت) ده فره موویت: پرسیارم له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد سه بارهت به م ئایه ته: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ﴾ (ﷻ) (ابراهیم: ۴۸) (۷).

واته: له و پۆژه دا که قیامه ته ئاسمانه کان و زهوی ده گۆد ریئت بۆ ئاسمان و زهوی تر. و وتم: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) له و پۆژه دا خه لکی له کوین؟ ئه ویش فره مووی: له سه ر پردی (صراط)ن، له ریوایه تیکی تردا که ئیمامی الترمذی گێڕاویتی هه، پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی: خه لکی له و پۆژه دا له تاریکیدان له سه ر پردی (صراط).

(۷) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۸/۱۸)، ومسلم (۲۷۹۱)، و الترمذي (۳۱۲۱)، وابن ماجه (۴۲۷۹)، والدارمي (۲۸۰۹)، وابن حبان (۳۳۱)، والحاكم (۴۷۳/۲).

باسی دووهم:

تهنگ و چه له مه و ناره حه تی سهر پردی (صراط)

تیپه پوون به سهر پردی (صراط) دا به کیکه له ناخوشتین و ناره حه تترین و ترسناکترین قوناغه کانی دواپوژ، نه گهر له هه موو ناره حه تییه کان سه خترو ترسناکتر نه بیته، نه وهنده ترس و بیم و ناره حه تی تیدایه که به هیچ شیوه به که عه قل و نه فسی مروق ه کان ناتوانیت به رگه ی بگریته و ته حه ممولی بکات، نه وهه ی به لگه بیته له سهر نه مه، نه م چوار شته یه:

یه که م: له و شوین و کاته دا مروق هیچ که سی له بیر نییه جگه له نه فسی خو ی: دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیته) ده فه رموویت: جاریکیان باسی دواپوژ و ئاگری دوزه خم کرد، ده ستم کرد به گریان، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: بوچی ده گیریت؟ منیش و وتم: نه ی پیغه مبه ر (ﷺ) باسی دواپوژ و ئاگری دوزه خم کرد و گریام، پاشان و وتم: ئایا ئیوه له قیامه تدا مندال و که س و کارتان له بیر، نه ویش فه رمووی: ((أَمَّا فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ فَلَا يَذْكُرُ أَحَدٌ أَحَدًا: عِنْدَ الْمِيزَانِ حَتَّى يَعْلَمَ أَيَحِفُّ مِيزَانُهُ أَوْ يَثْقُلُ، وَحَيْثُ الْكِتَابُ حِينَ يُقَالُ: «هَؤُلَاءِ اقْرَأُوا كِتَابِيَّةً» حَتَّى يَعْلَمَ أَيْنَ يَقَعُ كِتَابُهُ فِي يَمِينِهِ أَمْ شِمَالِهِ أَمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِهِ، وَعِنْدَ الصِّرَاطِ إِذَا وَضَعَ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ))^(۸).

^(۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۴۴/۲۴)، وأبو داود واللفظ له (۴۷۵۵)، والحاكم (۵۷۸/۴)، وحسن إسناده شعيب الأرناؤوط في "تخريج أخاديت جامع الأصول لابن الأثير" (۴۷۵/۱۰)، به لام شينخ

واته: فهرمووی: له سئ کات و شویندا هیچ کهس کهسی له بیر نییه: له کاتی دانانی ترازوودا کهس کهسی له بیر نییه تا ئه و کهسه نه زانیت ئایا پیوانه ی کرده وه کانی سووک ده بیئت یان قورس؟ وه له و کاته ی کیتابی کرده وه کان وهرده گیریت و ده ووتریت: «ئه وه کیتابه کهمه بیخویننه وه» ئه و کهسه هیچ کهسی له بیر نییه تا نه زانیت ئایا کیتابه که ی به دهستی راستی وهرده گریت یان به دهستی چه پی یان له پشتیه وه؟ وه له و کاته ی که پردی (صراط) داده نریت له سه ر دۆزه خ بو په پینه وه ی موسلمانان به سه ریا؟ ئه و سئ کاته ئه وه نده ترسناکه هیچ کهس ئاگای له کهس نییه، نه ژن و میرد، نه براو خوشک، نه دایک و باوک و منداله کانیا، نه براده رو هاوپی و خوشه ویستان، نه کاربه دهست و شوین که وتووایان، هیچیان کهسیان له بیر نییه.

دووهم: ترسانی فریشته کان له ناخووشی و ناره حه تی پردی (صراط) له کاتیکدا لیبرسینه وه یان نییه:

هاوه لی به ریز سلیمان فارسی (خوای لی یازی بیئت) ده فهرموویت: پیغه مبه ر ﴿...﴾ فهرموویه تی: ((...)) يُوَضَّعُ الْمِيزَانُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَلَوْ وُزِنَ فِيهِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ لَوَسَّعَتْ، فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: يَا رَبَّ لِمَنْ يَزِنُ هَذَا؟ فَيَقُولُ اللَّهُ: لِمَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي، فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: سُبْحَانَكَ مَا عَبْدُكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ، وَيُوَضَّعُ الصِّرَاطُ مِثْلُ حَدِّ الْمَوْسَى، فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: مَنْ تُجِيزُ عَلَيَّ هَذَا؟ فَيَقُولُ: مَنْ شِئْتُ مِنْ

ئه لبانی ئه م فهرمووده یی به "ضعیف" داناوه، بیوانه "ضعیف الترغیب والترهیب" (۲۱۰۸)، وه "سنن أبي داود" (۴/۲۴۰، رقم حدیث: (۴۷۵۵).

خَلْقِي، فَيَقُولُونَ: سُبْحَانَكَ مَا عَبْدُنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ^(۹).

واته: ... له دواړوژدا ترازوو داده نريټ (بؤ كيښاني كرده وه كان)، نه گهر
 ناسمانه كان و زهوى پي بكيښريټ دهيان گريټ و دهيانكيښيټ (نه ونده
 گه ورهيه)، فريشته كان ده لئين: نهى په روه ردگار نه و ترازوو بؤ كيښانه
 ده كات، كي ده توانيټ پري بكات؟ خواى په روه ردگار ده فهرموويټ: بؤ نه و
 به ندانهى كه خؤم ويستم لييه، فريشته كان ده لئين: پاكي و بي گهردى بؤ تو
 نهى په روه ردگار به راستى ئيمه تؤمان به ته واوى نه په رستوووه و عياده تى
 ته واومان بؤ نه كروويټ، پاشان پردى (صراط) له سر دؤزه خ داده نريټ
 نه ونده تيژه به ويتهى دهمى موس، فريشته كان ده لئين: كي به سهريدا
 ده په پښيته وه، كي هه به به توانيټ به سهريدا به پيټه وه؟ خواى په روه ردگار
 ده فهرموويټ: نه و به ندانهى كه خؤم ويستم لييه، پاشان فريشته كان ده لئين:
 پاكي و بي گهردى بؤ تو نهى په روه ردگار به راستى ئيمه تؤمان به ته واوى
 نه په رستوووه و عياده تى ته واومان نه كروويټ.

سنيهم: وه ستانى پيغه مبر (ﷺ) له و شوي نه دا بؤ نه وهى شه فاعه ت بكات:

هاو هلى به پريز انس كوپى مالك (خواى لي پازى بيت) ده فهرموويټ: ((سَأَلْتُ
 النَّبِيَّ (ﷺ) أَنْ يَشْفَعَ لِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ: أَنَا فَاعِلٌ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ
 فَإِنْ أَطْلُبُكَ؟ قَالَ: أَطْلُبُنِي أَوَّلَ مَا تَطْلُبُنِي عَلَى الصِّرَاطِ، قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقِكَ
 عَلَى الصِّرَاطِ؟ قَالَ: فَاطْلُبْنِي عِنْدَ الْمِيزَانِ، قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقِكَ عِنْدَ الْمِيزَانِ؟ قَالَ:

^(۹) رواه الحاكم (۵۸۶/۴)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۳۶۲۶).

فَاطِمَةُ عِنْدَ الْحَوْضِ فَإِنِّي لَا أُخْطِيْ هَذِهِ الثَّلَاثَ الْمَوَاطِنَ)) (١٠).

واته: داوام له پیغه مبه‌ر (ﷺ) کرد که له پوژى دواييدا شه فاعه‌تم بۆ بکات، نه‌ویش فهرمووى: به‌ئى شه فاعه‌تت بۆ ده‌که‌م، ووتم: نه‌ى پیغه مبه‌ر (ﷺ) له کوئى بتبينم تا شه فاعه‌تم بۆ بکه‌ى؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووى: به‌ داوام بگه‌پئى و هولّ بده بمبينه له‌سه‌ر پردى (صِراط)، ووتم: نه‌ى پیغه مبه‌ر (ﷺ) نه‌گه‌ر پيټ نه‌گه‌يشتم و نه‌تم بينى له‌سه‌ر پردى (صِراط)، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووى: هولّ بده بمبينه لای ترازوو (له‌ کاتى کيشانى کرده‌وه‌کان)، ووتم: نه‌ى پیغه مبه‌ر (ﷺ) نه‌گه‌ر پيټ نه‌گه‌يشتم و نه‌تم بينى لای ترازوو؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فهرمووى: هولّ بده لای چه‌وزى (کَوَثَر) بمبينه، چونکه‌ من هه‌رگيز نه‌وسى شوينه جئى ناهيّلّم، به‌لکو به‌رده‌وام له‌و شوينانه‌م.

ده‌ى موسلمانى خوشه‌ويست جوان بير بکه‌وه‌و سه‌يرى هاوه‌لانى به‌پيژى پيغه مبه‌ر (ﷺ) بکه‌، چوّن باوه‌پى ته‌واويان به‌ پوژى دوايى هه‌بووه؟ وه باوه‌پى ته‌واويان به‌ هه‌موو نه‌و کارانه هه‌بووه که له‌و پوژده‌دا پوو ده‌دات، وه‌کو نه‌وه‌ى له‌ پيش چاويان بوپيټ، وه بپروانه هاوه‌لى به‌پيژ اَنَسِ كوپی مالِك (خوای لى پازى بيټ) چوّن مه‌وعيدى بۆ دانراوه، وه چوّن شوپنى بۆ ديارى کراوه تا شه فاعه‌تى بۆ بکريټ، نه‌مه‌ش هه‌مووى به‌ هۆى باوه‌پى ته‌واويان و ترسيان له‌و پوژده بووه، سه‌د خوژگه ئيمه‌ش وه‌کو نه‌وان بوينايه.

(١٠) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٣٢/٢٤)، والترمذي (٢٤٣٣)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (٣٦٢٥).

چوارهم: لهو کات و شوینه دا هیج کهس ناتوانیت قسه بکات تهنه پیغه مبه ران نه بییت (صلات و سه لامی خویان له سر بییت):

وه نه وهی ترسناکی پردی (صراط) دهربختا نه وهیه لهو شوینه دا هیج کهس ناتوانیت له کاتی په پینه وه دا قسه بکات، جگه له پیغه مبه ران (صلات و سه لامی خویان له سر بییت) که داوا له خوی په روه ردگار ده کهن تا شوین که وتوانیان به ساغ و سه لامه تی بیپه پینیتته وه و پزگاریان بکات، هه روه که هاوه لی به ریز أبو هریره (خوی لی پازی بییت) ده فهرموویت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: ((... فَيَضْرِبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأَمْتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ...))^(۱۱).

واته: ... پاشان پردی (صراط) له سر دوزه خ داده نریت، من یه کهم پیغه مبه ر (ﷺ) ده بم که نوممه ته که می به سر دا ده په پینمه وه، وه لهو پوژده دا هیج کهس ناتوانیت قسه بکات تهنه پیغه مبه ران نه بییت (صلات و سه لامی خویان له سر بییت)، وه ووته و پارانه وهی پیغه مبه ران (صلات و سه لامی خویان له سر بییت) لهو پوژده دا تهنه نه وهیه که ده لاین: نهی په روه ردگار سه لامه تیان بکه، نهی په روه ردگار سه لامه تیان بکه (...).

موسلمانان خۆشه ویست لهو فهرموودانه یی سه ره وه که باسما ن کرد نه وه پوون ده بیته وه که تیپه پین به سر پردی (صراط) دا یه کیکه له ترسناکترین قوناغه کانی دواپوژ، نه و نا په حه تیبه ش وا پیویست ده کات له سه رمان که

^(۱۱) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۳۲/۲۴)، والترمذي (۲۴۳۳)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۳۶۲۵).

سوور بین و ههولّ بدهین کاری چاکه زۆر بکهین و خوومان له خراپه و تاوان
بپارێزین تا پزگارمان بێت له ناخۆشی و ناپههتییهکانی سه‌ر پردی
(صراط).

هه‌ر بۆیه هاوه‌لی به‌رێزی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) مُعَاذِ كُورِي جَبَل (خوای لێ پازی
بێت) فه‌رموویه‌تی: ((إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَسْكُنُ رَوْعَهُ حَتَّى يَتْرُكَ جِسْرَ جَهَنَّمَ
وَرَاءَهُ))^(١٢).

واته: ئیماندار دلی ئارام نابێت و ترسی له‌سه‌ر لاناچیت تا به‌سه‌ر پردی
(صراط) دا نه‌په‌رێته‌وه‌و دۆزه‌خ نه‌که‌وێته‌ پشستییه‌وه‌.

وه‌ هاوه‌لی به‌رێز عه‌بدالله کوری مَسْعُود (خوای لێ پازی بێت) ده‌فه‌رموویت:
پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ يَمْشِي عَلَى
الصُّرَاطِ، فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً، فَإِذَا جَاوَزَهَا التَفَتَ
إِلَيْهَا فَقَالَ: تَبَارَكَ الَّذِي نَجَانِي مِنْكَ؛ لَقَدْ أَعْطَانِي اللَّهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنْ
الأُولَئِينَ وَالْآخِرِينَ ...))^(١٣).

واته: کۆتا که‌س که ده‌چیت به‌هه‌شته‌وه‌ پیاویکه کاتیك به‌سه‌ر پردی
(صراط) دا ده‌پوات، جاریك ئاسایی ده‌پوات و جاریك به‌ده‌مدا ده‌که‌وێت و
جاریك هه‌لاوی که‌رمی ئاگری دۆزه‌خی بو دیت و ئازاری ده‌دات، کاتیك
تیپه‌پی به‌سه‌ریداو پزگاری بوو لێی، ئاوڕیک ده‌داته‌وه‌و سه‌ییریک دۆزه‌خ
ده‌کات و ده‌لیت: به‌خششی زۆره‌ ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی که‌ منی پزگار کرد له‌

^(١٢) بروه‌نه: موعظة المؤمنين من إحياء علوم الدين للقاظمي (ص ٤٣١).

^(١٣) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٧٥/٢٤)، والبخاري (٦٥٧١)، ومسلم واللفظ له (١٨٧).

تۆ، به پاستى خاى په روه ردگار شتيكى به من به خشيوه (پزگارى كردم له
ئاگرى دوزهخ) به هيچ شيويهك به كه سى نه به خشيوه نه له پيشينان و نه
له كوتايان...).

باسی سی یه م :

نایا بن باومپان و دوو پروه کان به سهر پردی (صراط) دا دمپون؟

هه ندی له زانا یان بۆچوونیان وایه که خه لکی هه موویان (موسلمانان و بن باومپان) به سهر پردی (صراط) دا ده پۆن، به لام فه رمووده ی (صحیح) له سه حیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوو که هاو له پیرا دره ران و گاوردو جوله که به سهر پردی (صراط) دا ناپۆن^(۱۴)، له بهر ئه وه ی پیش دانانی پردی (صراط) فه رمانیان پی ده کړیت تا شوینی ئه و شته بکه ون که له دونیادا په رستوویانه، ئه وانیش شوینی په رستراوه کانیان ده که ون و بانگیکیان لی ده کړیت و ده که ونه ناو دۆزه خه وه، پاشان موسلمانانی ئه م ئوممه ته له ناخوشی و ناپه رحه تی ساحه ی مه حشه ردا ده میتنه وه، پاشان پردی (صراط) له سهر دۆزه خ داده نریت.

هاو له ی به پیز أبو سعید الخدری (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: ((قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ تَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ إِذَا كَانَتْ صَحْوًا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: فَإِنَّكُمْ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَئِذٍ، إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَيْهِمَا، ثُمَّ قَالَ: يُنَادِي مُنَادٍ لِيَذْهَبَ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ. فَيَذْهَبُ أَصْحَابُ الصَّلِيبِ مَعَ صَلِيبِهِمْ، وَأَصْحَابُ الْأَوْثَانِ مَعَ أَوْثَانِهِمْ، وَأَصْحَابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِمْ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَغَيْرَاتٍ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ تُعْرَضُ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، فَيَقَالُ:

^(۱۴) رواه البخاري واللفظ له (۷۴۴۰)، ومسلم (۱۸۳).

لِلْيَهُودِ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنِ اللَّهِ. فَيَقَالُ: كَذَبْتُمْ لَمْ يَكُنْ
لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ نَسْقِيَنَّ، فَيَقَالُ: اشْرَبُوا،
فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُقَالُ: لِلنَّصَارَى مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْبُدُ
الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ. فَيَقَالُ: كَذَبْتُمْ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟
فَيَقُولُونَ: نُرِيدُ أَنْ نَسْقِيَنَّ. فَيَقَالُ: اشْرَبُوا. فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ
كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، فَيَقَالُ: لَهُمْ مَا يَخْبِسُكُمْ وَقَدْ ذَهَبَ النَّاسُ؟
فَيَقُولُونَ: فَارَقْنَاهُمْ وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِنْهُ إِلَى الْيَوْمِ وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْحَقِّ
كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ. وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا، قَالَ: فَإِنِّيهِمُ الْجَبَّارُ. فَيَقُولُ: أَنَا
رَبُّكُمْ. فَيَقُولُونَ: أَأَنْتَ رَبُّنَا. فَلَا يُكَلِّمُهُ إِلَّا الْأَنْبِيَاءُ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ
تَعْرِفُونَهُ، فَيَقُولُونَ: السَّاقُ. فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ، وَيَبْقَى مَنْ
كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ رِيَاءً وَسُمْعَةً، فَيَذْهَبُ كَيْمَا يَسْجُدُ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا، ثُمَّ
يُؤْتَى بِالْجَسَرِ فَيَجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِيَّ جَهَنَّمَ. قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجَسَرُ؟ قَالَ:
مَذْحِجَةٌ مَرَلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِيبٌ وَحَسَكَةٌ مُفْلَطَحَةٌ، لَهَا شَوْكَةٌ عُقِيفَاءُ
تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، الْمُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ
وَكَاَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ، فَتَاجِ مُسَلَّمٌ وَتَاجِ مَخْدُوشٌ وَمَكْدُوشٌ فِي نَارِ
جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا...)) (١٥).

واته: ووتمان نهی پیغهمبر (ﷺ) ثایا نیمه خوی په روه ردگار ده بینین له
دواړوڅا؟ پیغهمبر (ﷺ) فه رموی: ثایا نیوه تووشی هیچ ناپهحه تی و
زه حمه تیک ده بن له کاتی سه بیرکردنی خوړو مانگ له پوڅیکی ساف و بی ته م

(١٥) رواه البخاري واللفظ له (٧٤٤٠)، ومسلم (١٨٣).

و هورداء؟ ووتمان: نهخير، پيغه مبه ر (ﷺ) فهرمووى: دهى كه وابوو ئيوه
تووشى هيچ ناره حه تى و زهحه تيك نابن له كاتى بينينى خواى
پهروه ردگاردا ههروهك چوّن تووشى ناره حه تى و زهحه ت نابن له كاتى
سهير كردنى خوړو مانگ له پوژيكي ساف و بئ ته م و هورداء، پاشان
پيغه مبه ر (ﷺ) فهرمووى: له پوژى دواييدا بانگ كه ريك بانگ دهكات با هه موو
گه ليك پروات بو لاي ئه وهى كه له دونيادا په رستويه تى و شويني بكه ويّت،
كه سانى خاوه ن سه ليپ (گاواره كان) له گه ل سه ليپه كانيان و بت په رسته كان
له گه ل بته كانيان ده پوّن بو ناو ئاگرى دوزه خ، ئه وهى كه ده ميئيته وه
ئه وانن كه خواى پهروه ردگاريان په رستوه له چاكه كاران و تاوانباران و
پاشماوهى گاوارو جوله كه (واته: له سه ر دينى خويان مابوون، به لام كاتيڪ
ئيسلام هات پتيان نه گه يشتبوو)، پاشان دوزه خ ده ميتريت و ده خريته پيش
چاو به ويتهى (سَراب) *، به جوله كه ده ووتريت: چيتان په رستوه له
دونيادا؟ ئه وانيش ده لّين: ئيمه له دونيادا عوزه يري كوپى خوامان په رستوه
(الطّيّل)، پتيان ده ووتريت: دروژان كرد، چونكه خواى پهروه ردگار خيزان و
كوپى نيبه، ئيستا چيتان ده ويّت و داواى چى ده كه ن؟ ئه وانيش ده لّين:
ده مانه ويّت ئاو بخوينه وه (كه رمای خوړ زور تينووى كردوون)، پتيان
ده ووتريت: برپوّن ئاو بخونه وه، كاتيڪ ده پوّن به رده بنه وه ناو ئاگرى
دوزه خه وه، پاشان به گاوار ده ووتريت: ئه ي ئيوه چيتان په رستوه له

* السّرَاب: بهو شته ده ووتريت: كاتيڪ له گه رمای هاويندا سه يري ده شتاييه ك يان سه يري سه ر
جاده يكي قبر ده كه يت شتيك دهرده كه ويّت وه كو ناو وايه، به لام ئاو نيبه، به لكو گه رمای خوړه يه كه
پهل دهكات به ويتهى ئاو.

دونيادا؟ ئەوانىش دەلەين: ئىمە لە دونيادا عيساي كورپى خوامان (ﷺ)
 پەرستووه، پىيان دەووترىت: درۆتان كرد، چونكە خواي پەرورەدگار خىزان
 و كورپى نىيە، دەي كەوابوو ئىستا چىتان دەوئىت و داواي چى دەكەن؟
 ئەوانىش دەلەين: دەمانەوئىت ئاو بخۆينە، دەووترىت: بېرۆن ئاو بخۆنەو،
 كاتىك دەرۆن بەردەبنەو، ناو ئاگرى دۆزەخەو، ئەمانە ھەر لەسەرەتاو
 دەچنە ناو دۆزەخەو، ئەوھى كە دەمىنئىتەو، ئەو موسلمانانەن كە خواي
 پەرورەدگاريان پەرستووه لە چاكەكاران و خراپەكاران، پىيان دەووترىت:
 چى پىگرى لىكرەن تا نەرۆن لە كاتىكدا خەلكى پۆيشتن؟ ئەوانىش دەلەين:
 ئىمە لە دونياشدا لە خۆيان و پەرستراوكانيان جيا ببويىنەو، وە ئىمە
 ئەمرو زياتر پىويستمان بە خواي پەرورەدگار، وە ئىمە گويمان لە بانگ
 كەريك بوو بانگى كردوو ووتى: با ھەموو گەليك بېرات بۆ لاي ئەوھى كە لە
 دونيادا پەرستوويەتى و شوئىنى بكەوئىت، ئىمەش چاوەرپىي خواي پەرورەدگار
 دەكەين، پىغەمبەر (ﷺ) ھەرمووي: پاشان خواي پەرورەدگار دىت بە
 شىوھىك جياتر لەو شىوھىيەى كە بەكەم جار بينىبويان، دەفەرموئىت: مەن
 پەرورەدگارى ئىوھەم، ئەوانىش دەلەين: بەلى تۆ پەرورەدگارى ئىمەيت، بۆيە
 لەو پۆژەدا ھىچ كەس قەسە ناكاو داوا لە خواي پەرورەدگار ناكات تەنھا
 پىغەمبەران نەبىت (صەلات و سەلامى خويان لەسەر بىت)، خواي پەرورەدگار
 دەفەرموئىت: ئايا لە نىوان ئىوھەم خواي پەرورەدگارى نىشانەيەك ھەيە تا
 پىي بناسنەو؟ ئەوانىش دەلەين: بەلى بە (ساقى) دەيناسينەو، كاتىك
 (ساقى) ھەلدەداتەو ھەموو ئيماندارىك سوجدەي بۆ دەبات، بەلام ئەو
 كەسانەي لە دونيادا سوجدەيان بۆ خوا بردوو بەلام بۆ پياو ناو دەركرەن

بډوډه (دوډوډه ګان)، ده يانه ویت و ګو ټيمانداران سوډه بهرن بډو خوی
 په روه رډګار، به لام پشتيان په د ده بیت ناتوانن سوډه بډو بهرن، پاشان
 پردی (صراط) ده هینریت و له سر دوزه خ داده نریت، ووتمان: ټه ی پیغه مبه
 (ﷺ) ټه و پرده چیه و چونه؟ پیغه مبه (ﷺ) فرموی: پردی (صراط)
 رنګه به که زډر لوسه پی ټه سر به ند نابیت به لګو ه ټده خلیسکیت، له سر
 ټه و رنګه به کومه له قولا پ و پاکیش رنګ هیه، وه درکی (عقیفاء) پیوه به که
 به له شیان وه دهنوسیت و رایان ده کیشیت، پی ټه ووتریت (سعدان) که له
 وولاتی نه جد هیه، ټيمانداران به سر یا ده په پنه وه ه یانه وه ګو: چاو تروکان
 ده په پنه وه، وه ه یانه وه ګو: شوقی ټاوینه ده په پنه وه، ه یانه وه ګو: با
 ده په پنه وه، ه یانه وه ګو: سوارچاکنک ده په پنه وه، ه یانه به پیاده
 ده په پنه وه، بویه ټه وانه ی که به سر یا ټه پڼ ه یانه به سه لامه تی پزګاری
 ده بیت، وه ه یانه پزګاری ده بیت به لام له ش و دم و چاوی پووشاوه،
 ه یانه به رده بیت وه ناو ټاګری دوزه خ و ناتوانیت به پنه وه، ه ټا کوتا
 که سیان پزګاری ده بیت که سیکه ده که ویت و ه ټده ستیت وه و پاده کیشریت،
 به و حاله ناخوشه به لام پزګاری ده بیت...

له ریوایه ټیکي تردا که ټیما می مُسَلِم (په حمه تی خوی لبیت) ګیږا ویتیه وه
 پیغه مبه (ﷺ) فرمویه تی: ((إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذِنَ مُؤَذِّنٌ لِيَبْعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا
 كَانَتْ تَعْبُدُ. فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ
 إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرِ
 أَهْلِ الْكِتَابِ، فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيَقَالُ لَهُمْ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ
 ابْنِ اللَّهِ. فَيَقَالُ: كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ، فَمَاذَا تَبْغُونَ؟ قَالُوا:

عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا. فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَالْهَا سَرَابٍ يَخْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ. ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى، فَيَقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ. فَيَقَالُ لَهُمْ: كَذَبْتُمْ. مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ. فَيَقَالُ لَهُمْ: مَاذَا تَبْعُونَ؟ فَيَقُولُونَ: عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا. قَالَ: فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كَالْهَا سَرَابٍ يَخْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ، أَنَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا. قَالَ: فَمَا تَنْتَظِرُونَ تَتَّبِعْ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ؟ قَالُوا: يَا رَبَّنَا فَارْقِنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا أَفْقَرَ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نَصَاحِبْهُمْ. فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ. فَيَقُولُونَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا "مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا" حَتَّى إِنْ بَعْضُهُمْ لَيَكَاذِبُ أَنْ يَنْقَلِبَ. فَيَقُولُ: هَلْ يَبْنِيكُمْ وَيَبْنِي آيَةً فَتَعْرِفُونَهُ بِهَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ. فَيُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ إِلَّا أَذِنَ اللَّهُ لَهُ بِالسُّجُودِ، وَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ اتِّقَاءَ وَرِيَاءٍ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ ظَهْرَهُ طَبَقَةً وَاحِدَةً كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ خَرَّ عَلَى قَفَاةٍ. ثُمَّ يَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ وَقَدْ تَحَوَّلَ فِي صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَقَالَ: أَنَا رَبُّكُمْ. فَيَقُولُونَ: أَأَنْتَ رَبُّنَا. ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَحِلُّ الشَّفَاعَةُ، وَيَقُولُونَ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ...)) (١٦).

واته: کاتیک پوڙی قیامت دیت بانگه ریک بانگ ده کات با هه موو گه لیک بپوات بۆ لای نه وهی که له دونیادا په رستویه تی، نه وانه ی جگه له خوای په روهدگار بت و داروو به رديان په رستووه ده خرینه ناو ښاگرۍ دوزخه وه،

(١٦) رواد مسلم (٤٧٢/٦٦/٢).

تەنھا ئەوانە دەمىننەوہ كە خۇاى پەرورەدگاربان پەرستووه لە چاكەكاران و
 تاوانباران و پاشماوہى گاورو جولهكە، بانگى جولهكە دەكرىت و پىيان
 دەووترىت: چىتان پەرستووه لە دونيادا؟ ئەوانىش دەلىن: ئىمە لە دونيادا
 عوزەبرى كورپى خوامان پەرستووه، پىيان دەووترىت: درۆتان كرد، چونكە
 خۇاى پەرورەدگار نە خىزانى ھەبووہ و نە كورپىش، ئىستا چىتان دەوئىت و
 داواى چى دەكەن؟ ئەوانىش دەلىن: تىنومانە دەمانەوئىت ئاو بخۆينەوہ،
 ئامازەيان بۆ دەكرىت و پىيان دەووترىت بۆ نارۆن بۆسەرى؟ پىش دەخرىن
 بەرەو ئاگرى دۆزەخ كە بە وئەى (سَراب)ە، ھەندىكى ھەندىكى تىك
 دەشكىنئىت، كاتىك دەپۆن بەردەبنەوہ ناو ئاگرى دۆزەخەوہ دەكەونە
 ناوى، پاشان بانگى گاوردەكان دەكرىت و پىيان دەووترىت: ئەى ئىوہ چىتان
 پەرستووه لە دونيادا؟ ئەوانىش دەلىن: ئىمە لە دونيادا عىساى كورپى
 خوامان پەرستووه، پىيان دەووترىت: درۆتان كرد، چونكە خۇاى پەرورەدگار
 نە خىزانى ھەبووہ و نە كورپىش، ئىستا چىتان دەوئىت و داواى چى دەكەن؟
 ئەوانىش دەلىن: تىنومانە دەمانەوئىت ئاو بخۆينەوہ، ئامازەيان بۆ دەكرىت و
 پىيان دەووترىت بۆ نارۆن بۆسەرى؟ پىش دەخرىن بەرەو ئاگرى دۆزەخ كە بە
 وئەى (سَراب)ە، ھەندىكى ھەندىكى تىك دەشكىنئىت، كاتىك دەپۆن
 بەردەبنەوہ ناو ئاگرى دۆزەخەوہ دەكەونە ناوى، ئەوان دەپۆن كەس
 نامىننەوہ تەنھا ئەو كەسانە نەبىت كە خۇاى پەرورەدگاربان پەرستووه لە
 چاكەكاران و خراپەكاران و پاشماوہى گاورو جولهكە، لەو كاتەدا خۇاى
 پەرورەدگار دىت بۆ لاىان (ھاتنىك كە شايستەيە بە خۆى) بە نزىكترىن شىوہ
 كە دونيادا ناسىويانە (موسلمانان خوايان نەبىنيوہ لە دونيادا بەلام

ناسیویانه به ناوو سیفاته‌کانی که هیچ‌کس و شتیځ له‌و ناچیت)، خوی
 په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: چاوه‌پیی چی ده‌کن؟ هه‌موو ئوممه‌تیځ شوینی
 ئه‌وه که‌وتن که له‌ دنیادا په‌رستبوویان، ئه‌وانیش ده‌لین: ئه‌ی
 په‌روه‌ردگارمان ئیمه له‌ دنیادا له‌ خه‌لگی جیابوینه‌وه و هاوه‌لایه‌تیمان
 نه‌کردن له‌ کاتیکدا زور پیویستمان پییان بوو، خوی په‌روه‌ردگار
 ده‌فهرمویت: من په‌روه‌ردگاری ئیوه‌م، ئه‌وانیش ده‌لین: په‌نا ده‌گرین به‌تو
 ئه‌ی خوی په‌روه‌ردگار به‌ هیچ شیوه‌یه‌ک هاوه‌لمان بۆت بریارنه‌داوه
 بریاریشی ناده‌ین (دوو جاریان سی جار وا ده‌لین)، هه‌تا هه‌ندی له‌
 موسلمانان له‌وکاته‌دا خه‌ریکه په‌شیمان ده‌بنه‌وه له‌ بیجواوه‌پی پاکیان له‌
 به‌ر گرانی و سه‌ختی ئه‌و تا‌قی کردنه‌وه‌یه، خوی په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت:
 ئایا هیچ نیشانه‌یه‌ک هه‌یه له‌ نیوان ئیوه‌و ئه‌ودا تا پیی بناسنه‌وه؟ ئه‌وانیش
 ده‌لین: به‌لئ، له‌وکاته‌دا په‌رده له‌سه‌ر (ساقی) لاده‌دریت، هیچ‌کس نییه
 له‌ دنیادا که به‌ دلسۆزی و ئیخلاصه‌وه سوجه‌ی بۆ خوا بردبیت ئیلا خوی
 په‌روه‌ردگار ږنگه‌ی پیده‌دات تا سوجه‌ی بۆ به‌ریت، وه هیچ‌کس نییه له‌
 دنیادا سوجه‌ی بۆ ږیاو ناو ده‌رکردن بردووه، ئیلا خوی په‌روه‌ردگار
 پشتی ده‌کات به‌یه‌ک پارچه‌هه‌ر کاتیک بیه‌ویت سوجه‌ی بۆ به‌ریت به‌پشتا
 ده‌که‌ویت، پاشان موسلمانان سه‌ریان به‌رز ده‌کنه‌وه خوی په‌روه‌ردگار
 ده‌بینن له‌سه‌ر ئه‌و شیوه‌یه‌ی که له‌ دنیادا ناسیویانه (به‌ ناوو سیفاته‌کانی
 که هیچ‌کس و شتیځ له‌و ناچیت)، خوی په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: من
 په‌روه‌ردگاری ئیوه‌م، ئه‌وانیش ده‌لین: به‌لئ تو په‌روه‌ردگاری ئیمه‌یت،
 پاشان پردی (صراط) به‌سه‌ر دۆزه‌خه‌وه داده‌نریت، ږنگه به‌شه‌فاعه‌ت

باسی چوارهم:

حائلی خه لککی له سهه پردي (صراط)

ئو خه لککی به سهه پردي (صراط) دا ده پښ به چوار شپوه ده په پنه وه، هه ربهك به پيی ئو ئيمانې كه هه يبووه، وه به ئه ندازه ی ئو كرده وه يه ی كه له دونيادا كړدوويه تی، له بهر ئو فهرمووده يه ی كه هاو له ی به پښ أبو سعید الخدري (خوای لی پازی بیت) بۆمان ده گيرپته وه له پيغه مبهري خواوه (ﷺ) كه فهرموويه تی: ((يُوضَعُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَي جَهَنَّمَ عَلَيْهِ حَسَكٌ كَحَسَكِ السَّعْدَانِ ثُمَّ يَسْتَجِيزُ النَّاسُ فَتَاجٍ مُسَلَّمٌ وَمَخْدُوجٌ بِهِ "أَي مَخْدُوش"، ثُمَّ تَاجٌ وَمُحْتَبَسٌ بِهِ، وَمَنْكُوسٌ فِيهَا ...))^(۱۹).

واته: پردي (صراط) داده نريت له سهه پشتي دوزه خ، دپككي له سهه وهكو دپكي (سعدان) ه، پاشان خه لکی ده كه ونه پي تا به سهه ریا بپه پنه وه، هه يانه به سه لامة تی ده په پښته وه و پرزگاری ده بیت، وه هه يانه لاشه ی هه لای گرمی ناگری دوزه خي بۆ ديت و لاشه ی بريندار ده بیت و ده پوشيت، به لام پرزگاری ده بیت، وه هه يانه راده گيريت، وه هه يانه سهه وه خوار ده كريت و به سهه سه را به رده درپته وه ناو ناگری دوزه خ...).

^(۱۹) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۵۷/۲۴)، وابن ماجه (۴۲۸۰)، وابن حبان (۷۴۲۹)، والحاكم (۶۲۸/۴)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۸۱۸۹).

لیرموه بۆمان دمرده که ویت که پویشتنی خه لکی به سهر پردی (صراط) دا بهم شیوانه یه :

یه که م: خه لکی وا هه یه له سهر پردی (صراط) زۆر به خیرایی ده په پیتته وه و پزگاری نه بیت، نه هه لای گهرمی دۆزه خ و نه قولابه کانی پردی (صراط) نایگریت، له بهر نه و فهرمووده یی که هاوه لی به پیز عَبدُالله کورپی مَسْعُود (خوای لی پازی بیت) له پیغه مبه ره وه (ﷺ) بۆمان ده گپیتته وه که فهرموویه تی: ((يَرُدُّ النَّاسُ النَّارَ ثُمَّ يَصْذَرُونَ مِنْهَا بِأَعْمَاهُمْ، فَأُولَٰئِهِمْ كَلَمَحُ الْبَرْقِ ثُمَّ كَالرَّيْحِ ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ "أَي كَجَرِي الْفَرَسِ" ثُمَّ كَالرَّكَبِ فِي رَحْلِهِ ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ ثُمَّ كَمَشْيِهِ)) (٢٠).

واته: خه لکی دینه دیار ناگری دۆزه خ، پاشان به پیتی کرده وه کانیان به سهر پردی (صراط) دا تیده په پین و پزگاریان ده بیت لیتی، یه که م که س و کۆمه لیانیان به وینه ی تیشک ده په پیتته وه، پاشان وه کو با، پاشان وه کو پویشتنی سوارچاکیک، پاشان وه کو سوارییه کی ئاسایی، پاشان وه کو پویشتنی پیاویکی باش، پاشان وه کو پویشتنی پیاویکی ساده و ئاسایی.

دوووم: هه یانه قولابه کانی نه ملو و نه ولای پردی (صراط) ده یگریت و لاشه ی بریندار ده کات و ده یپوشینیت، یان گوشتی لاشه ی ده پچریت، پاشان پزگاری ده بیت، له بهر نه و فهرمووده یی که هاوه لی به پیزی پیغه مبه ره (ﷺ) حَذِيفَةُ (خوای لی پازی بیت) بۆمان ده گپیتته وه که پیغه مبه ره (ﷺ)

(٢٠) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٠٩/١٨)، والترمذي (٣١٥٩)، والدارمي (٢٨١٠)، والحاكم (٥٨٦/٤)، وصححه الألباني في "صحيح الترمذي" (٢٥٢٦).

فهرموویه تی: ((... وَفِي حَافَتِي الصَّرَاطِ كَلَالِيبٌ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ تَأْخُذُ مَنْ أَمَرَتْ بِهِ، فَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي النَّارِ...)) (۲۱).

واته: ... به ملاو به ولای پردی (صراط) هوه قولای ناسنی پیا هه لواسراوه، فهرمانی پیکراوه نه وانه پابکیشتیت که دۆزه خین و فهرمانی پاکیشانیان کراوه بۆ ناو ناگری دۆزه خ، هه یانه لاشه ی هه لاوی گهرمی ناگری دۆزه خی بۆ دیت و بریندار ده بیئت و ده پوشیت و پاشان پرگاری ده بیئت، وه هه یانه به پشتا به رده دریتته وه ناو ناگری دۆزه خ.

وه هه روه ها هاوه لی به ریز أبوهریره (خوای لی پازی بیئت) ده فهرموویت: پیغه مبه ری خوا فهرموویه تی: ((... وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمَتِهَا إِلَّا اللَّهُ، تَخْطِفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخْرَجُ ثُمَّ يَنْجُو،...)) (۲۲).

واته: ... له دۆزه خدا قولاپ هه یه به وینه ی درکی (سعدان) هه، ئایا درکی (سعدان) تان بینیه؟ فهرموویان: به لی، پیغه مبه ر (سعدان) هه، به لام هیچ کهس قولاپه کانی ناو دۆزه خ به وینه ی درکی (سعدان) هه، به لام هیچ کهس گهره یی نه و درکه نازانیت جگه له خوا ی په روه ردگار، نه و درکه (له ناو دۆزه خدا ناسنه) خه لکی راده کیشیت بۆ ناو ناگر به پیی کرده وه کانیان،

(۲۱) رواه الإمام مسلم (۱۹۵)، والحاكم (۴/۶۳۱).

(۲۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۴/۱۵۷)، والبخاري (۸۰۶)، ومسلم (۱۸۲)، وابن ماجه

هه یانه له ناو دهچیت، سزاو ئیش و ئازار زور ده بینیت به هوی کرده وه خراپه کانییه وه، وه هه یانه قولاپه کانی ته نیش پردی (صراط) پاده کیشیت و گزشتی لاشه ی پارچه پارچه ده کات، به لام له دوایدا پزگاری ده بیت.

زانای پایه بهرز ابن الحَجَر له الزَّيْنُ ابْنُ الْمُنِير (پهحه تی خویان لیبت) ده گیریت وه حکمهت له شوبهاندنی قولاپه کانی ناو دوزهخ به درکی (سعدان) نه وه یه: نه و درکه زور زوو مرقه کان پاده کیشیت و زوو به لاشه یانه وه ده نوو سی، وه بویه پیغه مبه ر (ﷺ) قولاپه کانی ته نیش پردی (صراط) ی شوبهاندوو به و درکه چونکه له دونیادا بینویانه ^(۲۳).

هه یانه له سه ر پردی (صراط) پاده گیریت و تووشی ئیش و ئازارو نارپهحه تیه کی زور ده بیت، وه تووشی ترس و سزایه کی وا ده بیت که دله کان دینیت له رزین، هه روه ک هاوه لی به ریز سهل کوری مُعَاذِ کُورِی اَنَسِ الْجُهَنِي له باوکیه وه (خویان لی پازی بیت) له پیغه مبه ر وه (ﷺ) گیزاویتیه وه که فه رمویه تی: ((... وَمَنْ رَمَى مُسْلِمًا بِشَيْءٍ يُرِيدُ شَيْنَهُ بِهِ، حَبَسَهُ اللَّهُ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ)) ^(۲۴).

واته: ... هه رکه سیک شتیک له عه یبه و که م و کوری بداته پال موسلمانیک و مه به سستی پیی ناشرین کردن و شکاندنه وه ی بیت، نه وه خوی په روه ردگار

^(۲۳) بیوانه: فتح الباری بشرح صحیح البخاری لابن حجر العسقلانی (۱/۴۶۲ ح ۶۵۷۴).

^(۲۴) أخرجه الإمام أحمد (۳/۴۴۱، رقم ۱۵۶۸۷)، وابن المبارك (۱/۲۳۹، رقم ۶۸۶)، وأبو داود (۴/۲۷۰، رقم ۴۸۸۳)، وابن أبي الدنيا (ص ۱۵۱، رقم ۲۴۸)، والطبرانی (۲۰/۱۹۴، رقم ۴۳۳)، وأخرجه أيضًا: البخاری فی "التاریخ الکبیر" (۱/۳۷۷)، وحسنه الألبانی فی "صحیح أبي داود" (۴۰۸۶).

له سهر پردی (صراط) پایده گریټ تا پاک ده بیټه وه له و تاوانه، نه ویش یان به پازی کردنی نه و کهسه یه که خراپه و عیبیه ی داوت پال، یان به هوی شه فاعه ته وه یه، یان ده بیټ نه و کهسه به نه ندازه ی تاوانه که ی سزای دوزخ بکیشیت ^(۲۰).

سئیه م: هه یانه به هوی کرده وه خراپه کانیه وه له ناو ده چیت و ده که ویت له ناو ټاگری دوزخ وه (په نا به خوی په روه دگار) له بهر نه و فرموده یه ی که هاوه لی به پیز أبو بکره (خوی لی پازی بیت) له پیغه مبه ره وه (ﷺ) بومان ده گپیټه وه که فرموده یه تی: ((يُحْمَلُ النَّاسُ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَتَقَادَعُ بِهِمْ جَنَّةُ الصِّرَاطِ، تَقَادَعُ الْفَرَّاشِ فِي النَّارِ، قَالَ: فَيُنَجِّي اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ)) ^(۲۱).

واته: له پوژی دوایدا خه لکی ده هیترینه سهر پردی (صراط)، قول په کانی ته نیشت پردی (صراط) (پایان ده کیشیت و یه که له دوی یه که به ریان ده داته وه ناو ټاگری دوزخ، به وینه ی که وتن و به ربونه وه ی په پوله بو ناو ټاگر (چند ناسکه و چند زوو ده سووتیت کاتیک له ټاگر نزیک ده بیټه وه)، پاشان خوی په روه دگار نه و که سانه پزگار ده کات که خوی ویستی لیه.

موسلمانان خۆشه ویست له و کات و ساته ترسناک و سهخته دا که دل له کان دینه له رزین، پیغه مبه ران (سه لات و سه لامی خویان له سهر بیټ) ده ست ده که ن به پارانه وه و به رده وام ده لئین: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ، نه ی په روه دگار سه لامه تیان

^(۲۰) بروهانه: عون المعبود شرح سنن أبي داود (۱۰/۴۰۷/حدیث ۴۲۳۹).

^(۲۱) رواد الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۵۶/۲۴)، وحسنه الألباني في "ظلال الجنة" (۸۳۷).

بکه، ئەى پەرورەدگار سەلامەتیاى بکه، زۆر پەرۆشن و بەزەبیاى بە حالى
ئەو خەلکەدا دیتەوہ کاتیک دەیان بینن لەسەر پردى (صراط).

هاوہلى بە پێز أبو هريرة (خوای لى پازى بیّت) دەفەر موویّت: پێغەمبەر (ﷺ)
فەر موویەتى: ((... فَيُضْرَبُ الصَّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ
يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأَمْتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ
سَلِّمْ سَلِّمْ، وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمِهَا إِلَّا اللَّهُ،
تَخْطِفُ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ "أَيُّ يَهْلِكُ"، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخْرَدَلُ،
ثُمَّ يَنْجُو...)) (٢٧).

واتە: ... پاشان پردى (صراط) لەسەر دۆزەخ دادەنریت، من یەكەم
پێغەمبەر (ﷺ) دەبم کە ئوممەتەكەمى بەسەردا دەپەرێنمەوہ، وە لەو پۆژەدا
هیچ کەس ناتوانیّت قسە بکات تەنھا پێغەمبەرەران نەبیّت (سەلات و سەلامى
خوایان لەسەر بیّت)، وە ووتەو پارانەوہى پێغەمبەرەران (سەلات و سەلامى خوایان
لەسەر بیّت) لەو پۆژەدا تەنھا ئەوہیە کە دەلێن: ئەى پەرورەدگار سەلامەتیاى
بکه، ئەى پەرورەدگار سەلامەتیاى بکه، لە دۆزەخدا قولاپ ھەیە بە وێنەى
دركى (سعدان)، ھىچ كەس گەورەى ئەو دركە نازانىّت جگە لە خوای
پەرورەدگار، ئەو دركە خەلكى پادەكیشیّت بۆ ناو ئاگر بە پى
كردەوہكانیان، ھەیانە لە ناو دەچىّت و سزاو ئیش و ئازار زۆر دەبینىّت بە
ھوى كردەوہ خراپەكانییەوہ، وە ھەیانە قولاپەكانى دۆزەخ پادەكیشیّت و

(٢٧) رواہ الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٥٧/٢٤)، والبخاري واللفظ له (٨٠٦)، ومسلم (١٨٢)، وابن ماجه (٤٢٨٠).

گزشتی لاشه‌ی پارچه پارچه دهکات، پاشان پزگاری ده‌بیّت و دهرده‌جیّت.

سه‌ره‌تاو کوتا کهس که به‌سهر پردی (صراط) دا تیّده‌په‌ریت

یه‌که‌م ئوممه‌ت له ئوممه‌تان که به‌سهر پردی (صراط) دا تیّده‌په‌ریت
 ئوممه‌تی پیّغه‌مبه‌ری خو‌مانه (ﷺ)، شه‌ویش له‌به‌ر پِی‌زیتی لای خوای
 په‌روه‌ردگار، هاوه‌لی به‌رِیز أبو هُریره (خوای لی‌پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت:
 پیّغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((... فَيَضْرِبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ
 أَوَّلُ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأَمَّتِهِ، ...)) (٢٨).

واته: ... پاشان پردی (صراط) له‌سهر دۆزه‌خ داده‌نریت، من یه‌که‌م
 پیّغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌بم که ئوممه‌ته‌که‌می به‌سهر دا ده‌په‌رینمه‌وه.

وه یه‌که‌م که‌سیش له‌م ئوممه‌ته‌که‌ به‌سهر پردی (صراط) دا ده‌په‌ریت‌وه
 پیّغه‌مبه‌ری خوایه (ﷺ)، له‌به‌ر شه‌وه‌رمووده‌یه‌ی که هاوه‌لی به‌رِیز أبو سعید
 الخُدَري (رضی‌الله‌عنه‌) بۆ‌مان ده‌گِی‌ریت‌وه که پیّغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((...
 وَالْأَنْبِيَاءُ بِجَنَّتِي الصِّرَاطُ، وَأَكْثَرُ قَوْلِهِمْ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ، فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي أَوَّلَ
 مَنْ يَسْمُرُ، أَوْ قَالَ: أَوَّلُ مَنْ يُجِيزُ، ...)) (٢٩).

(٢٨) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٥٧/٢٤)، والبخاري واللفظ له (٨٠٦)، ومسلم (١٨٢)، وابن ماجه (٤٢٨٠).

(٢٩) رواه ابن أبي عاصم في "السنة" (٢٨٤/١)، وقال الألباني في "ظلال الجنة": إسناده جيد وهو على شرط

واته: ... لهو پوژده دا پیغه مبه ران (سه لات و سه لامی خویان له سر بیت) له ته نیشته پردی (صراط) ه وه ده وه ستن و له خوی په روه ردگار ده پارینه وه تا شوین که وتوانیان به سه لامه تی بپه پنه وه و پزگاریان بیت، زږده ی پارانه وه و وتیان له و پوژده دا نه وه یه که ده لاین: نه ی په روه ردگار سه لامه تیان بکه، نه ی په روه ردگار سه لامه تیان بکه، من و شوین که وتوانم یه که م که س و کومه لاین که به سه ریا ده پوین، یان فه رموی: نیمه یه که م که س و کومه لاین که به سه ریا تیده په پین.

وه یه که م کومه ل دوی پیغه مبه ر (ﷺ) له م نوممه ته که به سه ر پردی (صراط) دا تیده په پین، موسلمانان هه ژاره کچکردو وه کانن (واته: پیش هه مو موسلمانانی شوینکه وتوی پیغه مبه ر (ﷺ)، هه روه ک هاوه لی به پیزو خوشه ویستی پیغه مبه ر (ﷺ) ثوبان (خوی لی پازی بیت) ده فه رموویت: ((أَنَّ حَبْرًا مِنْ أَحْبَارِ الْيَهُودِ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عِدَّةَ أَسْئَلَةٍ كَانَ مِنْهَا قَوْلُهُ: أَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: هُمْ فِي الظُّلْمَةِ ذُونَ الْجِسْرِ، قَالَ: فَمَنْ أَوَّلُ النَّاسِ إِجَارَةً؟ قَالَ: فَقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ ...)) (۳۰).

واته: زاناو که وره یه کی جوله که هاته لای پیغه مبه رو (ﷺ) و چنه د پرسپاریکی لیکرد، یه کتیک له و پرسپارانان نه وه بوو وتی: خه لکی له کوین له و پوژده ی که زهوی و ناسمانه کان ده گوږدپین (له دواپوژدا)؟ پیغه مبه ر (ﷺ)

مسلم (۱۳۴).

(۳۰) رواه الإمام مسلم (۳۱۵).

فهرمووی: به لئی خه لکی لهو پۆژهدا له تاریکاییدان له سه پردي (صراط)،
 نهویش ووتی: ئه ی کئ یه که م که سه که به سه ریدا ده په پێته وه؟ پێغه مبه ر
 (ﷺ) فهرمووی: موسلمان هه ژاره کۆچکردوه کان.

وه کۆتا که س که به سه پردي (صراط) دا ده پوات و تیده په پێت پیاویکه
 جارێک ئاسایی ده پوات و جارێک به ده ما ده که ویت و جارێک ده م و چاوی
 په ش ده بێت و هه لای گه رمی دۆزه خی بۆ دیت و نه مێش به رگه ی ناگریت.

هاوه لئ به پێژ عبدالله کوپی مسعود (خوای لئ پازی بیت) ده فهرمو ویت:
 پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمو ویه تی: ((آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَمْشِي عَلَى الصِّرَاطِ،
 وَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً، وَتَسْفَعُهُ النَّارُ، فَإِذَا جَاوَزَهَا انْتَفَتَ إِلَيْهَا، قَالَ:
 تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكَ، أَعْطَانِي شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ
 ...)) (۳۱).

واته: کۆتا که س که ده چیت به هه شته وه پیاویکه کاتێک به سه پردي
 (صراط) دا ده پوات، جارێک ئاسایی ده پوات و جارێک به ده م دا ده که ویت و
 جارێک هه لای گه رمی ناگرێ دۆزه خی بۆ دیت و ئازاری ده دات، کاتێک
 تێپه ری به سه ریدا و پزگاری بوو لئی، ئاوێک ده داته وه و سه یڕیکی دۆزه خ
 ده کات و ده لیت: به خشی زۆره ئه و په روه ردا گه ره ی که منی له تۆ پزگا ر
 کرد، به راستی خوای په روه ردا گه ر شتیکی به من به خشیوه (پزگاری کردم له
 ناگرێ دۆزه خ) به هه ی شیه یه که به که سی نه به خشیوه نه له پێشیمان و نه
 له کۆتایان ...).

(۳۱) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۷۵/۲۴)، والبخاري (۶۵۷۱)، ومسلم واللفظ له (۱۸۷).

وہ فرمودہ یہ کی ترمان لہ پیغہ مبرہ وہ (ﷺ) بُو دہ گپڑیتہ وہ کہ
 فرمودہ تی: ((... يَأْمُرُ اللَّهُ بِالصَّارِطِ، فَيَضْرِبُ عَلَى جَهَنَّمَ، فَيَمُرُّ النَّاسُ عَلَى
 قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ زُمْرًا زُمْرًا، أَوَائِلُهُمْ كَلَمَحُ الْبَرْقِ، ثُمَّ كَمَرُّ الرِّيحِ، ثُمَّ كَمَرُّ الطَّيْرِ،
 ثُمَّ كَمَرُّ الْبَهَائِمِ، حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ سَعْيًا، وَحَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ مَشْيًا، حَتَّى يَمُرَّ
 آخِرُهُمْ يَتَلَبَّطُ عَلَى بَطْنِهِ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، لِمَ بَطَأْتُ بِي؟ فَيَقُولُ: إِنِّي لَمْ أَبْطِ
 بِكَ، إِنَّمَا بَطَأَ بِكَ عَمَلُكَ...)) (۳۲).

واتہ: خوی پەرور دگار فرمان دہکات کہ پردی (صراط) دابنریت، کاتیک
 دادہ نریت لہ سہر دوزخ، خہ لکی کومہ ل کومہ ل بہ پی کردہ وہ کانیاں
 بہ سہریدا دہ پون، یہ کہم کومہ لیاں بہ وینہی تیشک تیدہ پین بہ سہریا،
 پاشان وہ کو خیرایی با بہ سہریا دہ پون، پاشان وہ کو پویشتنی بالندہ،
 پاشان وہ کو سوارچاکیکی باش، پاشان وہ کو پویشتنی پیاویکی خیرا،
 پاشان وہ کو پویشتنی پیاویکی ناسایی، تا کوتا کہس دیت تا بہ سہریا
 بہر پیتہ وہ، دہروات و بہ سہر سک و پوویا دہ کہ ویت، دہ لیت: نہی
 پەرور دگار بُو دوام دہ خہیت و تاخیرم دہ کہیت؟ خوی پەرور دگاریش پی
 دہ لیت: من دوام نہ خستوویت و ہیواشم نہ کردووی، بہ لکو کردہ وہ کانت
 ہیواشی کردوویت و دوی خستوویت (واتہ: کردہ وہی چاکہ ت کہمہ).

ہاوہ لی بہرین ابوسعید الخدری (خوی لی پازی بیت) دہ فرمودیت: پیغہ مبرہ
 (ﷺ) فرمودہ تی: ((... ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجَسْرِ فَيَجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ، قُلْنَا: يَا

(۳۲) أخرجه: ابن أبي شيبة (۳۷۶۳۷)، والمرزوي في "تعظيم قدر الصلاة" (۲۸۲)، والطبري في "تفسيره"
 (۱۷۰۶۳)، والطبراني في "الكبير" (۹۷۶۱)، والحاكم (۵۹۸/۴ - ۵۶۰)، وحسن إسناده شعيب
 الأرناؤوط في "تخريج أحاديث جامع العلوم والحكم" لابن رجب (۳۰۸/۲) وقال: روي مرفوعا وموقوفا.

رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: مَذْحَضَةٌ مَرَلَةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ وَحَسَكَةٌ مُفْلَطَحَةٌ، لَهَا شَوْكَةٌ عَقِيفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، الْمُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَأَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا ...)) (۳۳).

واته: ... پاشان پردی (صراط) دههینریت و لهسه ر پشتی دوزه خ داده نریت، ووتمان: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) پردی (صراط) چیه و چونه؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: پردی (صراط) ریگه یه که زور لووسه پیی له سه ر به ند نابیت به لکو هه لده خلیسکیت، له سه ر ئه و ریگه یه کومه له قولاپ و پاکیشهریک هه یه، وه درکی (عقیفاء) پیوه یه که به له شیانه وه ده نووسیت و پایان ده کیشتیت، پیی ده ووتریت: (سعدان) که له وولاتی نه جد هه یه، "ئه و درکه یه که به له شی ئازه لانه وه ده نووسیت به لام ئه وه ی سه ر پردی (صراط) پیی ده چی ئاسن بیت" ئیمانداران به سه ریا ده په رنه وه هه یانه وه کو: چاو تروکان ده په ریته وه، وه هه یانه وه کو: تیشک ده په ریته وه، هه یانه وه کو: با ده په ریته وه، هه یانه وه کو: سوارچاکیک ده په ریته وه، هه یانه به پیاده ده په ریته وه و به سه لامه تی پزگاری ده بیت، وه هه یانه پزگاری ده بیت به لام له ش و دهم و چاوی پووشاوه، هه یانه به رده بیت وه ناو ئاگری دوزه خ و ناتوانیت به ریته وه، هه تا کوتا که سیان پزگاری ده بیت ده که ویت و هه لده سستیت وه و پاده کیشریت، به و حاله ناخوشه به لام پزگاری ده بیت، ...))

(۳۳) رواه البخاري واللفظ له (۷۴۴۰)، ومسلم (۱۸۳).

شیوازەکانی بەر بوونەوه لەسەر پردی (صراط) ەوه بو ناو دۆزەخ

چەند فەرموودەیەکی صحیح هاتوووە کە باسی شیوازی بەر بوونەوه لەسەر پردی (صراط) و کەوتنە ناو ئاگری دۆزەخمان بۆ دەکات "خوای پەرورەدگار ەموو لایەکمان بپاریزێت لەو سەر ئەنجامە ناخۆش و ترسناکە":

شیوازی یەكەم: المَکْرَدَس:

ئەو شیوازە یە کە ەردوو دەست و پێی ئەو کەسە بە یەكەوه کە لەبەجە دەکرێت و لەسەر پردی (صراط) ەوه ەلەدەدرێتە ناو دۆزەخەوه^(٢٤)، ھاوێلی بەرێز أبو سعید الخدری (خوای لی پازنی بیّت) بۆمان دەگێڕێتەوه کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ((... وَالْأَنْبِيَاءُ بِجَنَّتِي الصَّرَاطُ، وَأَكْثَرُ قَوْلِهِمْ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ، فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي أَوَّلَ مَنْ يَمُرُّ، أَوْ قَالَ: أَوَّلُ مَنْ يُجِيزُ، قَالَ: فَيَمُرُّونَ عَلَيْهِ مِثْلَ الْبَرْقِ، وَمِثْلَ الرِّيحِ، وَمِثْلَ أَجَاوِذِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ، فَسَنَاجُ مُسَلِّمًا، وَمَخْدُوشٌ مُكَلَّمًا، وَمُكْرَدَسٌ فِي النَّارِ ...))^(٢٥).

واتە: ... لەو پۆژەدا پێغەمبەرەکان (سەلّات و سەلامی خوایان لەسەر بیّت) لە تەنیشت پردی (صراط) ەوه دەوەستن و لە خوای پەرورەدگار دەپارینەوه تا شوێن کە وتوانیان بەسەلامەتی بپەرنەوهو پزگاریان بیّت، زۆربەی

^(٢٤) بێوانە: النهاية في غريب الحديث والأثر لابن الأثير (١٦٢/٤).

^(٢٥) رواه ابن أبي عاصم في "السنة" (٢٨٤/١)، وقال الألباني في "ظلال الجنة": إسناده جيد وهو على شرط

مسلم (٦٣٤).

پارانه وه ووتەیان لەو پۆژەدا ئەوێه که دەلێن: ئەی پەرودەر دگار
 سەلامەتیاں بکه، ئەی پەرودەر دگار سەلامەتیاں بکه، من و شوێن که وتوانم
 یه کهم کهس و کۆمه لێن که به سەریا ده پۆین، یان فەرمووی: یه کهم کهس و
 کۆمه لێن که به سەریا تێده پەپین، وه فەرمووی: خەلکی به سەر پردی
 (صراط) دا ده پۆن هەیانە به وێنە ی تیشک تێده پەپیت به سەریا، وه
 هەیانە هەردوو دەست و پێی به یه که وه که له پچه ده کریت و له سەر پردی
 (صراط) وه هەلده دریتە شوێنیکی دۆزهخ وه.

شیوازی دووهم: المنکوس:

به ربوونه وه له سەر پردی (صراط) وه بو ئاگری دۆزهخ به سەر وه خواری
 (سەرت به ره و خوارو، پێیه کانت به ره و سه) ^(٣٥)، هاوه لێ به ریز أبو سعید
 الخدری (خوای لێ پازی بیت) بۆمان ده گیریتە وه له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) که
 فەرموویه تی: ((يُوضَعُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَيَّ جَهَنَّمَ عَلَيْهِ حَسَكٌ، كَحَسَكِ
 السَّعْدَانِ، ثُمَّ يَسْتَجِيزُ النَّاسُ فَنَاجٍ مُسْلِمٌ وَمَخْذُوجٌ بِهِ "أَيَّ مَخْدُوشٍ"، ثُمَّ نَاجٍ
 وَمُحْتَسِبٌ بِهِ، وَمَنْكُوسٌ فِيهَا...)) ^(٣٦).

واته: پاشان پردی (صراط) داده نریت له سەر پشتهی دۆزهخ، دپکیکی
 له سەر وه کو دپکی (سعدان) وایه، پاشان خەلکی ده که ونه پێ تا به سەریا
 بپه پنه وه، هەیانە به سەلامەتی ده پەپیتە وه پزگاری ده بیت، هەیانە لاشە ی

^(٣٥) بپوانه: شرح سنن ابن ماجه القزويني للسندى (٥٧٣/٢).

^(٣٦) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٥٧/٢٤)، وابن ماجه (٤٢٨٠)، وابن حبان (٧٤٢٩)، والحاكم

(٦٢٨/٤)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٨١٨٩).

هه لاوو گه رمی ئاگرى بۆ دیت و بریندار ده بیئت و لاشه ی ده پوشیئت، به لام
پزگارى ده بیئت، وه هه یانه پاده گیرییئت، وه هه یانه سه ره و خوار ده کریئت و
به سه ر سه را به رده دریته وه ناو ئاگرى دۆزه خ.

هاوه لى به پیز مُعَاذِ كُوبِى جَبَل (خوای لى بازى بیئت) ده فه رموویئت: ووتم: ((يَا
رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنَّا لَمُؤَاخِذُونَ بِمَا نَكَلَّمُ بِهِ؟ قَالَ: "تَكَلَّمْتَ أَمْلَكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ
يَكْبُ النَّاسُ عَلَى وُجُوهِهِمْ، أَوْ قَالَ: مَنَّاخِرِهِمْ فِي النَّارِ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟))
(۳۷)

واته: ووتم: ئه ی پیغه مبه رى خوا (ﷺ) ئایا ئیتمه له سه ر ئه وه ی که ده یلئین
سزا ده دریین (له سه ر ووته ی خراب و نابهجئ و تاوانی زمانمان)؟ پیغه مبه ر
(ﷺ) فه رمووی: (ئه ی له بار دایکت بجویتیایه مُعَاذُ، ئه مه گالته یه ک بووه
پیغه مبه ر (ﷺ) له گه ل "مُعَاذ" دا کردوویه تی) به لئ، ئایا کاتیئ که له ی به سه ر
ده م و چاوو پویانا پاده کیشریین بۆ ناو ئاگرى دۆزه خ هه مووی به هۆی
دروینه ی زمانیا نه وه نییه (تاوانه کانی زمانیان)؟.

شیوازی سنیه م: المکدوس:

به ربوونه وه و که وتنه ناو ئاگرى دۆزه خ به پشتا (۳۸)، خوای په روه ردگار
هه وائی داوه که هاوه ل پیراردهران و بئ باوه پان زۆد به تووندی هه لده درینه
ناو ئاگرى دۆزه خ وه، هه روه که ده فه رموویئت: ﴿يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً

(۳۷) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۵۸/۱۹)، والترمذي واللفظ له (۲۶۱۶)، وابن ماجه (۳۹۷۳)،
والحاكم (۴۴۷/۲)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۵۱۳۶).
(۳۸) ببوانه: النهاية في غريب الحديث والأثر، لابن الأثير (۱۵۵/۴).

واته: له و پوڅه دا پاليان پټوه دهنریت و هل دهنرینه دوزخه وه چوڼ پال پټوه نان و هه لداننك (واته: زور به تووندى).

هاوہ لی به پریز أبو سعید الخدری (خوای لی پازی بیت) له پیغه مبه ره وه (ﷺ) بومان ده گپړته وه که فهرموویه تی: ((... ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجِسْرِ فَيُجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: مُدْحَضَةٌ مَزَلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِبٌ وَحَسَكَةٌ مَقْلُطَحَةٌ، لَهَا شَوْكَةٌ عَقِيفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، الْمُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَاجَاوِدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ، وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يَسْحَبُ سَحَابًا...)) (۳۹).

واته: ... پاشان پردی (صراط) دهنریت و له سر پشتی دوزخ داده نریت، وتمان: نهی پیغه مبه (ﷺ) پرد چیه؟ فهرمووی: پردی (صراط) پڼگه یه که زور لوسه پټی له سر به ند نابیت به لکو هه لد خلیسکیت، له سر نه و پڼگه یه کومه له قولاپ و پاکیشه ریڅ هیه، وه دپکی (عقیفاء) پټوه یه که به له شیان وه دهنوسیت و پایان ده کیشیت، پټی دهنو تریت: (سعدان) که له وولاتی نه جد هیه، نیمانداران به سهریا ده په پنه وه هیهانه وه کو:، وه هیهانه پزگاری ده بیت به لام له ش و دم و چاوی پووشاوه، وه هیهانه به پشتا هه لده دریته ناو ئاگری دوزخه وه و ناتوانیت به پڼته وه، هه تا کوتا که سیان پزگاری ده بیت که سیکه ده که ویت و هه لده ستیته وه و راده کیشریت،

(۳۹) رواه البخاري واللفظ له (۷۴۴۰)، ومسلم (۱۸۳).

به و حاله ناخۆشه، به لّام پزگاری ده بّیت، ((...)).

پاش باس کردن و وه صف کردن ترسناکی پردی (صراط)، ئه وه پوون
ده بّیته وه که خه لکی له سه ری تووشی دوو ناخۆشی و ناپه حه تی زۆر سه خت
ده بن، ناخۆشی یه که م: هه لّوی گه رمی ئاگری دۆزه خ و سووتان له سه ر پردی
(صراط)، ناخۆشی دووهم: ئه و تاریکی و ناپه حه تییه ی که له سه ر پردی
(صراط) هه یه .

**به‌ششی دووهم: ناره‌ه‌تی سووتان له‌سه‌ر پردی (صِراط) و نه‌و
کارانه‌ی ده‌بیته مایه‌ی بزگاری بوون لی**

ناره‌ه‌تی و ترسناکی پۆیشتن به‌سه‌ر پردی (صِراط) دا له‌وه‌دا شاراوته که به پپی کرده‌وه کانت پۆیشتنت به‌سه‌ریدا ده‌بیته، واته: ئەوه‌ی ئەندازه‌ی خیرایی پۆیشتنت دیاری بکات له‌سه‌ری ته‌نها کرده‌وه چاکه‌کانت، ته‌نها کرده‌وه چاکه‌کانت تویشوو و هاوپیتن له‌سه‌ری، وه ته‌نها کرده‌وه چاکه‌کانت که ده‌توانیت بته‌په‌پنیت‌وه له‌پیه‌کی زۆر سه‌خت و دوورو درێژ که ماوه‌که‌ی زۆر دووره.

زانای پایه‌به‌رز فَضِيل كُورِي عِيَاض (په‌حه‌تی خوای لی‌بیته) ده‌لیته: درێژی پنگای پردی (صِراط) و ماوه‌ی کۆتایی هاتنی پانزه‌هه‌زار ساله^(٤٠).

هاوه‌لی به‌پیز عبدالله كُورِي مَسْعُود (خوای لی‌پازی بیته) له‌په‌غه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) بۆمان ده‌گێڕیته‌وه که فه‌رمویه‌تی: ((يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ ثُمَّ يَصْدُرُونَ مِنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ، فَأُولَٰئِهِمْ كُلَّمَا الْبَرْقُ ثُمَّ كَالرَّيْحِ ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ "أَيَّ كَجَرِي الْفَرَسِ" ثُمَّ كَالرَّائِبِ فِي رَحْلِهِ ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ ثُمَّ كَمَشْيِهِ))^(٤١).

^(٤٠) بیوانه: فتح الباري بشرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني (١١/٤٦٢ ح ٦٥٧٤)، وة "البدور السافرة في أمور الآخرة" للسيوطي (صفحة ٣٣٤) (ح ١٠٢٥)، وقال ابن حجر رحمه الله تعالى في الفتح: أخرجه ابن عساكر في ترجمته وهذا معضل لا ثبت. أهـ. واته: ئەو فه‌رموده‌یه‌ی که باسی درێژی پردی (صِراط) ده‌کات، فه‌رموده‌یه‌کی "مُغْضَل" سه‌حیح نییه‌و ناگه‌رته به‌لکه.

^(٤١) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٨/٢٠٩)، والترمذي (٣١٥٩)، والدارمي (٢٨١٠)، والحاكم (٤/٥٨٦)، وصححه الألباني في "صحيح الترمذي" (٢٥٢٦).

واته: خه لگی دینه دیار ئاگری دۆزهخ، پاشان به پئی کرده وه کانیاں
 پزگاریان ده بیت و تیده په پښ به سهر پردی (صراط) دا، یه که م که سیان به
 وینه ی تیشک ده په پیتته وه، پاشان وه کو با، پاشان وه کو پویشتنی
 سوارچاکیک، پاشان وه کو سواریه کی ئاسایی، پاشان وه کو پویشتنی
 پیاویکی باش، پاشان وه کو پویشتنی پیاویکی ساده و ئاسایی.

موسلمانن خۆشه و یست ته نها کرده وه چاکه کانتته که ده توانیت به
 هویانه وه زور به خیرایی به سهر پردی (صراط) دا بپویت و به سه لاهه تی
 به پیتته وه و پزگارت بیت، وه خه لگی زوو په پینه وه و خیراییان له سهر پردی
 (صراط) جیاوازه ئه ویش به هوی جیاوازی پله و پایه و کرده وه چاکه کانیانه،
 بۆچی که سیک له دواپوژدا کاتیک دهیه ویت به سهر پردی (صراط) دا تیپه پیت
 ناتوانیت مه گهر به سکه خشکی نه بیت؟ ئایا به هوی که می کرده وه
 چاکه کانیه وه نییه؟ یان به هوی نه مانن ئه و هیزه وه نییه که پالی ده نیت بۆ
 پویشتن به ره و پیشه وه؟ وه یان له بهر ئه وه ی له دنیا دا پیشه برکی
 نه کردوه بۆ زیاد کردنی کرده وه ی چاکه؟ له کاتیکدا زور خیراو ئازابوه بۆ
 کۆکردنه وه ی مال و سامانی دنیای به سه رچوو، خۆی زور ماندوو کردوه بۆ
 به ده ست هینانی دنیا، به لام دواپوژی له بیر کردوه یان گوئی پینه داوه.

هاوه لی به پیز ابو هريرة (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه ر (ﷺ)
 فهرمویه تی: ((فَيَمُرُّ أَوْلَكُمْ كَمَرُّ الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ، ثُمَّ يَرْجِعُ فِي طَرْفَةٍ، ثُمَّ يَمُرُّ
 كَمَرُّ الرِّيحِ، ثُمَّ يَمُرُّ كَمَرُّ الطَّيْرِ، ثُمَّ كَشَدَّ الرَّجَالِ تَجَرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ، وَبَيَّكُمْ
 (ﷺ) فَأَنْتُمْ عَلَى الصِّرَاطِ، يَقُولُ: سَلِّمْ، حَتَّى تَعْجَزَ أَعْمَالُ النَّاسِ، حَتَّى يَجِيءَ
 الرَّجُلُ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمُرَّ إِلَّا زَحْفًا، وَفِي حَافَتِي الصِّرَاطِ كَلَالِبٌ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ

تَأْخُذُ مَنْ أَمَرَتْ بِهِ، فَتَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوشٌ فِي النَّارِ))، وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي
هَرِيرَةَ بِيَدِهِ، إِنَّ قَعَرَ جَهَنَّمَ لَسَبْعُونَ خَرِيفًا))^(۴۲).

واته: يه كه م كهستان به وينه ي تيشك ده په پيټه وه، هه روه ك چوَن له چاو
تروكانيكدا ديَت و ده پوات، پاشان وه كو خيَرايى با، پاشان وه كورپويشتنى
بالنده، پاشان وه كو پويشتنى پياويكى ساده و ئاسايى، خه لكى به پيى
كرده وه كانيان به سه ريда ده پوَن، وه پيغه مبه ره كه تان (ﷺ) له سه ر پردى
(صِراط) ده وه ستيَت و ده ليَت: ئه ي په روه ردگار سه لامه تيان بكه، تا
كرده وه كان بى توانا ده بيت له په پاندنه وه ي خه لكى له سه ر پردى (صِراط)،
تا واى ليديَت پياوى وا هه يه ناتوانيَت به سه ر پردى (صِراط) دا بپوات مه گه ر
به سكه خشكى، وه به م لاو به ولاى پردى (صِراط) ه وه قولايى ئاسنى پيا
هه لئواسراوه، فه رمانى پيكر اوه ئه و كه سانه پاكيشيَت كه فه رمانى
پاكيشانيان كراوه بو ناو ئاگرى دوزه خ، هه يانه لاشه ي هه لئوو گه ر مى ئاگرى
بو ديَت و بريندار ده بيت و ده پوشيَت، به لام پزگارى ده بيت، وه هه يانه پالى
پيوه ده نريَت و به پشتا به رده دريټه وه ناو ئاگرى دوزه خ.

هاوه لى به ريز ابو هريرة (خواى لى پازى بيت) ده فه رموويَت: سويند بيت به و
خوايه ي كه گيانى منى به ده سته قوولى دوزه خ هه فتا پايزه (واته: هه فتا
سالة).

واته: ئه گه ر به رديكى گه وره به ربدريټه وه ناو دوزه خ به هه فتا سال ئينجا
ده گاته بڼه وه ي دوزه خ.

^(۴۲) رواه الإمام مسلم (۱۹۵)، والحاكم (۶۳۱/۴):

مرؤف ناتوانیت به هیزو دهسه لات و ویستی خوی به سهر پردی (صراط) دا
 بپوات و به سه لاهه تی پزگاری بیّت له ناخوشی و نارپه حه تییه کاتی، به لکو
 کرده وه چاکه کانی ده توانیت بییه پینیتته وه و پزگاری بکات لیتی.

موسلمانان خۆشه ویست بیریک بکه وه له حالێ ئه وه که سه ی که به
 سه که خشکی به سهر پردی (صراط) دا ده پوات و ئاگری دۆزهخ له ژیریه تی،
 گپوو تین و هه لای گهرمی ئاگری دۆزهخ بۆ دیت، ئاخۆ ده بیّت که ی و به
 ماوه ی چهند بتوانیت پردی (صراط) بپیت و پزگاری بیّت له ترسناکی و
 نارپه حه تییه که ی؟ وه ئایا ده بیّت چهند ترس و بیم دایبگریت به هوی بینینی
 دۆزهخ و گهرمی ئاگره که ی، ئه و ئاگره ی که گهرمییه که ی حه فتا جار زیاتره
 له گهرمی ئاگری دونیا، یان گهرمییه که ی سه د جار زیاتره له گهرمی ئاگری
 دونیا؟.

ههروهك هاوه لی به پیز أبو هريرة (خوای لی پازی بیّت) ده فه رموویت:
 پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ،
 قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ كَأَنَّهُ لَكَافِيَةٌ. قَالَ: فَضَلْتُ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا،
 كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا)) (۴۳).

واته: ئاگری دونیا تان به شیکه له حه فتا به شی ئاگری دۆزهخ، ووترا: ئه ی
 پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه که ر گهرمی ئاگری دۆزهخ ته نها به وینه ی ئاگری
 دونیا بیّت به سه بۆ ئه وه ی سزای پی بجیزین و بمان سووتینیت؟ پیغه مبه ر

(۴۳) رواد الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۶۴/۲۴)، والبخاري واللفظ له (۳۲۶۵)، ومسلم (۲۸۴۳)،
 والترمذي (۲۵۹۰)، وابن ماجه (۴۳۱۸)، والدارمي (۲۸۴۷).

(ﷺ) فەرمووی: دەی گەرمی ئاگری دۆزەخ شەست و نوو جار زیاترە لە گەرمی ئاگری دنیا، هەر بەشە گەرمییەکیشی بە وێنەی گەرمی ئاگری دنیا، لە فەرموودەیهکی تردا دەفەرموویت: ((هَذِهِ النَّارُ جُزْءٌ مِنْ مِائَةِ جُزْءٍ مِنْ جَهَنَّمَ))^(٤٤).

واتە: ئاگری دنیا تان بە شێکە لە سەد بەشی ئاگری دۆزەخ، واتە: گرووتین و گەرمی ئاگری دۆزەخ سەد ئەوەندە گەورەترین و سووتینەرترین ئاگری دنیا (خوای پەرەردگار هەموو لایە کمان بپارێزێت لێ).

موسڵمانی خۆشەویست بیر بکەوێ لە حاڵی کەسێک بە پێیەکی ئاگراویدا بپوات جا بە پیادەو ئاسایی بیێت یان بە خێرای تیشک بیێت، ئایا هەست بە گەرمی ئەو ئاگرە دەکات ئەگەر بە خێرای تیشک بپوات؟ بێ گومان بەڵێ، ئەو دەبیێت حاڵی ئەو کەسە چۆن بیێت ئەگەر بە سەکە خشکی بە سەر ئەو پێکا ئاگراویدا بپوات؟ یان جارێک هەستیی و جارێک بە پوودا بکەوێت؟ بەڵێ ئەگەر ئەو حاڵی بیێت بە هۆی ئاگری دنیا، ئەو دەبیێت حاڵی ئەو کەسە چۆن بیێت لە کاتییدا بە سەر پردی (صراط) دا دەپوات و ئاگری دۆزەخی لە ژێرەو بیێت؟ ئەو ئاگرە ی کە لە پیشدا زانیت چەند بە تین و سووتینەرە.

^(٤٤) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٦٤/٢٤)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٧٠٠٦).

بۆچی کردهوی به ندهکان له سهر پردی (صراط) بئ توانا دهبیته؟

موسلمانى خۆشه ويست بىرىك بكه وه له حالى ئه و كه سانهى كه له سهر پردى (صراط) کرده وه كانيان بئ توانا دهبیته و ناتوانیته بیان په پینیتته وه؟ ئایا دهبیته هۆکار چى بیته؟ ئایا تهنها له بهر ئه وه نییه كه له دونیادا ته مه نیان له په رستن و پازى كردنى خواى په روهر دگارداد سهر ف نه كروه؟ به لكو كالا یه كى خراپیان پییه، چهند کرده وه یه كى چاكى كه م تیکه لیان كرده وه به تاوان و خراپه كارییه كى زۆر.

زانای پایه بهرز الملا علي القاري (په حمه تى خواى لیبیته) سه باره ت به فهرموده كه ی پیغه مبه ر (ﷺ) كه فهرمودیه تى: ((حَتَّىٰ يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا)).

ده لیت: واته: پیاویك كاتیك ناتوانیته به باشى به سهر پردى (صراط) دا بروت تهنها به سكه خشكى نه بیته، هۆكاره كه ی ئه وه یه: کرده وه ی چاكه ی كه مه، له دونیادا پیشبركی نه كرده وه بۆ كردنى کرده وه ی چاكه، به لكو كه سیكى ته مبه ل بووه و پالئ لیدا بووه وه و کرده وه ی چاكه ی زۆر كه م كرده وه، بۆیه له سهر پردى (صراط) ناتوانیته بروت مه گه ر به گاولكئ و سكه خشكى نه بیته^(٤٥).

موسلمانى خۆشه ويست ئایا پاش ئه مه كه سێك هیه له ئیمه بىرىك له

^(٤٥) بیروانه: "مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح" للملا علي القاري (٥٧٤/٩).

حالی خوئی نه کاته وه و ه و لای پزگار بوون نه دات له و ه و مو ناخووشی و نارپه حه تیانه ی سهر پردی (صراط)؟ ئایا که سیك له ئیمه هیه کاته کانی ژیا نی به فیقو بدات، ته و به و که پانه وه بو لای خوای په روه ردگار دوا بخات؟ له کاتی کدا له پیشمانه وه چه ندین کو سپ و پیگرو ناخووشی و نارپه حه تی هیه، پزگار بوون لیان ه روا ئاسان نییه، مه که ر به که پانه وه بو لای خوای په روه ردگارو کردنی کرده وه ی چاکه ی زقو خو پاراستن له خراپه و تاوان.

ته نها کرده وه چاکه کان هاوپی و هاوه لمان له سهر پردی (صراط)، خیرا پویشن و په پینه وه له سهر پردی (صراط) به سه لاهه تی ته نها به کرده وه چاکه کان ده بیئت، نه که به ناوو پله و پایه و مال و سه روه ت و سامانی زقو.

هاوه لای به پیژ أبو هريرة (خوای لی پازی بیئت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ((مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، ...، وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ)) (٤٦).

واته: هه ر موسلمانیک ناخووشی و نارپه حه تییه که له ناخووشی و نارپه حه تییه کانی دونیا له سهر ئیمانداریک لابه ریئت و باری سه رشان ی سووک بکات، نه وه خوای په روه ردگار نارپه حه تییه که له ناخووشی و نارپه حه تییه کانی دوا پوژی له سهر لاده بات، وه هه ر که سیك کرده وه کانی دوا ی بخات له سهر پردی (صراط) نه وه به هیچ شیوه یه که س و کارو ناوداریه که ی خیرای ناکات (تا بتوانیئت به خیرایی به سهر پردی (صراط) دا بپه ریته وه.

(٤٦) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٦٥/١٩)، ومسلم واللفظ له (٢٦٩٩)، والترمذي (١٤٢٥)، وأبو داود (٤٩٤٦).

خه لکی له دونیادا زۆر ههول ددهن بۆ به دهست هینانی ئامیری خیراو
 پیشکه وتوو بۆ گراستنه وه و هاتوچۆ کردن له گهشته کانیاندا، هه چهنده مال
 و پاره ی زۆریش سه رف بکه ن بۆ به دی هینانی، که سی وا هه یه ده بیینیت
 کاتی که گه شتیک ده کات بۆ وولاتیکی دوور، به ته یاره گه شت ده کات
 هه چهنده پاره ی زۆرتر تیجیت وه که له سه یاره، ته نها مه به سستی ئه وه یه
 به زووترین کات بگات و تووشی ناخۆشی و نا په حه تی ئه و گه شته نه بیت،
 ته نها بۆ پزگار بوونه له ناخۆشی و نا په حه تییه کانی دونیا، ده ی موسلمان
 بیریک بکه وه ئایا بۆ تۆی موسلمان باشترو له پیشتر نییه که هه ولی کردنی
 کرده وه ی چاکه زۆر به دیت تا به ئاسانترین و خیراترین شیوه به سه ر پردی
 (صراط) دا به پیه ریته وه و پزگارت بیت لئی؟ چونکه پردی (صراط) پێگه یه که
 نییه به پاخه ری نهرم و جوان و دیمه نی سه رنج پاکیش نه خشیترابیت، به لکو
 پێگه یه کی ته نگی خلیسکه، هه مووی قولا پ و ناخۆشی و سزاو سووتانه.

هاوه لئ به پیز عبدالله کوری مسعود (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: ((...))
 يَأْمُرُ اللَّهُ بِالصِّرَاطِ، فَيَضْرِبُ عَلَى جَهَنَّمَ، فَيَمُرُّ النَّاسُ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ زُمَرًا
 زُمَرًا، أَوَّاهٌ كُلُّهُمْ كَلَمَحِ الْبَرْقِ، ثُمَّ كَمَرَّ الرِّيحِ، ثُمَّ كَمَرَّ الطَّيْرِ، ثُمَّ كَمَرَّ الْبَهَائِمِ،
 حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ سَعْيًا، وَحَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ مَشْيًا، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يَتَلَبَّطُ عَلَى
 بَطْنِهِ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، لِمَ بَطَّأتَ بِي؟ فَيَقُولُ: إِنِّي لَمْ أَبْطِ بِكَ، إِنَّمَا بَطَّأَ بِكَ
 عَمَلُكَ ((...))^(٤٧).

^(٤٧) أخرجه: ابن أبي شيبة (٣٧٦٣٧)، والمروزي في "تعظيم قدر الصلاة" (٢٨٢)، والطبري في "تفسيره"
 (١٧٠٦٣)، والطبراني في "الكبير" (٩٧٦١)، والحاكم (٥٩٨/٤ - ٥٦١)، وحسن إسناده شعب
 الأرنؤوط في "تخريج أحاديث جامع العلوم والحكم" لابن رجب (٣٠٨/٢) وقال: روي مرفوعا وموقوفا.

واته: خوی په‌روه‌ردگار فه‌رمان ده‌کات که پردی (صراط) دابنریت، کاتیک داده‌نریت له‌سه‌ر دۆزه‌خ، خه‌لکی کۆمه‌ل کۆمه‌ل به‌ پئی کرده‌وه‌کانیان به‌سه‌ریدا ده‌پۆن،، تا کۆتا که‌س دیت تا به‌سه‌ریا به‌پیتته‌وه، ده‌پوات و به‌سه‌ر سک و پوویا ده‌که‌ویت، ده‌لایت: ئه‌ی په‌روه‌ردگار بۆ دوام ده‌خه‌یت و تاخیرم ده‌که‌یت، خوی په‌روه‌ردگاریش پئی ده‌لایت: من دوام نه‌خستویت و هیتواشم نه‌کردوی، به‌لکو کرده‌وه‌کانت هیتواشی کردویت و دوی خستویت.

ئه‌مه‌ش پاستیتی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌مان بۆ ده‌رده‌خات که هاوه‌لی به‌پێژ أبودرّ (خوی لى‌ پازی بیت) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ئه‌ویش له‌ خوی په‌روه‌ردگاره‌وه بۆمان ده‌گێڕیتته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((... يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أَحْصَاهَا لَكُمْ ثُمَّ أَوْفَيْكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ)) (٤٨).

واته: ... ئه‌ی به‌نده‌کانت ئه‌وه‌ی که ده‌بیینن (له‌ دواپۆژدا) ته‌نها کرده‌وه‌کانی خۆتانه که من به‌ ته‌واوی و به‌ پێکی بۆم ژماردبوون و بۆم نوسیبوون (به‌ زانیاری خۆم، وه‌ به‌هۆی فریشته‌کانمه‌وه)، پاشان پاداشتی ته‌واوتان ده‌ده‌مه‌وه له‌سه‌ری، پاداشتی چاکه‌ به‌ کرده‌وه‌ چاکه‌کانتان، وه‌ سزاش به‌ تاوان و خراپه‌کانتان، هه‌ر که‌سیک کاری چاکه‌ و پاداشتی باشی

(٤٨) رواه الإمام مسلم (٢٥٧٧)، وأخرجه أيضاً: معمر في "جامعه" (٢٠٢٧٢)، والطيالسي (٤٦٣)، وأحمد ١٥٤/٥ و ١٦٠ و ١٧٧، وهناد في "الزهد" (٩٠٥)، والبخاري في "الأدب المفرد" (٤٩٠)، وابن ماجه (٤٢٥٧)، والترمذي (٢٤٩٥)، والبخاري (٤٠٥١) و (٤٠٥٢) و (٤٠٥٣)، وابن حبان (٦١٩)، والطبراني في "مسند الشاميين" (٣٣٨) و (٢٨١١)، والحاكم ٢٤١/٤، وأبو نعيم في "الحلية" (١٢٥/٥ - ١٢٦)، والخطيب في "تاريخه" ٢٠٣/٧ - ٢٠٤.

بینی ئه وه با ته نها سوپاسی خوی په روه ردگار بکات (چونکه ته نها خوی په روه ردگار یارمه تی داوه بۆ کردنی کرده وه ی چاکه نه ک به هیڼو توانای خوی)، وه هه رکه سیک جگه له وه ی بینیی (کرده وه ی خراپ و سزای بینیی) ئه وه با سه رزه نشتی هیچ که س نه کات ته نها نه فسی خوی نه بیټ.

سزای که سی ته مبه ل و که مته رخه م له سه ر پردی (صراط)

که سانی ته مبه ل و له سه رخۆ له په رستنی خوی په روه ردگادا، ده بیټ له سه ر پردی (صراط) باج و نرخ ی ئه و ته مبه لی و که مته رخه مییه یان بده ن، وه ده بیټ باج و نرخ ی ئه و گالته کردنه یان بده ن کاتیڅ بانگه وازکاران بانگیان ده کردن تا وه لامي خوی په روه ردگارو پیڼغه مبه ره که ی (ﷺ) بده نه وه، به لام گالته یان پیڼده کردن و گوئیان پیڼه ده دان، نرخ ی ته مبه لی و گالته جاپیه که شیان ئه وه یه: له سه ر پردی (صراط) زۆر به خوی و هیواشی ده پۆن، دواکه وتن و خاو پویشتیان له سه ر پردی (صراط) به هوی که می کرده وه ی چاکه یانه، هه ر بۆیه به هوی وه تووشی دوو جوړ سزا ده بن: یه که م: کاتیڅ به سه ر پردی (صراط) دا ده پۆن تووشی گپوو تین و هه لوی گهرمی ئاگری دۆزه خ ده بن:

هاوه لی به ریز عبدالله کوپی مسعود (خوی لی پازی بیټ) ده فه رموویت: پیڼغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((... وَالصِّرَاطُ كَحَدِّ السَّيْفِ دَحْضُ مَزَلَةٍ، قَالَ:

وَيَقُولُ: مُرُوا، فَيَمُرُّونَ عَلَى قَدَرِ نُورِهِمْ، مِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَطَرْفِ الْعَيْنِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالْبَرْقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالسَّحَابِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَانْقِضَاضِ الْكُوكَبِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالرَّيحِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الرَّجُلِ وَيَرْمَلُ رَمْلًا، فَيَمُرُّونَ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ، حَتَّى يَمُرَّ الَّذِي نُورُهُ عَلَى إِبْهَامِ قَدَمِهِ، تَخْرُ يَدٌ وَتَعْلُقُ يَدٌ، وَتَخْرُ رِجْلٌ، وَتَعْلُقُ رِجْلٌ، فَتُصِيبُ جَوَائِبَهُ النَّارُ)) (٤٩).

واته: ... پردی (صراط) به وینهی ده می شمشیر تیزه، خلیسکه و پییه کان له سهری خوی ناگریت، ده فهرموویت: پییان ده ووتریت: به سهریدا برۆن، خه لکیش به پیی نه و نورو پوناکییهی پییان به خشراره به سهریدا ده برۆن، هه یانه به خیرایی چاو تروکان به سهریدا ده پوات و ده په پیتته وه، وه هه یانه به خیرایی تیشک و به وینهی خیرایی هه ور، وه هه یانه به وینهی نه ستیره کشان، وه هه یانه به خیرایی با، وه هه یانه به وینهی پاکردنی پیاویک به خیرایی، به پیی کرده وه کانیا به سهریدا نه په پنه وه، تا نه گاته نه و که سهی که نورو پوناکییهی به سهره په نجهیه وهیه تی (نۆد که مه)، جارێک به سهر ده ستیدا ده که ویت و جارێک دهستی هه لده گریته وه، وه جارێک به سهر چۆکدا ده که ویت و جارێک هه لده ستیتته وه، ناگر نه ملای نه ولای نه و موسلمانان ده گریت و ده یسووتینیت.

دووهم: پووشان و برینداربوونی لاشه یان به و قولاپانهی که هه لواسراوه به ملای به ولای پردی (صراط) وه، هاوه لی به ریز أبو هریره (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((فَيَضْرِبُ الصَّرَاطُ بَيْنَ

(٤٩) رواه الحاكم واللفظ له (٦٣٣/٤)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (٣٦٢٩).

ظَهَرَانِي جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأَمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ، وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ، قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمِهَا إِلَّا اللَّهُ، تَخْطِفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخْرَدَلُ ثُمَّ يَنْجُو،...)) (٥٠).

واته: پاشان پردی (صراط) له سەر دۆزهخ داده نریت، من یه که م پیغه مبه ر (ﷺ) ده ب که ئوممه ته که می به سه ردا ده په پینمه وه،، هه یانه له ناو ده چیت، سزاو ئیش و ئازار زۆر ده بینیت به هوی کرده وه خراپه کانییه وه، وه هه یانه قول په کانی ته نیشته پردی (صراط) پاید ه کیشیت و گوشتی لاشه ی پارچه پارچه ده کات، به لام له دوایدا پزگاری ده بیت، ...).

زانای پایه به رز الملا علي القاري (په حمه تی خوی لیبت) ووتویه تی: (يُخْرَدَلُ): واته: پارچه پارچه کراو به وینه ی دهنکه خه رته له، (وَالْمُخْرَدَلُ): واته: بپاوو پارچه پارچه کراو که قول په هه ئواسراوه کانی ئه ملانو ئه ولای پردی (صراط) وای لی کردووه، به لام ئه م که سه پاش ئه وه موو نا په حه تییه پزگاری ده بیت (٥١).

(٥٠) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٥٧/٢٤)، والبحاري (٨٠٦)، ومسلم (١٨٢)، وابن ماجه (٤٢٨٠).

(٥١) بيواته: مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح للملا علي القاري (٥٤١/٩).

بیرکردنه و هو تیرامانیك له پردی (صراط)

زانای پایه بهرز ئیمامی القُرطبی (پهحمهتی خوائ لیبیت) ووتویهتی: هه
 ئیستا بیربکه وه و بیهینه پیش چاوت دلت چون دهکه ویته له رزین کاتیک
 چاوت به پردی (صراط) و باریکیه که ی دهکه ویت، پاشان چاوت به تاریکی
 و پهشی دۆزهخ دهکه ویت له ژیرییه وه، پاشان گوێ بیستی ناله و تورپه یی
 ئاگری دۆزهخ ده بیت، وه فهرمانت پیکراوه به سه ریا برۆیت له گه ل بئ توانایی
 و بئ دهسه لاتیت، وه له رزین و لیدانی دلت له ترسا، وه خلیسکان و خو
 نه گرتنی پتیه کانت له سه ری، وه قورسی شانت به تاوان و خراپه کانت، ئه و
 تاوانانه ی که له دونیادا باری گران کردبوویت نه تده توانی به ئاسانی به سه ر
 زه ویدا برۆیت چ جای بتوانیت به سه ر پردی (صراط) ی تیژو خلیسکی
 دۆزه خدا برۆیت و خو ت بگریه له سه ری؟ ئه ی ده بی حالت چون بیت له
 کاتیکدا یه که م بیت نایه سه ری و هه ستت به تیژی و خلیسکیه که ی کردو
 ناچار کراویت پئی دووه مت هه لئیت بۆ پۆیشتن به سه ریدا؟ خه لکی له
 پۆیشته وه پتیه ان هه لده خلیسکیت و به رده بنه وه و فریشته زۆر تورپه و
 بئ به زه ییه فه رمان پیکراوه کانی دۆزهخ رایان ده کیشن بۆ ناو دۆزهخ، ئه وه
 حالیه و تۆش سه یریان ده که یت و به چاوه کانی خو ت سزایان ده بینیت،
 چون سه ره و خوار هه لده واسرین، سه ریان بۆ خواره وه و قاچیان بۆ سه ره وه،
 ئای دیمه نیککی چهند ترسناکه، وه سه رکه و تنیکی چهند قورس و گرانه، وه

تیپه‌ریوون و برینی ریگه‌یه‌کی چەند تەسک و تەنگ و سەختە ؟!!!!^(۵۲).

**ئەو کارانە‌ی دەبنە مایە‌ی پزگار بوون لە گەرمی و کەوتنە ناو
ئاگری دۆزەخە‌وه**

کرده‌وه چاکە‌کان زۆرن کە یارمەتی دەری خاوەنە‌کانیان دەبن تا لە‌سەر پردی (صرّاط) پێیان جیگیر بێت و بە سەلامەتی بپە‌رنە‌وه‌و پزگاریان بێت، بئ‌ئ‌وه‌ی هە‌لاوی گەرمی ئاگری دۆزەخ بیان گریت یان بکە‌ونە ناوی، هە‌روه‌ک چۆن چەند کاریکی چاکە هە‌یه کە بە هۆیانە‌وه خاوەنە‌کە‌ی دە‌توانیت زۆر بە خێرای و بئ‌ماندوو بوون و دوا کە‌وتن پردی (صرّاط) بپریت و بە سەلامەتی پزگاری بێت، هەر دوو جۆره‌ کردە‌وه‌کان تە‌واوکە‌ری یە‌کترین، بۆیه پێویستە موسلمان زۆر گرنگیان پێ‌بدات.

موسلمانێ خۆشە‌ویست لێ‌ره‌دا باسی ئە‌و کردە‌وه چاکانە ناکە‌م کە موژدە‌ی چوونە بە‌هەشت بە خاوەنە‌کە‌ی دراوه، لە‌بەر ئە‌وه‌ی بە‌لگە‌ی ئە‌وه‌یان تێدا نییه کە خاوەنە‌کە‌ی هەر لە سەرە‌تاوه‌و بئ‌سزا پزگاری دە‌بێت، بە‌لکو لێ‌ره‌دا باسی ئە‌و کردە‌وانە دە‌کە‌م کە خوای پە‌روه‌ردگارو پێ‌غه‌مبە‌ری (ﷺ) خۆشە‌ویست موژدە‌ی پزگار بوونیان لە سووتان و هە‌لاوی گەرمی ئاگری دۆزەخ بە خاوەنە‌کە‌ی داوه، کە ئە‌مه‌یان زیاتر بە‌لگە‌یه‌ لە‌سەر پزگار بوون لە ناخۆشی و نا‌پە‌ه‌تییە‌کانی سەر پردی (صرّاط) و پاشان

^(۵۲) بېوانه: التذكرة في أحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي، تحقيق مجدي السيد، (۲/ ۴۳).

چوونه ناو به هه شته وه .

هاوه لی به پیز اُبوذرّ (خوای لی پازی بیّت) ده فره موویّت: پیغه مبهَر (ﷺ) فره موویه تی: ((أَتَانِي جِبْرِيلُ فَبَشَّرَنِي أَنَّ مِنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ. قُلْتُ: وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى؟ قَالَ: وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى؟)) (۵۳).

واته: جبریل (علیه السلام) هات بۆلام و موژده ی پیدام و دلخۆشی کردم به وه ی که هه ر موسلمانیک بمریّت و به هیچ شیوه ک هاوه ل و شه ریکی بوّ خوای په روه ردگار بریار نه دابیّت ده چیته به هه شته وه (ئه گه ر له سه ره تاوه بشچیته ناو دۆزه خه وه به هوی تاوانه کانییه وه)، اُبوذرّ (خوای لی پازی بیّت) ده لیّت، ووتم: ئه ی پیغه مبهَر (ﷺ) ئه گه ر ئه و موسلمانه دزی کرد بیّت و زیناشی کرد بیّت هه ر ده چیته به هه شته وه؟ پیغه مبهَر (ﷺ) فره مووی: به لی، ئه گه ر ئه و موسلمانه دزی کرد بیّت و زیناشی کرد بیّت هه ر ده چیته به هه شته وه .

ئه وه ی که زانراوه دزی کردن و زینا کردن له تاوانه گه وره کانه ئه گه ر هه ر موسلمانیک بیان کات ئه وه هه ره شه ی ناگری دۆزه خی لیّکراوه، به لام لیّره دا پیده چیّت مانای فره مووده که ئه وه بیّت: هه ر که سیّک ئه و تاوانانه بکات و موسلمان بیّت ئه وه سه ر ئه نجامی هه ر چوونه ناو به هه شته، جا له سه ره تاوه و بئ سزا بیّت، خوای په روه ردگار بیکاته به هه شته وه ئه گه ر ئه و تاوانانه شی کرد بیّت، یان پاش ئه وه ی به پیی ئه و تاوانانه ی سزا بکیّشیت و پاشان پزگاری بیّت و بجیته به هه شته وه .

موسلمانان خۆشه وێست لهم به شه دا باسی ئه و کرده وانه ده که م که

(۵۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۰۳/۱۹)، البخاري واللفظ له (۷۴۸۷)، ومسلم (۹۴)، والترمذي (۲۶۴۴).

پیته‌کان به هویانه‌وه له‌سه‌ر پردی (صراط) جیگیر ده‌بیته، یان پزگارکه‌رن له سووتان و هه‌لاوی گهرمی ئاگری دۆزه‌خ، یان پزگارکه‌رن له که‌وتنه‌ ناو ئاگری دۆزه‌خ، به‌لام ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌بنه‌ مایه‌ی زوو په‌پینه‌وه‌و خیرا پویشتن به‌سه‌ر پردی (صراط) دا له به‌شی سێ‌یه‌م له باسی ناخۆشی و ناپه‌ه‌تی و تاریکی سه‌ر پردی (صراط) و ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌بنه‌ مایه‌ی رووناک که‌ره‌وه‌ی، باس ده‌که‌م.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌والی داوه ئه‌و موسلمانانه‌ی که به‌شداری جه‌نگی (بدر) و (بیعة الرضوان) یان کردووه، که‌سیان ناچنه دۆزه‌خه‌وه، هاوه‌لی به‌پرز جابر (خوای لی‌ پازی بیته) ده‌فه‌رموویت: به‌نده‌یه‌کی (کۆیله‌یه‌کی) حاطب کوری بَلْتَعَةَ هاته لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شکاتی له حاطب کردوو ووتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) حاطب ده‌چیته دۆزه‌خه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((كَذَبْتَ لَا يَدْخُلُهَا، إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَّةَ))^(٥٤).

واته: پاستت نه‌کرد، حاطب ناچیته دۆزه‌خه‌وه، چونکه ئه‌و که‌سیکه به‌شداری جه‌نگی (بدر) و سولحی (حُدَيْبِيَّة) کردووه.

هه‌روه‌ها دایکی ئیمانداران خاتوو خَفْصَةَ (خوای لی‌ پازی بیته) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویت: ((إِنِّي لَأَرْجُو أَلَّا يَدْخُلَ النَّارَ أَحَدٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَّةَ، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾^(٥٥) قَالَ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ يَقُولُ:

^(٥٤) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٩٣/٢٢)، ومسلم (٢٤٩٥)، والترمذي (٣٨٦٤).

﴿ثُمَّ نَجَّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا﴾ (٧٦) (مریم: ٧٢-٧٣) ^(۵۵).

واته: پیغمبر (ﷺ) فرمودی: ثومیدم وایه هیچ به کیک له و موسلمانانه نه چیته دۆزه خه وه که به شداری جهنگی (بدر) و سولخی (حدیبیه) یان کردوه (إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى)، خاتوو حَفْصَة (خوای لی پازی بیت) ده لیت: ووتم: نهی نه وه نییه خوای په روه ردگار فرمودیه تی: ﴿وَإِنْ مَنَعَكَ إِلَّا وَاَرِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ (٧٧) واته: کهس نییه له ئیوه تینه په پیټ و نه پوات به سهر دۆزه خدا یان به ناویدا، نه و پویشتنه بریاریکی براوه یه له لایه نه په روه ردگارته وه، پیغمبر (ﷺ) فرمودی: نهی گوئیستی فرموده ی خوای په روه ردگار نه بویته که فرمودیه تی: ﴿ثُمَّ نَجَّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا﴾ (٧٦) پاشان نه وانه پرگار ده کهین که خواناس و پاریزگار بوونه، وه سته مکاران له دۆزه خدا ده نیلینه وه.

به لام نه گهر نه و موسلمانانه ی به شداری نه و پوداوه گه ورانه ی وه کو جهنگی (بدر) و (الحدیبیه) و (بِعَةِ الرضوان) یان نه کردیت ئایا له سهر پردی (صراط) ده که ونه خواره وه و ده چنه دۆزه خه وه؟

نه خیر، پیغمبر (ﷺ) زور خوشه ویست و دل سوژو خه مخوری نوممه ته که ی باسی چه ندین کاری چاکه ی بو کردوین که ده بنه هوکاری جیگیر بوونی پتیه کانمان له سهر پردی (صراط)، وه باسی زور له و کاره چاکانه ی بو کردوین که خاوه نه که ی ده پاریزیت له چوونه دۆزه خه وه،

^(۵۵) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٩٤/٢٢)، وابن ماجه (٤٢٨١)، وصححه الألباني في "صحيح ابن ماجه" (٣٤٥٤).

موسلمانى خوشەويست ئەوھى لىرەدا دەردەكەوئىت ئەوھىيە: ھىك پزگارى
بىت لە ئاگرى دۆزەخ ئەوھى بىگومان پردى (صراط)ى بە سەلامەتى بېرپوھو
پزگارى بووھ لە ناخۆشى و ناپەھەتییەكانى، خوای پەرۋەردگار ھەموو
لايەكمان بە سەلامەتى پزگار بكات.

•

**نه و کردموه چاکانه‌ی که به هوپیه‌وه له ناخوشی و ناره‌حه‌تییه‌کانی
سه‌ر پردی (صراط) و ناگری دۆزه‌خ بزگارمان ده‌بییت**

١. باوم‌هیتنان به خوا، خیر کردن، فه‌رمان کردن به چاکه‌و‌رپنگری کردن له خراپه، یارمه‌تی دانی که‌سی نو‌قستان و سته‌م لی‌کراو، نازار نه‌دانی خه‌ئکی: هاوه‌لی به‌رپز ابوذر (خوای لی‌بازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پرسیارم له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کرد، چی کاریک به‌نده له ناگری دۆزه‌خ بزگار ده‌کات؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((الإيمان بالله، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَعَ الْإِيمَانِ عَمَلٌ؟ قَالَ: أَنْ تَرْضَخَ مِمَّا حَوْلَكَ اللَّهُ أَوْ تَرْضَخَ مِمَّا رَزَقَكَ اللَّهُ، قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، فَإِنْ كَانَ فَقِيرًا لَا يَجِدُ مَا يَرْضَخُ؟ قَالَ: يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، قُلْتُ: إِنْ كَانَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: فَلْيَعْنِ الْأَخْرَقَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ لَا يُحْسِنُ أَنْ يَصْنَعَ؟ قَالَ: فَلْيَعْنِ مَظْلُومًا، قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ ضَعِيفًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُعِينَ مَظْلُومًا؟ قَالَ: مَا تُرِيدُ أَنْ تَتْرَكَ لِصَاحِبِكَ مِنْ خَيْرٍ لِيُمْسِكَ أَذَاهُ عَنِ النَّاسِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ فَعَلَ هَذَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُصِيبُ خَصْلَةً مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ إِلَّا أَخَذَتْ بِيَدِهِ حَتَّى تَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ)) (٥٦).

واته: باوه‌پ هیتنان به خوا‌ی په‌روه‌ردگار، ووتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌گه‌ل باوه‌پ هیتنان به خوا په‌روه‌ردگار کرده‌وه‌ی چاکه چی هیه تا به‌نده بی‌کات؟ فه‌رمووی: ببه‌خشیت له‌وه‌ی که خوا‌ی په‌روه‌ردگار پی‌ی به‌خشیوه،

(٥٦) رواه ابن حبان (٣٧٣)، والحاكم (١٣٢/١)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (٨٧٦).

ووتم: ئەى پېغەمبەر (ﷺ) ئەگەر ئەو كەسە ھەژار بوو ھېچى نە بوو بېبەخشىت؟ فەرمووى: با فەرمان بكات بە چاكەو پېگىرى بكات لە خراپە، ووتم: ئەى پېغەمبەر (ﷺ) ئەگەر ئەو كەسە نەيتوانى فەرمان بكات بە چاكەو پېگىرى بكات لە خراپە؟ فەرمووى: با يارمەتى كەسىكى نوستان (نەزان) بدات (يارمەتى كەسىك بدات كە ناتوانيت يان نازانيت ئىشىك بكات)، ووتم: ئەى پېغەمبەر (ﷺ) ئەگەر نەيتوانى بە باشى و بە چاكى يارمەتى خەلكى بدات، چى بكات باشە؟ (واتە: ھېچ كاريكى نەدەزانى تا يارمەتى خەلكى بدات)، فەرمووى: با يارمەتى ستم لىكراويك بدات، ووتم: ئەى پېغەمبەر (ﷺ) ئەگەر كەسىكى بىتوانا بوو نەيدەتوانى يارمەتى ئەو ستم لىكراو بدات؟ فەرمووى: يارمەتى ھاوپىكەت بدە تا دەست لە زولم و ستم بگىتەو، ووتم: ئەى پېغەمبەرى خوا (ﷺ) ئەگەر كەسىك ئەم كارانە بكات ئايا دەچىتە بە ھەشتەو؟ پېغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: ھېچ بەندەيەكى موسلمان نىيە يەكك لەم كارانە بكات، ئىلا ئەو كارە چاكە دەستى دەگىت تا دەيكاتە ناو بە ھەشتەو.

۲. جى بە كەردنى پىداويستى خەلكى و لا بردنى نازە ھەتى لە سەريان:

ھاوئى بە پىزەبەللا كوپى ئىمامى عَمَر (خوایان لى پازى بىت) دە فەرموويت: پېغەمبەر (ﷺ) فەرموويت: ((أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ، وَأَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ سُرُورٌ تُدْخِلُهُ عَلَى مُسْلِمٍ، أَوْ تَكْشِفُ عَنْهُ كُرْبَةً، أَوْ تَقْضِي عَنْهُ دَيْنًا، أَوْ تُطْرُدَ عَنْهُ جُوعًا، وَلَأنَّ أَمْسِيَّ مَعَ أَخٍ لِي فِي حَاجَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَعْتَكِفَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، يَعْنِي "مَسْجِدَ الْمَدِينَةِ" شَهْرًا، وَمَنْ كَفَّ غَضَبَهُ سَتَرَ

اللَّهُ عَورَتَهُ، وَمَنْ كَظَمَ غَيْظَهُ وَلَوْ شَاءَ أَنْ يُمُضِيَهُ أَمْضَاءً، مَلَأَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَلْبَهُ
 أَمْنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ مَشَى مَعَ أَخِيهِ فِي حَاجَةٍ حَتَّى أَثْبَتَهَا لَهُ، أَثْبَتَ اللَّهُ عَزَّ
 وَجَلَّ قَدَمَهُ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ، وَإِنْ سُوءَ الْخُلُقِ لَيُفْسِدِ الْعَمَلَ
 كَمَا يُفْسِدُ الْخُلُّ الْعَسَلَ^(٥٧).

واته: خوښه ويستترين بهنده به لای خوای په روهر دگار دوه نه و بهنده یه یه
 (موسلمان یه) که زور به که که و به سوو ده بۆ بهنده کان، وه خوښه ويستترين
 کرده وه به لای خوای په روهر دگار دوه نه و یه: خوښییه که به یته دلی
 موسلمانیکه وه، یان ناخوښی و ناږه حه تییه کی له سره لابه ریت، یان قه رزیکي
 بۆ به یته وه، یان نانی پییده و له برسیتییه که تیری بکه یته، پیغه مبه ر
 (ﷺ) فه رموی: نه گه ر له گه ل برایه کی موسلماندا برؤم بۆ جی به جی کردنی
 کارو پیو یستییه کی، نه وه به لاه وه خیرترو خوښه ويستتره، وه که له وه ی که
 مانگ له مزگه وتی خوما بمینمه وه و عبادته تی خوای په روهر دگار بکه م
 (عباده تی سوننه ت، نه که فه رن)، وه هرکه سی که توږه یی خوی بگریته وه
 نه وه خوای په روهر دگار عه یب و که م و کوږییه کانی ده پوښیت، وه
 هرکه سی که پق و کینه ی خوی بخواته وه له کاتیکدا نه گه ر ویستی لیبوا یه
 پقه که ی جی به جی ده کرد، نه وه خوای په روهر دگار له دواړوژدا دلی پر
 ده کات له هیمنی و ئارامی (ترس و دلّه پاوکی تی له سره لا ده بات)، وه هر
 موسلمانیک له گه ل برایه کی موسلماندا بروات بۆ جی به جی کردنی کاریکی
 پیو یستی تا پیو یستییه که ی ته واو ده کات و ته واو پییه کانی جیگیر ده بییت

^(٥٧) حسنه الألبانی فی "صحیح الجامع" (١٧٦).

تیايدا، ئەو خۇاى پەرورەدگار پىيەكانى جىگىر دەكەت لەسەر پردى (صراط) لەو پۆزەى كە پىيەكان ھەلەدەخلىسكىن و خۇيان ناگرن بەسەر پردى (صراط) ھەو، وە پەوشتى ناشرىن كەردەوھى چاكە تىك دەدەت و خراپى دەكەت، ھەرەك چۆن سركە ھەنگوین تىك دەدەت و خراپى دەكەت.

۳. كەردنى ئەو كارانەى كە دەبىتە ماىەى بەدەست ھىنانى شەفاعەتى پىيەمبەر (ﷺ):

گەنگى دان بەو كارانەى كە دەبىتە ماىەى بەدەست ھىنانى شەفاعەتى پىيەمبەر (ﷺ) يەككە لە ھۆكارە گەنگەكانى لاچوون و سووك بوونى ناخۆشى و ناپەھەتتەكانى سەر پردى (صراط)، پىيەمبەرى خوا (ﷺ) لەسەر پردى (صراط) پادەوھەستىت و بەردەوام دەپارپتەوھە داوا لە خۇاى پەرورەدگار دەكەت تا ئىمانداران بەسەلامەتى پەزگار بكەت و بەرنەبنەوھە ناو دۆزەخ، بەردەوام دەپارپتەوھە دەلەيت: (رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ): ئەى پەرورەدگار سەلامەتەيان بكە، ئەى پەرورەدگار سەلامەتەيان بكە.

وھ پىيەمبەر (ﷺ) ھەوالى داوھ لەسەر پردى (صراط) شەفاعەت بۆ كۆمەلە مۇسلمانىك دەكەت، لە كاتىكدا دەبىنىت مۇسلمانان لە ناخۆشى و ناپەھەتتەكى زۆردان.

ھاوھەلى بەپەيز انس كوپى مالك (خۇاى لى پازى بىت) دەفەر موويت: ((سَأَلْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) أَنْ يَشْفَعَ لِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ: (أَنَا فَاعِلٌ)، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ أَطْلَبَكَ؟ قَالَ: أَطْلُبُنِي أَوَّلَ مَا تَطْلُبُنِي عَلَى الصِّرَاطِ، قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقَكَ عَلَى الصِّرَاطِ؟ قَالَ: فَاطْلُبُنِي عِنْدَ الْمِيزَانِ، قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَلْقَكَ عِنْدَ الْمِيزَانِ؟ قَالَ:

فَاطِمَةُ عِنْدَ الْحَوْضِ فَإِنِّي لَا أُخْطِيُ هَذِهِ الثَّلَاثَ الْمَوَاطِنَ^(۵۸).

واته: داوام له پیغه مبه‌ر (ﷺ) کرد که له پوژی دوا پیدا شه فاعه‌تم بۆ بکات، پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: به‌لی شه فاعه‌تت بۆ ده‌که‌م، ووتم: ئه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له کوژی پیت بگه‌م و بتبینم تا شه فاعه‌تم بۆ بکه‌ی؟ پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: له‌یه‌که‌م ساته‌وه به‌ دوا ما بگه‌پۆ و هه‌ول بده بمبینه له‌سه‌ر پردی (صراط)، ووتم: ئه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) نه‌گه‌ر پیت نه‌گه‌یشتم و نه‌تم بینى له‌سه‌ر پردی (صراط)، فرموی: به‌ دوا ما بگه‌پۆ و هه‌ول بده بمبینه لای ترازوو (له‌ کاتی کیشانی کرده‌وه‌کان)، ووتم: ئه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) نه‌گه‌ر پیت نه‌گه‌یشتم و نه‌تم بینى لای ترازوو؟ فرموی: هه‌ول بده لای هه‌وزی (کوثر) بمبینه، چونکه‌ من هه‌رگیز نه‌و سۆ شوینه جۆ ناهیلّم، به‌لکو به‌رده‌وام له‌و شوینانه‌م.

بۆیه‌ هه‌ر مومسلمانێک هه‌رده‌کات و ده‌یه‌و پیت پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) شه‌فاعه‌تی بۆ بکات تا پرگاری پیت له‌ ناخۆشی و نا‌په‌هه‌تییه‌کانی دواپۆژ به‌ گشتی و ناخۆشی و نا‌په‌هه‌تییه‌کانی سه‌ر پردی (صراط) به‌ تاییه‌تی، ئه‌وه‌ با گرنگی به‌ کردنی کرده‌وه‌ چاکه‌کان بدات به‌ گشتی و ئه‌و کارانه‌ی که‌ ده‌بیته‌ مایه‌ی به‌ ده‌ست هیئانی شه‌فاعه‌تی پیغه مبه‌ر (ﷺ) به‌ تاییه‌تی.

^(۵۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۳۲/۲۴)، والترمذي (۲۴۳۳)، وصححه الألباني في صحيح الترغيب

والترهيب (۳۶۲۵).

گرتگترین نهو کاره چاکانه‌ی که شه فاعه‌تی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) پی‌به‌ده‌ست
دیت، نه‌مانه‌ن:

یه‌که‌م: داواکردنی (الْوَسِيلَةَ) ^(۵۹) بُو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ):

عبدالله کوپی ئیمامی عباس (خوایان لی پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر
(ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((... سَلُّوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهُ لَا يَسْأَلُنِي عَبْدٌ فِي
الدُّنْيَا إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) ^(۶۰).

واته: دواى نه‌وه‌ی وه‌لامی بانگ بیژتان دایه‌وه داواى وسیله‌م بُو بکه‌ن
(داواى نه‌و شوین و پله به‌رزهی به‌ه‌شتم بُو بکه‌ن)، چونکه هیچ به‌نده‌یه‌کی
موسلمان له دونیادا داواى ناکات بُو، ئیلا له دواپۆژدا شایه‌تی بُو ده‌ده‌م که
شایسته‌ی به‌ه‌شته، یان شه‌فاعه‌تی بُو ده‌که‌م تا نه‌چیتته دۆزه‌خه‌وه نه‌گه‌ر
شایسته‌ی چوونه ناو دۆزه‌خیش بیّت ^(۶۱).

داواکردنی نه‌و شوین و پله به‌رزهی به‌ه‌شت بُو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له دواى
بیستن و وه‌لام دانه‌وه‌ی بانگی پیروژ ده‌بیّت، هه‌روه‌ک هاوه‌لی به‌پیز جابر
(خوای لی پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ قَالَ حِينَ
يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ الثَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتَ مُحَمَّدًا
الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبْعَثَهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ

^(۵۹) (الْوَسِيلَةَ): به‌رتترین پله و مه‌نزلگایه له به‌ه‌شتدا، بُو هیچ که‌س نابیت جگه له به‌نده‌یه‌ک له
به‌نده‌کانی خوا، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ئومیدم وایه نه‌و که‌سه من بم.

^(۶۰) رواه الطبراني في "المعجم الأوسط" (۱/۱۹۸/۶۳۳)، وصححه الألباني في صحيح الجامع (۳۶۳۷).

^(۶۱) بیوانه: التيسير بشرح الجامع الصغير، للإمام الحافظ زين الدين عبد الرؤوف المناوي (۱۱۸/۲).

واته: هر موملانيك كاتيڪ گويي له بانگ بوو وه لامي دايه وهو پاشان ووتی: ((اللَّهُمَّ رَبُّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ الثَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).

واته: نهی خوايه، په روه ردگاري شم بانگه وازه ته واوو نويزه دامه زراوه، ببه خشه به پيغه مبرمان (ﷺ) پلهی به رزی (الْوَسِيلَةَ)، وه (الْفَضِيلَةَ) که پلهی که زیاده یه به سر دروست کراواندا، وه بیبره نهو شوینه سوپاس کراوهی که به لیتنت پیداو (نهویش پلهی شه فاعه تی گه وره یه له دواپوژدا) نهو له دواپوژدا شه فاعه تی منی بۆ مسوگر ده بیټ.

دووم: زور سه لاوات دان له سر پيغه مبر (ﷺ):

پيغه مبر (ﷺ) هانی داوین تا سه لاواتی زور له سر بدهین، وه هه والی داوه نزيکترین موملمان لييه وه، يان نزيکترین موملمان که بهر شه فاعه تی بکويټ نهو موملمانیه که زور سه لاواتی له سر ده دات، هه روه ک هاوه لی به ريز عبدالله کړی مسعود (خوای لی پانی بیت) ده فهرموويت: پيغه مبر (ﷺ) فهرمويه تی: ((إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِیَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً))^(٦٣).

^(٦٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٣/٣١)، والبخاري (٦١٤)، ومسلم (٣٨٤)، والترمذي (٢١١)، وأبو داود (٥٢٩)، والنسائي (٦٧٨)، وابن ماجه (٧٢٢).

^(٦٣) رواه الترمذي (٤٨٤)، وابن حبان (٩١١)، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": حسن لغيره (١٦٦٨).

واته: نزیکترین موسلمان له منه وه، یان نزیکترین موسلمان که بهر شه فاعه تی من بکه ویت، نهو موسلمانیه که زۆر سه لاواتی له سه ر من داوه، له هه موو موسلمانان زیاتر سه لاواتی له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ) داوه.

سَنِيهِم: سه لاوات دان له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ) به ژماره ی دیاری کراو:

هاوه لی به ریز أبو الدَّرْدَاء (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((مَنْ صَلَّى عَلَيَّ حِينَ يُصْبِحُ عَشْرًا، وَحِينَ يُمْسِي عَشْرًا، أَذْرَكَتُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ))^(٦٤).

واته: هه ر موسلمانیک کاتیک به یانی ده کاته وه ده جار سه لاوات له سه ر من بلیت، وه کاتیک ئیواره شی به سه ر داهات به هه مان شیوه ده جار سه لاوات له سه ر من بلیت*، نهو له دواپۆژدا شه فاعه تی منی بۆ مسۆگه ر ده بیت.

هه روه ها هاوه لی به ریز رافع کوپی ثابت (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((مَنْ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي))^(٦٥).

^(٦٤) رواه الطبراني، وحسنه الألباني في "صحيح الجامع" (٦٣٥٧).

* نه م سه لاوات دانه له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ) به شیکه له زیکره کانی به یانیان و ئیواران، دواى نوێی به یانی تا خۆر که وتن و دواى نوێی عه سریش تا خۆر ئاوا بوون ده خویندریت، وه باشترین شیوازی سه لاواتیش نه م شیوازه یه: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ).

^(٦٥) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٣١١/١٤)، والطبراني في "الكبير" واللفظ له (٤٤٨٠)، وحسنه الهيثمي في "جمع الزوائد" (١٦٣/١٠)، والسيوطي في "البدور السافرة في أمور الآخرة" (١١٠٨)، ووافقه

واته: هه ر موسلمانیک سه لاوات له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ) بدات و بلایت: (اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ): نه ی په روه ردگار پیغه مبه ر (ﷺ) له شوین و مه نزلگایه کی نزیك خوت دابنئ له دواړوژ، نه گهر نه م دوغایه ی کرد نه وه له دواړوژدا شه فاعه تی منی بۆ مسوگه ر ده بیټ.

چواره م: زور کردنی نویژی سوننه ت:

زیاد کړی اې اېوزیاد (خوای لی پازی بیټ) له خزمه تکاریکي پیغه مبه ر وه (ﷺ) ده گپړیته وه، که پیغه مبه ر (ﷺ) پیی ده فهرموو: ئایا پیویستیته کت هیه تا بۆت جی به جی بکه م: زیاد ده فهرموویت: نه وه بوو پوژیکیان خزمه تکاریکي ووتی: پیویستیم پیته، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: پیویستیته کت چیه تا بۆت جی به جی بکه م؟ ووتی: پیویستیم پیټ نه وه هیه له دواړوژدا شه فاعه تم بۆ بکه ی، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: کئ نه مه ی پی ووتی (کئ پینمونی کردی بۆ نه م داوايه)؟ نه ویش ووتی: خوای په روه ردگار خستئ دلمه وه تا داواي نه و کاره ت لی بکه م، پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ده ی نه گهر تو هه ر سووری له سه ر نه و داوايه ت نه وه: ((فَأَعِنِّي بِكَثْرَةِ السُّجُودِ))^(۶۶)، واته:

الواعي في كتاب الشفاعة وقال: لكن الحديث له شواهد يرتقي بها إلى الحسن. أم (ص ۲۳۵)، وقال الساعني في الفتح: رواه البزار والطبراني في الكبير والأوسط، وقال المنذري: وبعض أسانيدهم حسن أم (۳۱۱/۱۴)، به لام شيخ نه لباني ده لیت: فهرموده یه کی (ضعیفه)، هه روه ک له کیتابی (تخریج کتاب السنة لأبي عاصم) لاپه ر (۸۲۷) هاتوه.

^(۶۶) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲/۲۱۹) و (۲۴/۱۳۲)، وصححه الألباني في "السلسلة الصحيحة" (۲۱۰۲).

یارمه تی دهرم به بۆ هاتنه دی ئاواته که ت ئه ویش به وهی سوجه دی زۆر به ری
بۆ خوای پهروهردگار.

موسولمانی نوێژخوینی خۆشه و یست جوان و ورد به وه له فهرمووده که ئه و
کاته گه وره یی نوێژه سوننه ته کانت بۆ دهرده که ویت، له کاتیکدا ئه و هاوه له
به پێژهی پێغه مبه ر (ﷺ) داوای شه فاعه ت له پێغه مبه ر (ﷺ) ده کات،
پێغه مبه ریش (ﷺ) پێنمونی ده کات بۆ زیاد کردنی نوێژی سوننه ت، چونکه
سوجه بردن به ته نها هه یج مانایه کی نییه "مه گه ر بۆ چه ند حاله تیک نه بیته"
وه نوێژه فه رزه کان هه ر ده بیته ئه نجام بدریت، بۆیه لیته دا مه به ست به
(فَاعْنِي بِكَثْرَةِ السُّجُودِ) نوێژه سوننه ته کاته نه ک بردنی سوجه به ته نها.

پێنجهم: ئاوامگرتن له سه ر ناخۆشی و نا په حه تی ژیا ن له شاری مه دینه ی پیروژ:
هاوه لی به پێژ ابوهریره (خوای لی پازی بیته) ده فه رموویت: پێغه مبه ر (ﷺ)
فه رمویه تی: ((لَا يَصْبِرُ عَلَى لَأْوَاءِ الْمَدِينَةِ وَشِدَّتِهَا أَحَدٌ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَهِيدًا أَوْ
شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ))^(٦٧).

واته: هه یج موسلما نیک ئاوام ناگریت له سه ر نه بوونی و نا په حه تی ژیا نی
شاری مه دینه ی پیروژ (یا ن هه ر ناخۆشی و نا په حه تییه کی تر) ئیلا له
دواړژدا شایه تی بۆ ده ده م که شایسته ی به هه شته، یا ن شه فاعه تی بۆ
ده که م تا نه چیته دۆزه خه وه ئه گه ر شایسته ی چونه دۆزه خیش بیته^(٦٨).
زانای پایه به رز ئیما می الباجی (په حه تی خوای لی بیته) ده لیت: (اللاؤاء):

^(٦٧) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٣/٢٦٠)، ومسلم (١٣٧٨)، والترمذي (٣٩٢٤).

^(٦٨) بیهانه: التيسير بشرح الجامع الصغير، للإمام الحافظ زين الدين عبد الرؤوف المناوي (١١٨/٢).

مه به ست پئی برسیتی و بئی کاری و ناپه‌حه‌تی ژیانه، و (الشدة): مه به ست پئی مه موو کاریکه که ناخوشی و ناپه‌حه‌تی به دانیشتوانی شاری مه‌دینه‌ی پیروز بگه‌یه نیت ^(۶۹).

شه شه‌م: مردنی موسلمان له شاری مه‌دینه‌ی پیروز:

هاوه‌لی به‌پرز عبدالله کوپی ئیمامی عُمَر (خوایان لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌رموویه‌تی: ((مَنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمُوتَ بِالْمَدِينَةِ فَلْيُمُتْ بِهَا، فَإِنِّي أَشْفَعُ لِمَنْ يَمُوتُ بِهَا)) ^(۷۰).

واته: هه‌ر موسلمانێک ده‌توانیت له شاری مه‌دینه به‌مریت، با هه‌ول بدات له‌وێ به‌مریت (واته: ده‌ره‌نچیت و شاری مه‌دینه جێه‌هێلێت نه‌گه‌ر خه‌لکی نه‌وییه)، چونکه من له دواپه‌ژدا شه‌فاعه‌ت بۆ نه‌و موسلمانانه ده‌که‌م که له شاری مه‌دینه‌ی پیروز مردوه‌.

۴. نارامگرتن له‌سه‌ر مردنی مندال:

هاوه‌لی به‌پرز عَبْدُالرَّحْمَنِ کوپی بَشِير (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌رموویه‌تی: ((مَنْ مَاتَ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَنْلُغُوا الْجَنَّةَ لَمْ يَرِدِ النَّارَ إِلَّا عَابِرَ سَبِيلٍ "يَعْنِي الْجَوَازَ عَلَى الصَّرَاطِ")) ^(۷۱).

^(۶۹) بپوانه: المنتقى شرح موطأ مالك (۱۶۳۸).

^(۷۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۳/۲۵۹)، والترمذي (۳۹۱۷)، وابن ماجه (۳۱۱۲)، وصححه السيوطي في "الجامع الصغير" (۸۴۰۴)، ووافقه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۰۱۵).

^(۷۱) رواه الطبراني، وحسنه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۲۰۰۱).

واته: هر مومسلمانيك سى مندالى بمریت كه نه گه یشتبیتنه ته منى بالغ بوون (پاك بن و تاوانیان نه كریبیت)، نه وه نه و مومسلمانه ناچیته ئاگرى دۆزه خه وه مه گهر به وینهى تیپه پوونى گه شتیارك به ریگایه كدا، واته: به سهر پردى (صراط) دا تیده په پرت و ناچیته دۆزه خه وه.

وه هاوه لى به ریز أبوهریره (خوای لى پازى بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((لَا يَمُوتُ لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ قَتَمَسَهُ النَّارُ إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ)) (۷۲).

واته: هیچ مومسلمانيك سى مندالى نامریت ئیلا به دور ده بیت و ناچیته دۆزه خه وه، مه گهر نه وه نده كه خوای په روه دگار سویندى خواردوه كه ده بیت به نده كان به ناویدا برون، پویشتنى مومسلمان به ناو ئاگرى دۆزه خدا بریتیه له پویشتن به سهر پردى (صراط) دا نه ك چوونه ناوى، واته: نه و مومسلمانه ی كه سى مندالى دهرمیت پیش بالغ بوونیان نه وه ته نها به سهر پردى (صراط) دا ده روات نه ك به ناو ئاگرى دۆزه خدا.

هه روه ها فه رموده یه كى ترمان بۆ ده گیزیته وه ده فه رموویت: جار یكیان ئافره تيك مندالىكى نه خوشى به باوه شه وه بوو هات بۆ لای پیغه مبه رو (ﷺ)، ووتى: نه ی پیغه مبه ر (ﷺ) نه ترسم نه مه شیان بمریت، چونكه سى مندالى ترم پیش نه م مردوه، پیغه مبه ر (ﷺ) پى فه رموو: ((لَقَدْ احْتَظَرْتُ بِحِطَّارٍ شَدِيدٍ مِنَ النَّارِ)) (۷۳).

(۷۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۳۸/۱۹)، والبخاري (۶۶۵۶)، ومسلم (۲۶۳۲)، والترمذي (۱۰۶۰)، والنسائي (۱۸۷۵)، وابن ماجه (۱۶۰۳).

(۷۳) رواه النسائي (۱۸۷۷)، والبخاري في "الأدب المفرد" (۱۴۴)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب"

واته: به پراستی تۆ پاریزراوی له ئاگری دۆزهخ به بهر به سستیکی زۆر به هیزو پتهو، به بهر به سستیکی زۆر پتهو له نیوان تۆو دۆزهخدا ههیه.

هاوه لێ به پیزز أبوسعید الخدری (خوای لێ پازی بیئت) دهفه رموویت: پیغه مبهه (ﷺ) فه رموویت: ((مَا مِنْكُمْ مِنْ امْرَأَةٍ تَقْدُمُ ثَلَاثَةً مِنْ وَلَدِهَا إِلَّا كَانَ لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ. فَقَالَتْ امْرَأَةٌ: وَاثْنَيْنِ، فَقَالَ: وَاثْنَيْنِ)) (٧٤).

واته: ههچ ئافره تێکی موسلمان نییه له ئیوه که سێ مندالی دهمریت، ئیلا بۆی دهبنه پهردهو ناوه ندیک له ئاگری دۆزهخ، ئافره تیک ووتی: ئه گهر دوو مندالیشی بمریت ههه بۆی دهبنه به بهر به سستیکی له ئاگری دۆزهخ، پیغه مبهه (ﷺ) فه رموو: به لێ ئه گهر دوو مندالیشی بمریت ههه بۆی دهبنه به بهر به سستیت له ئاگری دۆزهخ.

٥. بهردهوام بوون له سههر کردنی نوێژی به یانی و نوێژی عهسره:

هاوه لێ به پیزز عُمارة کوپی رُوِيَةَ الثَّقَفِيَّ له باوکییه وه (خوایان لێ پازی بیئت) ده گێریت وه دهفه رموویت: گویم له پیغه مبهه (ﷺ) بوو دهیفه رموو: ((لَنْ يَلْجَ النَّارَ مَنْ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا)) (٧٥).

(١٩٩٤).

(٧٤) رواه الإمام مالك (٥٥٤)، وأحمد "الفتح الرباني" (١٣٨/١٩)، والبخاري (١٠٢)، ومسلم (٢٦٣٤)، والترمذي (١٠٦٠)، والنسائي في "الكبرى" (٤٥٢/٣)، رقم (٥٨٩٧)، وابن ماجه (١٦٠٣)، وعبد بن حميد (ص ٢٨٧، رقم ٩١٦)، وابن حبان (٢٠٦/٧)، رقم (٢٩٤٤)، وأبو يعلى (٤٦١/٢)، رقم (١٢٧٩)، والبيهقي في "الجمعيات" (١٠٣/١)، رقم (٦٠٨)، والبيهقي (٦٧/٤)، رقم (٦٩٢٨).

واته: هیچ موسلمانیک ناچیتته ئاگری دۆزه خه وه ئه گهر پێش خۆر هه لات و پێش خۆر ئاوابوون نوێژ بکات، واته: نوێژی فه رزی به یانی و عه سر بکات.

٦. به ردهوام بوون له سه ر کردنی نوێژی چیشته نگاو (صلاة الضحی):

موسلمان داوای لیکراوه که هه موو پۆژیک سی سه دو شه ست خێرو چاکه بکات، هه ر موسلمانیک ئه و خێرانه بکات و له و پۆژه دا به مریته ئه وه خۆی دلتیا کردووه و خۆی پاراستووه له ئاگری دۆزه خ له و کاته ی که به سه ر پردی (صراط) دا ده روات به پشتیوانی خوای په روه ردگار، دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموو یه تی: ((إِنَّهُ خَلَقَ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتْنَيْنِ وَثَلَاثِمِائَةِ مَفْصِلٍ، فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ، وَحَمَدَ اللَّهَ، وَهَلَّلَ اللَّهَ، وَسَبَّحَ اللَّهَ، وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ، وَعَزَلَ حَجْرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ، عَدَدَ تِلْكَ السِّتْنَيْنِ وَالثَّلَاثِمِائَةِ السَّلَامَى فَإِنَّهُ يَمْشِي، وَفِي رِوَايَةٍ "يُمْسِي" يَوْمَئِذٍ وَقَدْ رَحَّزَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ)) (٧٦).

(٧٥) أخرجه أحمد (١٣٦/٤)، رقم (١٧٢٥٩)، وأبو داود (١١٦/١)، رقم (٤٢٧)، ومسلم (٤٤٠/١)، رقم (٦٣٤)، والنسائي (٢٣٥/١)، رقم (٤٧١)، وابن حبان (٣٤/٥)، رقم (١٧٤٠). وأخرجه أيضًا: ابن خزيمة (١٦٤/١)، رقم (٣١٩).

(٧٦) أخرجه مسلم (٦٩٨/٢)، رقم (١٠٠٧)، وأبو الشيخ في "العظمة" (١٦٢٠/٥)، رقم (١٠٦٦٢)، وأخرجه أيضًا: النسائي في "الكبرى" (٢٠٩/٦)، رقم (١٠٦٧٣)، وابن حبان (١٧٣/٨)، رقم (٣٣٨٠)، والبيهقي (١٨٨/٤)، رقم (٧٦١١).

واته: هر مَرَوْفَتِكَ له نه وهی ئاده م (الْحَمْدُ) وادروست کراوه که سئ سه دو
 شهست جومگه ی هیه، بویه هر موسلمانیک "الله اکبر" یك،
 یان "الحمد لله" یك، یان "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" یك، یان "سبحان الله" یك،
 یان "أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ" یك بکات، بهردیک یان دپکیک یان ئیسکیک (نار په حه تییه ک)
 له سهر پئی موسلمانان لابه ریت، وه فهران به چاکه بکات، وه نه می و
 پیکری له خراپه بکات، به نه ندازه ی نه و سئ سه دو شهست جومگه یه چاکه
 بکات، نه وه نه و موسلمان به سهر زه ویدا ده پروات و نه فسی خوی له ناگری
 دوزه خ پزگار کردوه، یان کاتیک ئیواره ی به سهر دا دیت نه وه نه فسی خوی
 له ناگری دوزه خ پزگار کردوه، به کردنی نه و کرده وانه و کرده وه چاکه کانی
 تر.

موسلمانی خو شه ویست پی ده چیت کردنی نه و هه موو کرده وه چاکانه له
 پوژیکدا کاریکی هه روا ئاسان نه بیست، ده ی با بزاین چی کاریک شوینی نه و
 هه موو چاکه یه مان بۆ ده گریته وه له پوژیکدا تا ئیمه ش نه نجامی بده یین؟
 به لی نه وه ی شوینی نه و هه موو چاکه یه مان بۆ بگریته وه له پوژیکدا کردنی
 دوو پکات نویزی چی شته نگاوه (صَلَاةُ الضُّحَى)، هه روه ک هاوه لی به پیز أبوذر
 (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((يُضِيحُ عَلَى
 كُلِّ سُلَامَى مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ،
 وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ
 الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى)) (۷۷).

(۷۷) رواد الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۲/۵)، ومسلم (۴۹۸/۱) رقم (۷۲۰)، وأبو داود (۱۲۸۵) والنسائي

واته: کاتیک پوژ ده بیته هر یه ک له جومگه کانتان (ئی موسلمانان) خیر و صه ده قه ی ده که ویته سر که ده بیت بیان کات، بویه ووتنی هر "سبحان الله" یه ک خیریکه، وه ووتنی هر "الحمد لله" یه ک خیریکه، وه ووتنی هر "لا إله إلا الله"، یه ک خیریکه، وه ووتنی هر "الله أكبر" یه ک خیریکه، وه فرمان کردن به چاکه خیریکه، وه نه هی و پیکری کردن له خراپه خیریکه، وه نه وهی شوینی نه م هه موو خیر و چاکه به بگریته وه ته نها کردنی دوو پکات نویژی سوننه تی چیشته نگاوه *.

هاوه لی به پیز أبو بريدة (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: گویم له پیغه مبه ر (ﷺ) بوو ده یفه رموو: ((فِي الْإِنْسَانِ ثَلَاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ مَفْصَلًا فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ عَنْ كُلِّ مَفْصَلٍ مِنْهُ بِصَدَقَةٍ. قَالُوا: وَمَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: التَّخَاةُ فِي الْمَسْجِدِ تَلَفْتُهَا، وَالشَّيْءُ تُنَحِّيهِ عَنِ الطَّرِيقِ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَرَكْعَتَا الصُّحَى تُجْزُئُكَ)) (۷۸).

فی الکبری (۳۲۶/۵ رقم ۹۰۲۸)، وابن خزیمه (۲/۲۲۸)، رقم (۱۲۲۵).

* موسلمانان خۆشه و یست خۆ نه گهر بتوانیت پوژانه چوار پکات نویژی سوننه تی چیشته نگاو بکهیت، نه وه خۆت بیخه م ده کهیت له به پیوه بردنی کار و باره کانی دوا ی یتوه پوژ و ده مه و یتواره ت، هه روه ک خوای په روه ردگار له فهرمووده یه کی قودسیدا ده فهرموویت: ((إِنَّ آدَمَ لَا تَعْزِي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ أَكْفَكَ آخِرَهُ)). رواه أبو داود (۱۲۸۹) والدارمی (۱/۳۳۸) وأحمد (۵/۲۸۶ و ۲۸۷)، واته: ئه ی به نه ده ی موسلمان بین ده سه لات و بین ناقه ت مه به له کردنی چوار پکات نویژ له سه ره تایی پوژده وه (واته: نویژی چیشته نگاو)، نه گهر نه و چوار پکات نویژه ت کرد نه وه خه مت نه بیت من کاره کانی کۆتایی پوژت بۆ ئاسان ده که م و بۆت به پیوه ده به م و ده تپاریزم.

(۷۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۹/۱۷۶)، وأبو داود واللفظ له (۵۲۴۲)، والطحاوي في (مشکل

واته: له مړوځدا سېسه دو شه ست جومگه هه يه، بږيه پټويسته
له سر مړوځ بږ هه جومگه يه ك له پوځي كدا خيرو سه ده قه يه ك بكات،
هاوه لاني به پريز (خويان لي پازي بيت) ووتيان: كي ده توانيت له پوځي كدا
بږ هه جومگه يه كي لاشه ي خيرو چا كه يه ك بكات؟ پيغه مبه ر (ﷺ)
فرموي: پا كړنه وه ي تف (يان هه ر پيسيه ك) ي ناو مزگه وت خيرو
چا كه يه، وه شتيك كه بوته مايه ي ناړه حه تي موسلمانان له سر
پريگاو بان لاداني خيرو چا كه يه، نه گه ر نه مانه ت نه بيني يان پيت نه كرا
نه وه دوو پكات نويزي سوننه تي چيشته نكاو بكه، شوي ني نه وه موو
خيرو چا كه يه ت بږ ده گريته وه.

موسلمانان خوشه ويست زور جيگاي داخ و خه فته بي ناگا بوونمان له
كردني نه وه دوو پكاتو نويزه سوننه ته، خو نه گه ر پوځي كه نه مان تواني بيكه ين
به هڅي نيش وكارو سه رقا ليمان به ژيانى دونيا وه، نه وه با هه ول بده ين
زمانان بخينه گه ر زيكرو يادى خواي په روه ردگاري پي بكه ين و زور بلين:
"سبحان الله" و "الحمد لله" و "لا اله الا الله" و "الله اكبر"، وه سه رجه م
ويړده كاني ترو كار ه چا كه كاني تر بكه ين به نه دازه ي نه و ژماره يه ي كه له
فرموده كه دا هاتو وه، كه ده توانين به چند ده قيقه يه كي كه م نه نجامي
بده ين به پشتيواني خواي په روه ردگار، وه بږ نه وه ي نه دما ه كاني لاشه مان
پزگار بكه ين له وه رزه ي كه پوځانه ده كه ويته سه ريان.

۷. به رده وام بوون له سهر کردنی چوار پکات نویژی سوننه ت له پیش نویژی نیوه پوو چوار پکات له دواى:

دایکى نیمانداران اُمُّ حَبِیْبَة (خوای لى پازى بیت) ده فەرموویت: پیغه مبه ر(ﷺ) فەرموویه تی: ((مَنْ حَافِظٌ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَ عَلَى النَّارِ)) (۷۹).

واته: هر موسلماننیک به رده وام چوار پکات نویژی سوننه ت پیش نویژی نیوه پوو چوار پکات له دواى بکات، نه وه خوای که وړه به دورى ده گریت و ده پاریزیت له ناگرى دوزه خ.

وه له فەرمووده یه کى تر دا ده فەرموویت: پیغه مبه ر(ﷺ) فەرموویه تی: ((مَا مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يُصَلِّي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ بَعْدَ الظُّهْرِ فَتَمَسُّ وَجْهَهُ النَّارُ أَبَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ)) (۸۰).

واته: هر به نده یه کى موسلمان چوار پکات نویژی سوننه ت دواى نویژی نیوه پوو بکات، نه وه پووی نه و موسلمان به پاریز او وه هه رگیز ناگرى دوزه خ نایگریت (إِنْ شَاءَ اللَّهُ).

زانای پایه به رز أبو الطیب مُحَمَّد شمسُ الدّین آبادي (په حمه تی خوای لیبت)

(۷۹) رواه الترمذی (۲۱۵/۲/۳۹۲)، والنسائی (۳۴۱/۶/۱۷۹۲)، وابن ماجه (۴۹۰/۳/۱۱۵۰)، وأحمد (۲۱۲/۵۴/۲۵۵۴۷)، وابن أبي شیبه في "مصنفه" (۱۰۹/۲)، والطبرانی في "معجم الكبير" (۶۸/۱۷)، وأبو يعلى في "مسنده" (۴۱۸/۱۴/۶۹۷۳)، وابن خزيمة في "صحيحه" (۴۰۴/۴/۱۱۲۷).

(۸۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۰۰/۴)، والترمذی (۴۲۸)، والنسائی (۱۸۱۶)، وأبو داود (۱۲۶۹)، وابن ماجه (۱۱۶۰)، وصححه الألبانی في "صحيح الجامع" (۶۱۹۵).

له شه رحى ئەم فەرمووده پێرۆزەدا دەلێت: ووتەى پێغه مبه‌ر (ﷺ): (حَرَمٌ عَلَى النَّارِ): واتە: خۆى پەرەردگار ئەو بەنده‌یه‌ ده‌پاریزێت له‌ ئاگرى دۆزه‌خ، هه‌روه‌ك له‌ فەرمووده‌یه‌كى تردا ده‌فەرموویت: (حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ)، وه‌ له‌ له‌ فەرمووده‌یه‌كى تردا ده‌فەرموویت: (حَرَّمَ اللَّهُ لَحْمَهُ عَلَى النَّارِ)، واتە: خۆى پەرەردگار لاشه‌ى ئەو موسڵمانه‌ ده‌پاریزێت له‌ ئاگرى دۆزه‌خ، لی‌ره‌دا پاچىایى هه‌یه‌ له‌ لی‌كدانه‌وه‌ى فەرمووده‌كه‌: ئایا ئەو موسڵمانه‌ى كه‌ چوار پ‌كات نوێژى سوننه‌ت پێش و دواى نوێژى نیوه‌ پۆ ب‌كات هه‌ر له‌ بنه‌په‌تداو هه‌رگیز ناچیته‌ دۆزه‌خه‌وه‌؟ یان ئەگه‌ر ب‌جیته‌ دۆزه‌خیشه‌وه‌ ئەوه‌ ئاگر لاشه‌ى ناسووتیت؟ یان خۆى پەرەردگار ئەو موسڵمانه‌ ده‌پاریزێت و ناھیلێت لاشه‌ى به‌ گشتى بسووتیت ئەگه‌ر هه‌ندى له‌ لاشه‌ى بسووتیت؟ هه‌روه‌ك له‌ فەرمووده‌یه‌كدا هاتوه‌ كه‌ ئىمامى التّسائى (په‌حمه‌تى خۆى لی‌تیت) ئەیگێریته‌وه‌ كه‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تى: (فَتَمَسَّ وَجْهَهُ النَّارُ أَبَدًا)، كه‌ ئەمه‌ش ته‌واو یه‌ك ده‌گێرته‌وه‌ له‌ گه‌ڵ ئەو فەرمووده‌یه‌ى كه‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فەرموویت: (وَحَرَّمَ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ مَوَاضِعَ السُّجُودِ)، واتە: خۆى پەرەردگار هه‌رامى كردوه‌ له‌ سه‌ر ئاگر و پ‌گه‌ى پ‌ینه‌داوه‌ كه‌ شوینی سو‌جده‌ى موسڵمان بسووتیت و ئازارى بدات، لی‌ره‌دا ئەم فەرمووده‌یه‌ گشتگیره‌ به‌ لّام پ‌یده‌چیت مه‌به‌ست پ‌یى هه‌ندى شوینی ئەو موسڵمانه‌ى مه‌به‌ست بیت كه‌ ئاگرى دۆزه‌خ نایسووتیت، به‌ لّام باش وایه‌ فەرمووده‌كه‌ له‌ سه‌ر پ‌واله‌ ته‌كه‌ى وه‌رگه‌رین (حَرَّمَ عَلَى النَّارِ)، یان (حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ): واتە: خۆى پەرەردگار ئەو بەنده‌یه‌ ده‌پاریزێت له‌ ئاگرى دۆزه‌خ. واتە: هه‌موو لاشه‌ى ئەو موسڵمانه‌ پاریزراوه‌ كه‌ ئەو نوێژه‌ سوننه‌تانه‌ى پ‌یش

نویژی نیوه پۆ و دواى ده کات، چونکه به خششى خواى په روه ردگار زۆر فراوانتره و په حم و به زهيشى زۆر گشتگيرتره، به هر حال فه رموده که ئه وه ده گه يه نيت که کردنى چوار پکات نویژی سوننه ت پيش نویژی نیوه پۆ و چوار پکات له دواى پاريزره له ئاگرى دۆزه خ، دهى که وابوو ته نها ئه وه نده به سه بو خيرو پاداشت و گه وره يى ئه و نویژه سوننه تانه، وه پوا له تى فه رموده که ي پيغه مبه ر (ﷺ) که فه رمويه تى: (مَنْ صَلَّى): ئه وه ده گه يه نيت ئه گه ر موسلمانیک ته نها يه ک جاريش ئه و سوننه تانه بکات ئه وه هر پاريزراوه له ئاگرى دۆزه خ، به لام هه ردوو زانای پايه به رز ئيمامى الترمذى و أبوداود و جگه له مانيش (په حمه تى خوايان لیبیت) به پيوايه تى (مَنْ حَافَظَ): واته: به به رده وامى بيکات، گيژاويانه ته وه، بۆيه ليروه وه ئه وه ده رده که ويّت ده بىّت ئه و نویژه سوننه تانه به به رده وامى بکريّت نه ک يه ک جار، چونکه هيچ موسلمانیک له ئاگرى دۆزه خ پاريزراو نابىّت به هوى ئه م کرده وه يه وه، ئه گه ر جاريک يان چه ند جاريک بيکات، به لکو ده بىّت هه موو پوژيک به به رده وامى ئه م نویژه سوننه تانه بکات ئه وسا پاريزراو ده بىّت له ئاگرى دۆزه خ^(۸۱).

هه ربۆيه کاتيک عتبسه کورپى أبوسفیان (خوايان لى پازى بىّت) له سه ره مه رگدا بوو، نا په حه تى سه ره مه رگى بينى زۆر په شيمانى ده پېږي، چونکه به رده وام نه بوو له سه ر کردنى چوار پکات نویژی سوننه ت له پيش نویژی نیوه پۆ و چوار پکات له دواى، پاش ئه وهى خيرو پاداشت و گه وره يى ئه م نویژانه ي بىست

^(۸۱) بېوانه: عون المعبود شرح سنن أبي داود لأبي الطيب محمد آبادي (۱۴۷/۴).

له اُم حَبِيبَةٍ خوشكى كه ده كاته خيزانى پيغه مبهَر (ﷺ)، چونكه اُم حَبِيبَة (خوای لى پازى بيت) كاتيك فەزڵ و گەورەيى ئەو نوێژه سوننه تانەى بۆ دەرکەوت هەتا ئەو پۆژەى مرد بەردەوام بوو لەسەر كردنيان.

حَسَانِ كُورِى عَطِيَّة (خوای لى پازى بيت) دەفەر موویت: كاتيك عَنبَسَة كُورِى أبوسفيان (خوایان لى پازى بيت) لەسەرەمەرگدا بوو، ئارامى نەماو كه و ته تركه و ناله نال، پێى ووترا: ئەى عَنبَسَة چييه بۆ وا دەكەيت؟ ئەویش فەر مووی: لە اُم حَبِيبَة خوشكم بىست (خوای لى پازى بيت) دەفەر موو: پيغه مبهَر (ﷺ) فەر موویەتى: (مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعًا بَعْدَهَا، حَرَّمَ اللَّهُ لَحْمَهُ عَلَى النَّارِ) اُم حَبِيبَة (خوای لى پازى بيت) دەفەر موویت: لەو پۆژەوہى فەزڵ و گەورەيى ئەو نوێژانەم بىستووہ لە پيغه مبهَر (ﷺ) هەرگیز وازم لێنەهێناوہ بە لکەر بەردەوام کردوومە.

دەى خۆزگە ئیمەى موسلمانیش بەردەوام بووینایە لەسەر کردنى ئەو سوننه تانە و سوننه تەکانى تریش تا ئەو خێرو پادا شتەمان بە دەست بهێنایە و ببوایە تە قەلغانیک بۆمان و لە ئاگرى دۆزەخ پزگارمان ببوایە پێى.

۸. تە پوتۆزاوى بوون و ماندووبوونی پێیه کان لە هەموو کاریکدا كه خوای پەروردگار پێى پازییە:

هاوہ لى بەرپز یزید کورپى أبو مَسریم (خوای لى پازى بيت) دەفەر موویت: جارێکیان دەچووم بۆ نوێژی هەینی، لە رینگا عبایە کورپى رفاعە کورپى رافع (خوایان لى پازى بيت) گەشت پێم و پێى ووتم: مۆژدەبێ لیت ئەى یزید ئەو هەنگاوانەى كه دەینیت و دەپۆیت بۆ مزگەوت هەمووی لە پێناو خوای

په‌روه‌ردگار دایه، چونکه گویم له ابرعس بوو ده‌یفه‌رموو: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ))^(۸۲).
 واته: هر موسلمانیک پییه‌کانی له پیناو خوی په‌روه‌ردگارا تو‌زوی بیت (جیهاد بکات)، نه‌وه خوی په‌روه‌ردگار لاشه‌ی نه‌و موسلمانانه له ناگری دوزه‌خ ده‌پاریزیت.

زانای پایه‌به‌رز ئیمامی المناوی (په‌حمه‌تی خوی لی‌بیت) له شهرحی نه‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ده‌لیت: ((مَنْ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ))، واته: پییه‌کانی خو‌لاوی و ته‌پوت‌زوی بیت که مه‌به‌ست پیی پویشتنه، (فِي سَبِيلِ اللَّهِ): واته: له پییه‌کدا پییه‌کانی ته‌پوت‌زوی بیت و ماندوویت که پازی بوونی خوی په‌روه‌ردگاری تیدایه، که نه‌مه‌ش پیگای جیهاد کردن و گه‌پان به‌دوی زانستی شهرعی و ناماده‌بوونی نویژی جه‌ماعت و پویشن بۆ‌حه‌ج و جگه له‌م کاره‌چا‌کانه‌ش ده‌گریته‌وه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی ووشه‌ی (سَبِيلِ اللَّهِ) ناویکی گشت‌گیره‌و هه‌موو نه‌و پیگایانه ده‌گریته‌وه که پازی بوونی خوی په‌روه‌ردگاری تیدایه، به‌لام نه‌وه‌ی زیاتر لیی تیده‌گه‌ین و به‌رچاوه (فِي سَبِيلِ اللَّهِ) جیهاد کردنه، (حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ) خوی په‌روه‌ردگار هه‌موو لاشه‌ی نه‌و به‌نده‌یه ده‌پاریزیت له ناگری دوزه‌خ، که نه‌مه په‌وانترو به‌هیزتره وه‌ک

^(۸۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٦٦/٦)، والبخاري (٩٠٧)، والترمذي واللفظ له (١٦٣٢)، والنسائي (٣١١٦)، والدارمي (٢٣٩٧)، وأخرجه الطيالسي (ص ٢٤٣، رقم ١٧٧٢)، قال الميمني (٢٨٥/٥):
 رجاله رجال الصحيح خلا أبي المصباح وهو ثقة، والبيهقي (١٦٢/٩)، رقم ١٨٢٩٧، وإسن عمساكر (١٥/٥٧).

له وهى بليت: (أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ): واته: خواى په روه ردگار ده يکاته به هه شته وه، چونکه نه و که سى که پيى دووتريت ده چيته به هه شته وه پيډه چيټ دواى چونه ناو دوزه خ و سزاکيشان بيت، به لام نه و موسلمانى که پيى دووتريت: (حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ): واته: خواى په روه ردگار به يه کجارى پاراستويوتى له ناگرى دوزه خ و سزاي نادات، موسلمانى خوشه ويست نه گهر موسلماننک ته نها پييه کاني ته پوتوزاوى بيت نه وه پاداشتي بيت؟! نهى نه و موسلمانى که خوى به خت ده کات و ده جهنگيت تا شهيد ده بيت، ده بيت خيرو پاداشتي چه ندي زور بيت؟.

هه روه ها نه و فهرموده يه نه وهى تيډايه روښتن بؤ عيبادت و خوا پرستى به پيى خيرو پاداشتي زور زوره، وه يه کيکه له و کاره چاک و به سودانه ي که خاوه نه که ي به هويه وه پله ي به رزي به هه شت و فيرده و سى پيى به ده ست دينيت " که شويى هه ره به رزو خوشى به هه شته " (۸۳).

زاناي پايه به رز المبارکفوري (په حمه تى خواى ليبيت) له شه رحى فهرموده که دا ده لیت: ووتى پيغه مبه ر (ﷺ): (فَهُمَا حَرَامٌ عَلَى النَّارِ) واته: ناگرى دوزه خ نايان گريت و نايان سووتين، له م فهرموده يه دا ئامازه بؤ فه زل و گه وره يى کارکردن و ماندوو بوون بؤ خواى په روه ردگار کراوه، نه گهر ته نها پييه کان ته پوتوزاوى بيت نه وه پاداشتي بيت؟ نهى نه و موسلمانى هه موو هيزو تواناي ده خاته گهر بؤ پازى بوونى خواى په روه ردگارو هه مووى بؤ نه و سهر ف ده کات، ده بيت خيرو پاداشتي چون بيت؟ (۸۴).

(۸۳) بېوانه: فيض القدير شرح الجامع الصغير للمناوي (۷۶/۶).

(۸۴) بېوانه: تحفة الأحوذى بشرح جامع الترمذى للمبارکفوري (۲۵۹/۵).

أبو المصبح المقرائي (خوای لی پازی بیټ) ده فهرموویټ: جاریکیان له زهوی
 پوومه کانداه پویشټین له گهل کومه لیک له موسلمانان گه وره و نه میرمان مالک
 کوپی عبدالله الحنعمي بوو (خوای لی پازی بیټ)، ټیپه پی به تهنیشت عبدالله
 کوپی جابر دا (خوای لی پازی بیټ) که هیستریک پی بوو پایدده کیشا، مالک به
 جابری ووت: ئه ی باوکی عبدالله خوای په روه ردگار ئه و ناژه له باشه ی پی
 به خشیویت بؤ سه رناکه ویت؟ جابر (خوای لی پازی بیټ) ووتی: ناژه له که م چاک
 و ناماده ده که م، بی پیویست ده بم له قه ومه که م، چونکه گویم له پیغه مبه ر
 (ﷺ) سووه فهرموویه تی: هر موسلمانیک پییه کانی له پیناو خوای
 په روه ردگار دا توژاوی بیټ (جیهاد بکات)، نه وه خوای په روه ردگار لاشه ی
 ئه و موسلمانان له ناگری دوزه ده پاریزیت، مالک (خوای لی پازی بیټ) جابری
 (خوای لی پازی بیټ) به جیهیشت و به دهنکی به رز بانگی جابری کردو ووتی:
 ئه ی باوکی عبدالله خوای په روه ردگار ئه و ناژه له باشه ی پی به خشیویت بؤ
 سه رناکه ویت؟ جابر (خوای لی پازی بیټ) له مه به سټی مالک ټیگه یشت (واته:
 زانی مه به سټی مالک نه و ده یه: هوکاری سه رنه که وټنی ناژه له که ی چییه؟ وه
 خیرو پاداشتی به پی پویشتن بؤ نه نجامدانی عیبادهت بؤ موسلمانان پوون
 ببیته وه)، جابر (خوای لی پازی بیټ) ووتی: ناژه له که م چاک و ناماده ده که م،
 بی پیویست ده بم له قه ومه که م، چونکه گویم له پیغه مبه ر (ﷺ) سووه
 فهرموویه تی: هر موسلمانیک پییه کانی له پیناو خوای په روه ردگار دا توژاوی
 بیټ (جیهاد بکات)، نه وه خوای په روه ردگار لاشه ی ئه و موسلمانان له ناگری
 دوزه ده پاریزیت، کاتیک موسلمانان نه مه یان بیست له ناژه له کانیان
 دابه زیتن و به پی پویشتن، أبو المصبح (خوای لی پازی بیټ) ده فهرموویټ: هیچ

پوڙتيك نه مبينيوه موسلمانان نه وهنده به نوري به پي پيښ (۸۵)

۹. بهر پرچداندهوي نهو كه سهي كه غه ييه تي موسلماننيك دمكات، ديفاع كورن

ليي، هيچ شتيكي خراپ نه ده يته پالي له ناموسي يان هر شتيكي تري:

هاوه لي به پريز ابو الدرداء (خوای لي پازي بيت) ده فهرموويت: پيغه مبهري (ﷺ)

فهرموويه تي: ((مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ كَانَ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ)) وفي رواية:

((مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (۸۶)

واته: هر موسلماننيك بهر پرچي كه سيك بداته وه كه غه ييه تي يان باسي

ناموس و كه م و كوپي موسلماننيك دمكات، نه وه نهو ديفاع كورنه ي لهو

موسلماننه ده يته بهر به سيك (پرده يه ك) بوي له ناگري دوزخ، وه له

فهرمووده كي ترده ده فهرموويت: هر موسلماننيك بهر پرچي كه سيك بداته وه

كه غه ييه تي يان باسي ناموس و كه م و كوپي موسلماننيك دمكات، نه وه

خوای په روه دگار ناگري دوزخ له پوي نهو موسلماننه دوور دمخاته وه له

دواپوڙدا.

وه هاوه لي به پريز سهل كوپي مُعَاذِ كوپي أنسي الجهمي له يالوكيه وه (خوالياك

لي پازي بيت) نه ویش له پيغه مبهري وه (ﷺ) ده گيريته وه كه قهرموويه تي:

((مَنْ حَمَى مُؤْمِنًا مِنْ مُنَافِقٍ يَغْتَابُهُ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكًا يَحْمِي لَحْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ

(۸۵) رواه ابن حبان (۴۶۰۴)، وأبو يعلى، وقال الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: صحيح للغيره

(۱۲۷۳).

(۸۶) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۶۹/۱۹)، والترمذي (۱۹۳۱)، وصححه الألباني في صحيح الجامع

(۶۲۶۳).

نَارِ جَهَنَّمَ، وَمَنْ قَفَا مُسْلِمًا بِشَيْءٍ يُرِيدُ شَيْنَهُ بِهِ حَبَسَهُ اللَّهُ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ)) (۸۷).

واته: ههه موسلمانیک بهرگری له موسلمانیک بکات و نه هیلتیت دوو پویه ک غه ییه تی بکات و باسی بکات به خراپه، نه وه خوای په روه ردگار له پوژی دوا پیدا فریشته یه کی بو ده نیریت که لاشه ی نه و موسلمان ده پاریزیت له ناگری دوزه خ (چونکه له دنیا دا پاریزگاری له ناموس و که سایه تی موسلمانان کردوه)، وه هه موسلمانیک شتیک له عه ییه و که م و کوی بداته پال موسلمانیک و مه بهستی پیی ناشرین کردنی بیت، نه وه خوای په روه ردگار له سه پردی (صراط) پایده گریت تا پاک ده بیت ه وه له و تاوانه، نه ویش یان به پازی کردنی نه و که سه ی که خراپه و عه ییه ی داوت پال، یان به هوی شه فاعه ت، یان ده بیت به نه ندازه ی تاوانه که ی سزای دوزه خ بکیشیت.

أَسْمَاءُ كُحَيِّ يَزِيدُ (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبهه (ﷺ) فه رموویه تی: ((مَنْ ذَبَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ بِالْمَغِيبِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَعْتِقَهُ مِنَ النَّارِ)) (۸۸).

(۸۷) أخرجه الأمام أحمد (۴/۴۴۱، رقم ۱۵۶۸۷)، وابن المبارك (۱/۲۳۹، رقم ۶۸۶)، وأبو داود (۴/۲۷۰، رقم ۴۸۸۳)، وابن أبي الدنيا (ص ۱۵۱، رقم ۲۴۸)، والطبرانی (۱۹۴/۲۰، رقم ۴۳۳)، وأخرجه أيضًا: البخاري في "التاريخ الكبير" (۱/۳۷۷)، وحسنه الألباني في "صحيح أبي داود" (۴۰۸۶).

(۸۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۹/۲۶۲)، أخرجه ابن المبارك (۱/۲۳۹، رقم ۶۸۷)، قال الميثمي (۸/۹۵): إسناده حسن، والطبرانی (۲۴/۱۷۵، رقم ۴۴۲)، والبيهقي في "شعب الإيمان" (۶/۱۱۲، رقم ۷۶۴۲)، وأخرجه أيضًا: الطيالسي (ص ۲۲۷، رقم ۱۶۳۲) وعبد بن حميد (ص ۴۵۶، رقم ۱۵۷۹)،

واته: هر موسلمانیک به رگری له ناموس و لاشه‌ی موسلمانیک بکات له پاشمله، نه وه بی‌گومان خوی په‌روه‌ردگار پیویستی کردووه له‌سه‌ر خوی که پزگاری بکات له ناگری دۆزه‌خ.

هر که‌سیک پابگریت و پویشتنی هی‌واش و خاوییت له‌سه‌ر پردی (صراط) نه‌وه‌گپوو‌تینی ناگری دۆزه‌خی بۆ دیت و ده‌یسووتییت (خوا په‌نامان ببات)، هه‌ره‌ک أبو سُلیمان الدَّارانی (په‌حه‌تی خوی لی‌بی‌ت) ووتویه‌تی: نه‌گه‌ر گویت له‌که‌سیک بوو به‌که‌سیکی تری ده‌ووت: له‌سه‌ر پردی (صراط) ده‌تبینم تۆلت لی‌ده‌ستی‌نمه‌وه، نه‌گه‌ر وای ووت: نه‌وه‌بزانه‌ئو که‌سه‌نه‌پردی (صراط) ده‌ناسیت و نه‌ده‌زانیت چه‌ندی ناخۆشی و نا‌په‌حه‌تی له‌سه‌ره، چونکه‌نه‌گه‌ر نه‌وه‌که‌سه‌بیزانی‌یه‌سه‌ر پردی (صراط) چه‌ندی نا‌په‌حه‌ته‌نه‌وه‌هه‌رگیز‌ه‌زی نه‌ده‌کرد نه‌هیچ‌که‌س بی‌بی‌نی‌ت و پای‌گری‌ت، وه‌نه‌مه‌یش هیچ‌که‌س بی‌بی‌نی‌ت و پای‌گری‌ت و دوی‌بخات ^(۸۹).

۱۰. خیرکردن و ووتنی ووته‌ی جوان و باش:

هاوه‌لی به‌ریز عادی کوپی حاتم (خوی لی‌پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموویت: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((اجْعَلُوا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ النَّارِ حِجَابًا وَلَوْ بِشِقِّ ثَمَرَةٍ))، و فی‌روایه: ((مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَرَّ مِنَ النَّارِ وَلَوْ بِشِقِّ ثَمَرَةٍ

و أبو نعیم فی "الحلیة" (۶/۶۷)، والرافعی (۱/۲۶۱)، والدیلمی (۳/۵۳۴ رقم ۵۶۶۷)، و صححه‌الکلبانی فی "صحیح‌الجامع" (۶۲۴۰).

^(۸۹) بی‌رواته: التخیوف من النار والتعریف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلی، تحقیق‌ایاد‌القیسی (صفحه

فَلْيَفْعَلْ^(۹۰).

واته: ئەى مۇسڵمانان لە نىوان خۆتان و ئاگرى دۆزهخدا بەرەست و پەردەيەك دابنێن ئەگەر بەبەخشىنى لەتە خورمايەكيش بێت (بەكەمى مەزانن).

وہ لە فەرمودەيەكى تردا دەفەرمووێت: ئەى مۇسڵمانان ھەر يەكێك لە ئێوہ دەتوانێت بەرەستێك بۆ خۆى دروست بکات و خۆى پى پياريزێت لە ئاگرى دۆزهخ ئەگەر بەبەخشىنى لەتە خورمايەكيش بێت، ئەوہ با بيکات، کەمترخەم نەبێت و ئەو کارە بەكەم نەزانێت.

وہ لە فەرمودەيەكى تردا دەفەرمووێت: پيغەمبەر (ﷺ) باسى ئاگرى دۆزهخى کردووە پەناى گرت بە خۆى پەروەردگار لێى، پاشان باسى ئاگرى دۆزهخى کردووە پەناى گرت بە خۆى پەروەردگار لێى، ئىمامى شەبە دەفەرمووێت: بە دلتايەوہ پيغەمبەر (ﷺ) دوو جار وای کرد، پاشان فەرموو: ((اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ ثَمَرَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ))^(۹۱).

واته: ئەى مۇسڵمانان خۆتان پياريزن لە ئاگرى دۆزهخ ئەگەر بەبەخشىنى لەتە خورمايەكيش بێت، ئەگەر ئەو لەتە خورمايەتان نەبوو بيبەخشن (ھەژار بوون نەتوانى مالا بێبخشن)، ئەوہ خۆتان پياريزن لێى ئەگەر بە ووتنى ووتەى جوان و باش و خيڤيش بێت.

^(۹۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۵۶/۹)، والبخاري (۶۵۶۳)، ومسلم (۱۰۱۶)، والترمذي (۲۴۱۵)، والنسائي (۲۵۵۲)، وابن ماجه (۱۸۵)، والدارمي (۱۶۵۷).

^(۹۱) رواه الإمام البخاري واللفظ له (۶۰۲۳)، ومسلم (۱۰۱۶)، والنسائي (۲۵۵۲).

۱۱. پۇڭوو گرتن:

ھاۋەلى بەرپىز أبوهريرة (خوای لى پازى بیت) دەفەر موویت: پیغه مېەر (ﷺ) فەر موویەتى: ((الصَّيَّامُ جُنَّةٌ، وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ)) (۹۲).

ۋاتە: پۇڭوو گرتن قەلغانە، ۋە قەلایەكى پتەۋى پارىزەرە لە ئاگرى دۆزەخ. ۋە ھاۋەلى بەرپىز عثمان كوپى أبو العاص (خوای لى پازى بیت) دەفەر موویت: پیغه مېەر (ﷺ) فەر موویەتى: ((الصَّيَّامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ كَجُنَّةٍ أَحَدِكُمْ مِنَ الْقِتَالِ)) (۹۳).

ۋاتە: پۇڭوو گرتن قەلغان و پارىزەرە لە ئاگرى دۆزەخ، بە ۋىنەى ئەو قەلغانەى كە خۇتانى پىدە پارىزن لە جەنگدا.

ئەو قەلغان و پارىزىگارىيە بە ھىزىرتو زياتر دەبىت ئەگەر ئەو پۇڭوو گرتنە لە كاتى جىھاد كردندا بیت، ھەر ۋەك ھاۋەلى بەرپىز أبو أمامة (خوای لى پازى بیت) دەفەر موویت: پیغه مېەر (ﷺ) فەر موویەتى: ((مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ جَعَلَ اللَّهُ بَيْنَهُ، وَبَيْنَ النَّارِ حَنْدَقًا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ)) (۹۴).

(۹۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۰۸/۹)، والبيهقي في شعب الإيمان (۲۸۹/۳، رقم ۳۵۷۱)، وقال الميثمي (۱۸۰/۳): إسناده حسن، وحسنه الألباني في "صحيح الجامع" (۳۸۸۰).
(۹۳) أخرجه أحمد (۲۱/۴، رقم ۱۶۳۱۷)، والنسائي (۱۶۷/۴، رقم ۲۲۳۰)، وابن ماجه (۵۲۵/۱)، رقم ۱۶۳۹، والطبراني (۵۱/۹، رقم ۸۳۶۰)، والبيهقي في "شعب الإيمان" (۲۹۰/۳، رقم ۳۵۷۳)، وابن حبان (۴۰۹/۸، رقم ۳۶۴۹). وأخرجه أيضاً: ابن أبي عاصم في "الآحاد والمثاني" (۱۹۵/۳)، رقم ۱۵۴۲، والرويانى (۴۹۲/۲، رقم ۱۵۲۲)، والبخاري (۳۰۹/۶، رقم ۲۳۲۱)، وأبو نعيم في "الحلية" (۲۶۵/۶)، وصححه العلامة الألباني في "صحيح الجامع" حديث رقم: (۳۸۷۹).

(۹۴) رواه الترمذي (۱۶۲۴)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۳۳۳).

واته: هه‌ر موسلمانێك ته‌نها يه‌ك پۆژێك له‌ پێناو خوای په‌روه‌ردگارا به‌ پۆژوو بێت، ئه‌وه‌ خوای په‌روه‌ردگار له‌ نێوان ئه‌و موسلمانانه‌ و ئاگرێ دۆزه‌خدا چاڵێك (خەندق) داده‌نێت به‌ ئه‌ندازه‌ی دووری نێوان ئاسمان و زه‌وی (ئه‌و موسلمانانه‌ ئه‌وه‌نده‌ دوور ده‌بێت له‌ ئاگرێ دۆزه‌خ).

۱۲. گریان له‌ ترسی خوای په‌روه‌ردگارو پاسه‌وانی كردن له‌ سنووری، چاوه‌گرتن له‌ جه‌رامه‌كان (نه‌زهر نه‌كردن):

هاوه‌ڵی به‌رێز أبوه‌ریره‌ (خوای لێ پازێ بێت) له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ (ﷺ) بۆمان ده‌گێڕێته‌وه‌ كه‌ فه‌رموویه‌تی: ((لَا يَلِجُ النَّارَ رَجُلٌ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ تَعَالَى حَتَّى يَعُودَ اللَّبَنُ فِي الضَّرْعِ، وَلَا يَجْتَمِعُ غُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدُخَانُ نَارِ جَهَنَّمَ فِي مَنْخَرِي مُسْلِمٍ أَبَدًا))^(۹۰).

واته: موسلمانێك ناچێته‌ ئاگرێ دۆزه‌خه‌وه‌ كه‌ له‌ به‌ر خوای په‌روه‌ردگار گریا بێت، هه‌تا شیر نه‌گه‌ڕێته‌وه‌ ناو گوانی ئازهل (كه‌ ئه‌مه‌ش شتیکی مه‌حاله‌)، وه‌ هه‌رگیز ته‌پوتۆزی گۆپه‌پانی جیهادو دوکه‌ڵی ئاگرێ دۆزه‌خ له‌ لوتی موسلماندا کۆ نابێته‌وه‌، واته‌: هه‌رگیز ئه‌و موسلمانانه‌ی كه‌ به‌راستی ده‌جه‌نگێت و خوای په‌روه‌ردگار لێی وه‌رده‌گرتێت ناچێته‌ ئاگرێ دۆزه‌خه‌وه‌.

^(۹۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۴/۱)، والترمذی (۱۷۱/۴)، رقم (۱۶۳۳)، والنسائي (۱۲/۶)، رقم (۳۱۰۸)، وهناد (۲۶۸/۱)، رقم (۴۶۵)، وقال: حسن صحيح، والحاكم (۲۸۸/۴)، رقم (۷۶۶۷) وقال: صحيح الإسناد. والبيهقي في "شعب الإيمان" (۱/۴۹۰)، رقم (۸۰۰) وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۷۷۷۸).

وه هاوه لى به پيژ انس كوپى مالك (خوای لى پازى بيت) ده فهرموويت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموويه تى: ((عَيْنَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ أَبَدًا: عَيْنٌ بَأْسَتْ نَكْلًا الْمُسْلِمِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ))^(۹۶).

واته: دوو چاو هه ن هه رگيز ئاگرى دوزه خ نايان گریت و نايان سووتينيت، چاوئك له پيئاو خوای په روه ردگاردا شه ونخونی كردبيت و پاريزگاری له موسلمانان كردبيت، وه چاوئك له ترسی خوای په روه ردگار گريا بيت.

هاوه لى به پيژ معاوية كوپى حيدة (خوای لى پازى بيت) ده فهرموويت: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموويه تى: ((ثَلَاثَةٌ لَا تَرَى أَعْيُنُهُمُ النَّارَ عَيْنٌ حَرَسَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ كَفَتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ))^(۹۷).

واته: سى كومه ل هه ن له موسلمانان چاوه كانيان ئاگرى دوزه خ نايان سووتينيت: چاوئك له ترسی خوای په روه ردگار گريا بيت، وه چاوئك له پيئاو خوای په روه ردگار پاريزگاری له موسلمانان كردبيت، وه چاوئك خاوه نه كى پاراستووييتى له تيروانين و سهيركردنى نه و كارو شتانه ي كه خوای په روه ردگار هه رامى كردووه لى (نه زهر نه كردن).

پاراستنى چاو (واته: نه زهر نه كردن) يه كيكه له و عيباده تانه ي كه زوريه ي موسلمانان بى ئاگان لى و كه مته رخه من تيايدا به تاييه تى له م كات و سه رده مه دا، له كاتيكد افره تانى له خوا نه ترسی نه م سه رده مه به

^(۹۶) رواه الترمذي (۱۶۳۹)، وأبو يعلى (۳۰۷/۷، رقم ۴۳۴۶)، والطبراني (۱۴۰/۷، رقم ۲۳۷۰)، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": حسن صحيح (۱۲۳۰).

^(۹۷) رواه الطبراني، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": حسن لغوه (۱۹۰۰).

شیئوہیەکی زۆر بئێ شەرم و بئێ حەیاiane خۆیان ڕووت کردۆتەو و پۆشاکی شەرعی و پۆشتهیی و حەیاو حورمەتیان فری داو و پۆشاکی نادروست و ئابو چووانەیان پۆشیو، ڕووتی و خۆ دەرخستن بە شیئوہیەکی وا کە بە هیچ شیئوہیەک لە سەردەمانی پێشوو دا بوونی نەبوو، بەلێ ئافەرەتان بە ھۆی خۆ نەپۆشینیان بە جل و بەرگی شەرعی جوانی خۆیان دەرخستوو، وە بوونەتە مایەیی فیتنە بۆ پیاوان و زۆریان لە خشتە بردوون، بە تاییەتی لە دوا کرانەو ھێ ھۆکارەکانی ڕاگەیاندن لە جیھاندا بە دەرکەوتنی کەنالە ئاسمانیەکان (سەتەلایت و تەلەفزیۆن) و (تۆپی ئینتەرنێت)، خوای پەروەردگار ھەموو لایە کمان بپاریزێت لە شەپو خراپە و تاوانی ئەو ئامێرانە.

موسڵمانی خۆشەویست بە پاستی (سەتەلایت و تەلەفزیۆن) و (تۆپی ئینتەرنێت) پەنجەرەییەکی شەپو خراپە کارین، پەنجەرەیی ئەمڕۆ دەرگای خراپە کاری سبەیی، ئەمڕۆ دۆپە و تەگەکی فەسادی سبەیی ڕووباری خراپە و تاوانکاری و مالا وێرانی لێدەبارێت، بەلێ ئەو ئامێرانە سەرەتاو دەستپێکەری تاوان و خراپە کاری و داڕووخانی ئیمان و ڕەوشتە، ھەرچەندە خەلکی شەپو خراپەیی بەکەم بزائن و بە سووک سەیری بکەن. بەلێ لەبەر خوو گرتنیکی زۆر حەز پێ بوونیکی زیاد پێیانەو ھەست کردنمان بە خراپە و تاوانیان ترسناکیانمان لە دەست داو، بۆیە بوون و دەست پێو گرتنیان زۆر بوو و ھەست کردن بە خراپەیان کەم بوو.

موسڵمانی خۆشەویست کاتیکی بێر لە حاالی ئەمڕۆی موسڵمانان دەکەیتەو دەبینیت چاومان کراوەتەو و ھەستمان بە ئاگا ھاتوو لە زۆر کاردا، بەلام گوی و چاوو دلەکانمان ڕاگرتوو و ناخەینە گەر بەرامبەر بەو ھەموو تاوان و

خراپه کاریبه ی له و نامیرانه وه پیشان ده دریت، جا فه رموده ی خوی
 په روه ردگارمان له بیر چوو بیت یان به دهستی نه نقست له بیرمان کرد بیت که
 ده فه رموویت: ﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ (٣٦)
 (الإسراء: ٣٦)

واته: به پاستی گوئ و چاوو دل هه موویان به پرسیارن له گوئ گرتن و
 تیوانین و ناره زوو کردنی تاوان.

نایا هیچ داناییه کی تیدا هه یه تا نیمه ی موسلمان به و ساده و ساکاری و
 گوئ نه دانه به سه رنه نجامی خراپی نه و نامیرانه ناوها به سووکی و ناسانی
 مامه له یان له گه لدا بکهین؟ چونکه نه وهنده خراپه و تاوان و فساد ی تیدایه
 ناتوانریت باسی خیرو چاکه ی بکریت.

موسلمانی خو شه ویستی نو یژخوین نامیره پر له تاوان و خراپه کاریبه کانی
 وه کو: (سه ته لایت و ته له فزیون) و (توپی ئینته رنیت) پله ی یه که می داگیر
 کردوه له نیوان هۆکاره کانی پاگه یاندندا، که نه ویش له هه موویان ترسناکترو
 به هیژتره بۆ دهست گرتن به سه ر مرقفه کاندنا، زال بوون و دهست گرتن
 به سه ر گرنگترین نه ندایه هه ستیاری مرقف (نه ندایه هه ستیاری چاوو
 دل له کان).

پۆلی گرنگی باوکان، قوتا بخانه کان، به ها به رزه کان، پوچه ل کراوه ته وه و
 هه لوه شاوه ته وه، نه مرق که ناله کان پۆلی په روه رده و فیرکردن ده بینن
 (فیرکردن و نیشاندانی کاره خراپ و به دره وشته کان).

موسلمانان خوی په روه ردگار دروستی کردووین بۆ عیبادت و گوپرایه لی
 کردنی خوی، نه ک بۆ گالته و گه پ و تاوان و سه رپیچی، هه روه ک

ده فـه رموئیت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵).

واته: ثایا وا گومان ده بن و وای لیک ده دهنه وه که ئیمه ئیوه مان بۆ کالته و گه پ و بی مه به ست دروست کردوه، وه ئیوه وا گومان ده بن که ناگه پینه وه لای ئیمه له دواپۆژدا (بی گومان هه مووتان ده گه پینه وه لمان و لیپرسینه وه تان له گه لدا ده کهین، له سهر کاره خراپه کانتان، گوئی نه دانت به فرمانی خوای پهروه ردگار و پیغه مبه ره (ﷺ) خۆشه ویسته که ی).

پتویسته ژیانمان به هه موو مانا کانیه وه بۆ خوای پهروه ردگار بیت هیچ کاتیک دانه بریت له په رستنی خوای پهروه ردگاری تاک و ته نها، ﴿قُلْ إِن صَلَاحِي وَشُكْرِي وَمَخَائِرَ لِّرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۱۱۲) لَا شَرِيكَ لَّهِ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿۱۱۳﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳).

واته: ئه ی پیغه مبه ره (ﷺ) به موشریکین و هاوه ل پهیدا که ران بلی: من نوێژ کردم (فه رزه کانم و سوننه ته کانم) سه رب پریم و هه موو ژیانم "ئه وه ی له م دونیا یه دا ئه نجامی ئه دهم و ئه وه ی که به سه رم دیت "مردم" واته: هه موو ئه و کاره چا کانه ی که له سه ری ئه مر م ته نها بۆ خوای پهروه ردگاری جیهانیانه، ئه و خوا به ی که هیچ هاوه لیک ی نییه، به و شیوه یه فرمانم پی کراوه که هه موو په رستنه کان ته نها بۆ خوای گه وره ئه نجام بدهم، وه من یه که م که سم له م ئوممه ته که مل که چم بۆ فرمانه کانی خوای گه وره.

بۆیه هه ر کاریک و په وشتیک پیچه وانه ی ئه م بنه مایه و به ندایه تی کردنه بیت بۆ خوای پهروه ردگار ئه وه له شه رع ی پیروژدا هه رامه و پێگه ی پینه دراوه،

به لّام نه وهی نه و بنه ماو حیکمه تهی له دل و ده روون و بۆچوونی ئیمه دا لاواز کردوه: بینینی بانگه شهی پوون و ئاشکراو بئ پهردهیه بۆ خراب بوونی بیروباوه پوه و شتی بهرز و تیکچونی شیرازهی کومه لگا ...

با پیکه وه بیریک له وه موو تاوان و خراپه و خراپه کاریانه بکهینه وه که نه و ئامیزانه له خۆی گرتوون، که هیچ کهس ناتوانیت نکۆلی لیبیکات مه گهر کهسانی له خۆبایی.

ئیمانداران، قورئان خوینان، باوکان، برایان، میردهکان، خاوهن
 حهیاکان، کهسانی ناموس پارێز، گه نجان، باش بزانی و ئاگادارین که خوی
 پهروهردگار به گویماندا ده دات و ده فهرموویت: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ
 أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَّهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ
 يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ
 بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُجُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ
 بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ
 أَخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ
 الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ
 مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾﴾ (النور: ٣٠-٣١).

واته: نهی پێغه مبهه (ﷺ) به پیاوانی ئیماندار بلێ: با چاوو داوینیان
 بپارێزن (چاو له نه زهرو داوین له زینا)، چونکه چاو گرتن و داوین گرتن و
 پاراستنیان زۆر پاکترو باشتره بۆیان، به پاستی خوی پهروهردگار زۆر

شاره زایه به خود و ناوه پوکی نه و کارانه ی که ده یکن، وه مهره ها به
 ثافره تانی نیماندار بلّی: با چاو و داوینیان بیارنن (له نه زهرو زینا)، ﴿وَلَا
 بُدِّیْكَ زِیْنَتُهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ وه با جوانی خوین دهرنه خن بؤ پیاوانی
 بیگانه و نامه حرم جگه له وهی که به دهره وهیه و دیاره له جوانی (دهم
 وچاو و ده ستیان)، ﴿وَلِیَصْرِنَ بَحْمُرٍ عَلَى جُوهٍ﴾ وه با سه ریوشه کانیان
 به ریده نه وه به سه سینگ به روکیاندا، ﴿وَلَا یُدِّیْنَ زِیْنَتُهُنَّ﴾ وه با جوانی
 خوین دهرنه خن زیاد له وهی که دهره که ویت، ﴿إِلَّا لِبُعُولَتِهِمْ أَوْ
 آبَائِهِمْ﴾ مه گهر بؤ میردیان یان باوکیان، ﴿أَوْ آبَاءَ بُعُولَتِهِمْ﴾ یان باوکی
 میرده کانیان، ﴿أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَ بُعُولَتِهِمْ﴾ یان کوپه کانیان یان کوپی
 میرده کانیان (له ژنی تریان)، ﴿أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِمْ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِمْ﴾
 یان براکانیان یان کوپی براکانیان (برازیان) یان کوپی خوشکه کانیان
 (خوشکه زایان)، ﴿أَوْ نِسَائِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ یان ثافره تانی (نیماندار)
 یان که نیزه کانیان، ﴿أَوِ التَّيْبِعِیْنَ غَیْرَ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾ یان نه و شوین
 که وته و پیاوانه ی که بی نیازن له ثافره تان (وهک خزمه تکارو پیاوانی پیرو
 په ککه وته و نه خوش که ثاره زووی ژن و میردیه تیان نییه)، ﴿أَوْ الْأَطْفَالِ الذِّیْنَ
 لَمْ یُظْهَرُوا عَلَى عَوْرَتِ النِّسَاءِ﴾ یان نه و منداله کوپانه ی که ناگیان له له شی
 (عه ودهت) ثافره تان نییه (مندالن و بالغ نه بوونه)، ﴿وَلَا یَصْرِنَ بِأَرْجُلِهِمْ لِعِلْمٍ
 مَا یُخْفِیْنَ مِنْ زِیْنَتِهِنَّ﴾ وه به ثافره تانی نیماندار بلّی: با له کاتی پویشتنیاندا
 قاجیان نه دهن به زه ویدا (تا دهنگی خرخال و پاوه نه کانیان بیّت) و برانریت

به و جوانییهی (پیان) که شار دویانه ته وه، ﴿وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا إِلَيْهِ
الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ هه مووتان ته و به بکن و بگه پینه وه بۆ لای خوای
په روه ردگار ئه ی ئیمانداران تا پزگارو سه رکه وتوو بن.

زیانه کانی سه ته لایت و ته له فزیوون و توپی ئینته رنیت

موسلمانان خۆشه ویست کوا گوێپایه لیمان بۆ ئه م ئایه تانه له مامه له
کردنمان له گه ل (سه ته لایت و ته له فزیوون و توپی ئینته رنیت)، ئایا چاوه کان
شه و نخوونی ناکه ن و به رده وام نین له تیروانین بۆ دیمه ن و کاره حه رام و
سه نچ پاکیشه کان؟ بۆ ئافره تانی پیاوان له خسته به ر؟ لاشه و جوانی خۆیان
به و په پی بی باوه پی و له خوانه ترسی و بی شه رمییه وه ده ر خستوه .

برایانی موسلمان با پوون و ئاشکرا بین له گه ل یه کتردا، ئایا ئه وه ی له
شاشه کانه وه پیشان ده دریت ته نها ئاره زووی گه نجان ناجولینیت؟ به لێ
به لکو فیتنه و ئاشوبن و ئاره زووی گه نجان و پیران ده جولینیت، هه ر یه ک له
ئیمه ی مۆفف دان به وه دا ده نیت که خوای په روه ردگار هه زو ویست و
ئاره زووی پیبه خشیوه و هه زو ئاره زوومان هه یه .

به لێ به لای گه وره و کاری بی شه رم و بی حه یایی له ناو موسلماناندا به
شیوه یه کی زۆر به ربلاوه، له کاتیکدا ده بینیت ئافرتان (له کچان و خوشکان
و ژنان) پیکه وه له گه ل پیاوان له به رده م شاشه ی (سه ته لایت و
ته له فزیوونه کان) داده نیشن، یه ک له دوا ی یه ک دیمه نی پیاوان و گه نجان

پیشان ددریت له و په پری گه نجانیه تی و جوانیتیاندا، پیاوی وا هه یه یه ک جار غیره دهیگریت و تورپ ده بیت کاتیک پیاویکی بیگانه ده بینیت سهیری خیزانی دهکات و نه زهری لیده کات، به لام سه د جار غیره دهیگریت تورپ ده بیت کاتیک ده بینیت خیزانی (کچی، خوشکی) سهیری پیاویکی بیگانه دهکات و نه زهری لیده کات، نه گه رپوو به رپوو بیت !!، به لام نه و پوژه پیاوان با هه ست به بی غیره تی و بی ده سه لاتی پیاوه تی خویان بکه ن، کاتیک ده بینن ئافره تانیان به دیار شاشه ی (سه ته لایت و ته له فزیزنه کان) سه وه داده نیشن و ده پواننه (المصارعة الحرة) یان (فلان گورانی بیژی پیاوی عه ره بی یان بیانی) یان (زنجیره فیلمه کان) یان (دیمه نی ره قص و خو بادان و تیکه لاوی پیاوان و ئافره تان) یان (فیلمه به درپه وشته کان که راسته و خو بی هیچ پیچ و په ناو په رده یه ک فاحیشه ی زینا و نیربازی) پیشان ددریت، ده بینیت ئافره تان به دیار نه م بی ره وشتیه وه داده نیشن بی نه وه ی ده سه لاتدارانیان (باوکان، میرده کان، براکانیان) پیگریان لیبکه ن، هوکار چییه و بوچی؟

وه لام: هه موویان به شدارن له و تاوانه دا، تو بی ده نگبه و واز له من بینه، منیش واز له تو دینم، کاتیک ئافره تان بی شهرم و بی ترس نه وکاره ده که ن بی گومان باوک و میردو براکانیشیان نه وکاره ده که ن بویه غیره تیان ناجولیت تا پیگریان لیبکه ن.

إذا كان رب البيت للدف ضارباً... فشيمة أهل البيت كلهم الرقص

واته: نه گه ر خاوه ن مال و گه وره که یان ته پل و ده ف لیبدات، نه وه سیفه ت و پیشه ی دانیشتونانی نه و ماله ره قص و خو بادان ده بیت !!!.

نه گه ر گه وره و ده سه لاتداری ئافره تان خویان نه وکاره بکه ن نه وه هه رگیز

غیره تیان ناجولیت و ناتوانن ریگری له ئافره ته کانیان بکهن !! .

ئەمە یەکیکە له زیانەکانی ئەو ئامیژانە، لەوەش خراپتر ئەوەیە فەسادو بەدپەوشتی پێزیاتر دەبێت له پێی خستنه پووی چەندین فیلم که هەموویان باس له دلداری و خۆشه‌ویستی دەکات، که له زانکۆو خوێندنگاو شوێنە گشتییەکان پوودەدات، بێ ئەوەی کەس و کاری ئافره تان ئاگیان لیبێت، پاشان کۆتاییەکی ئۆن و میتریدیکی بەختەور (بە گۆمانی پرۆپوچی خۆیان)، ئەم فیلم و کارە بەدپەوشتییانە دەخێتە پووی کۆمەڵگای موسڵمانان، ئەو کۆمەڵگایە که پێویستە کچانی فیڕبکات که سەیرکردنی پیاوان بۆیان و کۆبونەو له گەلیان به ته‌نها حەرامەو نادروسته !!! .

بەلێ لەوەش خراپتر ئەوەیە شاشەێ ته‌له‌فزیۆنه‌کان دیمەنی سەرچیی ئۆن و میترید پیشان دەدات له هۆدەێ نۆستن و حەوانەێ خۆیان، ئاخۆ دەبێ بۆچوونی مندالیان چۆن بێت له گەل بینینی ئەو دیمەنه؟ له کاتیکیدا ئیسلام فیریان دەکات سێ جار ئیزن وەرگرن تا رینگەیان بدریت، بێنە ژوورەو یان نا، دەبێ چێ رێزو چێ مامەله‌یه‌ک بێت له گەل کارە به نرخ و به‌هاکانی ئیسلامی پیرۆزدا؟

بەراستی کارەساتە، له و کارەساتەش گەورەترو تالێترو ترسناکتر ئەوەیە: دارپووخانی موسڵمانانە له دین و پەوشت و عیبادهت و میژووی پرشنگذاری پڕ له ماندوووبون و شه‌ونخونی و جیهاد کردنه به هۆی تیپوانین و خووگرتن به و ئامیژه له‌ناو به‌رانه‌وه .

بەلێ دارپووخانی سەربەرزیی شوینکه‌وتوانی ئوممەتی ئیسلام به‌رامبەر غەرب و بێ‌باوه‌پان، به‌وه‌رگرتنی رێپه‌وی ژیان و هەلس و که‌وتیان و

نه هیشتنی په رده ی نیوه ندی پق لیونیان و دور که وتنه وه لییان (البراء منهم)، سه یر کردنیان و بینیی هه لس و که وتیان به به رده وامی وای له هه ندی موسلمان کردووه شوینی داب و نه ریب و بوچوونیان بکه ویت له کاتیکدا خوی په روه ردگار ده فه رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (٥١).

واته: ئه ی ئیمانداران گا ورو جوله که مه که نه هاوه ل و خوشه ویستی خوتان، ئه وان هه ندیکیان هاوه ل و خوشه ویستی یه کترن، هه ر یه کیک له ئیوه ی موسلمان خوشه ویستی هه بیت بویان و پشتگیریان لیبکات، ئه وه بی گومان له وانه (بی باوه رپه وه کو ئه وان)، به راستی خوی په روه ردگار هیدایهت و پینمونی که سانی زالم و سته مکار ناکات.

خوی په روه ردگار وا ده فه رموویت: ئه ی کوا وه لامی توی موسلمانی نویژخوین و قورئان خوین و شوینکه وتووی پیغه مبه ر (ﷺ)؟ به گومانی خوت موسلمانیک ی باشی به لام مه رج نییه لای خوی په روه ردگار وا بیت. شوینه واری شوین که وتنی خراپی گا ورو جوله که به هه ندیک له کوپان و کچانی موسلمانانه وه دیاره له جل و بهرگ و سه ر چاکردن و بگره له وتوو ویزیشیاندا.

له وهش ترسناکتر ئه وه یه مندال و جگر گوشه کانمان بدهینه ده ست شاشه ی ته له فزیون و سه ته لایته کان تا ژیانیان ویران بکه ن و شه پو خراپه کاری له ناخیاندا بروینن، گومان دروست کردن له بیروباوه رپان

بهرامبر خوی پهره‌ردگار، پاهیتانیان له‌سه‌ر نه‌نجامدانی چه‌ندین کاری
کوشتن و سه‌رپرین و ته‌قاندنه‌وه‌و شه‌پر کردن، ژیان له‌نیوان خه‌یال و
گوماندا، ترساندنیان به‌بینینی نه‌و کاره‌ درپندانه‌یه‌ی که پیشان ده‌دریت.

موسلمانی خۆشه‌ویست نه‌وه‌مان له‌بیر نه‌چیت کاتیک به‌رنامه‌ی
ته‌له‌فزیۆنی ده‌کریتسه‌وه‌ سه‌ره‌تاو ده‌ستپیک‌ی چه‌ند ئایه‌تیک له‌قورئانی
پیروژو چه‌ند ئامۆژگارییه‌ک ده‌بیت که زۆربه‌ی خه‌لکی بی‌تاقه‌ت ده‌بن به
بیستن و بینینی (له‌به‌ر نه‌وه‌ی حالی موسلمانی ئیمان لاوازی نه‌مرو وایه‌ که
به‌بینین و بیستنی قورئان و فه‌رمووده‌و ووتارو ئامۆژگار بی‌تاقه‌ت ده‌بن)،
نابیت نه‌مانه‌ چاومان کویر بکات به‌رامبه‌ر نه‌وه‌وه‌موو خراپه‌یه‌ی که له‌دوایدا پیشان
ده‌دریت.

موسلمانی خۆشه‌ویست نه‌مه‌ زیان و خراپه‌ی ته‌له‌فزیۆنه‌، له‌کاتیکدا چاو
ده‌که‌یتسه‌وه‌ ده‌بینیت هه‌موو سه‌ریان و بان شوقه‌و بینایه‌ک سه‌حنی
سه‌ته‌لایتی به‌سه‌ره‌وه‌ ده‌بینیت (مه‌گه‌ر که‌سانیک خوی پهره‌ردگار په‌حمی
پیکردبیتن)، به‌لای بوونی نه‌و سه‌ته‌لایت و ئامیرانه‌ خاوه‌نه‌که‌ی پووبه‌پووی
چه‌ندین تاوان و خراپه‌کاری ده‌کاته‌وه‌، گومان دروست بوون له‌بیروباوه‌پی
ئیسلام، دروست بوونی چه‌ندین بیروباوه‌پی به‌تال و پوچه‌ل، وه‌رگرتنی
بیروباوه‌پی پڕو پوچ و باتلی گاورو جوله‌که‌و دارو به‌ردوو بت په‌رسنان.

له‌هۆلندا گۆنگره‌یه‌کی جیهانی به‌سترا که زیاتر له‌هه‌شت سه‌ده‌زار
پیاوی بانگ‌خوای گاویری تیدا به‌شدار بوو، مه‌به‌ستیش له‌به‌ستنی نه‌م
گۆنگره‌یه‌ نه‌وه‌بوو: چۆن بتوانن له‌پێی بلاو کردنه‌وه‌ی پاسته‌وخۆ (له‌پێی
سه‌ته‌لایته‌وه‌) خه‌لکی بکه‌ن به‌گاور.

بهائی داپووخانی ره وشت و نه خلاق له پئی بلاوکردنه وهی چه ندین فیلم و بهرنامه وه که هه موویان بانگه شه کردنه بۆ نه هیشتن و له دهست دانی ره وشتی بهرزی ئیسلام، چی فیلمیکی بیانی و عه ره بی هیه دور بیت له دیمه نی وورژاندنی لایه نی شه هوهت، خواردنه وهی مهی، به کارهینانی ماده سه رخۆشکه ره کان، ره قص و خو بادان، تیکه لاوی پیاوان و ئافره تان، دلداری، گۆرانی و موسیقا، هتد؟.

وه زیانیك و ترسناکییه کی تر له بوونی ئه و ئامیترانه نه وه یه: ترسناکی له سه ر باری ئه منی و هیمنی کۆمه لگا ده بیت، پیشاندانی ئه و هه موو فیلمه توندوتیژی و شه روشۆله هانده ریکه بۆ ئه وهی که سانیککی خراپه کار تووشی کوشتن و برین پفاندن و ترساندن بین، هه ره که یه کیک له دکتۆره نه فسانیه غه ربیه کان ده لیت: ئه گه ر به ندیخانه (السَّجْن) کۆکه ره وهی خراپه کاران و تاوانباران بیت، ئه وه ته له فزیۆن و سه ته لایت سه ره تایه که بۆ پرودانی ئه و هه موو خراپه و تاوانکارییه و بوونی خراپه کاران و تاوانباران.

موسلمانی خوشه و یست، کاتیک باسی ئه م بسابه ته ده که یین پینویسته چه ند حه قیه ته و راستیه که بخه یینه پیش چاو، وه ناگاداریشی بین:

یه که م: ئامیره کانی (سه ته لایت و ته له فزیۆن) چه کیکی دووپوون، واته: بۆ لایه نی باشه و بۆ لایه نی خراپه ش به کار دیت، به لام ئه و که سانه ی هه یانه و به کاریان دین زیاتر بۆ لایه نی خراپه و تاوان به کاری دین، که ئه ویش لایه نه ژه هراویه که یه تی.

دووهم: ئه م ئامیترانه لایه نی باشه و خراپه ی تیدایه، به لام خراپه و تاوان و زیانی زۆر زۆرتره له سود و قازانجی، چۆن ئه گه ر شیر تیکه ل به مه ی بکریت

حەرام دەبێت، هەرچەندە شیرەکش حەلالە، ئەگەر ئەو ئامێرانەش بۆ
 حەرام بە کاربەنێرین، ئەو هەر حەرامە ئەگەر بشووترێت: چاکەى تێداىە،
 دلۆپە چاکەىەك لە چاودەریایەك خراپە و تاوان، مەگەر کەسانیک هەر لە
 بنەرتەو تەنها بۆ زانستى شەرى و چەند کارىکى باشەى تر بە کارى بەینن،
 تەنانەت نابێت کە نالێکى ئىسلامىشى تىابێت ئەگەر گۆرانى و موسىقاو
 بیدعو و هەندى تاوانى تر بلۆ بکاتەو، لەبەر ئەوەى چۆن دەووترێت: ئەو
 کە نالانە دروست نییە چونکە خراپە بلۆ دەکەنەو، ئەو دەبێ بشووترێت:
 گۆرانى و موسىقاو بیدعو و چەند کارىکى تر حەرامە و نابێت بلۆ بکرتەو،
 چونکە ئەگەر کارىک حەرام بوو ئەو ئەو کارە حەلال نابێت هەرچەندە
 موسلمانیش ئەنجامى بدات، حەرام بە کردەوێ موسلمان حەلال نابێت،
 هەرچەندە ئەو موسلمانەى ئەو کارە دەکات بە لای خۆیەو یان بە لای
 خەلکییەو کەسێکى باشە، کەسى باش هەرگیز بە خراپە و تاوان نالێت باش
 (باش لە باشەو، خراپەش لە کەسى خراپ دەوشیتەو)، ئەگەر ئەو
 کەسە بانگەشەى لە خوا ترسان و شوین کەوتنى قورئان و سوننەتیش
 بکات !!! .

سەئىهەم: ئەو شاشە بچوکی تەلەفزیۆن و سەتەلاىت بۆتە گەورەترین چەك
 بە دەست دۆزمنانى ئىسلامەو تا بتوانن لە پێیانەو بیروبەو پەروەشت و
 بەها پێرۆزو بەرزەکانى ئىسلامى پێ لەناو بەرن.

چوارەم: تەلەفزیۆن و سەتەلاىت دەسەلاتى پەروەردەى لە دایکان و باوکەن و
 مامۆستایان و بانگەوازکاران سەندووەو ئەو ئامێرانە پەروەردەیان دەکەن،
 دەبینیت ئەو هەموو مۆدیل و مۆدیل کاریانەى لەناو موسلماناندا هەیه

نۆربهی هه ره نۆری له پێی ئه و ئامیژانه وه هاتۆته ناو کۆمه لگای موسڵمانی
 بێ ئاگا و شوین که وتووی گا ورو جوله که و بێ باوه پان، بۆیه پێویسته که شتی
 ته قوا و خۆپاریزی بخهینه پێ پێش ههستان و هاتنی لافاوی تاوان و خراپه ی
 له ناو بهر.

برای موسڵمان، خاوهن سه ته لایت، خاوهن ته له فزیۆن، فرۆشیاری گۆرانی
 وفیلمه خراپه کان، ئه ی ئه و که سه ی که ده پوانیته ئه و شاشه به دره وشتیانه،
 باش بزانه هه ر به سه یرکردنیکت نوکته یه کی ره ش له سه ر دلت دروست
 ده بیت و په شایی تاوان یه ک له دوا ی یه ک زیاد ده کات تا زāl ده بیت به سه ر
 سپیایی دلتا، ئه و کاته دلت ده مریت و ته نها لاشه ت زیندوو ده بیت، چه زت
 به هه موو خراپه یه ک ده بیت و رقت له هه موو کاریکی خێرو چاکه ده بیت، له
 چاکه دوور ده که ویته وه و له خراپه نزیک ده بیته وه، خه م و خه فه ت و
 دلته نگ ی به ناو چه واته وه ده رده که ویت، چۆن به خته وه ده بیت له کاتیدا
 خوا ی په روهر دگا ر فه رموو یه تی؟ ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً
 ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى﴾ (طه: ۱۲۴)

واته: هه ر که سێک پشت له یادو زیکری من هه لبکات (شوینی فه رموو ده ی
 خوا و پێغه مبه ر ﷺ) نه که ویت) ئه وه ژیا نیکی ته نگ و نا په حه تی ده بیت (له
 دونیا و له ناو گۆردا) وه له پۆژی دوا ییدا به کوێری حه شری ده که ی.

موسڵمانی خۆشه و یست هه لویسته یه ک بکه و په رسیاریک له خۆت بکه، تا
 که ی شوینی هه وای ئاره زوو ده که ویت و خۆت ده خه یته گێژاوی تاوان و
 خراپه کارییه وه؟ مردن و کاتی سه ره مه رگ بێنه پێش چاوی خۆت، ئه و پۆژه
 بێنه پێش چاوت به زه لیلی و دامای له بهر ده ستی خوا ی په روهر دگا ردا

ددهوستيت، به چي زمانيك وه لامى خواى په روهردگار دده دپته وه؟ (به و زمانه ي خرابه يه كه مابوو پي نه كه يت؟)!!، به چي پييه ك خوت پاده گريت و ددهوستيت؟ (به و پييه ي له هر شوين و جيگايه ك خرابه مه بوايه دپوښتى بوى)!!! وه لامت چييه و چي ده لئيت كاتيك خواى په روهردگار پي ووتى؟ نه ي بنده كه م بى به گه وره مت نه زانى و ترسى منت له دلدا نه بوو؟ نه ي بنده كه م بى شهرمت ليم نه كرد؟ بى منت به چاودير نه زانى به سهرته وه؟ ثايا ناگادار بوون و بينينى منت به كه م سهر ده كرد؟ ثايا چا كه م له گه لدا نه كړد بوى؟ ثايا نازوو نيمه تم به سهردا نه رشت بوى؟

موسلمانى خوښه ويست دينت، په وشتى به رزت، عه قلى ته واوت، وه نه و دلته كه له خواى په روهردگار ده ترسيټ، وه غيره تت له سهر ئافره تانت، نه م شتانه به حرام و خراب ده زانيت، ده ي سهر كه وه به سهر نه فستاو زالبه به سهر ئار د زووتداو نه و جيهازو شاشانه له مالتدا دهر كه و مه به يته "خو نه گهر نه لتي نه مه ناكونجى و ناكريت (به لام له بنه رتدا وانيه) نه وه مه ولبدنه كه ناليك له ماله كه تدا مه هيله نه گهر گزاني موسيقاشى تيدايه"، چونكه توى ده سه لاتدار له ماله وه پيغه مبر (ﷺ) به رپرسيټى خستوته سهر شانت و پيټ ده لئيت: ((... وَالرَّجُلُ رَاَعَ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ...))^(۱۸).

واته: ... پياوان شوان و به رپرسن له مال و مندا ل و خيزانيان، وه پرسياريان ليدنه كريت (له دواړوڅدا) له باره ي به رپرسياريتي كه يانه وه ده ي موسلمان نه و به لايه له ماله كه تدا دهر بكو و واز بهينه له كرين و

(۱۸) صحيح، أخرجه البخاري في "كتاب الجمعة" (۸۵۳)، ومسلم في "كتاب الإمارة" (۱۸۲۹)، من حديث

ابن عمر (رضي الله عنه).

فروشتنی نه و شته خراپاته بهینه.

برای به پریز زوری هره زوری نه و بهرنامه و فیلمان بهرنامه پریژیان بۆ
کراوه بۆ نه هیشتنی دینی تو، بۆ داپووخان و نه مانی په وشتی بهرزه جوانی
تو موسلمان.

پیغه مبه. (ﷺ) هه والی پیمان داوه که فیتنه یه که له دواى یه که به وینهى
شهوى تاريک و پهش به سهر نه م ئوممه ته دا دیت کۆتاییه که ی له سهره تاکه ی
خراپه تره، وه موسلمانانیشی لی ئاگادار کردۆته وه، هه روه که هاوه لی به پریز
أسامة کوپی زید (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: جارێکیان پیغه مبه. (ﷺ)
چوه سهر به رزی و ته پۆلکه یه کی شاری مه دینه و فهرمووی: ((هَلْ تَرَوْنَ مَا
أَرَىٰ إِنِّي أَرَىٰ مَوَاقِعَ الْفِتَنِ خِلَالَ بُيُوتِكُمْ كَمَوَاقِعِ الْقَطْرِ))^(۹۹).

واته: ئایا نابین نه وهی که من ده ببینم؟ من ده بینم فیتنه به سهر
ماله کانتاند! به وینهى باران ده باریت.

پیغه مبه. (ﷺ) کاتیک نه و فهرمووه پیرۆزهى فهرمووه، نه سه ته لایت، نه
ته له فزیۆن، نه گۆرانی و فیلمی خراپ هه بووه!! نه م شتانه هیچی نه بوو
پیغه مبه. (ﷺ) وای فهرمووه، تو خوا نه گهر خوشه ویستمان (ﷺ) ئیستا
زیندوو بوایه و حالێ "ئیمان لاوازی و دور که و تنه وه له شرع و تاوان زوری
و چاکه که سی" نه مپۆی موسلمانانی ببینیایه ده بوایه چی بووتایه ???

خوشه ویستان نه گهر به ووردی بپوانینه بهرنامه داپریژی دوژمنانی ئیسلام
نه وه زۆر به پوونی و ناشکرای ده بینن که دوژمنانی ئیسلام جۆره ها بهرنامه

^(۹۹) رواه البخاري (۱۸۷۸)، ومسلم (۷۴۲۷).

داده پښتن بۆ له ناو بردنی ئیسلام، دهی که و ابو موسلمانان با دوژمنانی
ئیسلام و فیل و ته له کانیان بناسین، چونکه مه به ستیان ته نها نه وه یه بته که ن
به گاور یان جوله که یان هاوڵ بریارده ر یان بی باوه پوون، یان که مترین شت
دلت په یوه ست بیت به په وشت و داب و نه ریتیان.

موسلمانان شتیک که خوی په روه ردگارو پیغه مبه ر (ﷺ) بۆیان جیگیر
کرد بیتین تا مه موو موسلمانان ئاگاداری بن و بیزانن، نه وه یه که دوژمنانی
ئیسلام جوړه ها به رنامه داده پښتن بۆ له ناو بردنی دین و مالی موسلمانان و
له ناو بردنی خوشیان، مه روه که ده فره موویت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ
بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ (البقرة: ۱۰۹).

واته: زودیک له خاوه ن کیتابه کان (گاورو جوله که) له بهر ه سوودی و
ناپاکیان پښان خوشه و چه زده که ن دوی نه وه ی باوه پتان هیتاوه و موسلمان
بوونه کافرتان بکه نه وه، پاش نه وه ی که به ته واوی هق و راستیان بۆ پوون
بوویه وه و زانیان که موحه ممه د پیغه مبه ری خواجه (ﷺ).

وه مه روه ها ده فره موویت: ﴿وَلَا يَزَالُونَ يَقْتُلُونَكُم حَتَّى يَرُدُّوكُم عَن دِينِكُمْ
إِنْ أَسْطَلُّوا﴾ (البقرة: ۲۱۷).

واته: بیتگومان بن که نه و بی باوه پانه جه نکتان له که ل ده که ن و مه رگیز
کوژی نامینن و ده ست مه لئاگرن "تا نه که ر بۆیان بگو نجیت" له ئایینتان
وه رده گیږن.

بەندەكانى خواگەرەترىن ھۆكارىك بۇ نەھىشتىن و لەناووردىنى يىنى تۆى
 موسلمان سەفەر كىردنە بۇ وولاتانى شىرك و كوفرو بى پەھوشتى، پىتقەمبەر
 (ﷺ) دەفەرموویت: ((إِنِّي بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ ظَهْرَانِي الْمَشْرِكِينَ،
 قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِمَ؟ قَالَ: لَا تَرَأَى نَارَهُمَا))^(۱۰۰).

واتە: من بەرىم لەو موسلمانەى كە نىشتەجىيە لەناو ھاوەل بىراردەران،
 ھاوەلانى بەپىز (خوایان لى پازى بىت) ووتیان بۆچى ئەى پىتقەمبەر (ﷺ)؟
 ئەویش فەرمووی: لەبەر ئەوەى ھۆكمیان بەكسان نىيە، وە ھەندى لە
 زاناكان فەرموویانە: لەبەر ئەوەى خۆى پەرەردگار جىلوانى خستۆتە تىوان
 وولاتى موسلمانان و وولاتى بىباوەپان، بۆیە دروست نىيە بۇ موسلمانان
 نىشتەجى بىت لە وولاتى كافران كاتىك ئەوان ئاگریان كىردەموو ئەمىش بىیان
 بىنیت^(۱۰۱)، واتە: نزیك بىت لىیان و تىكەلاویان بىت مەگەر بۆ كارى
 پىتۆیست.

موسلمانى خۆشەویست باسى سەفەرىك دەكەم كە لە مەشكى زۆرىەى
 خەلكىدا نىيە، بەلكو زۆرىەى خەلكى ھەر بەسەفەرى تاراقن بەللى مەش
 دەلیم: ئەو سەفەرە نىيە كەسى گەشتیار تىلایدا ھاىندوو دەبىت
 ناپەجەتى تىابىت و لە مال و منداڵ و كەس و كارو وولاتى دوور بىت و
 غەرىب بىت، بەلكو باسى سەفەرىك دەكەم پىتۆیستى بە پاسپۆرت و شویت

^(۱۰۰) رواه أبو داود (۲۶۴۷)، والترمذي (۱۶۰۴)، و الطبراني في "المعجم الكبير" (۳۳۱۵/۴۴۱/۲).
 وصححه الشيخ الألباني في "صحيح سنن أبي داود" (۲۶۴۵/۴۵/۳).
^(۱۰۱) بيوانه: تفسير سنن أبي داود (معالم السنن) لأبي سليمان الخطابي (۱۶/۲).

گرتن نییه، گهشتیار پیویستی به ته‌مەنی دیاری کراو نییه، گهشتیار پیویستی به هاوړی نییه، به‌لکو ته‌نھا پیویستی به هاوړتییه‌تی کردنی شه‌یتان و نه‌فسی فه‌رمان کاریتی به خرابه، گهشتیکه که‌سی گهشتیار نه‌فسی تاوانباری نه‌میری، کوئی ویست لیبت ده‌ییات، له نیوان وولاتان ده‌یگریت، گهشتیکه پیاو به ویستی خوی به ته‌نھا له گه‌ل ئا‌فره‌تان ده‌می‌نیت‌ه‌ومو به ده‌میان‌ه‌وه پی‌ده‌که‌نیت و سه‌یری جوانیان ده‌کات، که نه‌وش نه‌و په‌ری بی شهرمی و بی حه‌یاییه.

نه‌و سه‌فه‌ره‌ی که من باسی ده‌کم بریتییه: له سه‌فه‌ر کردنی مرقف به عه‌ق و دلی بۆ وولاتانی شیرک و کوفرو دا‌پوخانی نه‌خلاق و په‌وشت له ریگه‌ی شاشه‌و که‌ناله ئاسمانییه‌که‌نوه که نه‌مړق مالی ژوربه‌ی موسلمانانی داگیر کردوه.

گه‌شت کردن بۆ نه‌و وولاتانه له ریگه‌ی شاشه‌که‌نوه (ته‌له‌فریژون و سه‌ته‌لایت و ئینته‌رنیت) زیان و ترسناکی ژور زیاتره، وه پاشه‌پوژی ژور ترسناک‌تره وه‌ک له سه‌فه‌ر کردن به لاشه‌و به ریگه‌ی دیاری کراودا، چونکه نه‌و که‌سه‌ی به دیار نه‌و شاشانه‌وه داده‌نیشیت و کاتی خوی به فی‌رق ده‌دات ته‌نھا سه‌یر ده‌کات و شت وه‌رده‌گریت، بی‌نه‌وه‌ی هیچ به‌ره‌نگاری و په‌ددیکی ه‌بی‌ت، به‌لام نه‌و که‌سه‌ی به لاشه‌ی سه‌فه‌ری پیویست ده‌کات بۆ نه‌و وولاتانه به ئا‌گایه‌و ده‌سه‌لاتی به سه‌ر نه‌فسی خویدا ه‌یه، زیاتر له و که‌سه‌ی که به عه‌ق و دلی گه‌شت ده‌کات بۆ وولاتانی شیرک و کوفرو دا‌پوخانی نه‌خلاق و په‌وشت له ریگه‌ی شاشه‌و که‌ناله ئاسمانییه‌که‌نوه.

به نده کانی خوا نه و که ناله ئاسمانییه خرابانه که تۆر بهی خه لکی پازییه و
 ریگی داوه بیته ناو ماله کانیان له شه رعدا حه رامه، هه ر چه نده که سانیك به
 باشی بزانی بلین باشه ی تیدایه، به لئ منیش وا ده لئیم، به لام بی گومان ده بیته
 دان به وه دا بنیین که لایه نی باشه ی سه دان جار که متره له لایه نی خرابه و
 تاوانی.

موسلمانی غۆشه ویست ئاگادارت ده که مه وه به سی شت، ئاگادار کردنه و میه بو شه موو
 پیاویکی به رپرس له مال و مندال و نافرمتانی:

یه که هه: خوای په روه ردگار فره مانی به به نده کانی کردوه که ته قوای بکه ن
 و لئی بترسن، به لام پیت ده لئیم: کوا ته قوا و ترسی تو له خوای گه و ده کاتیك
 به چاوه کانت ده پوانیته نه و کاره حه رام و خرابانه.

دووهم: خوای په روه ردگار فره مانی پی کردوویت که خۆت و مال و مندالت
 له ئاگری دۆزه خ بپاریزیته، هه روه که ده فره موویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا
 أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ (النجم: ۶).

واته: نه ی ئیمانداران خۆتان و مال و مندالتان بپاریزن له ئاگری دۆزه خ،
 نه و ئاگره ی که سوتنه مه نییه که ی مرۆف و به رده (به ردی په شی کهریت، زوو
 ئاگر ده گریت و به لاشه وه ده نو سیته)، خۆتان پزگار بکه ن له ئاگریکی نۆد
 به ئیشی ترسناک، وه له گه ل خۆتاندا نه هله که شتان پزگار بکه ن که ده لین
 خوشمان ده وین، چۆن خوشتان ده وین له کاتی که به ده سستی خۆتان به ره و
 هه ل دیران و له ناو چوونیان ده به ن له گه ل بوونی نه و ئامیرانه دا.

ئەو كەسەى كە ئەهل و مندالەكانى تووشى ئەو تاوانانە دەكات ئايا لەو
ناترسىت بەر ئەو فەرمودەى پىغەمبەر (ﷺ) بكویت كە دەفەر مووئ:
(مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ رَعِيَةً يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ إِلَّا حَرَّمَ
اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ) (۱۰۲).

واتە: هیچ بەندەى ك نىيە كە خوائ پەرورەدگار دەيكاتە بەرپرس و
كەورەو دەسەلاتدار، ئەو پۆژەى كە دەمرىت غەش و خيانەتى كردووە لە ژێر
دەستەكانى، ئەو خوائ پەرورەدگار پىگەى بەهەشتى لىدەگرىت و نايكاتە
بەهەشتەو لەگەل كۆمەلى يەكەم لە سەرفرازان، يان هەر نايكاتە
بەهەشتەو ئەگەر زولم و ستم و خيانەت بە دروست و حەلال بزانىت (۱۰۳).

موسلمانى خۆشەويست وا گومان مەبە!! بلىيت: ئەم فەرمودەى تەنها
مەبەستى كەورەو كار بە دەستانە، نەخىر هەرگىز وانىيە، بەلكو
فەرمودەى كى گشتىيەو هەموو ئەو كەسانە دەگرىتەو كە فەرمانيان
پىكراو ژێر دەستەكانيان بپارىزن، پىشەوا لەسەرىتى حەق و مافى خەلكى
بپارىزىت، پياوان لەسەريانە مال و منداليان بپارىزن (۱۰۴).

خۆ ئەگەر هەر پشت هەل دەكەيت و گوئى نادەيت بە حەق و شوينى هەواو
ئارەزوو و شەيتان دەكەويت، ئەو ئەگادارت دەكەمەو كە لە كارى سۆيەم:
ئەويش ئەوەى: دوو شتت لەبەر دەمدايە، كە پاكردن نىيە لىيان، يەكەمىيان:

(۱۰۲) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (٦٧٣١)، و مسلم (٣٨٠/٨٧/١)، وابن حبان في "صحيحه" (٤٤٩٥)، وقال شعيب
الأرنؤوط: إسناده صحيح على شرط مسلم.

(۱۰۳) بپوانە: شرح النووي على صحيح مسلم (١٦٦/٢).

(۱۰۴) بپوانە: المفهم لما أشكل من تلخيص كتاب مسلم (٢٨٤/١).

خوای په روږدگار به شه وو پوڅ نيعمه تی به سهردا پښتوویت، ټایا له وه
 ناترسیت له ناکاو خوای گه وړه سزات بڼو بنیږیت (له سهر تاوانه کانت)، ټایا
 نازانیت چه ند گهل و هوږ له ناوچوون له چاو تروکانیکدا به هوږی
 تاوانه کانیانه وه؟.

خو ټه گهر هر واز نامینیت له تاوان ټه وه کاریکی توت له بهر ده مدا ماوه
 که به هیچ شیوه یه کړنگارت نابیت لیتی: ټه ویش مانه مو ته نیایی ناو گورته،
 پر بان دهم و چاوت بووه له خوږ، لاشه ت پر بووه له کرم و مارو دوپشک،
 پاشان که زیندوو ده کړیته وه به سهری پووت و پیتی په تی له بهر ده سستی
 خوای په روږدگاردا ده وه ستیندرییت، چه سره ت و په شیمانیت زیاتر ده بیت
 ټه و کاته ی که خیزانت، کوپت، کچت، برات، شوینکه وتوانت، شانت ده گرن و
 بیت ده ټین: کوا مافمان؟ بڼو فیلت لیکردین؟ بڼو غه ش و خیانه ت لیکردین؟
 بڼو ناموژگاریت نه کردین؟ بڼو پڼگه ی تاوانت بڼو ټاسان کردین؟ بڼو ده مانت
 بیني به دیار که ناله خراپه کانه وه دانیشتبوون و تاوانمان ده کرد به لام
 پڼگریت لینه ده کردین؟ ده بیت حالت چوڼ بیت له و کات و ساته نارپه حه ته دا.
 بڼو هه مو ټه و که سانه ی که زوږ به ساده یی ټه و نامیرانه له ماله وه
 داده نین، پینیان ده ټییم: سویند به خوای په روږدگار پاده گیریت له بهر
 ده سستی خوای په روږدگاردا، وه پرسیارت لینده کړیت، ده بیت وه لامت چی
 بیت به رامبه ر خوای زانا به هه مو ټاشکراو نه ټینه کان؟ !!!

خو ټه گهر پاش هه مو ټه مانه هر وازت نه هیناو شاشه ی ته له فزیوڼه که ت
 پر بوو له که نالی خراپ، ټه وه به دوری مه گره و لومه ی کوپه که ت مه که
 سبه ینی سالیب له مل بکات (ببیته گاوو جوله که)، وه به دوری مه زانه

کچه که ت بئی هیچ شهرم و بئی هیچ حایه که په یوه ندى ناشه رعى له گهل کورپانى بېگانه بېه سستیت و هر پوژهى له گهل کورپکدا دهرچیت به ملاولادا، وه به دور نازانریت که ئافره تانى خاوهن میرد په یوه ندى حه رام و ناشه رعى له گهل دوست و هاوړپپانی میردیان و که سانی تردا بېه ستن و تووشى تاوانى سه رشوپکه رو ئاپروو به رى زیننا بېن، ئه ویش هه مووى به هوئى بوونى ئه و ئامیر و که ناله خراپانه وه په له ناو ماله کانماندا !!!.

ئوهوى که ئینسان دهیان بېنیت له شاشه ی که ناله کانه وه بئی گومان کاریگه رى له سه رى ده بیت نه گه ر پاش ماوه په کی ژوریش بیت، به لام شه یتان چاوو دلئى خه لکى کویر کردوه و ئاگایان له خویمان نییه، که سى واه په چه ندین سال هه ولئى داوه تا مال و مندالئى چاک بکات، به لام له ماوه په کی ژور که مدا تووشى خراپه و تاوانى ژورپان ده کات، ئه ویش به هیئانئى ئه و ئامیرو که ناله خراپانه په بۆ ناو مال و مندالئى.

موسلمانئى خوشه ویست حوکمى کرپن و فروشتنى ته له فزیون و سه ته لایت لای ئه م زانا به پیزانه حه رامه، مه گه ر سه دا سه د بۆ کارى باشه به کار بهینریت: (الشیخ ابن حمید، سَمَاحَةُ الشَّيْخِ ابْنُ باز، وَفَضِيلَةُ الشَّيْخِ ابْنِ حَمَين، وَفَضِيلَةُ الشَّيْخِ ابْنِ جَبَرین) (په حمه تى خویان لیبیت).

ئو نه گه ر ده لیت من تازه ئه و ئامیرانه م هه په چی بکه م؟ ده لیم: له خوا بهتره و هه ولېده با که ناله کانت دینى بیت (قورئانى پیروؤو شه رعى ئیسلام و بهرنامه ی به سوود بیت)، با که نالئیکى تیا نه بیت که خراپه و تاوانى تیا پیشان ده دریت، ته نانه ت با به ناوى هه وال و زانیارى و ورزش و ... هتد، شه یتان هه لئ نه خه له تینیت و ده رگای خراپه ت بۆ بکاته وه و به هوپانه وه بئی ئاگا بیت

و تووشی تاوان بیت، موسلمان پاش هه موو ئه مانه ئه وه ماوه ئه رکی
سه رشانیت بزانیت و هه ستیت به کاری خۆت *.

۱۳. پوشت جوانی نه گهل خه لکیدا:

هاوه ئی به ریز عبدالله کوپی مسعود (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت:
پیتغه مبه ر (ﷺ) فه رموویت: ((أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يُحَرِّمُ عَلَى النَّارِ، أَوْ بِمَنْ تَحَرَّمَ
عَلَيْهِ النَّارُ؟ عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ))، و فی روایه للإمام أحمد أنه (ﷺ) قال:
((حُرِّمَ عَلَى النَّارِ كُلُّ هَيِّنٍ لَيْنٍ سَهْلٍ قَرِيبٍ مِنَ النَّاسِ))^(۱۰۵).

واته: ئایا هه والتان پیتدهم به هه موو ئه و موسلمانانه ی که پاریزدان له
ئاگری دۆزهخ، یان ئاگری دۆزهخیان له سه ر دوره، له سه ر هه موو
موسلمانێکی پوو خووشی نه رم و نیان و له سه رخۆو نزیک له خه لکی. وه له
پیوایه تیکی تر دا فه رموویت: ئاگری دۆزهخ پیگه ی لیگیراوه له سووتان و
ئازاردانی هه موو موسلمانێکی پوو خووش و نه رم و نیان و له سه رخۆو نزیک له
خه لکی.

* وه رگیت.

^(۱۰۵) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۷۸/۱۹)، والترمذي (۲۴۸۸)، وابن حبان (۴۷۰)، وقال الألباني
في صحيح الترغيب والترهيب: صحيح لغيره (۲۶۷۶).

۱۴. نارامگرتن له سهر بوونی کچان و به ځیو کردنیان و چاودیری کردنیان به چاکی:

دایکی ټیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه (ﷺ) فهرموویه تی: ((مَنْ ابْتَلِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْبَنَاتِ فَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ))^(۱۰۶).

واټه: هر موسلمانیک تاقی کرایه وه به بوونی کچان، نارامی له سهر گرتن، نه وه نه و کچانه بوی ده بنه په رده و به ربه ست له ناگری دوزه خ.

وه له پړوايه ټیکی تر دا خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: نافرته ټیک هات بڼ مالمان دوو کچی له گه لدا بوو، داوای شتیکی لی کرم (خواردنیک)، منیش له خورما زیاتر هیچم نه بینی له مال خواماندا، بویه ته نها خورما پيدا، نه ویش به شی کرد له نیوانیاندا و خوای هیچی لی نه خوارد، کاتیک پیغه مبه (ﷺ) گه پایه وه ماله وه بوم باس کرد، نه ویش فهرمووی: هیچ موسلمانیک تاقی ناگریته وه به بوونی کچان و نارامیان له سهر ده گریټ، نیلا نه و کچانه بوی ده بنه په رده و به ربه ست له ناگری دوزه خ.

هاوہ لی به پیز عقبه کوپی عامر (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه (ﷺ) فهرموویه تی: ((مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ، وَأَطْعَمَهُنَّ، وَسَقَاهُنَّ وَكَسَاهُنَّ، كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ))^(۱۰۷).

^(۱۰۶) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۵۰/۱۹)، والبخاري (۱۴۱۸)، ومسلم (۲۶۲۹)، والترمذي (۱۹۱۳).

^(۱۰۷) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۵۰/۱۹)، وابن ماجه (۳۶۶۹)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۴۸۸).

واته: هر موسلمانك سئ كچى هه بئت، ئاراميان له سهر بگريئت، به جوانى خواردنيان بدات، وه ئاويان بدات (نان و ئاويان بداتى) وه جل و بهرگيان بۆ بكات (جل و بهرگى پۆشته و شهرعى)، ئه وه ئه و كچانه بۆى دهبنه پهرده و بهر بهست له ئاگرى دۆزهخ.

دايكي ئيمانداران خاتوو عائيشه (خوای لى پازى بئت) دهفه رموويت: پيغه مبهه (ﷺ) فه رموويه تى: ((لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِي يَقُولُ ثَلَاثَ بَنَاتٍ، أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ، فَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ، إِلَّا كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ))^(١٠٨).

واته: هيچ موسلمانك نيهه له ئوممه تى من كه سئ كچ، يان سئ خوشك به خيو دهكات و چاكه يان له گه لدا دهكات و په وهشتى جوان ده بئت له گه ئياندا، ئيلا ئه و سئ كچه، يان سئ خوشكه بۆى دهبنه پهرده و بهر بهست له ئاگرى دۆزهخ.

مُطَلَب كوپى عَبْدُ اللَّهِ الْمُخْزُومِي (خوای لى پازى بئت) دهفه رموويت: جاريكيان چووم بۆلاى أُمُّ سَلَمَةَ خيژانى پيغه مبهه (ﷺ)، أُمُّ سَلَمَةَ (خوای لى پازى بئت) پيى ووت: ئه ئى كوپى خۆم ئايا فه رمووده يه كت بۆ باس بكه م كه له پيغه مبهه م (ﷺ) بيستوه؟ منيش ووت: به ئى ئه ئى دايكى خۆم (خيژانه كانى پيغه مبهه م (ﷺ) دايكى ئيمانداران)، ئه ويش فه رمووى: گويم له پيغه مبهه م (ﷺ) بوو ده يفه رموو: هيچ موسلمانك نيهه كه دوو كچ، يان دوو خوشك، يان دوو ئافره تى خزم و نزيكى به خيو دهكات، ئه و مه سرفه ئى كه ده يان كات حيسابى ئه جرو پادا هشتى بۆ دهكات لاي خوای په روه رداگار (له بهر خوای

^(١٠٨) رواه البيهقي، وصححه الألباني في صحيح الجامع (٥٣٧٢).

په‌روه‌ردگار به‌ خټویان ده‌کات)، تا به‌ هوی به‌خشینیه‌وه‌ نه‌و دوو کچه، یان نه‌و دوو خوشکه، یان نه‌و دوو ئافره‌ته‌ ده‌وله‌م‌ند ده‌بن، یان بی‌ پی‌ویست ده‌بن له‌ به‌خشین و مه‌سره‌فی نه‌و موسلمان‌ه، ئیلا نه‌و دوو کچه‌ی، یان نه‌و دوو خوشکه‌ی، یان نه‌و دوو ئافره‌ته‌ی خزم و نزیک‌ی بوی ده‌بنه‌ په‌رده‌و به‌ریه‌ست له‌ ناگری دۆزه‌خ.

کاتیک دهووتریت: ئەو دوو کچه، یان ئەو دوو خوشکه، یان ئەو دوو ئافرهته (ئافرهتان) بۆی دەبنه پەردەو بەرەست له ئاگری دۆزهخ، دەبیته ئەو کەسه به پەروەردەیهکی ئیسلامی و شرعی پەروەردەیان بکات، چاک بوون له گەلیاندا و خزمەت کردنیان ته‌ن‌ها بۆ دنیا نه‌بیته، به‌لکو بۆ دوا‌پ‌و‌ر‌ئ‌یش بیته، که ده‌بیته فیه‌ری چاکه‌یان بکات و ر‌ێ‌گه‌ی خرابه‌یان ل‌ێ‌ب‌گرته.

۱۵. نارامگرتن له کاتي توشېوون به نه خوشی گرانه تا:

هاوہ لئی بہ پریز اُبوہریرۃ (خوای لئی پازی بیّت) دہ فہ رموویت: جاریکیان پیغہ مبر (ﷺ) سہردانی پیاویکی کرد کہ نہ خوشی گرانہ تای گرتبوو، پیی فہ رموو: موژدہ ت لیبت، خوای پەرودردگار دہ فہ رموویت: ((هِيَ نَارِي أَسْلُطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُذْنِبِ لَتَكُونَ حَظُّهُ مِنَ النَّارِ)) (۱۰۶).

واته: ئه‌وه ئاگرى خۆمه ده‌يدهم به‌سه‌ر به‌نده‌ى تاوانبارمدا تا به‌شى بىت له ئاگرى دۆزهخ "سزاي دواړوڅى پيکه‌م ده‌بىت".

(١٠٩) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٣٥/١٩)، والترمذي واللفظ له (٢٠٨٨)، وابن ماجه (٣٤٧٠)، والحاكم (٤٩٦/١)، وحسنه ابن كثير في "النهاية" (١٢٦/٢)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٣٢٢).

هاوہ لئی بہر پڑز أبوامامہ (خوای لئی پازی بیت) دہ فہرموویت: پیغہ مہر (ﷺ) فہرموویت: ((الْحُمَّى كَثِيرٌ مِنْ جَهَنَّمَ، فَمَا أَصَابَ الْمُؤْمِنَ مِنْهَا كَانَ حَظُّهُ مِنَ النَّارِ))^(۱۱۰).

واتہ: نہ خوشی گرانہ تا لہ گپو تین و ہلاوی گہرمی ناگری دوزہ خہ وہ، بویہ ہر موسلمانیک تووشی بیت لہ دونیادا، ٹوہ بہ شیتی لہ ناگر (واتہ: لہ دواپڑدا تووشی ناگری دوزہ خ نابیت).

زانای پایہ بہر ز ئیمامی المناوی (رہمہ تی خوای لبیت) دلئت: ہر موسلمانیک تووشی ٹوہ نہ خوشیہ بیت ٹوہ زور بہ ئاسانی بہ سہر پردی (صراط) دا دہ پڑتہ وہ، بہ شیوہ کی وا ہست بہ ناخوشی و نارہحتی ناکات^(۱۱۱).

بویہ دروست نیہ جوین بہ نہ خوشی گرانہ تا و ہیچ جورہ نہ خوشیہ ک بدریت، لہ بہر ٹوہ ی پیغہ مہر (ﷺ) فہرمانی پیکردوین کہ نابیت جوین بہ ہیچ جورہ نہ خوشیہ ک بدہین.

ہر وہک هاوہ لئی بہر پڑز جابر کوری عبد اللہ (خوای لئی پازی بیت) دہ فہرموویت: جاریکیان پیغہ مہر (ﷺ) چوو بولای (أُمُّ السَّائِبِ، يَانَ أُمَّ الْمُسِيبِ)، فہرموی: ٹوہ چیتہ (أُمُّ السَّائِبِ، يَانَ أُمَّ الْمُسِيبِ) مہلدہ لرزیت؟ ٹویش ووتی: الْحُمَّى لَا بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا! فَقَالَ: لَا تَسْبِي الْحُمَّى فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ))^(۱۱۲).

^(۱۱۰) رواہ الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۷/۱۶۰)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۳۱۸۸).

^(۱۱۱) بروانہ: فیض القدیر شرح الجامع الصغیر للمناوی (۴۲۱/۳).

^(۱۱۲) رواہ الإمام مسلم واللفظ لہ (۲۵۷۵)، وابن ماجہ (۳۴۶۹).

واته: ووتی: نه خوشی گرانه تامه، خوا به ره که تی تی نه کات، پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: نا، جوینی پی مه ده، چونکه نه و نه خوشییه تاوانی موسلمان لا ده بات و نایه یلّیت هه ره ک چون ناگر خلت و خاش و پیسی ئاسن نایه یلّیت، (تووشبوون به نه خوشی گرانه تا پاک بوونه وهیه له تاوان).

۱۶. سه لاواتدان له سه ر پیغه مبه ر (ﷺ) له کاتی ناو هینانی یان بیستنی ناوی: مُحَمَّد کورپی عَلِی کورپی حُسَین (خوایان لی پازی بیت) له باوکیه وه ده گیریت هه وه ده فرموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فرمویه تی: ((مَنْ ذُكِرْتُ عَنْهُ فَلَمْ يَصَلْ عَلَى فَقَدْ خَطِيَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ)) (۱۱۳).

واته: هه ر موسلمانیک ناوی منی لا هینرا (باسکرا) سه لاواتی له سه رم نه دا، نه وه به راستی پیگه ی راستی به هه شتی هه له کردوه (۱۱۴).

واته: هه ر موسلمانیک ناوی پیغه مبه ری (ﷺ) بیست و به دهستی نه نقه ست سه لاواتی له سه ر نه دا (گرنگی پینه داو به گه وره ی نه زانی)، نه وه به راستی پیگه ی به هه شتی هه له کردوه، وه پیگه ی راستی به هه شتیش ته نها پویشتنه به سه ر پردی (صراط) دا، وه هه ره که سیك پیگه ی (صراط) هه له بکات، نه وه هیچی بۆ نه ماوه مه گه ر به ر بونه وه که وتنه خواره وه له سه ر پردی (صراط) هه وه بۆ ناو ناگری دۆزه خ.

واتای فرموده که نه وه ده گه یه نیت: که هه ر موسلمانیک کاتیک ناوی

(۱۱۳) رواه البيهقي في الشعب (۱۵۷۳)، وصححه الألباني في "فضل الصلاة على النبي" (ﷺ) (۴۴).

(۱۱۴) بهوانه: شرح "عمدة الأحكام" للشيخ عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الله بن جرير (۱۳/۲۱).

پیغمبر (ﷺ) ده بیستیت و سه لاواتی له سه ر ده دات و ده لیت: (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
وَالسَّلَام) یان (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، نه وه ږنگه ی به هه شت هه له ناکات و لیتی
ناکوږیت، به لکو ږنگه ی به هه شتی بو ئاسان ده بیټ، وه ږنگه ی پاستی
به هه شتیش بریتیه له په پینه وه به سه ر پردی (صراط) دا به ئاسانی و چوونه
ناو به هه شت، ده ی که و ابو موسلمان ی خو شه ویست هر کاتیک ناوی
پیغمبر ی خو شه ویستت (ﷺ) بیست، بلئی: (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) یان (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، تا ږنگه ی به هه شت هه له نه کت.

هاوه لئ به ږیز حُسین کوږی ئیمامی عَلِی (خوایان لئ پازی بیټ) ده فره موویت:
پیغمبر (ﷺ) فره موویه تی: ((مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَخَطِيَ الصَّلَاةَ عَلَيَّ، خَطِيءَ
طَرِيقَ الْجَنَّةِ))^(۱۱۵).

واته: هر موسلمانیک ناوی منی لا هیتر او بیستی، وه به ده ستی نه نقه ست
سه لاواتی له سه رم نه دا، نه وه به پاستی ږنگه ی به هه شتی هه له کردوه.

هاوه لئ به ږیز ابْنُ عَبَّاس (خوایان لئ پازی بیټ) ده فره موویت: پیغمبر (ﷺ)
فره موویه تی: ((مَنْ نَسِيَ الصَّلَاةَ عَلَيَّ خَطِيءَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ))^(۱۱۶).

واته: هر موسلمانیک به ده ستی نه نقه ست سه لاوات له سه رم نه داو وازی
لیبهنیت، نه وه به پاستی ږنگه ی به هه شتی هه له کردوه.

زانای پایه به رز ئیمامی المَناوی (په حمه تی خوی لیبت) ده لیت: ووشه ی
(نَسِيَ) واته: به ده ستی نه نقه ست سه لاوات له سه رم نه داو وازی لیبهنیت،

^(۱۱۵) رواه الطبرانی في "الأوسط"، وحسنه ابن حجر في "الفتح" (۱۷۲/۱۱ ح ۶۳۵۸)، والسيوطي في

"الجامع الصغير" (۸۶۷۹)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۲۴۵).

^(۱۱۶) رواه ابن ماجه (۹۰۸)، والبيهقي (۵۸۷۲)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۵۶۸).

چونکه هه ندى جار ووشه‌ى (التسيان) به واتاى واز ليهينان و پشت گوى
خستن ديت، نهك به واتاى له بير چوون، چونكه كاتيك كه سيك شتيكى له بير
ده چيت هيجى له سه ر نيبه، هه روهك خواى په روه ر دگار ده فه رموويت: ﴿

أَنْتَكَ ءَايَلُنَا فَنَسِينَا ۖ﴾ (١٣) ﴿نه: ١٢٦﴾.

واته: ئايه ته كانى ئيمهت پيگه يشت پشت گويت خست و وازت ليهينا به
ويستى خوت (١١٧).

هاوه لى به پيز جابر كوپى سَمُرَة (خواى لى پازى بيت) ده فه رموويت:
جار يكيان پيغه مبه ر (ﷺ) سه ركه وته سه ر مينبه ر له پله‌ى به كه م فه رموى:
(آمين)، وه پله‌ى دووه مينه ر ووتى: (آمين)، وه له پله‌ى سييه مينه ر ووتى:
(آمين)، پاشان كه هاوه لانى به پيز پرسياريان كرد له پيغه مبه ر (ﷺ) بوجى
سى جار ووتت: (آمين)، پيغه مبه ر (ﷺ) فه رموى: ((أَتَانِي جِبْرِيلُ (ﷺ)،
فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَدْرَكَ أَحَدَ وَالِدَيْهِ، فَمَاتَ، فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ
آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ، فَمَاتَ، فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ،
فَادْخُلِ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ، قَالَ: وَمَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ
يُصَلِّ عَلَيْكَ، فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ، فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ، قُلْ آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ)) (١١٨).

واته: كاتيك نه م ووت: (آمين)، نه وه جبريل (ﷺ) بو وهات بو لام و پيى
ووت: نه‌ى مُحَمَّد (ﷺ) هه ر موسلمانتيك به كييك له دايك و باوكى پير بوون و

(١١٧) مېوانه: فيض القدير شرح الجامع الصغير للمناوي (١٢٩/٦).

(١١٨) رواه الطبراني (١٩٩٠)، وابن حبان (٤١٠)، وصححه الألباني في "التعليقات الحسان على صحيح ابن حبان" (٤٠٩).

که وتنه لای، نه و موسلمانان نه و نه ده چاکه له گه لدا نه کردن تا به هویانه وه
 بجیته به هه شته وه، به لکو خراب بوو له گه لیان، کاتیك مردوو چووو ناگری
 دوزه خه وه، نه وه خوای په روه ردگار له په حم و به زهیی خوی دوری
 بخاته وه، بلای: (آمین)، منیش ووتم: (آمین)، کاتیك له پلهی دووهم ووتم:
 (آمین)، جبریل (عليه السلام) پیی ووتم: نهی مُحَمَّد (ﷺ) هر موسلمانیک کاتیك
 مانگی په مه زانی پیگه یشت نه و نه ده چاکه تیا نه کرد تا به هویانه وه بجیته
 به هه شته وه، به لکو خرابه تیا ده کرد (به پوزوو نه ده بوو، تاوانی تیا نه نجام
 ده دا)، کاتیك مردوو چووو ناگری دوزه خه وه، نه وه خوای په روه ردگار له
 په حم و به زهیی خوی دوری خاته وه، بلای: (آمین)، منیش ووتم: (آمین)،
 کاتیك له پلهی سیم ووتم: (آمین)، جبریل (عليه السلام) پیی ووتم: نهی مُحَمَّد
 (ﷺ) هر موسلمانیک کاتیك ناوی توی لا هیتر او بیستی، به لام سه لاواتی
 له سهرت نه دا، تا به هویانه وه بجیته به هه شته وه، به لکو گوئی پینه داو پشت
 گوئی خست و به که می زانی، کاتیك مردوو چووو ناگری دوزه خه وه، نه وه
 خوای په روه ردگار له په حم و به زهیی خوی دوری خاته وه، بلای: (آمین)،
 منیش ووتم: (آمین).

نه م فرمودانه به لکه نین له سهر واجبیستی سه لاواتدان له سهر پیغه مبه ر
 (ﷺ) هر کاتیك ناوی باسکرا، هه روه ک زانای پایه به رز ابن حجر (په حمه تی
 خوای لیبت) ده لیت: نه م فرمودانه به لکه نین له سهر واجبیستی سه لاواتدان
 له سهر پیغه مبه ر (ﷺ)، به لکو به لکه یه له سهر که ورهیی و سوننه تیستی و
 جه ختکراوی سه لاواتدان له سهری (ﷺ) هه ر کاتیك ناوی بیسترا، وه به لکه یه
 له سهر نه وهی داواکراوه له و که سهی که زور جار ناوی پیغه مبه ر (ﷺ)

ده بیستیت و سه لاواتی له سه نادات، تا سه لاواتی له سه بدات کاتیک ناوی بیست، وه ئەم فەرموودانه بە لگەش نین له سه واجبیتی دووباره کردنه وهی سه لاواتدان له سه پیغه مبهەر (ﷺ) هەر کاتیک ناوی دووباره کرایه وه له دانیشتنیکدا ^(۱۱۹).

۱۷. فریاکه وتنی "الله اکبر" ی نوێژ دابهستن له گه‌ڵ ئیمامدا :

فریاکه وتنی "الله اکبر" ی نوێژ دابهستن له گه‌ڵ ئیمامدا چل پۆژ به بهردهوامی موسلمان ده پاریزیت له ئاگری دۆزهخ، هاوه‌لی به پیز ئنس کوی مالک (خوای لی پازی بیت) ده فەرمویت: پیغه مبهەر (ﷺ) فەرمویه تی: ((مَنْ صَلَّى لِلَّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي جَمَاعَةٍ يُدْرِكُ التَّكْبِيرَ الْأُولَى كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَتَانِ: بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ، وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ)) ^(۱۲۰).

واته: هەر موسلمانیک چل پۆژ له سه یهك و به بهردهوامی نوێژ به جهامعت بکات ته‌نها بۆ خوای په‌روه‌ردگار (دوور بیت له پیاو خۆ ده‌رخستن و)، ئەوه له دوو شت پاریزواو ده‌بیت، له ئاگری دۆزهخ و له دووپوویی. موسلمان ناتوانیت فریای "الله اکبر" ی نوێژ دابهستن بکه‌ویت له گه‌ڵ ئیمامدا مه‌گه‌ر زوو بجیت بۆ نوێژ، هه‌ندیک له پیاوچاکانی ئەم ئوممه‌ته ئەگه‌ر فریای "الله اکبر" ی نوێژ دابهستن نه‌که‌وتنایه له گه‌ڵ ئیمامدا ئەوه سه‌ره‌خۆشیان له خۆیان ده‌کرد، له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەو دوو شایه‌تییه‌که‌ وه‌یه‌یان له ده‌ست چوو.

^(۱۱۹) به‌ه‌وانه: فتح الباري بشرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني (۱۷۳/۱۱ ح ۶۳۵۸).

^(۱۲۰) رواه الترمذي (۲۴۱)، وحسنه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۳۶۵).

له لایهن خوای په روه ردگار هوه، پاریزدای له ټاگری دوزه خ و له دوو پووی. ټیمامی إبراهیم التخمی (په حمه تی خوای لیبت) ده لیت: کاتیک بینیت موسلمانیک که مته رخه مه و دوا ده که ویت له "الله اکبر" ی نویژ دابه ستن له گه ل ټیمامدا نه وه دهستی لی بشق (واته: پیاوکی باش نییه) ^(۱۲۱).

تابعی به ریز سَعید کوپی الْمَسِيب (په حمه تی خوای لیبت) لیتی گپ در اوه ته وه که نزیکه ی چل سال "الله اکبر" ی نویژ دابه ستنی له گه ل ټیمامدا له دهست نه چوه، له بهر نه وه ی به رده وام له صه فی به که م نویژی کردوه له مزگه وتی پیغه مبه ر (ﷺ).

ټیمامی وَکِيع (په حمه تی خوای لیبت) ده لیت: ټیمامی أَعْمَش (په حمه تی خوای لیبت) نزیکه ی هفتا سال "الله اکبر" ی نویژ دابه ستنی له گه ل ټیمامدا نه هه و تاوه ^(۱۲۲).

۱۸. گرتنی دهست نویژ به جوانی:

دهست نویژ جوان گرتن بؤ نویژ لاشه ی موسلمان ده پاریزیت له گپو تین و شالوی ټاگری دوزه خ کاتیک نه و موسلمان ه به سر پردی (صراط) دا تیده پیت.

هاوه لی به ریز عبدالله کوپی عَمْرُو (خوایان لی پازی بیت) ده هه رموویت: جاریکیان له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) که پاینه وه له شاری مه که وه بؤ شاری

^(۱۲۱) بېوانه: حلیه الأولیاء وطبقات الأصفیاء لابی نعیم (۵۱/۲).

^(۱۲۲) بېوانه: صفة الصفوة لابن الجوزي (۶۹/۲).

مه دینه، له رڼکا ټاویکمان لیده رکهوت، کاتی نویژی عه سر بوو هندی له هاوه لان (خوایان لی پازی بیت) په له یان کرد له پیش نیمه وه چوون بو دهست نویژ گرتن، کاتیک گه یشتینه لایان بینیمان پاژنه ی پیان ته په نه بووه (ټاوی بهرنه که وتیرو)، کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) بینیتیانی فهرمووی: ((وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ، أَسْبُغُوا الْوُضُوءَ)) (۱۲۳).

واته: هاوار بو ټه و که سانه ی کاتیک نویژ ده گرن و پاژنه ی پیان ته په ناکه ن، موسلمانان کاتیک دهست نویژ ده گرن پاژنه ی پیتان ته په بکه ن و جوان دهست نویژ بگرن.

جاریکیان ابوه ریره (خوای لی پازی بیت) که سانیکی بینیی دهست نویژیان ده گرت، پیانی فهرموو: گویم له أبو القاسم (واته: پیغه مبه ری خوا) (ﷺ) بووه، دهیغه رموو: ((وَيْلٌ لِلْعَرَاقِيبِ مِنَ النَّارِ)) (۱۲۴).

واته: هاوارو له ناوچوون بو ټه و که سانه ی کاتیک دهست نویژ ده گرن و پاژنه ی پیان ته په ناکه ن.

۱۹. سلام کردن و خواردن به خشین و شه و نویژ کردن:

عبدالله کوری سلام (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: کاتیک پیغه مبه ر (ﷺ) هات بو شاری مه دینه، خه لکی که وتنه پی بو بینینی پیغه مبه ر (ﷺ)، ده ووترا: پیغه مبه ر (ﷺ) هات، پیغه مبه ر (ﷺ) هات،

(۱۲۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۴۲/۲)، والبخاري (۶۰)، ومسلم واللفظ له (۲۴۱)، والنسائي (۱۱۱)، وأبو داود (۹۷)، وابن ماجه (۴۵۱).

(۱۲۴) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۴۲/۲)، ومسلم واللفظ له (۲۴۲)، وابن ماجه (۴۵۲).

پیغمبر (ﷺ) هات، عبدالله (خوای لی پازی بیت) ده فەرموویت: منیش
 نزیک بوومه وه ویستم پووی پیغمبرم (ﷺ) لیده ربکه ویت، کاتیک
 پووی پیغمبرم (ﷺ) بیینی بۆم ده رکوت ئهم دهم و چاوو پووه
 گه شه پووی که سیکی درۆن نییه، یه کهم ووتی پیغمبر (ﷺ)
 ئه وه بوو ده یفرموو: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَطْعَمُوا الطَّعَامَ، وَأَفْشُوا السَّلَامَ،
 وَصَلُّوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامَ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ))
 (۱۲۵)

واته: ئه ی خه لکینه خواردن بیه خشن (به فقیرو هه ژاران)، وه
 سه لام بکه ن، وه سیله ی په حم به جی بگه یه نن له گه ل خزم و کهس
 و کارتاند، وه شه و نوێژ بکه ن له کاتیکدا خه لکی خه وتوون، ئه گه ر
 ئهم کارانه ئان کرد ئه وه به سه لامه تی ده چنه به هه شته وه.

حیکمه ت له باس کردنی چوونه به هه شت به سه لامه تی بۆ
 موسلمانیک که ئهم کارانه ده کات، ئه وه یه: کاتیک موسلمان به سه ر
 پردی (صراط) دا ده پوات به سه لامه نی ده په ریته وه بیته وه ی ناگری
 دۆزه خ بیسوتینیت.

(۱۲۵) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۳۳۱/۱۷)، والترمذي واللفظ له (۲۴۸۵)، وابن ماجه (۱۳۳۴)،
 والدارمي (۱۴۶۰)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۷۸۶۵).

۲۰. هەر موسلمانیک کۆتا ووشەى (لا إله إلا الله) بێت:

هەر موسلمانیک کۆتا ووشەى ئەم زیکرانە بێت ئەو دەچێت بەهەشتەو: ((لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)).

هاوولانی بەرێز أبوهریره و أبوسعید الخدری (خوایان لى پانى بێت) دەفرموی: (ﷺ) فرمویەتی: ((إِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَأَنَا أَكْبَرُ، وَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا شَرِيكَ لِي، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا لِي الْمُلْكُ وَلِي الْحَمْدُ، وَإِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي، مَنْ رَزَقَهُنَّ عِنْدَ مَوْتِهِ لَمْ تَمَسَّهُ النَّارُ)) (۱۳۶).

واتە: هەر کاتیک بەندهى موسلمان ووتی: "لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ"، خوای پەروردگار دەفرمویت: بەندهکم پاستی کرد، بەپاستی هیچ پەرستراویک نییە بە حق جگە لە من، وە من لە هەموو کەس و شتیک گەورەترم، وە هەر کاتیک بەندهى موسلمان ووتی: "لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ"، خوای پەروردگار دەفرمویت: بەندهکم پاستی کرد، بەپاستی هیچ

(۱۳۶) رواه الترمذي (۳۴۳۰)، وابن ماجه واللفظ له (۳۷۹۴)، وابن حبان (۸۵۱)، والمحاكم (۵/۱)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۷۱۳).

په رستراویک نییه به حق جگه له من به تـاك و تـهـنـها، وه هر كاتيك به ندهی
 موسلمان ووتی: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ"، خوی په روه ردگار
 ده فـه رموویت: به نده كه م پاستی كرد، به پاستی هیچ په رستراویك نییه به حق
 جگه له من، وه من هیچ هاوړل و شهريكیم نییه، وه هر كاتيك به ندهی
 موسلمان ووتی: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ"، خوی په روه ردگار
 ده فـه رموویت: به نده كه م پاستی كرد، به پاستی هیچ په رستراویك نییه به حق
 جگه له من، وه هـمـو موـك و دـه سـلـات و سـو پـاس و سـتـایـشـی تـه و تـهـنـها بـر
 منه، وه هر كاتيك به ندهی موسلمان ووتی: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
 إِلَّا بِاللَّهِ"، خوی په روه ردگار ده فـه رموویت: به نده كه م پاستی كرد، به پاستی
 هیچ په رستراویك نییه به حق جگه له من، وه هیچ هـلـس و كـه و تـو و هـیـزـيـك
 ناكړیت جگه به من نه بیت، هر موسلمانك له كاتی سـه رـه مـه زـگـیـدا تـه مـانـه
 بلیت نه وه ناگری دوزخ نایسووتینیت.

۲۱. په ناگرتن به خوی په روه ردگار له ناگری دوزخ:

هاوړلی به پریز انس کړی مالک (خوی لی پازی بیت) ده فـه رموویت: پیغه مبه ر
 (ﷺ) فـه رموویـه تـی: ((مَا سَأَلَ رَجُلٌ مُسْلِمًا الْجَنَّةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَطُّ، إِلَّا قَالَتْ
 الْجَنَّةُ: اللَّهُمَّ أَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَلَا اسْتَجَارَ مِنَ النَّارِ، إِلَّا قَالَتْ النَّارُ: اللَّهُمَّ أَجِرْهُ))
 (۱۲۷)

(۱۲۷) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۶۳/۲۴)، والترمذي واللفظ له (۲۰۷۲)، والنسائي (۵۵۲۱)، وابن
 ماجه (۴۳۴۰)، والحاكم (۵۳۵/۱)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۲۷۵).

واته: هیچ بهنده‌یه‌کی موسلمان نییه له پیاوان و ئافره‌تان سئ جار داوای به‌هشت بکات، ئیلا به‌هشت ده‌لئیت: خواجه ئه‌و بهنده‌یه بکه به‌هشته‌وه، وه هیچ بهنده‌یه‌کی موسلمان نییه له پیاوان و ئافره‌تان سئ جار په‌نا ده‌گرت به خوای په‌روه‌ردگار له ئاگری دۆزه‌خ ئیلا دۆزه‌خ ده‌لئیت: خواجه ئه‌و بهنده‌یه بیاریزه له ئاگری دۆزه‌خ.

وه فرمانمان پیکراوه که دواى هه‌موو ته‌حیاتیک و پیش سه‌لامدانه‌وه له نوێژدا په‌نا بگرن به خوای په‌روه‌ردگار له ئاگری دۆزه‌خ، هه‌روه‌ك أبوهریره (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)) (١٢٨)

واته: هه‌ر یه‌کێک له ئیوه کاتیک ته‌حیاتان خویند پیش سه‌لامدانه‌وه په‌نا بگرن به خوای په‌روه‌ردگار تا په‌ناتان بدات و بتان پارێزیت له ئاگری دۆزه‌خ، واته: ئه‌و موسلمانان بلئیت: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)).

واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگار په‌نات پێده‌گرم له سزای ئاگری دۆزه‌خ، وه له سزای ناوگۆڕ، وه په‌نات پێده‌گرم له نا‌په‌حه‌تی و تاقی بوونه‌وه‌ی ژيان و مردن، وه په‌نات پێده‌گرم له فیتنه‌و ئاشوبی ده‌ججال.

(١٢٨) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٩/٤)، والبخاري (١٣٧٧)، ومسلم واللفظ له (٥٨٨)، والترمذي (٣٦٠٤)، والنسائي (٥٥٠٥)، وابن ماجه (٩٠٩)، والدارمي (١٣٤٤).

هەر موسڵمانێك پەنابگرێت بە خوای پەروردگار لە ئاگری دۆزەخ نومیێدە
خوای پەروردگار بیپاریزێت لێی، وە پزگاری بکات لە شالۆی ئاگری دۆزەخ
کاتیك بەسەر پردی (صراط) دا دەپوات.

٢٢. ئازادکردنی (کۆیلە) :

هاوێلی بەریز أبوهریره (خوای لێ پازی بیت) دەفەرموویت: پیغه مبهەر (ﷺ)
فەرموویهتی: ((مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُسْلِمَةً أَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عَصَا مِنْهُ عُضْوًا مِنَ النَّارِ
حَتَّىٰ فَرَجَهُ بِفَرَجِهِ))^(١٢٩).

واتە: هەر موسڵمانێك بەندهیهکی موسڵمان ئازاد بکات، ئەو خوای
پەروردگار بە هەر ئەندامێکی لاشەی ئەو بەندهیه ئەندامێکی لاشەی ئەو
موسڵمانە ئازاد دەکات لە ئاگری دۆزەخ، تا داوینێ ئەو موسڵمانە بە
پزگارکردنی ئەو بەندهیه پزگار دەکات، (واتە: خوای پەروردگار ئەو
موسڵمانە پزگار دەکات لە ئاگری دۆزەخ بە وینەی ئازادکردنی ئەو کۆیلەیه،
هەتا ئەگەر ئەو موسڵمانە بە داوینێ تاوانیشی ئەنجام دابێت ئەو خوای
پەروردگار بە ئازاد کردنی ئەو بەندهیه ئازادی دەکات، جگە لە زینا چونکە
زینا تاوانی گەورەیه و پێویستی بە تەوبە هەیە).

^(١٢٩) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٤٠/١٤)، والبخاري واللفظ له (٦٧١٥)، ومسلم (١٥٠٩)،
والترمذي (١٥٤١)، والنسائي (٣١٤٥).

چون "کویله" نازاد دمکه‌یت؟ یان چون پاداشتی کویله نازاد کردنت دست
دمکه‌ویت؟

موسلمانان خۆشه‌ویست نه و پښکایانه‌ی که نیسلام گرتویه تیه‌به‌ر بنو
نازادکردنی کویله زدن، له‌وانه:

نازادکردنی کویله له که فارعتی کوشتند، خوی په‌روه‌ردگار
ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا
خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ
مِنْ قَوْمٍ عَدُوٌّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِثْقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ
فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا ﴿٩٢﴾﴾ (النساء: ٩٢).

واته: هیچ باوه‌پداریک پښه‌ی پښه‌دراوه و بوی نییه که باوه‌پداریک تر
بکوژیت مه‌گه‌ر به‌ه‌له، وه‌مه‌ر که‌سیک مړوفیک باوه‌پداری به‌ه‌له کوشت،
نه‌وه ده‌بیټ له‌توله‌یدا دووشت نه‌نجام بدات، یه‌که‌م: (فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ)
نازادکردنی کویله‌یه‌کی باوه‌پدار له‌به‌ر نه‌وه‌ی تاوانیک گه‌وره‌ی نه‌نجام داوه،
دووه‌م: (وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ) وه‌خوینیک به‌که‌س و کاری کوژداوه‌که
بدریت، (إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا) مه‌گه‌ر که‌س و کاری کوژداوه‌که بیکه‌نه‌سه‌ده‌قه‌و
بیبه‌خشن و خوینی لینه‌سقتین، (وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٌّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ) نه‌گه‌ر کوژداوه‌که له‌تیره‌ی خوانه‌ناسانی دوزمنتان

بوو، به لایم موسلمان بوو نه وه (نه وکسه ی که به هله کوشتویه تی) ته نها
 کزیه یه کی باوه پدار نازاد ده کات، خوینی نادرئ، (وَإِنْ كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ
 بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَرِيكٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِيهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ) وه
 نه گه ر نه و مرقفه نیمانداره کوژاوه له تیره یه کی خوانه ناسی هاوپه یمانتان
 بوو، نه وه ده بی توله ی خوینه کی به میرانگری کوژاوه که بدریت و
 بهنده یه کی باوه پداریش نازاد بکات، (فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
 مُتَتَابِعَيْنِ) جا هر که سیک بهنده ی ده ست نه که وت (توانای کرینی نه بوو،
 یان هر نه مابوو، وه ک نیستا)، نه وه ده بیت دوو مانگ به به رده وامی و بی
 به بین تیکردن به پوژوو بیت (مه گه ر نه خوش بیت یان به ر پوژانی جه ژن
 بکه ویت)، (تَوْبَهُ مِنَ اللَّهِ) تا خوی په روه ردگار ته وبه له بکوژه که وه ربگریت،
 (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) خوی په روه ردگار زاناو کار به جیبه ده زانیت
 چی فه رمان و بریاریک بق بهنده کانی چاکه.

نازاد کردنی بهنده بوکه فاره تی (الظهار) * : خوی په روه ردگار
 ده فه رموویت: ﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ
 أَنْ يَتَمَاسَّ ذَٰلِكُمْ تُوعُظُونَ بِهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢﴾﴾ (المجادله: ۳).

* الظهار: نه وه یه پیاویک به خیزانی بلیت: قر وه کو دایکم وایت، یان وه کو پشتی دایکم وایت، واته:
 چون دایکم لیم حه رامه توش به هه مان شیره، نه گه ر پیاویک وای به ژنه کی ووت و پاشان په شیمان
 بووه وه، نه وه پیش نه وه ی بچته لای خیزانه کی پتویسته په کی که لو که فاره تانه بدات که له
 نایه ته که دا باسکراوه (واته: نابیت جیماع له گه ل خیزانه که یدا بکات تا که فاره تی قسه ی نه دات).

واته: نه وانه‌ی له ژنه کانیان (ظهار) ده‌که‌ن، پاشان په‌شیمان ده‌بنه‌وه له قسه‌ی خویان و ده‌یانه‌ویت بیان که‌نه‌وه به ژنی خویان، نه‌وکه‌سه پیش نه‌وه‌ی نه‌م کاره بکات، ده‌بی کزیله‌یه‌کی باوه‌ردار نازاد بکات، (واته: نه‌و موسلمانان کاتیک (ظهار) له ژنه‌که‌ی ده‌کات و پاشان په‌شیمان ده‌بیته‌وه پیش نه‌وه‌ی بجپته لای و جیماعی له‌گه‌لدا بکات پیویسته به‌نده‌یه‌کی باوه‌ردار نازاد بکات، (ذَلِكُمْ تُوَعُّظُونَ بِهِ) نه‌وه‌ی خوا واجبی کردوته سهرتان له نازادکردنې به‌نده ناموژگاریه‌که بوتان و ناموژگاریتانی پیده‌کریت تا جاري‌کی تر نه‌و ووتانه به‌ده‌متاندا نه‌یه‌ت، وه خوی په‌روه‌ردگاریش ناگاداره به‌و کارو کرده‌وانه‌ی که نثوه ده‌یکه‌ن.

نه‌گه‌ر نه‌و موسلمانان‌ه‌ی که (ظهار) له ژنه‌که‌ی کردووه و پاشان په‌شیمان ده‌بیته‌وه نه‌وه پیش نه‌وه‌ی بجپته لای خیزانی پیویسته به‌نده‌یه‌کی باوه‌ردار نازاد بکات، نه‌گه‌ر به‌نده‌ی ده‌ست نه‌که‌وت نه‌وه ده‌بیست دوو مانگ له‌سهر یه‌ک و بی به‌ین تی‌کردن به‌ پوژوو بی‌ت، خو نه‌گه‌ر نه‌یتوانی نه‌وه ده‌بیست خواردنی شه‌ست که‌سی فه‌قیرو هه‌ژار بدات.

وه نازادکردنی به‌نده له توله‌ی که‌فاره‌تی سویند خواردن‌دا، خوی په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموویت: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَرْتُمْهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَرَةٌ أَيْمَانُكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾﴾ (المائدة: ٨٩).

واته: خوا به سویندی سه رزاره کی و بی مه به ست و بی نیاز ناتانگری و هیچتان له سه ر نانوسیت، به لام به و سویندانه ده تانگری و له سه رتان ده نووسیت که له دلتانه وه دیته ده رو ناشیان به نه سه ر، جا هر که سیک سویندی ناو دل بخوات و نه بیاته سه ر، یان بوی نه کرا، نه وه ده بیت که فاره تی بدات به م شیوه یه: خواردنی ده که سی فه قیرو ه ژار بدات له و خوراکه مام ناوه ندیه که نیوه پوژانه به مال و مندا و خیزانی خوتانی ده دن، یان ده بی جل و به رگی ده که سی فه قیرو ه ژار بکن، یان ده بیت کزیله یه ک نازاد بکن، جا هر که سیک نه وانه ی نه بوو نه وه ده بیت سی پوژ به پوژوو بیت، نه وه یه که فاره تی نه و سویندانه ی که به نه نقه ست خواردو تان و ده یان شکینن، ده ی که و ابو سوینده کانتان پاگرن و بیانپارینن، به ناچار ی نه بیت مه یان شکینن، نا به و شیوه یه خوا یاساکانی خوی پوون ده کاته وه بو تان تا نیوه ش سوپاسگوزاری په روه ردگارتان بن.

وه نازادکردنی کویله وکو که فاره ت بو نه و که سه ی که له پوژانی رهمه زاندا به پوژووو جیماع له گه ل خیزانیدا ده کات، هاوه لی به پیز ابوهریره (خوای لی پانی بیت) ده فه رموویت: جاریکیان له گه ل پیغه مبه ردا (ﷺ) دانیشتبووین له مه جلیسیک، پیاویک هات و ووتی: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): مَا لَكَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي وَأَنَا صَائِمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْقِبُهَا؟ فَقَالَ: لَا، فَقَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟ قَالَ: لَا، فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَبَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِذْ أَتَى بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ وَالْعَرَقُ الْمَكْتَلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): أَيْنَ السَّائِلُ آفَأ؟ خُذْ هَذَا التَّمْرَ

فَصَدَّقَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: أَعْلَى أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِي يَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ أَهْلُ بَيْتِ أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي، قَالَ: فَصَحَّحَكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى بَدَتْ أَثْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: أَطْعِمْنَاهُ أَهْلَكَ^(۱۳۰).

واته: ئەى پىڻغەمبەر (ﷺ) بە هىلاکدا چووم، پىڻغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: جیتە بۆ بە هىلاک چووی؟ پیاوھکە ووتی: لەگەڵ خێزانمدا جیماعم کرد لە کاتێکدا بە پۆژوو بووم (لە مانگی ڕەمەزاند)، پىڻغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئایا کۆیلەیک شک دەبەیت تا ئازادى بکەیت؟ پیاوھکە ووتی: نەخێر، پىڻغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئایا دەتوانى دوو مانگ لەسەر یەک بە پۆژوو بیت؟ پیاوھکە ووتی: نەخێر، پىڻغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئایا دەتوانى خواردنى شەست فەقیر بدەیت، پیاوھکە ووتی: نەخێر، أبوهريرة (خوای لى پازى بىت) دەفەرموویت: پىڻغەمبەر (ﷺ) تۆزىک مایەو سەبەتەیک خورماى بۆهات، پاشان فەرمووی: کى بوو ئەو کەسەى کە پىشتەر پرسىارى کرد؟ پیاوھکە ووتی: من بووم؟ پىڻغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: بۆ ئەو سەبەتە خورمايە بەرەو بیکە بە خێر، پیاوھکە ووتی: ئایا کەسێک هەبە لە من فەقیرتر بىت تا بیکەمە خێرو بیدەم؟ سویند بە خوا لەم پەڕ بۆ ئەو پەڕى شار مالىک نىبە لە مالى ئىمە هەژارتەر بىت، پىڻغەمبەر (ﷺ) پىکەنى تا ددانى پىروۆزى دەرکەوت، پاشان فەرمووی: بۆ ئەو سەبەتە خورمايە بکە خواردنى مال و مندالەکەت.

وه ئازادکردنى بەنده بۆ کەسێک کە بەندهکەى ئازاد دەدات، زاذان (خوای لى پازى بىت) دەفەرموویت: چووم بۆ لای ابن عُمَرَ (خوایان لى پازى بىت)

^(۱۳۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۸۹/۱۰)، والبخاري واللفظ له (۱۹۳۶)، ومسلم (۱۱۱)، والترمذي (۷۲۴)، وأبو داود (۲۳۹۰)، وابن ماجه (۱۶۷۱).

به ندهیه کی نازادکردبوو، چیلکه یه ک یان شتیکی هه لگرت و ووتی: نازادکردنی
 ئه و به ندهیه به نه ندهیه ئه و چیلکه داره خیری تیا نییه، به لام گویم له
 پیغه مبه ر (ﷺ) بووه فه رموویه تی: ((مَنْ لَطَمَ مَمْلُوكَهُ أَوْ ضَرَبَهُ فَكَفَّارَتُهُ أَنْ
 يُعْتِقَهُ)) (۱۳۱).

واته: هه ر که سیك له کۆیله که ی داو نه زیه تی داو برینداری کرد ئه وه
 که فاره ته که ی نازادکردنییه تی.

أبو مسعود الأنصاري (خوای لی پازی بیّت) ده فه رموویت: کۆیله یه کم هه بوو
 لیم داو نه زیه تم دا، گویم له ده نگیک بوو له پشتمه وه ده یووت: خوای
 په روهر دگار به ده سه لاتره به سه رتا له ده سه لاتی تو به سه ر ئه ودا، کاتیك
 ئاوړم دایه وه بینیم پیغه مبه ره (ﷺ)، ووتم: ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) نازاد بیّت له
 بهر خوا، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((أَمَّا لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَلْفَحْتِكَ النَّارُ أَوْ لَمَسْتِكَ
 النَّارُ)) (۱۳۲).

واته: ئه گه ر نازادت نه ده کرد ئه وه شالاوی ئاگری دۆزه خ ده تی گرت، یان
 ده تی سووتاند (واته: له دواپۆژدا).

نازادکردنی کۆیله ته نها له بهر خوای په روهر دگار، بئ هیچ که فاره تیك خیری
 پاداشتی یه کجار زۆری هه یه، وه خاوه نه که ی پزگار ده کات له ئاگری دۆزه خ،

(۱۳۱) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۴/۱۴۹)، ومسلم واللفظ له (۱۶۵۷)، وأبو داود (۵۱۶۸).

(۱۳۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۴/۱۴۹)، ومسلم واللفظ له (۱۶۵۹)، والترمذي (۱۹۴۸)، وأبو

داود (۵۱۵۹).

عَمْرُو كَوْبِي عَنَسَةَ (خوای لى پازى بیټ) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)
 فه‌رموویه‌تى: ((مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُّؤْمِنَةً كَانَتْ فِدَاءَهُ مِنَ النَّارِ)) (۱۳۳).

واته: هه‌ر موسلمانێك كۆيله‌یه‌كى باوه‌ردار ئازاد بكات ئه‌وه‌ بۆى ده‌بیټه
 پزگاركه‌رى له‌ ئاگرى دۆزه‌خ.

هه‌ر بۆیه‌ پیاوچاكانى پیشینی ئه‌م ئوممه‌ته‌ پیش‌بركٲیان كردووه‌ له‌ ئازاد
 كردنى كۆيله‌، تا خێرو پاداشتى گه‌وه‌رى به‌نده‌ ئازادكردنیان ده‌ست
 بكه‌وێت.

نافع (خوای لى پازى بیټ) ده‌فه‌رموویت: ابْنُ عَمْرٍ (خوایان لى پازى بیټ) نه‌مرد
 تا هه‌زار یان زیاتر كۆيله‌ى ئازادكرد (۱۳۴).

وه‌ حَكیم كَوْبِي حِزَام (خوای لى پازى بیټ) له‌ سه‌رده‌مى جاهلیدا سه‌د
 كۆيله‌ى ئازاد كردووه‌، وه‌ دواى موسلمان بوونیشى سه‌د كۆيله‌ى تری ئازاد
 كردووه‌ (۱۳۵).

هاندانى ئیسلام و ده‌ست پیشخه‌رى موسلمانان بۆ كۆيله‌ ئازاد كردن وای
 كرد كه‌ كۆیلايه‌تى نه‌میٲیت، تا وای لٲهاتوووه‌ موسلمان كۆيله‌یه‌ك نابینیٲ تا
 پزگارى بكات ئه‌گه‌ر یه‌كێك له‌و كه‌فاراتانه‌ى كه‌وته‌سه‌ر، یان بیه‌وێت خێرى
 كۆيله‌ ئازاد كردنى ده‌ست بكه‌وێت، ئه‌مه‌ش پاستى فه‌رمووده‌ى خوای
 په‌روه‌ردگارى پٲى دٲته‌دى كه‌ له‌ چه‌ند ئایه‌تیكدا ده‌فه‌رموویت: ﴿فَمَنْ لَّمْ

(۱۳۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۴/۱۴۲)، والنسائي (۳۱۴۲)، وأبو داود (۳۹۶۶)، وصححه
 الألباني في "صحيح الجامع" (۶۰۵۰).

(۱۳۴) بیوانه: صفة الصفوة لابن الجوزي (۱/۲۴۰).

(۱۳۵) بیوانه: صفة الصفوة لابن الجوزي (۱/۳۱۳).

يَجِدُ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُكْتَابَيْنِ ﴿ (النساء: ٩٢)، وه ﴿ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ
 أَيَّامٍ ﴿ (المائدة: ٨٩)، واته: نه گهر که سیك كۆيله ی نه بوو یان دهستی نه که وت
 نه وه با دوو مانگ له سه ریه ک و بی بهین تیگردن به پۆژوو بیّت (له که فاره تی
 کوشتندا)، یان سئ پۆژ به پۆژوو بیّت له که فاره تی سویند خوارندا (پاش
 نه وه ی نه و که سه سویندی خواردووه و نایاته سه رو دهیشکینیت).

به مهش بۆمان ده رده که ویت ئیسلام به که م دینه که کۆيله ی ئازاد کردووه
 به هۆکاری زۆر سووک و ئاسان.

موسلمانان خۆشه ویست فەزڵ و به ره که تی خوای په ره رده گار زۆره
 به سه رمانه وه له کاتیکدا بیبه شی نه کردوین له خیر و پاداشتی کۆيله
 ئازاد کردن سه ره پای نه بوونی یان نه سته م ده ست که وتنی (له پۆژگاری
 نه مپۆماندا)، به لکو چه ند کاریکی خیری بۆ داناوین به کردنیان خیر و
 پاداشتی کۆيله ئازاد کردنمان ده ست ده که ویت، نه مهش واتای پزگار بوونه
 له ئاگری دۆزهخ، به لام نه م کاره خیرانه شوینی که فاره تی کوشتن و ظاهر و
 سویند خواردن و... ناگریته وه.

نه و کاره خیرانه‌ی خیرو پاداشتی کویله نازاد کردنیلق همه‌ی نه‌مانه‌ن

یه‌که‌م: سورانه‌وه به‌دموری که‌عبه‌ی پیروزدا (الطواف):

إِبْنُ عُبَيْدٍ كُورِي عُمَرَ (خوایان لی پازی بیت) له باوکیه‌وه ده‌گیتیه‌وه
 ده‌فه‌رموویت: جاریکیان "عبدالله کوری نیمامی عمر" م بیعی (خوایان لی پازی
 بیت) له پوکنی (الیمانی) و پوکنی (به‌رده‌په‌شه‌که "الحجر الأسود") زیاد
 ده‌چوه پیشه‌وه، هیچ کات هاوه‌لانی به‌پیزی پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) ته‌سیتیوه‌وه
 شیوه‌یه، منیش ووتم: نه‌ی باوکی عبدالرحمن ده‌تبینم له پوکنی (الیمانی) و
 پوکنی (به‌رده‌په‌شه‌که) زیاد ده‌چیته پیشه‌وه، هیچ کات هاوه‌لانی به‌پیزی
 پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) نه‌بینیوه به‌و شیوه‌یه، "عبدالله کوری شیمامی عمر" (خوایان
 لی پازی بیت) فه‌رمووی: بویه نه‌و کاره ده‌که‌م، چوتکه گویم له پیغه‌مبه‌رم
 (ﷺ) بووه فه‌رموویه‌تی: ((إِنْ مَسَحْتُمَا كَفَّارَةً لِلْخَطَايَا))، واته: ده‌ست هیتان
 به‌پوکنی (الیمانی) و پوکنی (به‌رده‌په‌شه‌که "الحجر الأسود") ده‌سته‌ه‌وکاری
 لیخوش بوون و سرپنه‌وه‌ی تاوانه‌کان. وه گویم له پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بووه
 فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أَسْبُوعًا فَأَحْصَاهُ كَانَ كَعَقِي رَقَبَةٍ لَا يَضَعُ
 قَدَمًا وَلَا يَرْفَعُ أُخْرَى إِلَّا حَطَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطِيئَةً وَكَتَبَ اللَّهُ لَهَا حَسَنَةً)) (۱۳۹).

(۱۳۹) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۳/۱۲)، والترمذي واللفظ له (۹۵۹)، والنسائي (۲۹۱۹) وابن
 ماجه (۲۹۵۶)، والحاكم (۴۸۹/۱)، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": صحيح لغيره
 (۱۱۳۹).

واته: هر كه سيك به دهوړی ته به يته دا بسورپټه وه حوت جار بې كه م و زياد، نه وه خپرو پاداشتي كږيله نازاد كړدنېكي هيه، وه نه و كه سې كه ته واف دهكات هيچ پټيه كي ه لنگرې و نه وې تريان دانانيت ئيلا خواي په روه ردگار تاوانېكي پې ده سرپټه وه و خپريكي بډ ده نو سيټ.

دهي كه و ابو ئه ي موسلمانې خو شه ويست كاتي ك رپټ كه و ته نه و شوينه پېرږه ته واف زور بكه و كاتت به بازارو سهر داني شوينيك مه كږه كه له سوننه تدا نه هاتوه، چونكه نه و خپره گوره يه ت له ده ست ده چيت و له هيچ شوينيكې سهر پړوي زه وې ده ست ناكه و يټ.

دووم: كړدني دوو پكات نويزي سوننه ت له دواي ته واف كړدن، وه هاتوو چوي نيوان سه فاو مه روه:

ثيمامي غمسر (خوای لي پازي بيت) ده فهرمويت: پيغه مبه ر (ﷺ)
 فهرمويه تي: ((... وَأَمَّا رَكَعَتَاكَ الطَّوَّافَ، كَعْتَقِي رَقَبَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَأَمَّا طَوَّافُكَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ بَعْدَ ذَلِكَ كَعْتَقِي سَبْعِينَ رَقَبَةً ...))^(۱۳۷).

واته: ... كړدني دوو پكات نويزت له دواي ته واف پاداشتي نازاد كړدني كږيله يه كي هيه له نه وې پيغه مبه ر اسماعيل (عليه السلام)، وه هاتوو چوي نيوان سه فاو مه روه ت له دواي نه و دوو پكات نويزه پاداشتي نازاد كړدني هه فتا كږيله ي هيه

^(۱۳۷) رواد الطبراني، والبرار، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": حسن لغوه (۱۱۱۲).

هاتوو چۆی نیتوان سه فاو مه پوه ناکریت به یی کردنی حه ج و عومره،
له مه وه بۆمان ده رده که ویت کردنی حه ج و عومره خاوه نه که ی پرگار ده کات
له ناخۆشی و نا په حه تی ئاگری دۆزه خ کاتیك موسلمان به سه ر پردی
(صراط) دا ده پوات.

سّیه م: جیهاد کردن له پیناو خوای په رومردگارا:

عَمْرُو كُوْرِي عَنَبَسَةَ (خوای لى پازى بىّت) ده فه رموویت: پیتغه مبه ر (ﷺ)
فه رموویه تی: ((مَنْ رَمَى الْعَدُوَّ بِسَهْمٍ فَلَبَّغَ سَهْمَهُ أَخْطَأَ أَوْ أَصَابَ فَعَدِلَ رَقَبَةً))
(۱۳۸)

واته: هه ر موسلمانیک تیریک به اویت بۆ دوزمن و پى بگات، بپیکیت یان
نا (به ر دوزمن بکه ویت و بیکوژیت یان نه یکوژیت)، ئه وه پاداشتی ئازاد
کردنی کۆيله یه کی هه یه.

وه هاوه لی به ریز أبو نجیح (خوای لى پازى بىّت) ده فه رموویت: پیتغه مبه ر
(ﷺ) فه رموویه تی: ((مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَهُوَ عَدِلٌ مُحَرَّرٌ))
(۱۳۹)

واته: هه ر موسلمانیک تیریک به اویت له پیناو خوای په روه ردگارا ئه وه
پاداشتی ئازاد کردنی کۆيله یه کی هه یه.

(۱۳۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۲/۱۴)، وابن ماجه (۲۸۱۲)، والحاكم (۹۵/۲)، وصححه الألباني
في "صحيح الترغيب والترهيب" (۱۲۸۵).

(۱۳۹) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۷۷/۲۱)، والترمذي (۱۶۳۸)، والنسائي (۳۱۴۳)، والحاكم
(۱۲۱/۲)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۶۲۶۸).

موسلمانى خوشه ويست له م فرمودانه نه وهت بؤ دهرده كه وئت كه تير
 هاويشتن به نيهه تى جيهاد كردن له گه ل كافراند خيرو پاداشتى نازاد كردنى
 كۆيله ههيه.

چوارهم: يارمه تى داني براى موسلمانان، قهرز پئداني، رى پيشانداني كه سيكى
 رى لى تيكچوو، يان كه سيكى نابينا:

هاوه لى به ريز براء كورى عازب (خوای لى پازى بيت) ده فرمويت پيغه مبه ر
 (ﷺ) فرمويه تى: ((مَنْ مَنَحَ مَنَحَةً وَرَقٍ أَوْ مَنَحَةً لِّبْنٍ أَوْ هَدَى زُقَاقًا فَهُوَ
 كَعَتَاقٍ نَسَمَةٍ))^(۱۴۰).

واته: هه ر موسلمانك قهرز بدا به موسلمانك، يان "ووشتره كهى،
 مانگا كهى، مه ره كهى... " بداتى تا سوودى لى ببينيت "شيره كهى بدوشيت"
 پاشان بؤى بگيرته وه، يان رينموني كه سيكى رى لى تيكچوو بكات يان
 ده ستى نابينا يه ك بگريت، نه وه خيرو پاداشتى نازاد كردنى كۆيله يه كى ههيه.
 نه م كاره خيرانه كه لابردنى ناخوشى و نارو هه تى موسلمانانه، به كردنى
 هه ر يه كيكيان خوى په روه ردگار خيرو پاداشتى نازاد كردنى كۆيله يه كت بؤ
 ده نووسيت.

پينجه م: خوئندنى نه م زيكره له دواى نويزى به يانى و ئيواره ده جار، (لا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ):

^(۱۴۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۶۳/۱۵)، والترمذي (۱۹۵۷)، وابن حبان (۵۰۹۶)، وصححه
 الألباني في "صحيح الجامع" (۶۵۵۹).

هاوه لی به ریژ أبو ایوب الأنصاري (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت:
 پیغه مبه (ﷺ) فهرموویه تی: هه ر موسلمانیک به یانیان ده جار بلیت: ((لا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ)) نه وه: ((كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ قَالَهَا عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَرَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا
 عَشْرَ دَرَجَاتٍ، وَكُنَّ لَهُ كَعَنْقِ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُنَّ لَهُ مَسْلَحَةٌ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ إِلَى
 آخِرِهِ، وَلَمْ يَعْمَلْ يَوْمَئِذٍ عَمَلًا يَقْهَرُهُنَّ، وَإِنْ قَالَهَا حِينَ يُمَسِّي فَمِثْلُ ذَلِكَ))
 (۱۴۱)

واته: هه ر موسلمانیک به یانیان ده جار نه م زیکره ی خویند نه وه هه ر به
 یه کجار ووتنی (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ ...) خوای په روه ردگار ده چاکه ی بۆ
 ده نووسیت، وه ده خرابه ی له سه ر لا ده بات، وه ده پله به رزی ده کاته وه،
 وه ده جار ووتنی نه و زیکره خپرو پاداشتی نازاد کردنی ده کویله ی هه یه،
 وه خوای په روه ردگار نه و زیکرانه بۆ نه و موسلمان ده کاته سیلاح و
 پاریزه ریک له به یانی هه تا ئیواره ده بیاریژیت، وه هیچ که سیك چاکه ی ناگاته
 نه و موسلمان مه گه ر که سیك به وینه ی نه و یان زیاتری کردیت، وه نه گه ر
 موسلمان ئیواره ش ده جار نه و زیکره ی خویند نه وه نه و هه موو خپرو
 چاکه یه ی بۆ ده نووسیت.

خویندنی نه م زیکره به یانیان ده جارو ئیواران ده جار خپرو پاداشتی نازاد
 کردنی بیست کویله ی هه یه.

(۱۴۱) رواد الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۳۵/۱۴)، والترمذي (۳۵۳۴)، وصححه الألباني في "صحيح
 الترغيب والترهيب" (۶۶۰).

شه شههم: ووتنى ئەم زىكره پۇرۋانە سەد جار، ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)):

ھاوھلى بەرپىز أبوھریرە (خوای لى پازى بىت) دەفەر موویت: پىغەمبەر (ﷺ) فەر موویەتە: ھەر موسلمانىك پۇزى سەد جار بلىت: ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) ئەوہ ((كَانَتْ لَهُ عَذْلٌ عَشْرَ رِقَابٍ وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ وَمُحِيتَ عَنْهُ مِائَةٌ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَحْسَدُ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ)) (۱۴۲).

واتە: ھەر موسلمانىك پۇزى سەد جار ئەم زىكرەى خویند ئەوہ خىرو پاداشتى ئازاد كردنى دە كۆیلەى بۇ دەنووسرىت، ۋە سەد چاكەى بۇ دەنووسرىت، ۋە سەد تاۋانى دەسپردىتە ۋە، ۋە بۇ دەبىتە پارىزەر لە شەيتان ئەو پۇزە تا ئىۋارە، ۋە ھىچ كەسىك نایات لە دۋاپۇزدا بەۋىنەى ئەو موسلمانە خىرو چاكەى ھەبىت، مەگەر موسلمانىك ئەو زىكرەو كرده ۋەى چاكەى زىاترى كردىت.

موسلمانى ئازىز دەتوانىت سەد جار ئەم زىكرە بلىت لە چارەكە سەعاتىكدا، لە ناو سەيارەدا بىت، يان بۇ سەر كارەكەت بچىت، يان لە بازار بىت، يان بۇ مزگەوت بچىت،..... جا ئەم ھەموو خىرە لە دەست خۆت مەدە.

(۱۴۲) رواه الإمام مالك (۴۸۶)، وأحمد "الفتح الرباني" (۲۱۶/۱۴)، والبخاري (۳۲۹۳)، ومسلم (۲۶۹۱)، والترمذي (۳۴۶۸)، وابن ماجه (۳۷۹۸).

به‌شی سَنیه‌م:

ناره‌جه‌تییه‌کانی سهر پردی (صراط) و نه‌و کارانه‌ی که پوناکی ده‌که‌نه‌وه

ناره‌حه‌تی و تاریکی سهر پردی (صراط) نۆر نۆره له کاتیکدا نه‌وه‌نده
تاریکه موسلمان هیچ نابینیت، مه‌گهر که سانیك خوی په‌روه‌ردگار پوناکی
پی به‌خشیییتن و پردی (صراط)ی بۆ پوناك کردبیتنه‌وه، له پادا‌شتی نه‌و
کرده‌وه چا‌کانه‌ی که له دنیا‌دا کردوویانه، له کاتیکدا ئاگری دۆزه‌خ نه‌وه‌نده
په‌ش و تاریکه تروسکه‌یه‌ک پوناکی تیدا نییه، هاوه‌لی به‌پیز أبوهریره (خوی
لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌م‌بر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((أَتَحْسِبُونَ أَنَّ نَارَ
جَهَنَّمَ مِثْلُ نَارِكُمْ هَذِهِ؟ هِيَ أَشَدُّ سَوَادًا مِنَ الْقَارِ، هِيَ جُزْءٌ مِنْ بِسْطَةِ وَسَّيْنٍ
جُزْءًا مِنْهَا))^(۱۴۴).

واته: ئایا وا گومان ده‌به‌ن که ئاگری دۆزه‌خ وه‌کو ئاگری دنیا‌تان وایه؟
نه‌خیر ئاگری دۆزه‌خ په‌شته‌ره له قیر، ئاگری دنیا به‌شی‌که له شه‌ست و
نه‌وه‌نده به‌شی ئاگری دۆزه‌خ (واته: ئاگری دۆزه‌خ شه‌ست و نه‌وه‌نده جار
په‌شته‌رو‌گه‌رم‌ترو به‌تین‌تره له ئاگری دنیا).

هاوه‌لی به‌پیز ثوبان (خوی لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: جاریکیان لای
پیغه‌م‌بر (ﷺ) وه‌ستا‌بووم، زانا‌یه‌ک له زانا‌کانی جوله‌که هات و ووتی سه‌لامت
لی‌بیت نه‌ی مو‌حه‌مه‌د (ﷺ)، ثوبان (خوی لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت:
پالیکم پیوه‌ناو نه‌زیه‌تم‌دا، زانا جوله‌که ووتی: بۆ پالم پیوه‌ ده‌نیی؟ منیش

^(۱۴۴) صححه‌ الالبانی فی "صحیح‌ الترغیب‌ والترهیب" (۳/۶۶۶)، الجامع‌ الصحیح‌ للسنن‌ والمسناد (۳/۳۳۴)

ووتم: بۆ نالیتی ئەی پیڭەمبەر (ﷺ)، ئەویش ووتی: ئیمە بانگی دەکەین بەو
 ناوەی کە ئەهله‌که‌ی ناویان ناوه، پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ناوم
 "مُحَمَّدٌ"ه، ئەهله‌که‌م بەو ناوه ناومیان ناوه، زانا جوله‌که‌که‌ ووتی: بۆ ئەوه
 هاتووم بۆلات تا چەند پرسیاریکت لی بکه‌م، پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: جا
 هەر شتیکت بۆ باس بکه‌م سوودت پیڊه‌گه‌یه‌نیت؟ جوله‌که‌که‌ ووتی: گوئی
 لیڊه‌گرم، پیڭەمبەر (ﷺ) چیلکه‌ داریکی به‌ ده‌سته‌وه‌ بووله‌ زه‌وی
 ده‌خشاند، ووتی: پرسیار بکه‌، جوله‌که‌که‌ ووتی: خه‌لکی له‌ کوین له‌ و پۆزه‌ی
 که‌ ئاسمانه‌کان و زه‌وی ده‌گۆرڤرین؟ پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هُم فِي
 الظُّلْمَةِ ذُوْنَ الْجِسْرِ) له‌ تاریکیدان له‌ سه‌ر پردی (صِراط)، جوله‌که‌که‌ ووتی:
 یه‌که‌م که‌س کتیه‌ به‌ سه‌ریا ده‌په‌ریتته‌وه‌؟ پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (فُقَرَاءُ
 الْمُهَاجِرِينَ) فه‌قیروه‌ ژاره‌ کۆچکردووه‌کانن، جوله‌که‌که‌ ووتی: کاتئ ده‌چنه
 به‌ه‌شته‌وه‌ چییان ده‌دریتئ، پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: جه‌رگی حووت،
 جوله‌که‌که‌ ووتی: دواى ئەوه‌ چی خواردنیکیان ده‌دریتئ؟ پیڭەمبەر (ﷺ)
 فەرمووی: (يُنْحَرُ لَهُمْ نَوْرُ الْجَنَّةِ الَّذِي كَانَ يَأْكُلُ مِنْ اطْرَافِهَا) گای به‌ه‌شتیان
 بۆ سه‌ر ده‌بدریت، که‌ له‌ ده‌ورو پشتی به‌ه‌شت ده‌له‌وه‌ریت، جوله‌که‌که‌
 ووتی: ئەی خواردنه‌وه‌یان چیه‌؟ پیڭەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (مِنْ عَيْنٍ فِيهَا
 تُسَمَّى سَلْسِيلًا) خواردنه‌وه‌یان له‌ کانی و چاوه‌یه‌که‌ پیی ده‌ووتریت
 (السَّلْسِيلِ)، جوله‌که‌که‌ ووتی: پاسته‌ فەرمووی. کاتیک هاتم بۆلات و ئەو
 پرسیارانه‌م لی کرد، مه‌به‌ستم ئەوه‌بوو پاستی پیڭەمبهریتئ (ﷺ) تۆم بۆ
 ده‌ریکه‌ ویت، چونکه‌ هیچ که‌س له‌ سه‌ر پووی زه‌وی وه‌لامی ئەم پرسیارانه
 نازانیت مه‌گه‌ر پیڭەمبهریک (ﷺ)، یان پیاویک، یان دوو پیاو، زانا جوله‌که‌که‌

ووتی: پرسپاریکی ترت لیده که م، پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: جا هر شتیکت
 بو باس بکه م سوودت پیده گیه نیت؟ جوله که که ووتی: گویی لیده گرم،
 هاتووم پرسپاری مندالت لیبکه م (واته: نایا پیش له دایک بوونی ده زانریت
 کوپه یان کچه؟)، پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی: (مَاءُ الرَّجُلِ أَبْيَضُ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ
 أَصْفَرُ، فَإِذَا عَلَا مِنْهُ الرَّجُلُ مَنَى الْمَرْأَةُ أَذْكَرًا يَأْذِنُ اللَّهُ تَعَالَى، وَإِذَا عَلَا مِنْهُ
 الْمَرْأَةُ مَنَى الرَّجُلُ آثَمًا يَأْذِنُ اللَّهُ).

واته: ئاوی پیاو سپیه و ئاوی ئافره تیش زهرده، نه گهر هه ردوکیان
 کۆبونه وه، ئاوی پیاوه که زال بوو به سهر ئاوی ئافره ته که دا ئه وه منداله که
 کوپ ده بیته به ویستی خوای په روه ردگار، وه نه گهر ئاوی ئافره ته که زال بوو
 به سهر ئاوی پیاوه که دا ئه وه منداله که کچه ده بیته به ویستی خوای
 په روه ردگار، جوله که که ووتی: راستت فرموو به راستی تو پیغه مبه ری
 خوایت (ﷺ)، پاشان پشتی هه لکردو و پویشته، پیغه مبه ر (ﷺ) فرموی:
 ((لَقَدْ سَأَلَنِي هَذَا عَنِ الَّذِي سَأَلَنِي وَمَا لِي بِشَيْءٍ مِنْهُ عَلِمَ حَتَّى أَتَانِي اللَّهُ بِهِ))
 (۱۴۵)

واته: کاتیک ئه و جوله که په پرسپاری ئه و شتانه ی لیکردم، زانیاریم به
 هیچیان نه بوو تا خوای په روه ردگار فیری کردم و ئاگاداری کردم وه.
 کاتیک ئاسمانه کان و زهوی ده گوپدرین به ئاسمان و زهوی تر، خه لکی له
 ناره حه تی و تاریکیدان له سهر پردی (صراط)، هه روه ک دایکی ئیمانداران
 خاتوو عایشه له م باره یه وه فرمووده یه کمان له پیغه مبه ره وه (ﷺ) بو

(۱۴۵) رواه الإمام مسلم (۳۱۵)، والبيهقي في "السنن الكبرى" (۱ / ۱۶۹، رقم: ۸۳۰)

دهگيرڙيته وه و ده فهرمووځت: پرسيارم له پيغه مبهړ (ﷺ) كرد سه بارهت بهم
 ثايه ته: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ﴾ (٤٨) (ابراهيم: ٤٨).

واټه: له و پوژده دا كه قيامه ته ناسمانه كان و زهوى دهگورډرځت بؤ ناسمان و
 زهوى تر. ووتم: ئه ي پيغه مبهړ (ﷺ) له و پوژده دا خه لكى له كوښ؟ ئه ويش
 فهرموو: له سهر پردى (صراط)ن، له پيوايه تيكي تر دا كه نيمامى الترمذى
 دهگيرڙيته وه، فهرموو: خه لكى له و پوژده دا له تاريكيديان له سهر پردى
 (صراط) (١٤٦).

له و كاته دا خوى په روه ردگار پوناكى به نيمانداران و دوو پووان ده به خشيت،
 پيى ده پوښ له سهر پردى (صراط)، له ناكاو "له و تاريكى و نا پاره حه تيبه"
 پوناكى دوو پووه كان دهگورځته وه، تا بكه ونه ناو ئاگرى دوزه خه وه، پوناكى
 نيمانداران ده مينځته وه به لام هر كهس به پيى كرده وه كانښه تى.

أبو الزبير (خوى لى پازى بيت) ده فهرمووځت: ئاگام ليښو پرسيار له جابر
 كوپى عبدالله كرا (خويان لى پازى بيت) ده رياره ي: (وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا)
 ئه ويش فهرموو: له دوا پوژدا دځين، بانگى ئوممه تان ده كړځت به
 په رستراوه كانښه وه (ئوه ي له دونيادا په رستويانه) ئوممه ت له دواى
 ئوممه ت، دواى ئه وه خوى په روه ردگار دځت بؤ لامان و پيمان ده لځت: كځتان
 ده وځ و چاوه پيى كځ ده كهن؟ موسلمانان ده لځن: چاوه پيى په روه ردگار مان
 ده كځين، خوى په روه ردگار ده فهرمووځت: من په روه ردگار تانم، ئيمه ش

(١٤٦) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٨٩/١٨)، ومسلم (٢٧٩١)، و الترمذي (٣١٢١)، وابن ماجه (٤٢٧٩)، والدارمي (٢٨٠٩)، وابن حبان (٣٣١)، والحاكم (٤٧٣/٢).

ده لایین دهمانه وی بتهبینین، خوای په روه ردگار خوی پیشانیان ددهات و
 پیده که نیت، خوای په روه ردگار دهیان بات و نه وانش شوینی ده که ون،
 پاشان خوای په روه ردگار پوناکیان پیده به خشیت ثیماندار بن یان دوپووه،
 نه وانش دوی پوناکیه که یان ده که ون تا له سر پردی (صراط) پی
 به پنه وه، نه سر پردی (صراط) قولاپ و درکی ئاگرینی لیبه نه و که سانه
 ده گریت که خوای په روه ردگار ویستی لیبه، پاشان پوناکی دوپووه کان
 ده کوژیته وه، موسلمانان له سر پردی (صراط) ده پنه وه و پزگاریان
 ده بییت، یه که م کومه ل که ده پنه وه و پزگاریان ده بییت ده م و چاویان
 دره وشاویه وه کو مانگ له شوی چوارده دا، هفتا هزار که سن
 لیپرسینه وه یان له که لدا ناکریت (سزا ندرین)، پاشان کومه لی دوی نه وان که
 ده پنه وه و پزگاریان ده بییت وه کو نه ستیره کانی ئاسمان دره وشاوه،
 پاشان کومه ل کومه ل به و شیویه ده پنه وه و پزگاریان ده بییت، پاشان
 شه فاعهت ریگه پیده دریت، موسلمانان شه فاعهت ده که ن، به هوی
 شه فاعهت تیان وه که سانی که له ئاگری دوزه ده ده که ن ووتویانه: (لا اله الا
 الله)، وه له دلیاندا خیرو چاکه هه بووه به نه اندازه ی ده که جو،
 ده ده هینرین له ئاگری دوزه و له ده وری به هشت داده نرین، نه هلی
 به هشت ئاویان به سرده ده که ن، نه وانش ده که شینه وه (سوئاویان چاک
 ده بیته وه و په شیتیان نامینیت) به وینه ی دانه ویله چون ئاوی به سرده
 ده پوات ده پویت و ده که شیتته وه، نه وانش به و ئاوه ده که شینه وه، پاشان
 نه و موسلمانان به رده وام داوی به هشت ده که ن تا خوای په روه ردگار به

وینہی دونیاو ده جار ئه وهندهی دونیا مولکیان پیده دات (۱۴۷).

خوای پهروهردگار دیمه نی ئیماندارانمان بۆ باس دهکات که له پوناکیدا ده پۆن، وه دیمه نی دوپووانمان بۆ باس دهکات چۆن پوناکیان ده کوژیته وه و داوا له ئیمانداران دهکن تا چاوه پێیان بکهن و ئەمانیش به هۆی پوناکی ئەوانه وه بتوانن له تاریکی سهه پردی (صراط) پزگاریان بێت و بپه پنه وه، خوای پهروهردگار ده فه رموویت: ﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَانُكَ يَوْمَ جَنَّتٍ قُفْرِی مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝۱۲﴾ یوم یقول الْمُتَّقُونَ وَالْمُتَّقَاتُ لِلَّذِينَ ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُتَّقُونَ وَالْمُتَّقَاتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْظَرُونَا نَقْتَسِ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضَرَبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝۱۳﴾ يَادُّوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَفَرَحْتُمْ وَآزَلْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَلَمَانِ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّتْكُمْ بِاللَّهِ الْعُرُورُ ۝۱۴﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَانُكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَانُكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۝۱۵﴾ (الحديد: ۱۲ - ۱۵).

واته: پوژی قیامهت پیاوان و ئافره تانی ئیماندار ده بینیی پوناکیه که یان له بهر ده م و لای راستیانه وه ده دره وشیتته وه، فریشته پێیان ده لێن: مژده تان لیبیت ئه مپۆ به باخ و باخاتیک که جوگه و پوویار به ژێر دره خت و کوشکه کانیاندا ده پوات، به هه میشه یی و هه تا هه تای تیایدا ده میننه وه، به راستی ئه وه یه سه ره کو تن و سه ره فرازی که وه، (یوم یقول الْمُتَّقُونَ وَالْمُتَّقَاتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْظَرُونَا نَقْتَسِ مِنْ نُورِكُمْ) له و پوژده دا پیاوانی دوپوو و ئافره تانی

(۱۴۷) رواه الإمام أحمد "المسند" (۱۴۷۶۳)، ومسلم موقوفا علی جابر ؓ (۱۹۱).

دووړو به ئيمانداران ده لّين: چاوه پوانيمان بكن تا له نووړو پوناكيه كه تان
 وهرگرين، (قِيلَ ارْجِعُوا وِرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا) پييان ده ووترئ: بگه رينه وه بو
 دواوه تان (دونيا) و له وئ پوناكي وهربگرن، (فَضْرَبَ بَيْنَهُمُ اسُورًا لَّهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ
 الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ) يه كسر به ربه ستك (ديوارك) ده خريته نيوان
 ئيمانداران و موناقيقه كان، دهرگايه كي تيايه، ديوي ناوه وه ي په حمه تي تيايه
 (ئوه وي له ئيمانداره كانه وه دياره)، له ديوي دهره وه شي سزاي تيايه
 (ئوه وي له موناقيقه كانه وه دياره)، دواي ئوه به هه شتیه كان ده چنه
 به هه شته وه، (يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ) موناقيقه كان بانگيان ليده كهن و ده لّين:
 باشه ئيمه له گه ل ئيوه نه بووين "له دونيا"، موسلمانان ده لّين: (بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ
 فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَفُّنَّمْ وَأَرْبَيْتُمْ) به لّئ به پوالت له گه لمان بوون، به لام ئيوه
 خوتان تووشی دووړوويی كرد، وه هه ميشه چاوه پوانيتان ده كرد تا ئيمه
 تووشی به لا بين، وه كه له سوره تي (التَّوْبَةِ) دا خواي په روه ردگار
 ده فهرموويت: (وَيَتَرَبَّصُّ بِكُمْ الدَّوَّارُ) خويان مه لاس دابوو تا زيان به
 موسلمانان بگه يه نن، (وَأَرْبَيْتُمْ) وه هه ميشه له دوو دلي و گوماندا ده ژيان
 به رامبه ر دینه كه ي خوا، (وَأَرْبَيْتُمْ وَغَرَّكُمْ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ
 الْغُرُورُ) وه هيواو ثاره زووي ناشياو فريوي دابوون، تا فهرمانی خوا هات
 (مردن)، وه شه يتانی نه فهرت ليكراوو خراپه كاريش فريوي دابوون به رامبه ر
 فهرمانه كانی خوا، ده ي كه واپوو (فَالْيَوْمَ لَا يُوْخِذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا
 مَاؤُنْكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبَشَ الْأَمِصِرُ) نه مړو هيچ فيديه يه كه له ئيوه و نه وانه ي

که بئ باوه پېوون وهرناگیریت، شوین و جیگه تان ئاگری دۆزه خه و ئه وه شایسته تره پیتان، ئاگری دۆزه خیش خراپترین جیگای گه پانه وه یه (بۆ بئ باوه پان و دووپوان).

موسلمانان خۆشه ویست بیرکه وه له داواکاری دووپوه کان و وه لامی موسلمانان بۆیان ئه وه ت بۆ دهرده که ویت هاوپیته تی کردنی پیاوچاکان به ئیمان و به به رده وامی چه ندی گرنگه، (يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى).

هاوه لی به پیز عَبْدُ اللَّهِ كُوبی مَسْعُود (خوای لی پانی بیت) له ته فسیری ئایه تی (سَعَىٰ تُرْهُمَ بَيْنَ يَدَيْهِمْ) ده فه رموویت: موسلمانان به پیی کرده وه کانیان پوناکیان پی ده دریت، هه یانه پوناکییه که ی به قه د شاخیکه، وه که مترینیان پوناکییه که ی به سه ری په نجه یه وه یه تی جاریک ده کوژیته وه جاریک پوناک ده بیته وه ^(۱۴۸).

له ریوایه تیکی ترده ده فه رموویت: موسلمانان به پیی کرده وه کانیان به سه ر پردی (صراط) دا ده پۆن، هه یانه پوناکییه که ی به قه د شاخیکه، وه هه یانه به قه د دار خورمایه که، وه که مترینیان پوناکییه که ی به سه ری په نجه وه یه تی جاریک پوناک ده بیته و جاریک ده کوژیته وه ^(۱۴۹).

کرده وه چاکه کانت ده بیته پوناکی بۆت له سه ر پردی (صراط)، په یوه ندی نۆوان خیرا پۆیشن و پوناکی له سه ر پردی (صراط) په یوه ندیه کی پیکه وه په یوه سن، هه ر کاتیک پوناکی تۆد بوو ئه وه زوو به سه ر پردی (صراط) دا

^(۱۴۸) رواه الحاكم (۴/۲)، وقال الذهبي في التلخيص: على شرط البخاري.

^(۱۴۹) أخرجه ابن جرير وابن أبي حاتم، كما في البدور السافرة للسيوطي (ح ۹۹۳) (ص ۳۲۶)

دەپ پىتەو، بەلام چەندى پوناكىت كەم بىت ئەو پويشتنت بەسەر پردى (صراط) دا ھىواش دەبىت، لەبەر ئەو ھەردووكيان پەيوەستن بە كەردەو چاكەكانەو، بېھىنە پىش چاوت ئەگەر پىت بووترىت بەشەو سەفەر بکە بۆ شوپىنىك بە ئۆتۆمبىلەكەت، لە كاتىكدا ئۆتۆمبىلەكەت لايتەكانى بى ھىزىن (پوناكى كەم بىت)، چەندى كات پىويستە تا بگەيتە ئەو شوپىنە، بى گومان نۆر، چونكە پوناكىت كەمەو نۆر لەسەر خۆ دەپۆيت؟

بۆيە موسلمانى خۆشەويست پىويستە لەم دونيايەدا پىشپرکى بکەيت بۆ كەردنى كارى چاكە، تا ئەو كارە چاكانە كۆبکەيتەو كە پوناكى سەر پردى (صراط) ت زياد دەكات، تا لەو گەشتە ترسناكە بتوانى بە سەلامەتى و خىرايى بپۆيت، لە كاتىكدا نازانيت ئايا دەپىرپىت يان نا؟ باش بزانە ھىچ كەس بەسەلامەتى پردى (صراط) نابپۆيت مەگەر كەسانى لە خوا ترس و ئەو كەسانەى كارى چاكە نۆر دەكەن و بە گەرم و گورپى دىنيان كرتووەو بەردەواميان ھەيە لەسەرى.

ھاوھلى بەرپۆز عبدالله كورپى مسعود (خوای لى پازى بىت) دەفەر موويت: پىغەمبەر (ﷺ) فەر موويتى: ((... وَالصَّراطُ كَحَدِّ السَّيْفِ دَخْضُ مَزَلَةٍ، قَالَ: وَيَقُولُ: مُرُوا، فَيَمُرُونَ عَلَى قَدَرِ نُورِهِمْ، مِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَطَرْفِ الْعَيْنِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالْبَرْقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالسَّحَابِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَانْقِضَاضِ الْكُوكَبِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالرَّيْحِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الرَّجُلِ وَيَسْرَمُلُ رَمْلًا، فَيَمُرُونَ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ، حَتَّى يَمُرُّ الَّذِي نُورُهُ عَلَى إِبْهَامِ قَدَمَيْهِ، تَخْرُيدُ

وَتَعْلَقُ يَدُ، وَتَخْرِجُ رِجْلُ، وَتَعْلَقُ رِجْلُ، فَتُصِيبُ جَوَائِبُهُ النَّارُ)) (١٥٠).

واته: ... پردی (صراط) به وینهی دهمی شمشیر تیزه، خلیسکه و پییه کان له سهری خوی ناگریت، دهفه رموویت: پییان دهووتریت: به سهریدا برپون، خه لکیش به پیی ئه و نورو پوناکییهی پییان به خشراوه به سهریدا دهپون، هه یانه به خیرایی چاو تروکان به سهریدا دهپوات و دهپه پیته وه، وه هه یانه به خیرایی تیشک و به وینهی خیرایی هه ور، وه هه یانه به وینهی ئه ستیره کشان، وه هه یانه به خیرایی با، وه هه یانه به وینهی پاکردنی پیاویک به خیرایی، به پیی کرده وه کانیاں به سهریا ئه په پنه وه، تا ئه گاته ئه و که سهی که نورو پوناکییهی به سهره په نجه وه یه تی (نۆر که مه)، دهستیکی داده نیت و دهسته که ی تری هه لده گریت، پییه کی داده نیت و پییه که ی تری هه لده گریت، ناگر ئه ملاو ئه ولای ئه و موسلمانان ده گریت و دهیسووتینیت.

هاوه لی به پیز عبدالله کوپی مسعود (خوای لی پازی بیت) دهفه رموویت: خوای په روه ردگار له دواپوژدا هه موو خه لکی کو ده کاته وه، پاشان نورو پوناکیان به پیی کرده وه کانیاں ده دریت، هه یانه زیاتر له کرده وه کانی خوی پوناکی پی ده دریت، وه هه یانه به ئه ندازهی دار خورمایه ک پوناکی پی ده دریت به دهستی راستیه وه یه تی، وه هه یانه پوناکی له وه که متری پی ده دریت، تا کو تا که س ئه وه نده پوناکییه که ی که مه به سهری په نجهی پییه وه یه تی جاریک هه لده بیت و جاریک ده کوژیته وه، کاتیک پوناک ده بیت هه نگاویک ده نیت وه کاتیک ده کوژیته وه له شوینی خوی ده وه ستیت و

(١٥٠) رواد الحاکم واللفظ له (٦٣٣/٤)، وصححه الألبانی فی "صحيح الترغيب والترهيب" (٣٦٢٩).

ناتوانیت ههنگاو بنیت، ئەوما خەلکی بەسەر پردی (صراط) دا دەپۆن، پردی
 (صراط) یش بە وێنەی دەمی شمشیر تیزه، خلیسکەو پێهەکان لەسەری
 خۆی ناگریت، دەفەر مووێت: پێیان دەووتریت: بەسەریدا دەپۆن، خەلکیش بە
 پێی ئەو نورو پوناکییە پێیان بەخشراو بەسەریدا دەپۆن، هەیانە بە
 خێرای چاو تروکان بەسەریدا دەپوات و دەپەرێتەو، وە هەیانە بە خێرای
 تیشک و بە وێنەی خێرای هەر، وە هەیانە بە وێنەی ئەستێرەکشان، وە
 هەیانە بە خێرای با، وە هەیانە بە وێنەی پاکردنی پیاویک بە خێرای، بە
 پێی کردەو هەکانیان بەسەریا دەپەرێتەو، تا دەگاتە ئەو کەسە کە نورو
 پوناکییە بەسەرە پەنجەو هەتە (نۆر کەمە)، کاتێک پەپنەو وە پزگاریان
 بوو، دەلێن: سوپاس بۆ ئەو خواوەی کە پزگارمانی کرد لێت، دواي ئەو
 تۆی نیشان داین، بەراستی خواي پەرەردگار شتێکی پێهەخشیوین بە هیچ
 کەسێکی نەبەخشیو (١٥١).

(١٥١) رواه الحاكم (٤٠٨/٢)، والبيهقي، وصححه الألباني في تخريج أحاديث العقيدة الطحاوية (صفحة ٤٧٠).

ئەو كارە چاكانەى كە نورو پوناكى موسلمان زياد دەكات لەسەر

پردي (صراط)

شەرى پیرۆز زۆر کارو کردەوێ چاکی بۆپوون کردوینەتەو کە نورو پوناکی موسلمان زياد دەكات لەسەر پردي (صراط)، وە هەر کاتیک موسلمان پوناکی زۆر بیّت لە دواپۆژدا ئەو خیرایی لەسەر پردي (صراط) زياد دەبیّت.

ئەو کردەوێ چاكانە ئەمانەن:

١. کردنی پینچ نوێژە فەرزه‌كان به گشتی و نوێژی به یانی به تایبه‌تی:

هاوێلى به پیرز عبدالله كوپى عمرو كوپى العاص (خوایان لى پازى بیّت) دەفەرموویّت: پۆژیکیان پێغه‌مبەرى خوا (ﷺ) باسى نوێژی کردوو فەرمووی: ((مَنْ حَافِظَ عَلَيْهَا، كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا، لَمْ يَكُنْ لَهُ نُورًا وَلَا بُرْهَانًا وَلَا نَجَاةٌ، وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأَبِي بَنْ خَلْفٍ)) (١٥٢).

واتە: هەر موسلمانیک پاریزگاری لە نوێژه‌كانی بكات (لە كاتی خۆیدا بیان كات و بەردەوام بیّت لەسەر كردنیان)، ئەو نوێژه‌كانی بۆی دەبنە نورو پوناکی و بەلگەى سەرفرازی و پزگار بوون لە دواپۆژدا، وە هەر موسلمانیک

(١٥٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٣٢/٢)، وابن حبان وصححه (١٤٦٧)، والدارمي (٢٧٢١)، والبيهقي، والميشي في مجمع الزوائد وقال: رجال أحمد ثقات (٢٩٣/١)، وقال المنذري في الترغيب والترهيب: رواه أحمد بإسناد جيد (٣٨٦/١)، وصححه الألباني في "مشكاة المصابيح" (٥٧٨)، ثم ضعفه في "التعليقات الحسان على صحيح ابن حبان" (١٤٦٥).

پاريزگارى له نويژه كانى نه كات، نه وه له دواړوژدا نورو پوناكى و به لگى
 سه رفرانزى و پزگار بوونى نيبه، وه نه و كه سه له قيامه تدا له گه ل (قارون و
 فرعون و هامن و ابي كوپى خَلَف) حه شر ده كريت (خوا په نامان بدات).

وه هاوه لى به ريز ابو موسى الأشعري (خوای لى پازى بيت) ده فه رموويت:
 پيغه مبر (ﷺ) فه رمويه تى: ((الطَّهْرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ،
 وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَنَّ مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ،
 وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو،
 فَبَائِعٌ نَفْسَهُ، فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا)) (۱۰۳).

واته: ده ست نويژ نيوه ي ثيمانه، يان ده ست نويژ نيوه ي نويژه، (يان خو
 پا ككردنه وه نيوه ي ثيمانه، چونكه ثيمان دوو به شه: به شيكيان
 پا ككردنه وه ي دل و دهر وونه له شيرك و كوفرو دوو پوويى و ...، وه
 به شه كه ي ترى پا ككردنه وه ي لاشه يه له له شگرانى و بى ده ست نويژى و
 پيسيه كانى تر)، وه ووتنى زيكرى (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ترانووى چا كه ت پر ده كات، وه
 ووتنى زيكرى (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ) نيتوان ناسمانه كان و زهوى پر ده كات
 له چا كه، وه نويژ نورو پووناكييه، وه صه ده قه (زه كات و خير كردن) به لگى
 ثيمانى نه و كه سه يه تا پاداشتى له سر وه ريگريت له دواړوژدا، چونكه كافرو
 موشرىك و دوو پوواوه پيان به پاداشتى صه ده قه نيبه، وه نارامگرتن
 (له سر گوپرايه لى كردنى خواو پيغه مبر و (ﷺ) نه كردنى خرابه) پووناكييه،

(۱۰۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۷/۱۹)، ومسلم (۲۲۳)، والترمذي (۳۵۱۷)، والنسائي (۲۴۳۷)،
 وابن ماجه (۲۸۰)، وابن حبان (۸۴۴)، والدارمي (۶۵۳).

وه قورئانی پیرۆز به لگه‌ی پزگار بوونته (ئه‌گه‌ر کارت پێ کردبێت)، یان به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر له‌ناو چوونت (ئه‌گه‌ر پشت گویت خستبێت و کارت پێنه‌کردبێت)، هه‌موو خه‌لکی هه‌ول ده‌دات و کۆشش ده‌کات، هه‌یانه‌ نه‌فسی ده‌فروشیته‌ به‌ خوای په‌روه‌ردگار (گوپراه‌لی ده‌کات) و نه‌فسی پزگار ده‌کات له‌ ئاگری دۆزه‌خ، وه‌ هه‌یانه‌ له‌ناوی ده‌بات (به‌ فروشتنی به‌ شه‌یتان و شوینکه‌وتنی هه‌واو ئاره‌زوی).

زانای پایه‌به‌رز ابنُ رَجَب (په‌حمه‌تی خوای لَبَّيْتُ) له‌ شه‌رحی ئەم فه‌رمووده‌یه‌دا ووتویه‌تی: ((وَالصَّلَاةُ نُورٌ)) به‌لێ نوێژ نورو پوناکی ئیماندارانه‌ له‌ تاریکاییه‌کانی قیامه‌تدا، نورو پوناکیان به‌ پێی کرده‌وه‌کانیان پێده‌درێت (١٥٤).

هه‌ر له‌به‌ر قورسی نوێژی به‌یانیه‌ له‌سه‌ر نه‌فس که‌ خوای په‌روه‌ردگار هانی موسلمانانی داوه‌ تا به‌ جه‌ماعه‌ت و له‌ کاتی خۆیدا بیکه‌ن، هه‌ر موسلمانێک به‌رده‌وام بیکات خوای په‌روه‌ردگار پاداشتیکی بۆ داناوه‌ که‌ له‌ نوێژه‌کانی تردا به‌دی ناکرێت (ئه‌ویش نورو پوناکی ته‌واوه‌ له‌سه‌ر پردی (صِراط)، هه‌روه‌ک هاوه‌لی به‌پێژ ئَسِ کوپی مالک (خوای لی پازی بێت) ده‌فه‌رموویته‌: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((بَشِّرُ الْمَشَّائِينَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ النَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (١٥٥).

(١٥٤) بپوانه‌: جامع العلوم والحکم لابن رجب الحنبلي، تحقيق شعيب الأرنؤوط وإبراهيم باحس (٢٣/٢).
(١٥٥) رواه الترمذي (٢٢٣)، وأبو داود (٥٦١)، وابن ماجه (٧٨١)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٢٨٢٣).

واته: مژده بیټ به نورو پوناکی ته واو له قیامه تدا بۆ ئو موسلمانانه ی که له تاریکایی شه ودا ده که ونه پئی و به پئی ده پۆن بۆ مزگه وته کان (بۆ کردنی نویژی جه ماعت).

زانای پایه به رز ئیمامی السّندی (رحمتهی خوی لیبت) ده لیت: ئه م فهرمودیه نویژی عیشاو به یانی ده گرته وه، چونکه هه ردوکیان له تاریکایی شه ودا ده کریت^(۱۵۶).

ئه گه ر ئافره تیک میرو منداله کانی خه به ر بکاته وه و هانیان بدات بۆ ئه وه ی بچن بۆ کردنی نویژی عیشاو به یانی به جه ماعت، ئومیده ئه و نورو پوناکییه ته واوه ی بدریتتی له دوا پۆژدا، چونکه هه رکه سیك یارمه تی ده ری که سیك بیټ له کردنی کاری چاکه (یان خراپه)، ئه وه به ئه ندازه ی ئه و که سه ی که هانی داوه یان یارمه تی داوه خیر (یان خراپه ی) بۆ ده نووسریت.

۲. کردنی نویژی جومعه به ئادابه کانی، وه بانگدان ته نها بۆ رازی بوونی خوا: هاوه لئ به پیز أبو موسی الأشعري (خوی لی پازی بیټ) ده فهرمودیت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمودیه تی: ((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ الْأَيَّامَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى هَيَاتِهَا، وَيَبْعَثُ الْجُمُعَةَ زَهْرَاءَ مُنِيرَةً، أَهْلُهَا يَحْفُونَ بِهَا كَالْعُرُوسِ تُهْدَى إِلَى كَرِيمِهَا تُضِيءُ لَهُمْ، يَمْشُونَ فِي ضَوْئِهَا، أَلْوَانُهُمْ كَاللَّجِّ بَيَاضًا، وَرِيحُهُمْ يَسْتَطِعُ

^(۱۵۶) بپروانه: شرح سنن ابن ماجه القزويني لأبي الحسن الحنفي المعروف بالسندي (۲۶۲/۱).

كَالْمِسْكِ، يَخْوضُونَ فِي جِبَالِ الْكَافُورِ، يَنْظُرُ إِلَيْهِمُ الثَّقَلَانِ لَا يُطْرَقُونَ تَعَجُّبًا حَتَّى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ، لَا يُخَالِطُهُمْ أَحَدٌ إِلَّا الْمُؤَدُّونَ الْمُحْتَسِبُونَ)) (١٥٧).

واته: خوای په روه ردگار له دواړوژدا پوژده کان له سهر شتوهدی خوایان دینیت، وه پوژدی هه ینیش دینیت که زور پوناک و دره وشاوهیه، نه هلی جومعه (نه و موسلمانانهای نامادهی نویژی جومعه و وتاری جومعه بوونه)، دهوری دهدهن (به وینهی بوکیک پازیندرا بیته وه بو میژده کهی)، نه وهنده جوان و دره وشاوهیه، نه وانیش به هو پوناکیه که یه وه ده که ونه پئی، پرویان وه کو به فری سپی دره وشاوهیه، بو نیکی خوشیان لیدیت به وینهی بو نی خوشی میسک، ده چنه ناو کیوی بو نی خوشی کافوره وه، مرقف و جنو که کان سهیریان ده کهن و چاویان ناتروکیتن و سهیری نه ملانو نه ولا نا کهن سه رسامن به و نه جرو پاداشت و پیزه گه وره یه یان لای خوای په روه ردگار، تا ده چنه به هشته وه، هیچ که سیك تیکه لیان نابیت و له گه لیاندا ناچیت به هشته وه مه گه رته نها نه و بانگ بیژانهی که له بهر خوای گه وره بانگیان دابیت، به نییه تی وه رگرتنی نه جرو پاداشت له دواړوژدا (ته نها بو پازی بوونی خوا بانگیان داوه، بی نه وهی چاویان له پاداشتی خه لکی بوو بیت، وه نییه تیشیان ته نها بو خوا بووه).

(١٥٧) رواه الحاكم (٢٧٧/١)، وصححه الألبانی فی "صحيح الجامع" (١٨٧٢).

۳. دهرکردنی زهکات:

هاوہ لئی به پریز أبو موسی الأشعري (خوای لئی پازی بیت) دهفه رموویت:
 فه رموویه تی: ((الطَّهُّورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ،، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ،))^(۱۵۸).
 واته: دهست نویژ نیوهی ئیمان، یان دهست نویژ نیوهی نویژه، (یان خو
 پاککردنه وه نیوهی ئیمان، چونکه ئیمان دوو به شه به شیکیان پاککردنه وهی
 دل و دهروونه له شیرک و کوفرو دوو پووایی و، وه به شه کهی تری
 پاککردنه و دی لاشه یه له له شگرانی و بئ دهست نویژی و پیسیه کانی تر)،
، وه صه دهقه (زهکات و خیرکردن) به لگهی ئیمانی ئه و که سه یه تا
 پاداشتی له سهر و هریگریت له سهری له دواپۆژدا چونکه کافرو موشریک و
 دوو پوو باوه پریان به پاداشتی نییه،).

۴. ئارامگرتن له سهرقه دهری خوای پهرومردگار:

هاوہ لئی به پریز أبو موسی الأشعري (خوای لئی پازی بیت) دهفه رموویت:
 فه رموویه تی: ((الطَّهُّورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ،، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ،))^(۱۵۹).
 واته: دهست نویژ نیوهی ئیمان،، وه ئارامگرتن له سهر گوێپایه لئی
 کردنی خواو پیغه مبه ر (ﷺ)، وه نه کردنی خراپه، وه تووش بوون به
 ناخووشی و نارپه حتی و نه بوونی،، نورو پوناکییه له دواپۆژدا،).

^(۱۵۸) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۷/۱۹)، ومسلم (۲۲۳)، والترمذي (۳۵۱۷)، والنسائي (۲۴۳۷)،
 وابن ماجه (۲۸۰)، وابن حبان (۸۴۴)، والدارمي (۶۵۳).
^(۱۵۹) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۷/۱۹)، ومسلم (۲۲۳)، والترمذي (۳۵۱۷)، والنسائي (۲۴۳۷)،
 وابن ماجه (۲۸۰)، وابن حبان (۸۴۴)، والدارمي (۶۵۳).

ئارامگرتن: واتە: گرتنەوێ نەفس لە دەربڕینی ناپەرەزایی بەرامبەر ئەو شتەکانە کە تووشت دەبێت و (بەویستی خۆی پەرورەدگار) پێت ناخۆشە، ئارامگرتن نیوێ ئیمانە، دەی کە وابوو پێویستە ئارام بگرین لەسەر قەدەری خۆی پەرورەدگار، لەسەر گوێزپایەلی خوا، لەسەر تاوان نەکردن، لە کاتی تووش بوون بە ناخۆشی و ناپەرەحتی و نەبوونی،، تا ئەو نورو پوناکییە گەورەییەمان لە دەست نەچێت لە تەنگانە و ناپەرەحتی سەر پردی (صراط).

٥. خۆیندنی سورەتی "کَهِف" لە پۆژی جومعه‌دا:

هاوێلی بەرپێز أبو سعید الخدری (خۆی لی زانی بێت) دەفەرھوویت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرھوویتی: ((مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ))^(١٦٠).

واتە: ھەر موسلمانێک سورەتی "کَهِف" بخوینێت لە پۆژی جومعه‌دا، ئەو بە بۆی دەبێتە نورو پوناکی تا جومعه‌ی داھاتوو (پۆژانی نیوان ھەردوو جومعه‌کە ی بۆ پوناک دەکاتەو)، لە پێواوەتیکی تردا دەفەرھوویت: ((مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ كَمَا أُتِرَتْ، كَانَتْ لَهُ نُورًا مِنْ مَقَامِهِ إِلَى مَكَّةَ)).

واتە: ھەرکەسێک سورەتی "کَهِف" بخوینێت لە پۆژی جومعه‌دا بەو شێوەیە کە دا بەزیو، ئەو بە بۆی دەبێتە نورو پوناکی لەو شوێنە کە خۆیندوویتی تا شاری مەککە.

^(١٦٠) رواد الحاکم (٧٥٢/١)، والدارمی (٣٤٠٧)، وصححه الألبانی فی "صحیح الجامع" (٦٤٧٠).

٦. خویندنی سوره‌تی "البقرة و آل عمران" به بهر دهوامی:

هاوه‌لی به‌ریز أبو امامة (خوای لی پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((اِقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ، اِقْرَءُوا الزَّهْرَاوِينَ: الْبَقَرَةَ وَ سُورَةَ آلِ عِمْرَانَ، فَإِنَّهُمَا يَأْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا غَيَايَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافٍ يُحَاجَّانِ عَنْ صَاحِبَيْهِمَا، اِقْرَءُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ؛ فَإِنْ أَخَذَهَا بَرَكَةٌ، وَتَرَكَهَا حَسْرَةٌ، وَلَا يَسْتَطِيعُهَا الْبَاطِلُ))^(١٦١).

واته: موسلمانان قورشان بخوینن چونکه قورشان له دواپوژدا شه‌فاعه‌ت ده‌کات بۆ خاوه‌نه‌که‌ی (نه‌و موسلمان‌ه‌ی ته‌نها له‌به‌ر خوا قورشان خوینن بووه)، وه نه‌و دوو سوره‌ته پوژشن و پرشن‌گداره بخوینن (که سوره‌تی "بقرة و آل عمران" ه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی هیدایه‌تی تیایه بۆ نه‌و که‌سه‌ی که ده‌یا‌ن‌خوینیت، یان نورو پوناکی ده‌به‌خشن به‌ خوینه‌ره‌که‌ی له دواپوژدا، چونکه نه‌و دوو سوره‌ته له دواپوژدا دین به‌ وینه‌ی دوو په‌له‌ه‌ور، یان به‌ وینه‌ی دوو کۆمه‌ل بالنده‌ی زور، سیبه‌رو شه‌فاعه‌ت بۆ خاوه‌نه‌کانیان ده‌که‌ن، سوره‌تی "بقرة" بخوینن، چونکه خویندن و ده‌ست پیوه‌گرتنی به‌ره‌که‌تی تیایه، وه پشت گوئی خستن و نه‌خویندن و کارپینه‌کردنی په‌شیمانی له‌ دوايه، وه هه‌ر که‌سیک بی‌خوینیت سیحرو ساحیران پیی ناویرن و کاری لیتا‌که‌ن.

^(١٦١) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٦٩/١٨)، ومسلم (٨٠٤).

زانای پایه بهرز نیمامی المناوی (په حمه تی خوائ لیبت) له مانای ووشه ی
 "الزهرآوین" دا ده لیت: ئەم دوو سوره ته پۆشن و پرشنگدارو پوناککه ره وهن،
 له بهر نۆری پوناکی حوکمه شه رعیه کان و نۆری ناوه پیروژه کانی خوائ
 په روه ردگار که له م دوو سوره ته دا هیه، یان هیدایه تی تیدایه بۆ ئه
 که سه ی که ده یان خوینیت، یان نورو پوناکی ده به خشن به خوینه ره که ی له
 دواپۆژدا (۱۶۲).

موسلمانان خۆشه ویست ئەم فه رمووده پیروژه هانمان ده دات بۆ له بهر
 کردن و خویندنی ئەم دوو سوره ته پیروژه به به رده وامی.

۷. فیربوونی قورئانی پیروژو له بهر کردنی:

هاوه لئ به پیز بُریدَة (خوائ لئ پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ)
 فه رموویه تی: ((مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِهِ، أَلْبَسَ وَالِدَاهُ تَاجًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 مِنْ نُورٍ، ضَوْؤُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ، وَيُكْسَى وَالِدَاهُ حُلَّتَيْنِ لَا يَقُومُ لَهُمَا الدُّنْيَا،
 فَيَقُولَانِ: بِمَ كَسَيْنَا هَذَا؟ فَيَقَالُ: بِأَخَذِ وَلَدِكُمَا الْقُرْآنَ)) (۱۶۳).

واته: هه ر موسلمانیک قورئان بخوینیت و خه لکی فیر بکات و خۆشی کاری
 پی بکات، له دواپۆژدا تاجی نورو پوناکی ده کریته سه ر دایک و باوکی،
 پوناکی ئه و تاجه به وینه ی پوناکی خۆره، وه جل و بهرگیك ده کریته به ریان
 که هه موو دونیا پیتی ناگات و به وینه ی ئه و تاجه به نرخ نین، ئه وانیش

(۱۶۲) بیوانه: فیض القدیر شرح الجامع الصغیر للمناوی (۶۳/۲).

(۱۶۳) رواه الحاكم (۷۵۶/۱)، وقال الألبانی فی "صحيح الترغيب والترهيب": حسن لغیره (۱۴۳۴).

دهلین: به چی ئیمه ئەم جل و بەرگه جوان و بەنرخه کرایه بەرمان؟ پێیان
 دهووتریت: به دەست گرتنی کوپه که تان به قورئانی پیروژه (دهیخویندو
 خه لکی فیڕ ده کردو کاری پێ ده کرد).

جا هەر موسڵمانێک دهیهوێت چاکه له گهڵ دایک و باوکیدا بکات و
 سه رفرازیان بکات، ئەوه با قورئانی پیروژ له بهر بکات، موسڵمانی
 خوشه و یست ئەگه ر خوای پهروهردگار ئەو پێزو که رامه ته به دایک و باوکی
 قورئان خوین به خشیئت؟ ئەی ئەو که سه ی که قورئانی له به ره و خه لکی فیڕ
 ده کات و خوشی کاری پێ ده کات، ده بی خوای پهروهردگار چه ندی پێزداری
 بکات و پله و پایه ی بهرز بکاته وه.

۸. تیکۆشان له پیناو خوای پهروهردگار:

تیکۆشان و جهنگان له پیناو خوای پهروهردگادا نورو پوناکی ده به خشیئت
 به خاوه نه که ی له دوا پۆژدا، هاوه لێ به پێز آبوهریه (خوای لێ پازی بیت)
 ده فه رموویت: پێغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ،
 كَانَ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ))^(۱۶۴).

واته: هەر موسڵمانێک تیریك بهاویت له پیناو خوای پهروهردگار
 (بۆ سه رکه وتنی دینه که ی)، ئەوه ئەو تیر هاویشته ی بۆ ده بیته نورو پوناکی
 له دوا پۆژدا.

^(۱۶۴) رواه البزار، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": صحيح لغيره (۱۲۹۲).

شه هیدان نورو پوناکیان بۆهیه لای خوای په روه ردگار له دواړوژدا،
 هه روهك خوای په روه ردگار ده فره موویت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ
 الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ (الحديد: ۱۹).

واته: نه وانه ی باوه رپان هیناوه به خواو به پیغه مبه رانی (مه لات و سه لامی
 خویان له سه ربیت) نه وانه پله ی راستگو بیان وه رگرتووه، وه شه هیده کانیش
 پاداشت و پوناکی خوایان هه یه له دواړوژدا.

زانای پایه به رز نیمامی الطبری (په حمه تی خوای لیبت) له ته فسیری نه م
 ثایه ته دا ده لیت: شه هیدان نه و که سانه که له پیناوی خوای په روه ردگاردا
 شه هید کراون، یان له پیناو نه ودا له ناو چوون، نه و که سانه پاداشتی
 گوره و نورو پوناکی زوریان بۆهیه (۱۶۵).

موسلمانی خوشه ویست داوا له خوای په روه ردگار بکه تا پله ی شه هیدیت
 پی ببه خشیت، چونکه هه رکه سیك له دله وه و به راستی داوی شه هیدی بکات
 له خوای په روه ردگار، نه وه خوای په روه ردگار پیی ده به خشیت نه گه ر نه و
 که سه له ساحه ی جیهادیشدا شه هید نه بیت، هه روهك هاوه لی به پیز سهل
 کوپی حنیف (خوای لی پازی بیت) ده فره موویت: پیغه مبه ر ﴿﴾ فره موویه تی:
 ((مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ، بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشَّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَىٰ فِرَاشِهِ))
 (۱۶۶)

(۱۶۵) بیوانه: مختصر تفسیر الطبری للصابونی (۴۲۷/۲).

(۱۶۶) رواه الإمام مسلم (۱۹۰۹)، وأبو داود (۱۵۲۰)، والترمذي (۱۶۵۳)، والنسائي (۳۱۶۲).

واته: هر موسلمانتيك له دله وه و به پاستي داوای شه هیدی بکات له خوای په روه ردگار، نه وه خوای په روه ردگار پیی ده به خشیت و ده یکه به نیت به پله ی به رزی شه هیدان، نه گهر نه و که سه له سه ر جیگه که ی خوشی به ریت.

۹. داد په روه و زولم نه کردن:

هاو هلی به پیز جابر کوپی عَبْدُ اللَّهِ (خوای لی پازی بیت) ده به رمویت: پیغه مبه ر (ﷺ) به رمویه تی: ((اتَّقُوا الظُّلْمَ؛ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظِلْمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاتَّقُوا الشُّحَّ؛ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ، وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ))^(۱۶۷).

واته: خوټان بپاریزن له زولم و سته م کردن، چونکه سته م کردن تاریکاییه له دواړوژدا، وه خوټان بپاریزن له به خیلی و په زیلی، چونکه به خیلی و په زیلی که لانی پیش نیوه ی له ناو بردو به هیلاکی بردن، وای لی کردن تا خوینی به کتری بریزن، وه وای لی کردن که نافرده تانیان به لال بکن، یان نه و مالیه که خوای په روه ردگار به رامی کردو به له لایان کرد^(۱۶۸).

زانای پایه به رز نیمامی التَّوَوِي (په حمه تی خوای لیبت) ده لیت: نیمامی القاضي (په حمه تی خوای لیبت) به رمویه تی: ووتراوه: به رمووده که نه وه ده که به نیت که زولم و سته م کردن ده بیته تاریکاییه له سه ر سته مکاران،

^(۱۶۷) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۳۵/۱۹)، والبخاري (۲۴۴۷)، ومسلم واللفظ له (۲۵۷۸)، والترمذي (۲۰۳۰)، والدارمي (۲۵۱۶)، والحاكم (۵۶/۱).

^(۱۶۸) به پوانه: التيسير بشرح الجامع الصغير، للإمام الحافظ زين الدين عبد الرؤوف المناوي، (۵۸/۱).

که سی ستمکار له دواړوژدا ناتوانیت هیچ پښه یه ک بگریته بهر یو شه وهی
تاریکاییه کانی سهر پردی (صراط) ی یو پوناک بیته وه، له کاتیکدا ټیمانداران
نورو پوناکی له بهر دهم و پشتیانه وه هیه ^(۱۶۹).

نه گهر زولم و ستم ببیته تاریکی له دواړوژدا، نه وه دادپه روه ری ده بیته
نورو پوناکی یو خاوه نه که ی له دواړوژدا، له کاتیکدا فرمانان پیکراوه
که دادپه روه ر بین له نیوان خه لکیدا، هتا له نیوان
منداله کاند، بگره له سهر نه فسی خوشمان، هره که خوی په روه ر دگار
ده فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا
يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓی اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰی وَاتَّقُوا اللّٰهَ
اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ﴾ (المائدة: ۸).

واته: نه ی نه و که سانه ی که باوه پتان هیناوه، هه میسه هه ول بدن له بهر
خوا دادگه رو راستگو بن و پابه ندی هه موو بریارو فرمانه کانی خوا بن، به
دادپه روه رانه شایه تی بدن و به لای هیچ لایه کدا دایمه بن، ته نانه ت نه گهر
مندالکانشتان بن، ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓی اَلَّا تَعْدِلُوْا﴾ وه پق و
کینه و دوژمنایه تی هیچ که س و هیچ لایه ک و اتان لینه کات که به دادپه روه رانه
په فتار نه که ن، ﴿اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰی﴾ دادگه ر بن (هرچه نده نه وان نا
عه داله ت و ناپیکش بن)، چونکه بن گومان په فتاری دادگه ری و یه کسانی به
ته قواوه نزیکتره و پاریزگاری سنوره کانی خوی پیده کریت، ﴿وَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ

^(۱۶۹) بهوانه: صحیح مسلم بشرح النووي (۳۷۰/۱۶).

اللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٠﴾ وه ته قواى خوا بكن و لهو بترسن، چونكه به پاستى ئتوه هر كارىك بكن خواى په روه ردگار ناگاداره لى.

۱۰. به رد هاويشتنى شەيتان په جم كردن (رَمَى الْجِمَارَ):

هاوه لى به پړز ابن عباس (خوایان لى پازى بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((إِذَا رَمَيْتَ الْجِمَارَ كَانَ لَكَ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (۱۷۰).

واته: کاتیک شەیتان ته جم کرد، ئه وه بوت ده بیته نورو پوناکی له پړزى دوايیدا (کاتیک حاجی له پړزى یه که م و دووهم و سییه می جه ژن له مینا ده پوات بو ئه و شوینه ی که شەیتان هاته پړی پیغه مبه ر (إِبْرَاهِيمَ) تا ری لیبگریت، ئه ویش هوت به ردی تیگرت و شەیتانیش خوی شارده وه، بویه به و کاره ئه ووتریت "رَمَى الْجِمَارَ"، به رد هاويشتن، نه ک شەیان په جم کردن.

۱۱. سه ر تاشین له جه ج:

هاوه لى به پړز ابن عمر (خوایان لى پازى بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((... وَإِذَا خَلَقَ رَأْسَهُ، فَلَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَقَطَتْ مِنْ رَأْسِهِ نُورٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا قُضِيَ آخِرَ طَوَافٍ بِالْبَيْتِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ)) (۱۷۱).

(۱۷۰) رواه البزار في كشف الأستار (۳۳/۲ رقم ۱۱۴۰)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۱۰۵۷).

(۱۷۱) رواه ابن حبان (۱۸۸۶)، وحسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (۱۱۵۵).

واته: ... کاتیک حاجی سه ری تاشی (پیاوان)، نه وه هه تاله قژیکی سه ری که به رده بیته وه سه ر زه وی ده بیته نورو پوناکی بۆی له دواپۆژدا، وه کاتیک حاجی (پیاوان و ئافره تان) کۆتا سوپانه وه ی ده وری که عبه ی پیرۆزی ته واو کرد پاک ده بیته وه له تاوانه کانی به وینه ی نه و پۆژه ی که تازه له دایک بووه (هیچ تاوانی نامینیت).

وه هاوه لی به پیز عبادە کوی صامت (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ((... وَأَمَّا خَلْقُكَ رَأْسُكَ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَعْرِكَ مِنْ شَعْرَةٍ تَقَعُ فِي الْأَرْضِ إِلَّا كَأَنَّ لَكَ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (۱۷۲).

واته: سه ر تاشینت له هه ج نه وه نده خیره به پاده یه که هیچ تاله موویه کی سه رت ناکه ویته سه ر زه وی ئیلا ده بیته نورو پوناکی بۆت له دواپۆژدا.

۱۲. فیربوونی زانستی شه ری ته نها بۆ پازی بوونی خوای گه وره:

هاوه لی به پیز أبوهریره (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ((مَا مِنْ رَجُلٍ يَسْأَلُ طَرِيقًا يَطْلُبُ فِيهِ عِلْمًا إِلَّا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقَ الْجَنَّةِ وَمَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ)) (۱۷۳).

واته: هیچ پیاویکی موسلمان نییه که پێگه یه که ده گریته به ر بۆ فیربوونی زانست و زانیاری شه ری، ئیلا خوای په روه ردگار به هۆی نه و کاره یه وه

(۱۷۲) رواه الطبراني في "المعجم الأوسط" برقم (۲۴۱۰)، وحسنه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب"

(۱۱۳).

(۱۷۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۶۵/۱۹)، وأبو داود (۳۶۴۳)، والدارمي (۳۴۴)، وابن حبان

(۸۱)، والحاكم (۱۶۵/۱)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۵۷۱۵).

پښتای به هه شتی بۆ ئاسان ده کات، وه هر که سټک کرده وه کانی دواى بخات
 نه وه که س و کارو عه شیرت و ناووداوى پېشنى ناخات (کرده وهى چاکه
 که م بیت).

وه هه روه ها أبوهريرة (خوای لى پاڼى بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ)
 فه رموویه تی: ((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى
 الْجَنَّةِ)) (۱۷۴).

واته: هر موسلمانیک پښتایه ک بگریته بهر، به مه به سټی فیږبوونی زانست و
 زانیاری شهرعی، نه وه خوای په روه ردگار پښتایه کی به هه شتی بۆ ئاسان
 ده کات.

موسلمانى خوشه ويست جوان وورده وه له فه رمووده که چۆن پیغه مبه ر
 (ﷺ) وازهینانى له فیږبوونی زانست و زانیاری شهرعی په یوه ست کردووه به
 دواکه وتن و هیواش پوښتن له سهر پردی (صراط)، نه وهى پوښتنى به ندهى
 موسلمان خیرا ده کات له سهر پردی (صراط) زانست و زانیاری شهرعی و
 کرده وهى چاکه یه نه ک که س و کارو عه شیرت و ناووداوى، وه هر که سټک
 خیرایى زیاد بیت له سهر پردی (صراط) بى گومان نورو پوناکیه که ی زوره .

زانای پایه به رز ابن رَجَب (په حمه تی خوای لیبت) له شهرعی نه م
 فه رمووده یه دا ده آیت: سهره پای ئاسان بوونی په پښه وهى له سهر پردی

(۱۷۴) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۶۵/۱۹)، ومسلم (۲۶۹۹)، والترمذي واللفظ له (۲۶۴۶)، وابن
 ماجه (۲۲۳)، والدارمي (۳۴۴).

(صراط)، ناخوشی و ناپه‌حه‌تی پیش و دوی پردی (صراط)یشی بۆ ئاسان ده‌بیت^(۱۷۵).

وه زانای پایه‌به‌رز ئیمامی شافعی (په‌حه‌تی خوی لیبیت) ده‌لیت: جاریکیان زانیه‌ک نامه‌یه‌کی نووسی بۆ زانیه‌کی تر، تیایدا نووسیوی: برای خۆم خوی په‌روه‌ردگار زانست و زانیاری شه‌ری پێبه‌خشیوویت، تیکی مه‌ده‌و خراپی مه‌که به تاریکی تاوانه‌کان، له دواپۆژدا له تاریکاییه‌کاندا ده‌مینیته‌وه، له کاتیکدا زانیان و نه‌هلی عیلم به هۆی نورو پوناکی زانستیانه‌وه به‌ر پێیان پوناکه‌و پێی ده‌پۆن^(۱۷۶).

۱۳. خوش‌ویستن له‌به‌ر خوی په‌روه‌ردگار:

هاوه‌لی به‌پێز أبو مالک الأشعري (خوی لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَاعْقِلُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ لِلَّهِ عِزًّا وَجَلًّا عَبْدًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ، يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ عَلَى مَجَالِسِهِمْ وَقُرْبِهِمْ مِنَ اللَّهِ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَعْرَابِ مِنْ قَاصِيَةِ النَّاسِ وَأَلْوَى بِيَدِهِ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ عَلَى مَجَالِسِهِمْ وَقُرْبِهِمْ مِنَ اللَّهِ؟ انْعَتَهُمْ لَنَا (يَعْنِي صِفَهُمْ لَنَا) فَسَرَّ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) لِسُؤَالِ الْأَعْرَابِيِّ، فَقَالَ: رَسُولُ (ﷺ) هُمْ نَاسٌ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ وَتَوَازَعَ الْقَبَائِلُ لَمْ تَصِلْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ مُتَقَارِبَةٌ، تَحَابُّوا فِي اللَّهِ

^(۱۷۵) بیوانه: جامع العلوم والحکم لابن رجب الحنبلي، تحقیق شعيب الأرنؤوط وإبراهيم باجس (۲/۲۹۷).

^(۱۷۶) بیوانه: حلیة الأولیاء وطبقات الأصفیاء لأبي نعیم (۹/۱۴۶).

وَتَصَافَوْا، يَضَعُ اللَّهُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ فَيَجْلِسُهُمْ عَلَيْهَا، فَيَجْعَلُ
وُجُوهُهُمْ نُورًا وَيَتَابَهُمْ نُورًا، يَفْرَغُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَفْزَعُونَ، وَهُمْ أَوْلِيَاءُ
اللَّهِ الَّذِينَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ^(۱۷۷).

واته: ئەى خەلکینه گوی بگرن و تیبگەن، خوای پەرەردگار کۆمەڵە
بەندەیهکی هەیه نە پێغه مبه رانن و (صلوات و سهلامی خویان لەسەر بیئت) وه نە
شه هیدانیشتن، بە لکو پێغه مبه ران و (صلوات و سهلامی خویان لەسەر بیئت)
شه هیدان ئاوات بە پلە و پایە و شوینی نزیکیان لە خوای پەرەردگار
دەخووزن، پیاویکی دەشتەکی لە و پەری قەومە کە وه هات و دەستی هەلبەری و
ئیشارەتی بۆ پێغه مبه ر (ﷺ) کردو ووتی: ئەى پێغه مبه ر (ﷺ) کەسانیک لە
خەلکی هەن نە پێغه مبه رانن و (صلوات و سهلامی خویان لەسەر بیئت) وه نە
شه هیدانیشتن، بە لکو پێغه مبه ران و (صلوات و سهلامی خویان لەسەر بیئت)
شه هیدان ئاوات بە پلە و پایە و شوینی نزیکیان لە خوای پەرەردگار
دەخووزن، کێن ئەو کەسانە بۆمان پوون بکە وه و باسی سیفاتە کانیانمان بۆ
بکە؟ پووی پێغه مبه ر (ﷺ) گەشایە وه کاتیک ئەو پیاوه دەشتەکییه ئەو
پرسیارە ی لیکرد، پاشان پێغه مبه ر (ﷺ) فەرمووی: ئەو کەسانە چەند
کۆمەڵیکن لە چەند هۆزیکێ جیاوا، وه نازاندییت لە چی خێل و کۆمەڵیکن،
لە بەر خاتری خوای پەرەردگار یە کتریان خوش دەوییت و پێکن لە گەڵ
یە کتردا، بێ ئەوه ی کە سی یە کترین و خزمایەتی نزیک لە نێوانیاندا هەبیئت،

^(۱۷۷) رواه الإمام أحمد واللفظ له "الفتح الرباني" (۱۵۸/۱۹)، وأبو داود عن عمر (ﷺ) (۳۵۲۷)، وابن حبان

(۵۷۳)، وأبو يعلى، والحاكم (۱۸۸/۴)، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": صحيح لغيره

(۳۰۲۷).

ئەو كەسانەى كە ئەوھان خۆى پەرەردگار لە دواپۆژدا مینبەریان لە نورو پوناكى بۆ دادەنئیت و دایان دەنئیشئیت لەسەرى، دەم و چاوو پووێیان گەش دەكات و جل و بەرگیشان نورو پوناك دەكات، لەو پۆژەدا خەلكى ھەموویان دەترسێن و دلیان پادەچەلەكئیت لە كاتئێكدا ئەوان ترس و دلە پاوكئیان لەسەر نییە، بەپاستى ئەوانە دۆست و ئەولیای خۆى گەرەن، ئەو كەسانەن كە نە ترسیان لەسەرەو نە خەفەتیش دەخۆن (واتە: نە ترسى سزاو ناپەختى دواپۆژیان ھەبە، وە نە خەفەتیش دەخۆن لەوھى كە بە جئیان ھئشتووھ لە دونیادا).

١٤. جئبەجئكردنى كارى خەلكى و لابردنى ناخۆشى و ناپەختى لەسەریان:

ھاوھلى بەپێز ابنُ عُمَر (خوایان لى پازى بئت) دەفەرمووئیت: پئفەمبەر (ﷺ) فەرمووئەتى: ((المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلَمُهُ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) (١٧٨)

واتە: موسلمان بىرئى موسلمانە زولم و ستەمى لئناكات و پشئى لئبەلناكات و نایداتە دەست دۆژمنانى، ھەر موسلمانئێك كاروبارى بىرئى موسلمانى جئبەجئ بكات و یارمەتى بدات، خۆى پەرەردگار كارو بارى ئەو موسلمانە

(١٧٨) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٦٧/١٩)، والبخاري (٢٤٤٢)، ومسلم واللفظ له (٢٥٨٠)، والترمذي (١٤٢٦)، وأبو داود (٤٨٩٨).

هه‌لده سورپینیت و به‌پۆه‌ی ده‌بات، وه‌ هه‌ر موسڵمانیک ناخۆشی و
 نارێحه‌تییه‌ک له‌سه‌ر موسڵمانیک لایه‌ت خۆی په‌روه‌ردگار نارێحه‌تییه‌ک له
 ناخۆشی و نارێحه‌تییه‌کانی دواپۆژی له‌سه‌ر لا ده‌بات، وه‌ هه‌ر موسڵمانیک
 عه‌یب و که‌م و کوپی موسڵمانیک بپۆشیت له‌ دونه‌دا خۆی په‌روه‌ردگار که‌م
 و کوپی و عه‌یبه‌کانی ئه‌و موسڵمانه‌ ده‌پۆشیت له‌ دواپۆژدا.

وه‌ هه‌روه‌ها أبوهریره (خۆی لێ پازی بی‌ت) ده‌فه‌رمووی‌ت: پینغه‌مبه‌ر (ﷺ)
 فه‌رمویه‌تی: ((مَنْ نَفَسَ عَنْ كُرْبَةٍ مِنْ كُرْبٍ فِي الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ
 كُرْبِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ فِي يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ
 سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي
 عَوْنِ أَخِيهِ...)) (١٧٩).

واته‌: هه‌ر موسڵمانیک نارێحه‌تییه‌ک له‌ ناخۆشی و نارێحه‌تییه‌کانی دونه‌دا
 له‌سه‌ر موسڵمانیک لایه‌ت، ئه‌وه‌ خۆی په‌روه‌ردگار نارێحه‌تییه‌ک له‌ ناخۆشی
 و نارێحه‌تییه‌کانی دواپۆژی له‌سه‌ر لا ده‌بات، وه‌ هه‌ر موسڵمانیک کارناسانی
 بۆ که‌سیکی هه‌ژارو نه‌بوو بکات، ئه‌وه‌ خۆی په‌روه‌ردگار کاره‌کانی له‌سه‌ر
 ئاسان ده‌کات له‌ دونه‌دا دواپۆژدا، وه‌ هه‌ر موسڵمانیک عه‌یب و که‌م و کوپی
 موسڵمانیک بپۆشیت له‌ دونه‌دا، خۆی په‌روه‌ردگار که‌م و کوپی و عه‌یبه‌کانی
 ئه‌و موسڵمانه‌ ده‌پۆشیت له‌ دونه‌دا دواپۆژدا، وه‌ خۆی په‌روه‌ردگار ئیش و
 کاره‌کانی به‌نده‌ی موسڵمان جیبه‌جی ده‌کات، ئه‌گه‌ر ئه‌و به‌نده‌ موسڵمانه‌ له
 خزمه‌تی برا موسڵمانه‌ که‌یدا بی‌ت و کاره‌کانی بۆ جیبه‌جی بکات...).

(١٧٩) الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٦٦/١٩)، ومسلم واللفظ له (٢٦٩٩)، والترمذي (١٤٢٥)، وأبو داود (٤٩٤٦)، وابن ماجه (٢٢٥).

موسلمانى خوشەويست پيغەمبەر (ﷺ) جۆرى ئەو ناپەھەتتەيەى باس نەکردووه كە لە دواپۆژدا لەسەرت لا دەبردیت، بەلكو بە گشتى باسى كردووه، وه پاداشتیش لەسەر بنەپەرتى كرده وەكانە، وه بە ھۆى جيبەجى كردنى كارى موسلمانان و يارمەتى دانيان و لابردنى ناخۆشى و ناپەھەتتيان، خواى پەرورەدگار ناخۆشى و ناپەھەتتەيەكانى دواپۆژت لەسەر لا دەبات، پيئەچيئە كەيك لەو ناخۆشى و ناپەھەتتيانە لابردنى تاريكى و ناپەھەتى سەر پردى (صراط) بيت، نورو پوناكيت زياد دەبيت بە ھۆى لابردنى ناخۆشى و ناپەھەتى برايانى موسلمانان، ئەو كاتە خيئايى سەر پردى (صراط)ت زياد دەبيت، وەك لە فەرموودەى صەحيحدا ھاتووه ھەر موسلمانك لەگەڵ براىەكى موسلمانيدا بپوات بۆ جىبەجى كردنى كاريكى پيويستى، تا ئەو موسلمانە پيويستتەكەى تەواو دەكات و تەواو پيئەكانى جىگير دەبيت تيايدا، ئەو خواى پەرورەدگار پيئەكانى جىگير دەكات لەسەر پردى (صراط) لەو پۆژەى كە پيئەكان ھەلدەخلىسكىن و خويان ناگرن بەسەر پردى (صراط) ھوہ^(۱۸۰)، بە ئەندازەى ئاسان كردنى كارى براى موسلمانان و يارمەتى داني خواى پەرورەدگار ناخۆشى و ناپەھەتتەيەكانى ئەو پۆژە ترسناكەت بۆ ئاسان دەكات، دەى كە وابوو ھەولبەدە زۆر كارى موسلمانان ئاسان بكەو يارمەتتيان بەدە، تا خواى پەرورەدگار ھەموو ناخۆشى و ناپەھەتتەيەكاتى دواپۆژت لەسەر لا بدات و بۆت ئاسان بكات.

^(۱۸۰) رواه ابن أبي الدنيا، والطبراني، وحسنه الألباني في "صحيح الجامع" (۱۷۶).

١٥. هه‌ئنه‌كيشانى مووى سپى:

هه‌ندى موسلمان شهرم ده‌يگريټ كاتيټك مووى سپى ده‌بيټ، وه‌ حه‌ز ناكات مووى سپى ليده‌ر بكه‌ويټ، بويه‌ يه‌كسه‌ر هه‌لى ده‌كيشيټ، يان سبووغي ده‌كات به‌ ره‌نگى ره‌ش كه‌ ئه‌ويش حه‌رامه‌، به‌لام ئه‌و كه‌سه‌ نازانيټ كه‌ موو سپى بوون له‌ ئيسلامدا ده‌بيټه‌ نورو پوناكى له‌ دواپوژدا.

هاوه‌لى به‌ريز فضالة كورى عبيد (خوای لى پازى بيت) ده‌فه‌رموويټ: پيغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموويه‌تى: ((مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ رَجُلٌ: إِنَّ رَجُلًا يَنْتَفُونَ الشَّيْبَ، فَقَالَ: مَنْ شَاءَ فَلْيَنْتَفِ نُورُهُ))^(١٨١).

واته‌: هه‌ر موسلمانيك مووى لاشه‌ى سپى بيت له‌ ئيسلامدا، ئه‌وه‌ ئه‌و موو سپى بوونه‌ى بۆ ده‌بيټه‌ نورو پوناكى له‌ دواپوژدا، پياويټك ووتى: كه‌سانيك هه‌ن مووى سپيان هه‌له‌ ده‌كيشن، پيغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووى: جا هه‌ر كه‌سيټك حه‌ز ده‌كات نورو پوناكيه‌كه‌ى نه‌هيټيټ و كه‌مى بكاته‌وه‌ با مووه‌ سپيه‌كانى هه‌لبكيشيټ.

فه‌زلى هيشتنه‌وه‌ى مووى سپى و هه‌ئنه‌كيشانى ئه‌وه‌يه‌ خاوه‌نه‌كه‌ى چوار شتى پيده‌دريټ له‌ دواپوژدا: پوناكى سه‌ر پردي (صراط)، وه‌ به‌ هه‌ر تاله‌ موويه‌كى سپى چاكه‌يه‌كى پيده‌دريټ، وه‌ تاوانيټكى له‌سه‌ر لا ده‌چيټ، وه‌ به‌هزيه‌وه‌ پله‌يه‌ك به‌رز ده‌بيټه‌وه‌ له‌ دواپوژدا.

^(١٨١) رواه البزار، والطبراني، وحسنه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (٢٠٩٢).

هاوه‌لی به‌پرز أبو هريرة (خوای لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((لَا تَتَّقُوا الشَّيْبَ فَإِنَّهُ نُورٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَ مَنْ شَابَ شَيْئَةً فِي الْإِسْلَامِ، كُتِبَ لَهُ بِهَا حَسَنَةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ، وَرُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ)) (۱۸۲).

واته: مووی سپی لاشه‌تان هه‌لمه‌کیشن، به‌پاستی نورو پوناکییه له پوژی قیامه‌تدا، وه هه‌رکه‌سیک مووی سپی بیت له ئیسلامدا شه‌وه به‌هه‌ر تاله موویه‌کی سپی چاکه‌یه‌کی بو ده‌نوو‌سریت، وه تاوانیکی له‌سه‌ر لا ده‌چیت، وه به‌هویه‌وه پله‌یه‌ک به‌رز ده‌بیته‌وه له به‌هه‌شتدا.

موسلمانان خۆشه‌ویست لی‌ره‌وه شه‌وه‌مان بو ده‌رده‌که‌ویت هه‌ر فه‌رمانیکی پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) کاریکی چاکه به‌گالته فه‌رمانمان پیغه‌کراوه که بیکه‌ین، به‌لکو قازانج و به‌رووبومی باشی هه‌یه، وه تا خوای په‌روه‌ردگار پاداشتی چاکه‌ی چاکه‌کاران بداته‌وه، وه گوپ‌رایه‌لی کارو تاوانبار لیک جیا بکاته‌وه.

موو سپی بوون نیعمه‌ته، له‌به‌ر شه‌وه‌ی ترسینه‌رو به‌یاد هیڤنه‌ره‌وه‌ی که‌سی ژیره به‌نزیکی مردن و شه‌جلی، هه‌روه‌ک خوای په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموویت: ﴿وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ﴾ (۳۷) ﴿فاطر: ۳۷﴾.

واته: بئ‌باوه‌پان له ئاگری دۆزه‌خدا دۆر هاوار ده‌که‌ن و ده‌لین: ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾ په‌روه‌ردگارمان له‌م سزاو

(۱۸۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۳۱۵/۱۷)، والترمذي (۲۸۲۱)، وابن ماجه (۳۷۲۱)، وابن حبان، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": حسن صحيح (۲۰۹۶).

نارپه‌حه‌تییه ده‌رمان بیته، تا ئه‌م جاره کاری چاکه ئه‌نجام بده‌ین جگه له‌و کاره خراپانه‌ی پێشووه‌ که ده‌مان کرد، ئه‌و کاته باوه‌ر دینین و ته‌نها گوێزپایه‌لی ته‌واوی تو ده‌که‌ین، وه‌لامیان ده‌دریته‌وه‌و پێیان ده‌ووتریت: ﴿أَوَلَمْ نُنَعِمْكُمْ مَّا بَدَّكُمْ فِيهِ مِنْ تَذَكَّرْ وَجَاءَكُمْ الْذِّكْرُ﴾ ئایا ئه‌وه‌نده ته‌مه‌نی درێژمان پێنه‌دان که هه‌ر که‌سیک ژیرو وریا بوایه له‌و ماوه‌یه‌دا بیر بکاته‌وه، که ده‌یتوانی په‌ندو که‌لکی لی وه‌ربگریت؟ له‌ هه‌مان کاتیشدا ترسینه‌رمان بو ناردن تا بتان ترسینیت له‌م سزا که‌ وره‌و نارپه‌حه‌ته، به‌لام ئایا هیچ سوودتان لیبینی؟ ﴿فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَّصِيرٍ﴾ ده‌ی که‌وابوو سزای زوڵم سته‌متان بچێژن، له‌و پۆژه‌دا هیچ یارمه‌تی ده‌ریک نییه بو زالم و سته‌مکاران.

جاریکیان عبدالعزیز کۆپی أبورؤاد (په‌حمه‌تی خوی لیبیت) به‌ پیاویکی ووت: هه‌ر که‌سیک په‌ند له‌ سێ شت وه‌رنه‌گریت ئه‌وه هه‌رگیز په‌ند له‌ هیچ شتیک وه‌رناگریت: ئیسلام، قورئانی پیرۆز، موو سپی بوون (پیر بوون) ^(١٨٢).

١٦. چاکه کردن له‌گه‌ڵ دۆستانی باوکت:

هاوه‌لی به‌ پێژ عبدالله کۆپی ئیمامی عُمَر (خوایان لی پازی بیت) جاریکیان له‌ سه‌فه‌ریکدا پیاویکی ده‌شته‌کی بینی که دۆستی باوکی بوو، پیاوه ده‌شته‌کییه‌که به‌ عبدالله ووت: تو کۆپی فلانه که‌س نیت؟ (واته: ئیمامی عُمَر (خوی لی پازی بیت)؟ عبدالله فه‌رمووی: به‌لێ، پاشان عبدالله (خوی لی پازی بیت) ئه‌و گوێ درێژه‌ی که‌ پێی بوو دایپی له‌گه‌ڵ عه‌مامه‌که‌ی سه‌ری،

^(١٨٢) بیوانه: صفة الصفوة لابن الجوزي (١/٤٧٠).

ئەوانەى لە گەل عَبْدِ اللَّهِ بون، ووتیان: ئایا بەس نەبوو تەنها دوو درەمەت
 بدایەت؟ عبدُالله (خوای لى پازى بىت) فەرمووی: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى:
 ((اِحْفَظْ وَدَّ اَبِيكَ لَا تَقْطَعُهُ فَيُطْفِئُ اللَّهُ نُورَكَ)) (١٨٤).

واتە: دۆستایەتى و خۆشەویستى باوکت بپارێزەو مەبیرە، ئەگەر وا بکەیت
 ئەوە خوای پەروەردگار نورو پوناکیت دەکوژنیتەو.

زانای پایەبەرز ئیمامى السُّنَاوِی (پەحمەتى خوای لیبىت) دەلیت: ئیمامى
 حافظِ العِراقِی (پەحمەتى خوای لیبىت) فەرموویەتى: ئایا مەبەست بە نەمان و
 کوژانەوێ نورو پوناکی لە دنیا دایە یان لە دواپۆژدایە؟ پێدەچیت لە
 هەردوو لا بىت (١٨٥).

١٧. داوا کردنى نورو پوناکی لە خوای پەرۆردگار:

موسڵمانى خۆشەویست زۆر داوا بکە لە خوای پەرۆردگار تا نورو پوناکیت
 پێیبەخشیت، لە سوچە دەدا، ئەو کاتەى ئەپۆیت بۆ مرگەوت.

هاوەلى بەرپێز عبدُالله کوپى عَبَّاس (خوایان لى پازى بىت) دەفەرموویت:
 شەویکیان لە مالى پێغەمبەر (ﷺ) خەوتم، پێغەمبەر (ﷺ) هەستا بۆ شەو
 نوێژ کردن سیواکی کردو دەستنوێژی شوش و ئەم ئایەتانەى دەخویند: ﴿

(١٨٤) قال الهيثمي في مجمع الزوائد: رواه الطبراني في الأوسط وإسناده حسن اهـ (١٤٧/٨)، ووافقه السيوطي
 في الجامع الصغير (٢٦٥) والناوي في فيض القدير وقال: قال زين الحفاظ العراقي إسناده جيد اهـ
 (١٩٦/١)، بهلام زانای پایەبەرز شێخ ئەلبانى (پەحمەتى خوای لیبىت) ئەم فەرموودەى بە
 "ضعیف" دانانە، بپوانە: الأدب المفرد (٤٠).

(١٨٥) بپوانە: فيض القدير شرح الجامع الصغير للناوي (١٩٦/١).

إِنِّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١١٠﴾
الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١١١﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ
أَخْرَجْتَهُ وَمَا الظَّالِمِينَ مِن أَنْصَارٍ ﴿١١٢﴾ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَن ءَامِنُوا
بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿١١٣﴾ رَبَّنَا
وَعَايِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْوَعَادَ ﴿١١٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ
رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلٌ عَمِلَ مِنْكُمْ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا
وَأُخْرِجُوا مِن دِينِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَىٰ مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ
﴿١١٥﴾ لَا يَغُرُّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١١٦﴾ مَتَّعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيَتَسَّ
الْمِهَادُ ﴿١١٧﴾ لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرَىٰ مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُرُؤَا
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ ﴿١١٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا
أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَشِيعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِعَائِدَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ أُولَٰئِكَ
لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ إِنِ الْكَفَّ اللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١١٩﴾ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٢٠﴾ ﴿آل عمران: ١٩٠-٢٠٠﴾.

پاشان ههستا دوو پکات نویژی کرد، تیایدا نۆر به پیوه وهستاو پکوع و
سوجهی نۆر دریژ کرده وه، پاشان چوه وه سه ره جیگا که ی خهوت تا پرخه
پرخی لیوه هات، (پیتغه مبهه) به چاوده خهوت به لام دلی به ناگابوو،

سئ جار ئەم کارەى دووبارە کردەووە لە نێوان شەش پکاتدا، لە نێوان
 ھەردوو پکاتی کدا سیواکی دەکردو دەستنوێژی دەشوشت و ئەم ئایەتە تانەى
 دەخویند، پاشان سئ پکات نوێژی ویتى کرد، پاشان بیلال (خوای لئ پازى
 بیئت) ھات بانگیدا، داوى بانگ پیغەمبەر (ﷺ) چوو بۆ نوێژو لە ڕیگا
 دەیفەرموو: ((اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَ فِي لِسَانِي نُورًا، وَ اجْعَلْ فِي سَمْعِي
 نُورًا، وَ اجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا، وَ اجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُورًا، وَ مِنْ أَمَامِي نُورًا، وَ
 اجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُورًا، وَ مِنْ تَحْتِي نُورًا، اللَّهُمَّ أَغْنِنِي نُورًا)) (۱۸۶).

واتە: ئەى خوايە نورو پوناکی بکەیتە ناو دڵمەو، وە پوناکی بکەیتە
 زمانمەو، وە پوناکی بکەیتە گوێیە کانمەو، وە پوناکی بکەیتە
 چاوە کانمەو، وە پشتمەو نورو پوناک بکەیت، وە پێشمەو پوناک بکەیت،
 وە سەرۆم پوناک بکەیت، وە ژێرم پوناک بکەیت، وە خوايە نورو پوناکیم
 پێببەخشیت.

لە ڕیوایەتێکی تردا کە ئیمامی النّسائي (پەحمەتى خوای لیبیئت)
 دەیگێڕتەو، پیغەمبەر (ﷺ) ئەم دوایەى لە سوچدەدا خویندووە.
 زانای پایە بەرز ابنُ علان (پەحمەتى خوای لیبیئت) دەئێت: ئیمامی قُرطبي
 (پەحمەتى خوای لیبیئت) فەرموویەتى: ئەو نورو پوناکیانەى کە پیغەمبەر (ﷺ)
 داواى کردووە دەتوانرێت لەسەر پوالتى فەرموودە کە لێک بدریتەو، واتە:
 داواکردنى پیغەمبەر (ﷺ) ئەو بوو کە خوای پەروەردگار نورو پوناکی بکاتە

(۱۸۶) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲/۲۹۱)، والبخاري (۶۳۱/۶)، ومسلم واللفظ له (۷۶۳)، وأبو داود (۱۳۵۳)، والنسائي (۱۱۲۱).

هه موو ئه ندامه كانى لاشه يه وه تا بتوانيت به هويه وه تاريخيه كانى دواپوژى
پى پوناك بكاته وه، به لام له پيشتر وايه بگووتريت دواكردى ئه و نورو
پوناك يه عيلم و پينموني و هيدا يه ته ^(١٨٧).

موسلمانى ژير نابيت واز بيتيت له دواكردى نورو پوناكى له خواى
په روهردگار، به لكو دهبيت به رده وام بيت له دواكردى، هه ر له بهر گرنگى
نورو پوناك يه كه موسلمانان له دواپوژيشدا دوا له خوا ده كه ن تا بويان زياد
بكات، ئايا فه رموده ي خواى په روهردگار نه خويناوت ته وه كه ده فه رموويت:
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (التحریم: ٨).

واته: ئه ي ئه و كه سانه ي ئيمانان هينا وه ئيماندارن، ته وبه بكن و
بگه پينه وه بو لاي خواى په روهردگارو ته وبه يه كى يه كجارى بكن، ته وبه يه كى
(نصوح) بكن، پرسيار كرا له ئيمامى عومه ر (خواى لى پازى بيت) ته وبه ي
(نصوح) چيه؟ ئه ويش (خواى لى پازى بيت) فه رموى: ته وبه ي (نصوح)
ئه وه يه: ئه و كه سه تاوانبار له تاوانه كانى په شيمان بيت ته وه و جار يكى تر
نه گه پينه وه سه رى، چون شير هه ر كه هاته دهر له گوانى ئاژه ل جار يكى تر
ناگه پينه وه ناو گوانى، ئه و كه سه ش نابيت جار يكى تر بگه پينه وه سه ر
تاوانه كانى پيشووى، بى گومان بن نه گه ر ته وبه يه كى ئاوه اتان كرد خواى

^(١٨٧) بپروانه: الفتوحات الربانية على الأذكار النورية، لابن علان الصديقي (٣٧/٢).

په روه ردگار له تاوانه کانتان خوش ده بښت و ده تانخاته به هه شتانيکه وه که
 پووبارو ټاوی ساف و سازگار به ژير باخه کانيدا ده پوات، ﴿يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ
 النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ﴾ له و پوژده دا (پوژي قيامت) خواي په روه ردگار
 پيغه مبهرو (ﷺ) نه وانه ي که به پاستي باوه پيان هينا بوو له گه ليا زه ليل و
 سه رشوپ ناکات، ﴿تُورَهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَأْتِمِنُهُمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا
 وَاعْفِرْ لَنَا﴾ نورو پونا کيان له بهر ده ميانه وه و له لاي پاستيانه وه
 ده دره وشي ته وه و له سر پردی (صراط) پيی ده پوڼ و ده لښ: نه ي
 په روه ردگار دمان نورو پونا کييه که مان بؤ ته واوو به رده وام بکه و لي مان خوش
 به، ﴿إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ به پاستي تو به سر هه موو شتي کدا به
 توانيت.

زانای پایه به رزو پافه کاری قورثانی پيرؤذ ابن كثير (په حمه تي خواي ليبيت)
 ده لښت: نيمامي مجاهد و ضحاک و حسن البصري و جگه له وانيش (په حمه تي
 خويان ليبيت) فهرموويانه: له دواپوژدا کاتيک نيمانداران ده بينن نورو پوناکی
 دوپووه کان ده کوژي ته وه ده لښ: ﴿رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا﴾ (۱۸۸).

موسلمانې خوښه ويست هه موو نه و کاره چا کانه ي باسما ن کرد نورو پوناکی
 نيمانداران زياد ده کات له دواپوژدا (له پوژي تاريخکايي و ناخوشي و
 نارپه حه تي)، دواکارين له خواي په روه ردگار که نورو پوناکی نورمان
 پيښه خشيت له دواپوژدا تا به رچاومان پوښن و پوناک بښت و به ټاساني له

(۱۸۸) بېوانه: تفسير القرآن العظيم لابن كثير (۲۲۲/۶).

تاریکایی ساحه‌ی مه‌حشره‌رو سه‌ر پردی (صراط) بپه‌رینه‌وه و پزگارمان بیّت،
آمین.

به‌شی چوارهم:

ئه‌و تاوانانه‌ی که به هویه‌وه خاوه‌نه‌که‌ی ده‌که‌وێته ناو دۆزه‌خه‌وه

موسڵمانی خۆشه‌ویست پێویسته ئه‌وه بزاننێت که ئوممه‌تی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌وه‌نده‌یان ده‌چنه دۆزه‌خه‌وه که‌س ژماره‌یان نازاننێت مه‌گه‌ر ته‌نها خوای په‌روه‌ردگار، ئه‌ویش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تاوان و سه‌رپێچی خوای په‌روه‌ردگاریان زۆر کردووه.

هاوه‌لی به‌رپێز عبدالله کوری عَمْرُو (خوایان لێ پازی بێت) ده‌فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((يَدْخُلُ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْقَبِيلَةِ النَّارَ مَنْ لَا يُخْصِي عَدَدَهُمْ إِلَّا اللَّهَ، بِمَا عَصَوْا اللَّهَ، وَاجْتَرَأُوا عَلَى مَعْصِيَتِهِ، وَخَالَفُوا طَاعَتَهُ، ...)) (١٨٩)

واته: ئه‌وه‌نده که‌سانی ئه‌ه‌لی قبیله (موسڵمانان) ده‌چنه دۆزه‌خه‌وه که که‌س ژماره‌یان نازاننێت مه‌گه‌ر ته‌نها خوای په‌روه‌ردگار، ئه‌ویش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی تاوان و سه‌رپێچی خوای په‌روه‌ردگاریان زۆر کردووه، وه به‌ بوێرانه‌و بێ ترس و بێ شه‌رم سه‌رپێچی خوای گه‌وره‌یان کردووه، وه به‌ پێچه‌وانه‌ی فه‌رمانه‌کانی خوای په‌روه‌ردگار جولانه‌ته‌وه، به‌لام مه‌رج نییه ئه‌وه‌ی که‌وته ناو ناگری دۆزه‌خه‌وه به‌ هه‌میشه‌یی تیايدا بمینێته‌وه.

(١٨٩) رواه الطبرانی، وحسن إسناده الحافظ ابن حجر في الفتح (٤٦٣/١١) (ح ٦٥٧٤)، وصححه الألبانی في "صحيح الترغيب والترهيب" (٣٦٤٠).

موسلمانان واهمه به هوی هندی تاوانه وه که کردوویه تی له سهر پردی (صراط) وه بهر ده بیته وه ناو ناگری دۆزهخ، هه رچه نده نه و موسلمانان سوور بووه له سهر کردنی نه و کاره چاکانه ی که هۆکار بوونه بۆ خیرا کردنی پۆیشتنی له سهر پردی (صراط)، وه کو نویژو پۆژوو و چه ندین کاری تری گه وره ی چاکه، له فه رموده ی پیرۆزی سه حیددا هاتوو ه که هه ندی له موسلمانان به رده وام پارێزگاریان کردوو ه له نویژو زه کات و هه ج و جیهاد، به لام سوودی پینه گه یاندوون بۆ په رینه وه یان له سهر پردی (صراط)، بۆیه به رده بنه وه ناو ناگری دۆزهخ، پیده چیت هۆکاره که نه وه بیت نه و کرده وه چاکانه یان لی وه رنه گیراییت، یان چه ند تاوانیکی گه وره یان هه بوویت و ته وه یان لینه کردییت و خوای په روه ردگار لییان خوش نه بوویت.

هاوه لی به ریز أبو سعید الخدری (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: که سانیك له سه رده می پیغه مبه ردا (ﷺ) پرسیاریان له پیغه مبه ر (ﷺ) کرد، ئایا ئیمه خوای په روه ردگار ده بینین له دوا پۆژدا؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ئایا ئیوه تووشی هیچ ناره حه تی و زه حمه تیک ده بن له کاتی سه یر کردنی خۆرو مانگ له پۆژیکی ساف و بی ته م و هه وردا؟ ووتیان: نه خیر، (واته: بی گومان خوای په روه ردگار ده بینن)، پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ((... ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَحِلُّ الشَّفَاعَةُ، وَيَقُولُونَ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ. قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: دَحْضُ مَرَلَةٍ. فِيهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ وَحَسَكٌ تَكُونُ بَنَجْدٌ فِيهَا شَوْيَكَةٌ يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرْفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَاجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ فَنَاجٍ مُسَلِّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ. حَتَّى إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، قَوْلَ الَّذِي نَفْسِي

بِيَدِهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بِأَشَدَّ مُنَاشِدَةً لِلَّهِ فِي اسْتِقْصَاءِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِلَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ، يَقُولُونَ: رَبَّنَا كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيَحُجُّونَ. فَيُقَالُ لَهُمْ: أَخْرِجُوا مِنْ عَرْقَتِهِمْ. فَتَحَرَّمُ صُورُهُمْ عَلَى النَّارِ، فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتِ النَّارُ إِلَى نَصْفِ سَاقِيهِ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُونَ: رَبَّنَا مَا بَقِيَ فِيهَا أَحَدٌ مِمَّنْ أَمَرْتَنَا بِهِ. فَيَقُولُ: ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا، ثُمَّ يَقُولُونَ: رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا أَحَدًا مِمَّنْ أَمَرْتَنَا. ثُمَّ يَقُولُ: ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ نَصْفِ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا، ثُمَّ يَقُولُونَ: رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا مِمَّنْ أَمَرْتَنَا أَحَدًا. ثُمَّ يَقُولُ: ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا، ثُمَّ يَقُولُونَ: رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا خَيْرًا ...)) (١٩١)

واته: پاشان پردی (صراط) داده نریخت له سر پشتی دوزخ، پیگه به شه فاعهت کردن ده دریت، پیغه مبه ران (سه لاوات و سه لامی خویان له سر بیت) ده لاین: خوابه سه لامه تیان بکه، خوابه سه لامه تیان بکه، ووترا: نهی پیغه مبه (ﷺ) نه و پرده چیه و چونه؟ پیغه مبه (ﷺ) فه رموی: پردی (صراط) پیگه به که نذر لووسه پیی له سر به نند نابیت به لکو هه لده خلیسکیت، له سر نه و پیگه به کومه له قولاپ و پاکیشه ریک هه به، وه درکیکی پیوه به که به له شیان وه ده نوسیت و رایان ده کیشتیت، پیی

(١٩١) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٠٨/٢٤)، والبخاري (٧٤٣٩)، ومسلم واللفظ له (١٨٣)، والنسائي (٥٠٢٥)، والحاكم (٥٨٢/٤).

ده ووتریت: دړكى (سعدان) كه له وولاتى نه جد هه يه، پاشان موسلمانان
 كومه ل كومه ل به پي كرده وه كانيان به سهريدا ده پون، په كه م كومه ليان به
 وینه چاو تروكان، پاشان به وینه تیشك و هه وره بروسكه، پاشان وهكو
 خیرایى با به سهریا ده پون، پاشان وهكو پویشتنى بالنده، پاشان وهكو
 سوارچاكيكى باش، پاشان وهكو پویشتنى پیاوړى خیرا، وه هه يانه به
 پياده ده په رپته وه به سه لامه تى پزگارى ده بیت، وه هه يانه پزگارى ده بیت
 به لام له ش و دم و چاوى پووشاوه، هه يانه به رده بیت وه ناو ناگرى دوزه خ و
 ناتوانیت به پته وه، هه تا موسلمانان پزگاریان ده بیت له ناگرى دوزه خ،
 پاشان پیغمبر (ﷺ) فرموى: سویند به و په روه ردگار هى كه گیانى منى
 به ده سته هېچ كه س له نيوه نییه له دنیا دا كه داوا له خوا بکات بؤ به
 ده ست هینانى مافى خوى له و كه سهى كه زولم و سته مى لیکردوه، وهكو
 داواکردنى ئیمانداران له خواى په روه ردگار تا پڼگه يان بدات بؤ شه فاعه ت
 كردن بؤ برایانى موسلمانانى تاوانبارو سزادرایان له دواړوژدا (واته: نه وهنده
 خه مى برایانى موسلمانانى ناو دوزه خیان زیاتر له حق و مافه كانى خویان له
 دنیا دا)، ئیمانداران ده لپن: نهى په روه ردگار نه و موسلمانان په پوړوویان
 ده گرت له گه لماندا، وه نویژیان ده كرد، وه حه جیان ده كرد، پپیان
 ده ووتریت: برون نه و كه سانهى ده یان ناسن ده ریان بیخن له ناو دوزه خدا،
 ناگرى دوزه خ شیوه و پوخسارى تيك نه داون، نه وانیش ده چن كومه لپكى زور
 ده ردپنن كه ناگرى دوزه خ تا نیوهى نه ژتو، یان سر نه ژتویانى گرتوه و
 سووتاندوویه تى، كاتيك ده گه رپنه وه ده لپن: نهى په روه ردگار هېچ كه س
 نه ماوه له و كه سانهى كه فرمانت پیکردین تا ده ریان بیخن، خواى

په‌روه‌ردگار پټيان ده‌فهرمووټ: بگه‌پټنه‌وه سه‌ير بگه‌ن هه‌رکه‌سټک له
 موسلمانانې ناو ئاگرې دۆزه‌ختان بينې به ئه‌ندازه‌ی قورسې ده‌نکه
 گه‌رديله‌یه‌ک خټرو چاکه‌ی هه‌بوو ده‌ری بټن له دۆزه‌خ، ئه‌وانيش ده‌چن
 که‌سانتيکی نۆر ده‌رده‌که‌ن له دۆزه‌خ، کاتيک ده‌گه‌پټنه‌وه ده‌لټن: ئه‌ی
 په‌روه‌ردگار هيچ که‌سيکمان نه‌هټشت له‌و که‌سانه‌ی که‌ فەرمانت پټکردین تا
 ده‌ريان بټن له دۆزه‌خ، له دواييدا ده‌لټن: ئه‌ی په‌روه‌ردگار که‌سټک نه‌ماوه
 که‌ خټرو چاکه‌ی هه‌بټ تا ئټمه‌ ده‌ری بټن، ... (١٩٢).

موسلمانې خوشه‌ويست جوان وورده‌وه له ووته‌ی ئيمانداران که باسې
 براياني موسلمانيان ده‌که‌ن و ده‌لټن: (رَبَّنَا كَاثُرًا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ
 وَيَحُجُّونَ) ئه‌ی په‌روه‌ردگار ئه‌و موسلمانانه پۆژوويان ده‌گرت له‌گه‌لماندا، وه
 نوټزيان ده‌کرد، وه حه‌جيان ده‌کرد، (موسلمان بوونه‌و کرده‌وه‌ی چاکه‌شيان
 نۆر بووه، به‌لام ئټستا چونه‌ته ئاگرې دۆزه‌خه‌وه) به‌راستی کاره‌سات و
 موصيبه‌تيکی نۆر گه‌وره‌یه که موسلمان پوکنه‌کانی ئيسلام به جټ بگه‌يه‌نټ
 و کرده‌وه چاکه‌کانيش بکات پاشان بچټته ئاگرې دۆزه‌خه‌وه، (خوا هه‌موو
 لايه‌کمان بپاريژټ له ئاگرې دۆزه‌خ)، ده‌ی که‌وابوو بابزانين ئه‌و تاوانانه چين
 که به‌هۆيه‌وه موسلمانانې تاوانبار ده‌چنه دۆزه‌خه‌وه؟

(١٩٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٠٨/٢٤)، والبخاري (٧٤٣٩)، ومسلم واللفظ له (١٨٣)،
 والنسائي (٥٠٢٥)، والحاكم (٥٨٢/٤).

ئەو تاوانانە چىن كە بە ھۆيەو ھاۋەنە كەى دەچىتە دۆزەخەو؟

موسلمانى خۆشەويست ناتوانرئىت ئەو تاوانانە ھەمويان بژمىردرئىت و ديارى بكرئىت، لەبەر زۆريان، وە نەبوونى بەلگەى پوون و ئاشكرا لەسەر ئەوەى كە ھەر موسلماننك بيان كات دەچىتە دۆزەخەو، ھەرچەندە ھەرەشەى دۆزەخ كراو لەو كەسەى كە دەيان كات، گەورەترين تاوانەكان ئەم تاوانەن:

يەكەم: كەوتنە ئاو ئارەزوو ھەرامەكانەو:

ئارەزوو ھەرامەكان: ئارەزوو ديارو ھەست پىكراوكان و ئارەزوو شاراوەكانىش دەگرئىتەو، ئارەزوو ديارو ھەست پىكراوكان وەكو: شەھوت و ئارەزووى سك و داوئىن، ئارەزوو شاراوەكانىش وەكو: ھەزىنە كردن بە پلەو پايەو خۆ دەرخستن و تۆلە سەندنەو.

ھاوەلى بە پىز أبو بَرزّة (خوای لى پازى بىت) دەفەر مووئىت: پىغەمبەر (ﷺ) فەرمويەتى: ((إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ شَهَوَاتِ الْغَيِّ فِي بُطُونِكُمْ وَفُرُوجِكُمْ، وَمُضَلَاتِ الْهَوَى))^(۱۹۲).

واتە: ترسناكترين شتەك كە لىى بترسم تووشتان بىت: پۆچوون و شوئىنكەوتنى ھەزى ئارەزووكانى سك و داوئىتەنە (ئەو تاوانانەى كە بە دل و دەروون دەكرئىت، وە ئەو تاوانانەى بە داوئىن دەكرئىت)، وە شوئىنكەوتنى ئارەزوو سەرلەيشوئىنەكانە.

^(۱۹۲) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۸۰/۱۹)، وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (۵۲).

که وتنه ناو ئاره زووه حه رامه کانی وه کو: زیناو نژیاری و خواردنه وهی مهیی و تیپوانین بۆ ئافره تانی بیگانه و (نه زهر کردن)، په یاکردنی مالی حه رام و گالته کبدن به نامووسی خه لکی و هتد، که مرقف له زهت و ئاره زووی پیوه وهرده گریت، له کاتیکدا خوی په روه ردگار حه رامی کردوه، هه موو ئه م کاره حه رامانه هۆکاره بۆ ئه وهی خاوه نه که ی بجیتته ئاگری دۆزه خه وه.

زانای پابه به رز ابن حَجَر (په حمه تی خوی لیبت) ده لیت: ئیمامی القاضی أبو بکر العربي (په حمه تی خوی لیبت) ووتویه تی: ئه و قولاپانه ی که به ده وری پردی (صراط) وه هه یه ئه و هه واو ئاره زووانه که له فهرموده که ی پیشودا ئامازه ی بۆ کراوه، وه پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمودیه تی: ((حُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ)) واته: ئاگری دۆزه خ ده وره دراوه به هه واو ئاره زووه کان، هه واو ئاره زووه کان دانراون به ده وری دۆزه خه وه، هه رکه سیک شوینی ئاره زوویه ک بکه ویت ده که ویتته ناو دۆزه خه وه، له بهر ئه وهی تاوانه کان پاکیشهرن بۆ ناو دۆزه خ^(۱۹۴).

ده ی خۆزگه خه لکی به خهر به اتنایه له و خه وه بئی ئاگاییه ی که تیایدان، وه به ئاگا به اتنایه له و پیهه لخلیسکان و که وتنه ناو هه واو ئاره زووه حه رامه کانه وه له کاتی سه فره و گه شت و تیپوانین بۆ هۆکاره کانی راگه یاندن (ته له فزیۆن و سه ته لایت و ئه نته رنیت و مۆبایل و کتیت و گۆشاره به دپه وشتییه کان)، بئی ئاگان له و هه موو سزاو ناخۆشی و ناپه حه تی و ئه و

^(۱۹۴) بپوانه: فتح الباری بشرح صحیح البخاری لابن حجر العسقلانی (۱۱/ ۴۶۱ ح ۶۵۷۴).

قولاپانهی ته نیشته پردی (صراط) که چاوه پریان دهکات و به زهیی به هیچ که سیکدا نایات، فه رمان کرابیت هه رکه سیک پابکیشریت بۆ ناو دۆزهخ، راده کیشریت و له بیر ناکریت، پیاوان و ئافره تانی پی هه لخلیسکاو له سه ر پردی (صراط) و به ره وه بوو بۆ ناو دۆزهخ زۆر زۆن له و پۆژهدا.

زانای پایه به رز این رَجَب (په حمه تی خوی لیبت) ده لیت: له کاتیکدا ئیمان و کرده وه ی چاکه له دونیادا نه و پێگه پاسته یه که خوی په ره ردگار فه رمانی کردوه تا به نده کان له سه ری بپۆن و به رده وام بن له سه ری، وه فه رمانی پی کردوون که داوا له خوا بکه ن تا خوا هیدایه تیان بدات بۆی، بۆیه هه ر موسلمانیک له دونیادا پێگه ی ته نها نه و پێگه پاسته بیت له پوالت و ده روونیدا، نه وه پێیه کانی جیگیر ده بیت و پێک و پاست له سه ر نه و پردی (صراط) هی که له سه ر دۆزهخ دانراوه ده پوات و به سه لامه تی ده په پێته وه، به لام هه رکه سیک له دونیادا ته نها له سه ر نه و پێگه پاسته نه بیت له پوالت و ده روونیدا، به لکو لابات به لای فیتنه و ئاشوویی گومانه کان یان هه واو ئاره زووه کان، نه وه قولاپه پاکیشه ره کانی سه ر پردی (صراط) پایان ده کیشریت، به پیی لادانیان له پێگه پاسته که ی خوی په ره ردگارو شوینکه وتنی گومانه کان یان هه واو ئاره زووه کان، هه زوه که له فه رموده یه کدا هاتوه که پێغه مبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ((تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ)) واته: قولاپه کانی ته نیشته پردی (صراط) تاوانباران به پیی تاوانه کانیان راده کیشریت (۱۹۰).

(۱۹۰) بیروانه: التحویف من النار والتعریف بحال دار البرار للحافظ ابن رجب الحنبلي، تحقیق إیاد القیسی

ئىمامى سَهْل كوپى عَبْدُالله التَّسْتَرى (پەحمەتى خوائى لَيْبىت) دەلّىت: ھەر كەسك لە دۇنيادا پىگە لەسەر خۆى تەسك بىكات، ئەو ھە دواپۇژدا بۆى پان و فراوان دەبىت (واتە: پردى صراط)، ھە بە پىچەوانەو ھەر كەسك لە دۇنيادا پىگە لەسەر خۆى پان و فراوان بىكات، ئەو ھە دواپۇژدا بۆى تەسك و تەنگ دەبىت (واتە: پردى صراط) لەسەر تەسك دەبىت) ^(۱۹۶).

زانائى پاىە بەرزى ^{رَجَب} (پەحمەتى خوائى لَيْبىت) لەسەر ووتەكەى ئىمامى سَهْل كوپى عَبْدُالله التَّسْتَرى دەفەر مووئىت: مانائى ووتەكەى ئەو ھە: ھەر كەسك ژيان لەسەر خۆى تەسك بىكاتەو ھە دۇنيادا بە شوئىن كەوتنى فەرمانەكانى خوائى پەر ھەردگارو پىغەمبەر (ﷺ) دوركەوتنەو ھە تاوانەكان، كە ئەو ھەش پاستىتتى بەردەوام بوونە لەسەر پىگەى پاست لە دۇنيادا، ئەو ھە پاداشتى لە دواپۇژدا ئەو ھە: پردى (صراط) بۆ فراوان دەكرىت، ھە ھەر كەسك ژيان لەسەر خۆى فراوان بىكات لە دۇنيادا بە شوئىن كەوتنى ئارەزوو ھەرامەكان و ئارەزوو ھە رەلئىشيوئىنە رەكان تا لە پىگەى پاست دەردەچىت، ئەو ھە سزاكەى لە دواپۇژدا ئەو ھە: پردى (صراط) لى تەنگ و تەسك دەكرىتەو ھە پىى دوركەوتنەو ھەى لە پىگا پاستەكەو ھە شوئىن كەوتنى ئارەزوو ھەرامەكان ^(۱۹۷).

(صفحة ۲۳۰).

^(۱۹۶) بېوانە: حلىة الأولياء وطبقات الأصفياء لأبي نعيم (۱۹۷/۱۰)، وصفة الصفوة لإبن الجوزى (۲۷۸/۲).

^(۱۹۷) بېوانە: التخريف من النار والتعريف بحال دار البوار للحافظ ابن رجب الحنبلى، تحقيق إيد القيسي (صفحة ۲۳۳).

زانای پایه به رز این تيمية (به حمه تی خوی لبیت) ده لیت: له کاتی کدا دۆزه خ به ریه ست کراوه و ده وره دراوه به ئاره زووه کان هیچ که س ناچیتته ناوی مه گهر به هۆیانه وه نه بیته (به هۆی حه رامه کانه وه)، وه له کاتی کدا به هه شت به ریه ست کراوه و ده وره دراوه به ناخۆشی و ناره حه تییه کان ئه وه هیچ که س ناچیتته ناوی مه گهر به هۆیانه وه نه بیته (به هۆی کاره چاکه کانه وه) ^(۱۹۸).

بۆیه پێویسته موسلمان به رده وام بیته له سه ر دینی خوی په روه ردگار، وه خۆی بپاریزیت له هه ندێ شتی حه لآلی دونیایی تا نه که ویتته ناو حه رامه وه، هه روه ک هاوه لی به رپرز ابوذر (خوی لی پازی بیته) ده فه رموویت: خۆشه ویستم (واته: پێغه مبه ر ﷺ) هه والی پێدام که پردی (صراط) رێگه یه کی خلیسکه و پیتی له سه ر به ند نابیت، وه ئیمه کاتیک ده چینه سه ری ئه گهر بارمان سووک بیته (تا وانمان که م بیته و لێ پرسینه وه مان سووک بیته)، ئه وه زووتر پزگارمان ده بیته لێی وه ک له وه ی که بارمان قورس بیته کاتیک ده چینه سه ری (تا وانمان زور بیته و لێ پرسینه وه مان قورس بیته) ^(۱۹۹).

دووهم: ته ویه نه کردن له تاوانه گه وره کان:

به لگه کانی قورئانی پیرۆزو فه رمووده سه حیه کانی پێغه مبه ر ﷺ ئه وه ده سه لمینن ئه و موسلمانن خوا به ته نها په رستانه ی که ده چنه دۆزه خه وه، به هۆی ئه و تاوانانه وه یه که کردوویانه وه له سه ری مردوونه بێ ئه وه ی ته و به یه کی راسته قینه یان لی کرد بیته، وه کو خواردنی ریبیا، به که م زانینی

^(۱۹۸) بپوانه: الاستقامه لابن تيمية (۴۵۱/۱).

^(۱۹۹) رواه الإمام أحمد "المسند" (۲۱۴۵۴)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (۳۱۷۸).

خه لکی و مافه کانیان، بیدعه کردن، شوپکردنه وهی جل و بهرگ بو ژیر
 قاپه په قه ی پییه کان (بو پیاوان)، خو به زل زانین، ووتنی ووته یه ک که خوای
 په روه ردگار پیی ناخو شه، درو ه لبه ستن به دهم پیغه مبه ری خواوه (ﷺ)، وه
 جگه له م تاوانه گه ورانه که هه په شه له خواونه کانیان کراوه به ئاگری
 دوزخ، یان نه فرهت لی کردن، یان توپه یی خوای په روه ردگار، یان بوونی
 وهیل بویان، یان بوونی سزای تووند بویان، یان بوونی حه د له سه ریان، په نا
 ده گرین به خوای په روه ردگار^(۲۰۰).

موسلمانان خۆشه ویست ئه وهی که زانراوه ئه وه یه: پینج نویژه فره که
 ته نها گوناوه بچوکه کان ده سپنه وه نه ک گوناوه گه وره کان، له سه ربوچوونی
 هه ندیک له زانایان، چونکه تاوانه گه وره کان مه گه ر ته ویه یه کی نه صوح و
 راسته قینه بیان سپرته وه.

هاوه لی به پریز أبو هريرة (خوای لی پازی بیت) ده فره موویت: پیغه مبه ر (ﷺ)
 فره موویه تی: ((الصَّلَاةُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى
 رَمَضَانَ، مُكْفَرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ))^(۲۰۱).

واته: کردنی پینج نویژه فره که، وه کردنی نویژی هه ینی تا هه ینی
 داهاتوو، وه گرتنی پوژووی مانگی په مه زان، ده بیه که فره تی تاوانه کان
 نه گه ر ئه و به نده موسلمانان خوی له تاوانه گه وره کان پاراستبیت.

^(۲۰۰) تاوانه گه وره کان نۆر له وه زیاترین که خه لکی ده یان کات و نۆر به سووکی سه بیران ده کات، بو
 زیاتر شاره زابوون له تاوانه گه وره کان، بیوانه ئه م کیتابانه: "الکبائر" و "تبيين المحارم" للإمام الذهبي، و
 "الزواجر عن اقتراف الكبائر" للإمام الهيثمي" وه جگه له م کیتابانه.

^(۲۰۱) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۹۸/۲)، ومسلم واللفظ له (۲۳۳) والترمذي (۲۱۴).

به لام هندی له زانیان بۆچوونیان وایه که کردنی پینج نوێژه فهرزه که ده بیته
هۆکاری سرینه و هی هه موو تاوانه کان هه تا تاوانه گه وره کانیش، به لگه شیان ئه و
فه رموده یه که هاوه لی به پیز آبو هریره (خوای لی پازی بیت) له
پیغه مبه ره وه (ﷺ) بۆمان ده گێرپێته وه که فه رموویه تی: ((أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا
بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا:
لَا يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ. قَالَ: فَكَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ
الْخَطَايَا)) (٢٠٢).

واته: ئه گه ر پوو بارێک به به رده می مالی یه کیکتاندا بروات و پۆژی پینج جار
خۆی تیا بشوات، ئایا ئه و که سه ه یچ چلک و پیسی به لاشه یه وه ده می نیت؟
هاوه لان (خوایان لی پازی بیت) فه رموویان: نه خیر ه یچ چلک و پیسی
به لاشه یه وه نامی نیت، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ده ی ئه وه وینه ی پینج
نوێژه فهرزه که یه خوای په روه ردگار تاوانه کان ی پێ ده سپرپته وه (چۆن ئه و
ئاوه لاشه پاک ده کاته وه له چلک و پیسی، به هه مان شیوه کردنی نوێژه
فه رزه کانیش موسلمان پاک ده کاته وه له تاوانه کان).

مه زه بی ئه هلی سونته و جه ماعه ئه وه یه: ئه و موسلمان ی که خوا به ته نها
په رسته و تاوانی گه وره ی هه یه، ئه گه ر خوای په روه ردگار لێی خو ش نه بیت
ئه وه به پێی تاوانه که ی سزا ده دریت و پاشان پزگاری ده بیت له دۆزه خ و به
هه می شه یی تیایدا نامی نیت وه، بۆیه پێویسته موسلمان خۆی بپارێزیت له

(٢٠٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٠٢/٢)، والبخاري (٥٢٨)، ومسلم (٦٦٧)، والترمذي (٢٨٦٨)،
والنسائي (٤٦٢)، وابن ماجه (١٣٩٧)، والدارمي (١١٨٣).

تاوانه گه وره کان، وه نذر به خیرایی تهویه لیبکات نه گهر هر به کیکیانی کردووه و که وتوته ناوی.

نه و تاوانه گه ورانه ی که زوربه ی خه لکی تیئی که وتوونه و گوئی پینادن نه مانه ن:

۱. ریا کردن له کردنی کاره چاکه کان و نه بوونی دئسوزی تیایدا:

هاوه لی به پریز أبو هريرة (خوای لی پازی بیت) دهفه رموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ فِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، فَقَالَ: مَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِي سَبِيلِكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ جَرِيٌّ فَقَدْ قِيلَ، فَأَمَرَ بِهِ فَيُسْحَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقَىٰ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأَتَىٰ بِهِ اللَّهُ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، فَقَالَ: مَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَقَرَأْتُ الْقُرْآنَ وَعَلَّمْتُهُ فَيْكَ، قَالَ: كَذَبْتَ إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ عَالِمٌ، وَفُلَانٌ قَارِئٌ، وَقَدْ قِيلَ فَأَمَرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقَىٰ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ أَنْوَاعَ الْمَالِ فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، فَقَالَ: مَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ فَقَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ شَيْءٍ تُحِبُّ أَنْ أُلْفَقَ فِيهِ إِلَّا أُلْفَقْتُ فِيهِ لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ فَأَمَرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقَىٰ فِي النَّارِ))، وفي رواية عند الترمذي أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسْعَرُ بِهِمُ النَّارُ)) (٢٠٣).

(٢٠٣) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٢٣/١٩)، ومسلم واللفظ له (١٩٠٥) والنسائي (٣١٣٧)، والترمذي (٢٣٨٢)، والحاكم (٥٧٩/١)، وابن خزيمة.

واته: به که م کهس و کۆمه ل له دواپۆژدا لیپرسینه وه یان له گه لدا بکریت سی
کۆمه لن (سی که سن):

یه که م: پیاویکه شه هید کراوه، ئەم پیاوه ده هیتریت و نیعمه ته کانی خوای
گه وره ی به پوودا ده دریته وه و ئەویش هه مووی دیته وه یاد، خوای
په روه ردگار پێی ده لیت: چیت کرد به وه موو نازو نیعمه ته ی که پیم
به خشیبووی؟ ئەویش ده لیت: جیهام کردو تیمکۆشا له پیناوی تۆدا تا
شه هید کرام، خوای په روه ردگار پێی ده لیت: درۆت کرد جه نگایت تا پیت
بووتریت: فلانه کهس نازایه، وه پیت ووترا نازایه له دونیادا، پاشان فه رمان
ده کریت به پاکیشانی بۆ ناو دۆزهخ، به سه ر سه را پائه کیشریت تا فپی
ده دریته ناو ناگری دۆزهخه وه.

دووم: پیاویکه زانست و زانیاری شه رعی فیر بووه و قورئان خوین بووه و
خه لکیشی فیر کردووه، ئەم پیاوهش ده هیتریت و نیعمه ته کانی خوای
گه وره ی به پوودا ده دریته وه و ئەویش هه مووی دیته وه یاد، خوای
په روه ردگار پێی ده لیت: چیت کرد به وه موو نازو نیعمه ته ی که پیم
به خشیبووی؟ ئەویش ده لیت: زانست و زانیاری فیر بووم و خه لکیشم
فیر کردو قورئانیشم خویند له بهر خاتری تۆ ئە ی خوايه، خوای په روه ردگار
پێی ده لیت: درۆت کرد زانست و زانیاری فیر بوویت تا پیت بووتریت: زانایه،
وه پیت ووترا له دونیادا، وه قورئانت خویند تا پیت بووتریت: قورئان
خوینه، وه پیت ووترا له دونیادا، پاشان فه رمان ده کریت به پاکیشانی بۆ ناو
دۆزهخ، به سه ر سه را پاده کیشریت تا فپی ده دریته ناو ناگری دۆزهخه وه.

سَيِّئِهِم؛ پياويکه خواي په روه ردگار ده وله مهندي کردووه و چهندين جوړ
مالی پيښه خشيوه، نه م پياوېش ده مينريت و نيمه تکانی خواي گه وره ی به
پوډا ده دريټه وه و نه ویش ه مووی دټه وه ياد، خواي په روه ردگار پيی
ده لټت: چيت کرد به و ه موو نازو نيمه تهی که پيټ به خشيبووی؟ نه ویش
ده لټت: نهی په روه ردگار هيچ پيگه يه کی خيرو چاکه نه مابوو که تو حه ز
بکه يت تيايدا ببه خشريت ئيلا له بهر خاتری تو مالْم تيا به خشى، خواي
په روه ردگار پيی ده لټت: دروت کرد مالت ده به خشى و خيټ ده کرد تا پيټ
بووتريت: فلانه که س به خشنده و خيرخوازه، وه پيټ ووترا له دونيادا، پاشان
فرمان ده کريت به پاکيشانى بُو ناو دوزه خ، به سهر سهر پانه کيشريت تا
فري ده دريټه ناو ناگرى دوزه خه وه.

له پړوايه تيکی تردا که نيمامی الترمذي ده يگړيټه وه پيغه مبه ر (ﷺ)
فرمووی: نهی أبوهريرة نه م سَيِّئ کومه له يه که م کومه ل و دروست کراوی
خواي په روه ردگارن که ناگرى دوزه خيان پي گهرم و داخ ده کريت و
ده سووتيندريټ، (قورټان خوئينيک، تيکوشه ريک، خيرخوازيک، نه و کاره
باشانه يان کردووه بُو نه وهی پييان بووتريت: فلانه که س قورټان خوین بووه،
فلانه که س نازا بووه، فلانه که س به خشنده و خيرخواز بووه، کرده وه کانين
ته نها له بهر خاتری خواي په روه ردگار نه بووه، به لکو بُو پياو خو ده رخستن
بووه).

هر بويي هاوه لی به پريز أبوهريرة (خواي لی پازی بيت) کاتيک نه م
فرموده يه ی ده گيړپايه وه ده بورايه وه له هوش خو ی ده چوو.
وه هه روه ها هاوه لی به پريزی پيغه مبه ر (ﷺ) أبوهريرة (خواي لی پازی بيت)

فهرموده یه کی ترمان له پیغه مبهروه (ﷺ) بۆ ده گێڕێته وه که فهرموویه تی: ((مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ لِيَاهِي بِهِ الْعُلَمَاءُ، وَيُجَارِي بِهِ السُّفَهَاءَ، وَيَصْرِفَ بِهِ وَجْهَ النَّاسِ إِلَيْهِ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ جَهَنَّمَ)) (٢٠٤).

واته: ههركه سيك فيرى عيلم و زانيارى شه رعى ببيت بۆ خو پادان و شانازی كردن به سه زانایاندا، وه بۆ دهمه دهمی و موناقه شه كردن له گهل كه سانی بى عيلم و نه زاندا تا گومانیان بۆ دروست بكات، وه به هوى فير بوونی عيلم و زانيارى شه رعييه وه پوى خه لكى بۆ لای خوێ پاكيشيت (بۆ نه وهى به رده وام له سه رووى خه لكه وه بيت يان زياتر پيز ليگيراو بيت)، ههركه سيك نهو كاره بكات (عيلم و زانيارى شه رعى فير بيت به مه به ستى به كيك له وسى شته) نه وه بى گومان خوى په روه ردگار ده يخاته ناو دۆزه خه وه.

٢. وينه گرتن:

هاوه لى به پيز ابو هريرة (خوى لى پازى بيت) ده فهرموويت: پيغه مبهر (ﷺ) فهرموویه تی: ((يَخْرُجُ عَنْكَ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَهُ عِتَانٌ يُنْصَرُ بِهِمَا، وَأُذُنَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ، فَيَقُولُ: إِنِّي وَكَلْتُ بِثَلَاثَةِ بَكُلٍّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِكُلٍّ مَنْ ادَّعَى مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ، وَالْمُصَوِّرِينَ)) (٢٠٥).

(٢٠٤) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٦٤/١)، وابن ماجه واللفظ له (٢٦٠)، وقال الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب": صحيح لغيره (١١٠).

(٢٠٥) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (١٦٨/٢٤)، والترمذي واللفظ له (٢٥٧٤)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٨٠٥١).

واته: له پوښی قیامه تدا ملیک له ناو ناگری دوزخه وه دهرده چیت، دوو چاوی هیه پیی ده بینیت، دوو گوپی هیه پیی ده بیستیت، زمانیکی هیه قسه ی پیده کات و ده لیت: من شهرپشک کراوم و پینگه پیدراوم به پاکیشانی سی کومه ل کس بؤ ناو ناگری دوزخ: هه موو که سیکی خو به زل زانی نینکار که له حق، وه هه موو نه و که سانه ی له گه ل خوی په روه ردگاردا هاوار بؤ په رستراوی تر ده کن (موشریکین)، وه هه موو وینه گرو وینه کیشتیک. سعید کوپی أبو الحسن (خوی لی پازی بیت) ده فرموویت: جارکیان پایاوک هات بولای ابن عباس (خویان لی پازی بیت) پیی ووت: من نه م وینه نه ده کیشم (وینه ی روح له بهران) جا بوم پوون بکه وه نایا دروسته یان نا؟ ابن عباس (خویان لی پازی بیت) پیی ووت: نزیک به روه و لیم، پایاوه که لی نزیک بووه وه، دووباره ابن عباس (خویان لی پازی بیت) پیی ووت: نزیک به روه و لیم، پایاوه که لی نزیک بووه وه تا ابن عباس (خویان لی پازی بیت) دهستی خسته سهر سهری و پیی ووت: نه ووت بؤ باس ده که م که خوم له پیغه مبهری خوام (ﷺ) بیستوه*، بیستومه له پیغه مبهر (ﷺ) که فرموویه تی: ((كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي

* موسلمانان پاسته قینه ده بیت و ده کو ابن عباس بیت (خویان لی پازی بیت)، ته نها فرمووده ی خوی په روه ردگارو پیغه مبهر (ﷺ)، باس بکات و فه توای پیدبات، نه ک ووته ی نه م و نه و، به تابه تی له و باسانه ی که خیلای زوری تیا دروست بووه له م سهرده مه دا، و ده کو: گورانی و موسیقو وینه گرتن و ریش تاشین و جل و بهرگ شو پرکردنه وه بؤ ژیر قاپه په قه ی پیغه کان (بؤ پیوان)، وه حالان کردنی پانتول و دهم و چاوو برق هه لگرتن بؤ نافره تان،، نه گهر تر موسلمانان پاسته قینه بیت و بته ویت به راستی شوینی قورثانی پیرؤزو فرمووده صه حیه کانی پیغه مبهر (ﷺ) بکه ویت، نه وه بؤت دهرده که ویت هه موو نه م شتانه و چه ندین شتی تر که له بنه رتدا حه رامه، به لام به ووته و فه توای نه م و نه و حالان کراوه، نه ک به فرمووده ی خوی په روه ردگارو پیغه مبهر (ﷺ).

النَّارَ يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوْرَهَا نَفْسًا فَتَعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ. وَقَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَأَعْلًا، فَاصْنَعِ الشَّجَرِ، وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ» (٢٠٦).

واته: مه موو وینه گرو وینه کیښیک له ښاگری دوزمخدايه، هر وینه يه که کیښاوتی له دنیادا ده کړیت به روح له بهر ټک و سزای (وینه گرو وینه کیښه که) ده دات، ابن عباس (خوایان لی پزی بیت) به پیاوړه کی ووت: نه گرو تو هر وینه کیښی و وینه ده کیښیت، نه وه وینه ی دارو درخت و نه و شتانه بکیښه که روح له بهر نین (واته: وینه ی شاخ و کیو پووبارو ... هتد).

موسلمانی خوشه ویست ښاگاداربه و خوت بپاریزه له دروست کړنی په یکه رو وینه ی مړوف و روح له بهر ان، یان کړپینی وینه کان به گالته کړدن به شیوه و پوخساریان به برین و پیکه وه نانیا ن له ریگه ی بهرنامه ی کومپیوته رو موبایل و هؤکاره کانی تر، که زږدیه ی خه لکی به چاوی سووکه وه سهیری ده که ن و کړدوویانه ته هؤکاری گالته ښامیزو کاتی پی به سر ده به ن.

وه مه روه ها خوت بپاریزه له وینه گرتن و مه لی کاتی خوی به ده ست وینه کیښراوه، نیستا به کامیزاو ښامیزی پیشکه و توو ده گیریت و حوکمی وینه کیښانی نییه.

نه خیر وانییه، موسلمانی خوشه ویست پیت ده لیم: خوتی لی بپاریزه تا مه په شه ی نه و فرمودانه ی سره وه و چه ندین فرموده ی صه حیجی تری پیغه مبر (ﷺ) نه تگریته وه، خو نه گرو ده لیتیت: بابه ته که بابه تیکی خیلانییه و زانایانی سرده م بؤچوونیان جیاوازه له سر دروستیتي و

(٢٠٦) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٧٧/١٧)، والبخاري (٢٢٢٥)، ومسلم واللفظ له (٢١١٠)، والترمذي (٧٧٥١)، والنسائي (٥٣٥٨)، وأبو داود (٥٠٢٤).

نادروستیتى (وینه گرتن)، به لای منیش له گه لتام که زانایانی سهردهم
 بۆچوونیان جیاوازه له سهر دروستیتى و نادروستیتى، به لام مهرج نییه هر
 بابه تیکى شهرعى زانایان بۆچوونیان جیاواز بوو تیایدا تۆ بلایت: کامیان
 ئاسانترو گونجاوترو خوشتره ئه وه یان ئه نجام ده ده م، چونکه حه ق هه رگیز
 یه که و لای کۆمه لیکیه نه که لای هه ردو لایان، وه ئه گه ر شوینی خیلافی بى
 بنه ماو بى به لگه بکه ویت ئه وه سهرت لیده شیویت و موسلمانیکى حه ق
 ویست نابیت، له بهر ئه وه ی ئه و زانایانه ی که ده لاین: وینه گرتن دروست نییه و
 له تاوانه گه وره کانه، به لگه یان هه م فهرموده ی سه حیحی پیغه مبه ره و
 (ﷺ)، هه م بۆچوونی راست و دروستی خویان و زانایانی پیش خوینانه، که
 ئه مه ش ته واو گونجاوتره له گه ل حوکم و مه به سته کانی ئاینی پیروزی ئیسلام
 بۆ پێگرتن له بلأوبوونه وه ی تاوان و هه موو خراپه کارییه ک، به تایبته تی له م
 سهرده مه دا که هه موو جوړه خراپه و تاوانیک به ریلأوه و موسلمانان
 تییکه وتوونه جا نه زانن ئه و کاره حه رامه، یان بشزانن حه رامه هه ر ده یکه ن و
 گوئی پێناده ن که ئه م لایه نه یان زیاتره، چونکه موسلمان زۆریه ی بابته کانی
 حه رام و حه لآلی بۆ پوون بووه ته وه، به لام له م سهرده مه دا تاوان کردن و
 گوئی نه دان به حه رام و حه لآل له هه موو کات و سهرده میك زیاتره، وه
 زۆریه ی وینه گرتنه کان پیاوان و ئافره تان به تیکه لآوی ده یگرن و بى ئه وه ی
 مه حره می یه کتریش بن، ئافره تان به سه ری پووت و جل و به رگی ناشه رعى و
 شان به شانى پیاوان وینه ده گرن، دواتریش مه گه ر ته نها خواى په روه ردگار
 بزانیته ئه و وینه نه چییان لیده کریت و چۆن به ناو خه لکیدا بلأو ده بیتته وه.

زانای پایه‌به‌رز الشُّوكَانِي (په‌حمه‌تی خوای لَبِیَّت) دوای ئه‌وه‌ی خِیلافی
 نیوان زانایان باس ده‌کات سه‌باره‌ت به‌گۆرانی، ده‌لَیَّت: پاش ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ی
 هه‌ردوولامان باس کرد سه‌باره‌ت به‌گۆرانی، ئه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌وِیَّت ئه‌که‌ر
 خِیلافی نیوان زانایان له‌ بازنه‌ی هه‌رامیش ده‌رچِیَّت ئه‌وه‌ له‌ بازنه‌ی شو‌به‌ه‌و
 گومان ده‌رناچِیَّت (له‌م باسه‌دا: باسی گۆرانی)، وه‌ ئیماندارانیش وه‌ستاو
 به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌رموودانه‌ی که‌ ماناکه‌ی ته‌واو ئاشکراو دیار نییه‌ (هه‌رچه‌نده
 ئه‌م باسه‌ حوکمی پوون و ئاشکرایه‌ لای زانایانی راسته‌قینه‌و موسڵمانی
 شوین که‌وتووێ حه‌ق)، وه‌ هه‌روه‌ها له‌ هه‌رمووده‌یه‌کی هه‌حیدا هاتوو که
 شته‌ حه‌لّ‌اله‌کان پوون و ئاشکراو دیارن، وه‌ شته‌ هه‌رامه‌کانیش به‌هه‌مان
 شیوه‌، وه‌ له‌ نیوانیاندا چه‌ند کارو شتێک هه‌یه‌ ماناو واتاکه‌ی به‌ پوون و
 ئاشکرایه‌ له‌ هه‌موو که‌سێک دیارنییه‌، هه‌ر موسڵمانێک خۆی بپارِیَزِیَّت لیان
 ئه‌وه‌ دینه‌که‌ی سه‌لامه‌ت ده‌بی‌ت و خۆی دوورخسته‌وه‌ له‌ توانج و قسه‌و
 قسه‌لۆک و گومانی خه‌لکی) ^(٢٠٧).

موسڵمانی خۆشه‌ویست و وته‌ی زانای پایه‌به‌رز ئیمامی الشُّوكَانِي (په‌حمه‌تی
 خوای لَبِیَّت) ته‌واو وینه‌گرتنیش ده‌گرِیَته‌وه‌ به‌ تاییه‌تی له‌م سه‌رده‌مه‌دا، بۆیه
 خۆتی لی‌بپارِیَزه‌و مه‌یگره‌ ئه‌که‌ر فه‌توای نادروستی‌شی له‌سه‌ر بی‌ت.

^(٢٠٧) بپوانه‌: نيل الأوطار للعلامة الإمام الشُّوكَانِي (٨/٥١١).

۳. ووتنى ووتەيەك كە خۋاى پەرۋەردىگارى پى توۋرە دەبىت:

ھاۋەلى بە پىزىز أبو هريرة (خۋاى لى پازى بىت) دەفەر موۋىت: پىتغە مېر (ﷺ) فەر موۋىە تى: ((إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ لَا يُلْقَى لَهَا بَالًا، يَرْفَعُ اللَّهُ بِهَا لَهُ دَرَجَاتٍ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقَى لَهَا بَالًا، يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ)) (۲۰۸).

ۋاتە: بە نەندەى ۋا ھەيە ووتەيەك دەلەيت بۆ پازى بوۋنى خۋاى پەرۋەردىگار، ئەو بە نەندەيە ئەو ووتەيە زۆر بە گەرەيە نازانىت، بە لام بە لای خۋاى پەرۋەردىگار ھە زۆر خىرو گەرەيە، بۆيە چەندىن پەلە لە بە ھەشتدا بە رزى دەكاتە ھە بە ھۆيە ھە، ۋە بە نەندەى ۋا ھەيە ووتەيەك دەلەيت كە خۋاى پەرۋەردىگار پىتى ناخۆشە ۋ پىتى توۋرە دەبىت، ئەم بە نەندەيە گۆى بەو ووتەيە نادات ۋ زۆر بە گەرەي نازانىت، بە لام بە لای خۋاى پەرۋەردىگار ھە تاۋانىكى زۆر گەرەيە، بۆيە بە ھۆى ئەو قەسەيە ھە بەردەدرىتە ھە ناۋ ئاگرى دۆزەخە ھە.

ۋە ھاۋەلى بە پىزىز مُعَاذُ كُوفَى جَبَل (خۋاى لى پازى بىت) دەفەر موۋىت: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَكُنْتُ نَسِيرٌ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ؟ قَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ عَلَى مَنْ يَسْرُهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتَقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَدُلُّكَ

(۲۰۸) رواه الإمام مالك (۱۸۴۹)، وأحمد "الفتح الرباني" (۲۶۹/۱۹)، والبخاري (۶۴۷۸)، ومسلم (۲۹۸۸)، والترمذي (۲۳۱۴).

عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ، الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ،
وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ، قَالَ: ثُمَّ تَلَا: (تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ)
حَتَّى بَلَغَ (يَعْمَلُونَ) ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ؟
قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ
الْجِهَادُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكَ بِمَلَاكٍ ذَلِكَ كُلُّهُ؟ قُلْتُ: بَلَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ، فَأَخَذَ
بِلِسَانِهِ، قَالَ: كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا، فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ: وَإِنَّا لَمُؤَاخِذُونَ بِمَا تَتَكَلَّمُ بِهِ؟
فَقَالَ: تَكَلِّتُكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى
مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟)) (٢٠٩).

واته: جاريكيان له سه فەريکدا له گەڵ پيڤه مبهردا (ﷺ) بووم، تا پوژيکيان
به پيگادا ده پويشتين لتي نزيك بوومه وهو پيم ووت: ئه ي پيڤه مبهري خوا
(ﷺ) هه والم پيڤده به و کاره چاكانه ي كه نه گهر بيكه م پيى بچمه
به هه شته وه، وه دوورم بخاته وه له ئاگرى دوزهخ، پيڤه مبهري (ﷺ) فه رموى:
به راستى پرسيارى كارىكى زور گه ودهت ليكردم، به لام ئاسانه له سه ر نه و
كه سه ي كه خوى په روهدگار له سه ري ئاسان بكات، (نه و كاره چاكانه ي
پيى بچيته به هه شته وه دوور بكه ويته وه له ئاگرى دوزهخ) نه مانه ن: خوى
په روهدگار به تاك و ته نها بپه رستيت و هيچ هاوه ل و شه ريكي بو بپيار
نه ده يت، وه نويژ بكه يت، زه كاتى ماله كه ت ده ريكه يت، وه پوژووى مانگى
په مه زان بگريت، هه جى مالى خوى په روهدگار بكه يت، پاشان پيڤه مبهري

(٢٠٩) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٥٨/١٩)، والترمذي واللفظ له (٢٦١٦)، وابن ماجه (٣٩٧٣)،
والحاكم (٤٤٧/٢)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٥١٣٦).

(ﷺ) فرمودی: نایا هه‌والت پێبدهم و پێت پابگه‌یه‌نم که ده‌رگای خێره‌کان چیین؟ پۆژوو قه‌لغانه (موسلمان ده‌پاریزیت له‌ ئاگری دۆزه‌خ)، وه‌ خێرو سه‌ده‌قه‌ تاوان ده‌سپێته‌وه‌ هه‌روه‌کو چۆن ئاو ئاگر ده‌کوژێنێته‌وه‌، وه‌ شه‌ه‌و نوێژ کردن له‌ جه‌رگه‌ی شه‌ه‌ودا، مُعاذ (خوای لێ پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پاشان پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئەم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه‌ (تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) تا گه‌یشه‌ (يَعْمَلُونَ)، پاشان فرمودی: نایا هه‌والت پێبدهم به‌ سه‌رچاوه‌ی هه‌موو کاره‌ چاکه‌کان وه‌ کۆله‌که‌و لووتکه‌ی به‌رزی ئەم دینه‌؟ مُعاذ (خوای لێ پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: وۆت: به‌لێ ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرمودی: سه‌رچاوه‌ی هه‌موو کاره‌ چاکه‌کان ئیسلام بوونه‌ (پیش کردنی هه‌ر کاریکی چاکه‌ ده‌بیت ئەو که‌سه‌ موسلمان بیت نه‌گه‌ر به‌ ته‌مای خێرو پاداشتی دواپۆژه‌)، وه‌ کۆله‌که‌ی ئەم دینه‌ نوێژ کردنه‌ (بێ نوێژ کردن ئەو که‌سه‌ دینی نییه‌)، وه‌ لووتکه‌ی به‌رزی ئەم ئیسلامه‌ جیهادو تیکۆشانه‌ له‌ پێناو خوای په‌روه‌رگادا، مُعاذ (خوای لێ پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پاشان پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرمودی: ئەه‌ی مُعاذ (خوای لێ پازی بیت) نایا هه‌والت پێبدهم به‌ کاریک که‌ کۆکه‌ره‌وه‌ی هه‌موو ئەمانه‌یه‌؟ وۆت: به‌لێ ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، مُعاذ (خوای لێ پازی بیت) ده‌لێت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) زمانی گرت و فرمودی: خۆت له‌ شه‌پو خراپه‌و تاوانی ئەمه‌ بپاریزه‌، وۆت: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نایا ئێمه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌ی که‌ ده‌یلێین سزا ده‌درێین (له‌ سه‌ر وۆته‌ی خراپ و نابه‌جێ و تاوانی زمانمان)؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرمودی: (ئەه‌ی له‌بار دایکت بجویتایه‌، ئەمه‌ گاته‌یه‌ک بووه‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌گه‌ڵ هه‌ندی له‌ هاوه‌لانی کردوویه‌تی (خوایان لێ پازی بیت)، نایا کاتیک خه‌لکی به‌سه‌ر ده‌م و

چاوو پویانا پاده کیشرین بۆ ناو ئاگری دۆزه خ هه مووی به هوی دروینهی زمانیه نه وه نییه (تاوانه کانی زمانیان)؟.

٤. ئازاردانی دراوسی:

هاوه لێ به پێز أبو هريرة (خوای لێ پازی بیت) ده فه رموویت: جارێکیان پیاوێک ووتی: ئه ی پێغه مبه ر (ﷺ) فلانه ئافره ت باسی نوێژی زۆو پۆڤووی زۆو خیری زۆری ده کړیت، به لام نه وه نده هه یه نه و ئافره ته به زمانی ئازاری دراوسی دهدات (خراپه له گه لێاندا، هاوسی کانی بیوه ی نین له زمانی به لکو له زمانی ده ترسن)، پێغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((هِيَ فِي النَّارِ))، نه و ئافره ته له ئاگری دۆزه خدایه، پیاوه که ووتی: ئه ی پێغه مبه ر (ﷺ) فلانه ئافره ت باسی که م نوێژی و که م پۆڤووی و که م خیری ده کړیت جاری وا هه یه (وورده که شک ده کات به خیر)، به لام نه وه نده هه یه نه و ئافره ته به زمانی ئازاری دراوسی کانی نادات (باشه له گه لێاندا)، پێغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((هِيَ فِي الْجَنَّةِ))^(٢١٠)، نه و ئافره ته له به هه شتدایه.

٥. شۆرکردنه وه ی جل و به رگ بۆ ژیر قاپه رمه ی پێیه کان:

موسلمانی خوشه ویست نه م بابه ته ش وه کو بابه تی وینه گرتن و گۆرانی و موسیقاو چه ندين بابه تی تر که له م دوا ییه دا خیلاف له نیوان زانایان دروست

^(٢١٠) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢١٩/١٩)، والحاكم (١٨٣/٤)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (٢٥٦٠).

بووه له سەر دروستیتى و حەرامیتى، ئایا شۆپکردنەوێى جل و بەرگ بۆ ژێر قاپە پەقەى پێیەکان (بۆ پیاوان) حەرام و تاوانە یان نا؟

موسڵمانى خۆشەویست ئەگەر بۆ فیزو تەکە ببور بێت ئەو هەموویان یەكدهنگن لە سەر حەرامیتى و نادروستیتى، وە تاوانیکە لە تاوانە گەورەکان، بەلام ئەگەر بۆ خۆ پادان و فیزو تەکە ببور نەبێت ئایا هەر تاوانە و حەرامە؟ فەرموودەکان هەندیکیان بە پەهایى (مُطْلَق) هاتوونە و هەندیکیان بە دیارى کراوى (مُقْبِل) هاتوونە لە سەر حوکم و سزای شۆپکردنەوێى جل و بەرگ بۆ ژێر قاپە پەقەى پێیەکان، بەلام ئەگەر ووردبینەوێى لە هۆکارى شۆپکردنەوێى جل و بەرگ بۆ ژێر قاپە پەقەى پێیەکان، وە سزای هەر دوو جورە شۆپ کردنەوێى (بۆ فیزو تەکە ببور بێت یان نا) ئەو بۆمان دەردەكەوێت كە بە هەموو شێوەیەك شۆپکردنەوێى جل و بەرگ بۆ ژێر قاپە پەقەى پێیەکان حەرامە و تاوانە (جا خۆتى لێپارێزە و گوێ مەدە بە قەسەى ئەم و ئەو كە گوايه حەلالە و دروستە ئەگەر بۆ فیزو تەکە ببور نەبێت).

هاوێلى بەرێز هەيب الغفاري (خوای لى پازى بێت) دەفەرمووێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویهتى: ((مَنْ وَطِئَ عَلَى إِزَارِهِ خِيْلًا وَطِئَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ))^(٢١١).

واتە: هەر كەسێك جل و بەرگی لە بەر كردو شۆپى كردهوێى بۆ فیزو تەكە ببور ئەو پێیەكانى خستۆتە ناگرى دۆزەخەوێى.

وێ هاوێلى بەرێز أبو هريرة (خوای لى پازى بێت) دەفەرمووێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویهتى: ((مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ))^(٢١٢).

^(٢١١) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٩٠/١٧)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٦٥٩٢).

واته: هر جل و بهر گيت كه ژير قاپه ره قهه پيوه بيت نه وه نهو پيانه له
ناگري دوزه خدایه.

٦. پالډانه لای زالم و سته مکاران و بازی بوون به کاره که یان:

خوای په روه ردگار دهفه رموویت: ﴿وَلَا تَزْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَمَنَّمْكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ (هود: ۱۱۳).
واته: خوټان مه دهنه پال و زالم و سته مکاران و بازی مه بن به کاره که یان،
خو نه گهر واتان کرد نه وه ناگري دوزه خ دهنان گريټ و دهنان سووتينيت،
نهو کاته جگه له خوای په روه ردگار هيچ دوست و خوشه ويستیکتان نيه، وه
پاشان سر ناکه ویتريټ له لایه سته مکارانه وه (کاتیک ناگري دوزه خ
گرتانی).

٧. دمرنه کردنی زهکات:

خوای په روه ردگار دهفه رموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ
الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبُطْلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْقَهُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ (٢٤)

(٢١٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٣٥/١٧)، والبخاري واللفظ له (٥٧٨٧)، والنسائي (٥٣٣١)،

وإبن ماجه (٣٥٧٣).

وَجُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَزَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْزُرُونَ ﴿٣٥﴾
 ﴿التوبة: ٣٤ - ٣٥﴾.

واته: ئەى ئيمانداران ئاگادار بن و باش بزانن كه زۆرىك له قەشە و
 (فرەزانەكانى جولەكە) پاپاكان (گۆشەگىر و پەبەنە فەلەكان) مال و سامانى
 خەلكى دەخۆن بە ناحەق و بە تالانى دەبەن، وە پىگريشيان لىدەكەن و
 ناهىلان دىنى ئىسلام قەبوول بكەن، ﴿وَالَّذِينَ يَكْزُرُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ
 وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە ئەو كەسانەى كە زىپو زىو كۆ دەكەنە وە
 نايبەخشن له پى خوادا، ئەو تۆ ئەى پىغەمبەر (ﷺ) ﴿فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ
 أَلِيمٍ﴾ مژدەيان پىدە بە سزايەكى ئىش پىگەيەنەر، ﴿يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي
 نَارٍ جَهَنَّمَ فُتُكُوتٌ بِهَا جَبَاهُهُمْ وَجُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ﴾ له پۆژىكدان ئە و زىپو
 زىو له ناو ئاگرى دۆزەخدا سوور دەكرىتە وەو گەرم و داخ دەكرىت و نىو
 چاوو تەنىشتەكان و پشتيانى پىداخ دەكرىت و پىيان دەووترىت: ﴿هَذَا مَا
 كَزَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْزُرُونَ﴾ ئەمە ئەو زىپو زىو يە كە خپتان
 كردە وە بۆ خۆتان و نەتان بەخشى له پى خواى پەروەردگاردان، دەى
 كە وابوو ئىستا سزاكەى بچىژن.

٨. پشت هەلكردن له كاتى پەروەردگار بپوونەى دوزمن:

خوای پەروەردگار دەفرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ
 كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُوهُمْ أَلَذِّبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُؤَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبرُهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقَوْلٍ

أَوْ مُتَحَرِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَكَاءَ يَغْضِبُ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْمَصِيرُ
 ﴿١٦﴾ (الأنفال: ١٥ - ١٦).

واته: ئەو ئیمانداران کاتیک له مهیدانی جهنگدا بوون و تووشی بئى باوه پان
 بوون و به زۆرى هێرشیان بۆ دههینان و لیقان نزیک ده بوونه وه، نابیت
 پشتیان تیبکه ن و ههلبێن و پابکه ن، به لکو خو پاکر بن و به رامبه ریان
 بوهستن، چونکه ﴿وَمَنْ يُؤْلِمْهُم يَوْمَئِذٍ دُبُرُهُ﴾ ههركه سیك له کاتى پووبه پوو
 بوونه وهى دوزمندا پشت ههلبكات و خوى بدزیته وه و شوینیان بۆ چۆل بکات،
 به پاستى توپهینى خوای پهروهردگارى دهکهوێته سهرو جیگاشى دۆزهخ
 ده بیست، ﴿إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِنَالٍ أَوْ مُتَحَرِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ﴾ مهگه ر که سیك بۆ شه ر
 کردن له شوینیکه وه بۆ شوینیکی تر به مه به ستی ئە وهى جارێکی تر خو
 ئاماده بکاته وه بۆ هێرش بردن، یان بۆ ئە وهى فیل له بئى باوه پان بکات و
 خیرا بگه رپیته وه سهریان بۆ جهنگ، یان جیگژپکی بکات تا خوى بگه یه نیته
 تاقمیکی تری جهنگاوه ران، بۆ ئە وهى هه موویان به کۆمه لى بجهنگن، ئە وه
 قهیدى نییه له م حاله تانه دا، به لام نه گه ر له کاتى پووبه پووبه وهى دوزمندا
 پشت ههلبكات و خوى بدزیته وه و شوینیان بۆ چۆل بکات له ترسان یان به
 مه به ستی زال بوونی دوزمن به سه ر موسلماناندا ئە وه ﴿فَقَدْ بَكَاءَ يَغْضِبُ
 مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَهُ جَهَنَّمُ﴾ به پاستى توپهینى خوای پهروهردگارى دهکهوێته
 سهرو جیگاشى دۆزهخ ده بیست، به پاستى دۆزهخیش چاره نوسیکی زۆر
 خراپه.

۹. پۆشینی جل و بهرگی ناشهرعی بۆ ئافره تان :

هاوه لى بهر پىز أبو هريرة (خوای لى پازى بیت) ده فهرموویت: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مَائِلَاتٌ مُمِيلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَمْثَالِ أَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ، لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِجْلَهَا، وَإِنَّ رِجْلَهَا لَيُوجَدُ مِنْ كَذَا وَكَذَا)) (۲۱۳).

واته: دوو تاقم و کۆمه ل هه ن ئه هلى ئاگرى دۆزه خن که من نه یانم بېنیوه (چونکه له سه رده مى ئه ودا نه بوونه): کۆمه لئیکیان که سانیکن قامچیان به دهسته وهیه به وینه ی کلکی مانگا خه لکی پى ئازار ده دهن (واته: جه لاده کان)، وه تاقم و کۆمه لى دووه میان ئافره تانیکن جل و بهرگیان له بهردایه به لام پووتن (جل و بهرگیان ته نگ و ته سک و کورت و کون کونه که لاشه یان ده رده خات)، به له نجه ولار ده پۆن و خۆیان با ده دهن، قژى سه ریان به وینه ی کۆپانه ی سه ر پشتی ووشتر لار بۆته وه (سه ریان پووت ده کهن و به تۆپه ل ده یبه ستن له سه ر ته وقی سه ریان، له چکی چی و حیجابی چی؟)، ئه و ئافره تانه ی ئه وه حالیه نه ناچه به هه شته وه و بۆن و به رامی خووشی به هه شتیش ناکهن، له کاتیکیدا بۆن و به رامی خووشی به هه شت دووری ئه وه نده و ئه وه نده ساله ده پروات (پینچ سه د سال).

به لى ئه ی پیغه مبه رى (ﷺ) خووشه ویست ئه و دوو کۆمه له له خوا نه ترسه نه بوونه له سه رده مى تۆو هاوه لانی بهر پىز و پيشینی چاکه خواز (په حمه تی

(۲۱۳) رواه الإمام مالك (۱۶۹۴)، وأحمد "الفتح الرباني" (۳۰۲/۱۷)، ومسلم واللفظ له (۲۱۲۸).

خوایان لیبیت) که به پاستی تهنه شوینکه وتووی قورئان و فەرموده
صه حیحه کانی توی خوشه ویست بوونه، ده بی بلیین: ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾
(البقرة: ۱۵۶)، بۆ دوری و گوینه دانی زۆریه ی موسلمانان به
فرمانه کانی خوی په روه ردگار و پیغه مبه ر (ﷺ)، زیاتر ئافره تان له پوی
پۆشینی جل و بهرگی ناشه رع ی و ده رخستنی له ش و لاریان، که بوونه ته
مایه ی فیتنه و فساد بۆ زۆریک له گه نجان و پاکیشانیان بۆ ناو ئاگری دۆزه خ،
ده بی چی غیره تیک له و باوک و برا و میرده یا هه بیته که ده بینن ئافره تانیان
ئه و جل و بهرگه ناشه رعیه ده پۆشن و پیگریان لینا که نه؟ له کاتیکدا
زۆربه شیان نوێژخوین و پۆژوو گروو مامه حاجیشن!!! ده بی ئه و که سانه
چی دلکیان به و نوێژ و پۆژوو و هه جیه یان خوش بیته؟ له کاتیکدا ئه وها
گوئ نادهن به نرخترین زۆر گه وه ریان که ئافره تانیانن، زۆریه ی ئافره تانی
ئه م پۆژگار به جۆره ها مۆدیل و جل و بهرگی ناشه رع ی خو یان ده پازیتنه وه
بۆ پیاوانی بیگانه، بی ئه وه ی گوئ بده نه فرمانه کانی خوی په روه ردگار و
پیغه مبه ر (ﷺ)، عابای چی و حیجابی چی و له چکی چی؟ ئه مانه هه مووی
هی ئیسلامه و پۆیشت و به سه ر چوو مۆدیلی نه ماوه لایان، ئیستا ده وری
مۆدیلی غه رب و گاورو جوله که یه، خۆپۆشته کردن و جل و بهرگی شه رع ی
له بهر کردن، دواکه و تنه به لای ئه وانه وه، وه ده لئین: به که لکی ئه مپۆ نایات،
ئه گه ر ئه و ئافره تانه به زمانیشیان وا نه لئین، ئه وه به زمانی حالیان وا ده لئین
(بالا و جل و بهرگیان وا ده لئیت، له بهر کردنی پانتۆل و ته نووره ی ته سک و
کورت و ستریچ هتد)، هه رچۆنیک بیته ئه مه حالی ئافره تانیکه که یان
باوه ریان به خوی په روه ردگار نییه، یان هه ر لئی ناترسن، یان ئه گه ر لیشی

بترسن ئەو ترسیان كەمە و ئیمانیان لاوازه، بەلام هەندى له خوشكانى
 حىجاب لەبەر (هەر بە ناو) حىجابەكەیان یان تەسكەو لاشەیان دەردەخات،
 یان مانتۆیە، یان بریق وباقى پێوهیە، یان لەسەر مۆدیله و مەرجەكانى
 حىجابى تىانییە.

بۆیە بە هەموو خوشكىكى بەرپز دەئێم: زۆر ئاگادارى جل و بەرگتان بن و
 جوانى خۆتان. دەرمەخەن بۆ پیاوانى بێگانه، خۆتان مەكەنە نێچىرى گورگە
 برسێیە لە خوا نەترسەكان، خۆتان مەخەنە بەر هەپەشەو نەفرەتى خۆای
 پەرۆردگار و پێغه مېەر (ﷺ) و فریشتەكان و سەرجه مۆسلمانان، بەلكو
 خۆتان بپارێزن لە ئاگرى دۆزەخ، ئەو ئاگرەى كە سووتە مەنێیەكەى مۆرۆف—
 و بەردى كبرىتە، ئاگرێكە شەست و تۆجار (یان نەو و دوو تۆجار) گەرمترە لە
 ئاگرى دونیا كە هیچ كەس تەخەممولى ناكات و بەرگەى ناگرێت، ئایا ئێوهى
 بێ دەسەلات بەرگەى دەگرن؟ نا، سوێند بە خۆای پەرۆردگار بەردو
 ئاسنیش بەرگەى ناگرێت، دەى كە وابوو ئەگەر تا ئێستا بێ ئاگا بوویتە و
 نەتزانێوه یان گویت پێنەداوه، ئەو هەر لە ئێستاوه هەول بدەو خەم لە
 خۆت بخۆ، چونكە هەندى جار بۆ ژيانى دواپۆژت تەنھا مامۆستایان و
 كەسانى چاكەخواز دلسۆزتن، ئەو ئەو باوك و براو مێردەى كە بەبەر چاویانە
 جل و بەرگى ناشەرى دەپۆشیت، گوێ پێنادهن و پێت لێناگرن و لە ئاگرى
 دۆزەخ ناتپارێن لە كاتێكدا پێغه مېەر (ﷺ) هەوالى داوه و پێى راگەیانددوین
 ئەو ئافرەتانەى جل و بەرگیان لەبەردایە بەلام پووتن، وە بە لەنجەولار
 دەپۆن و خۆیان با دەدەن، قزى سەریان بە وێنەى كۆپانەى سەر پىشتى
 ووشتر لار بۆتەوه، بۆنى بەهەشت ناكەن و ناچنە بەهەشتەوه، پێغه مېەر

(*) وا دهفه رموویت و وا فه رمان دهکات، باوک و براو میرده کانیش ئاومان و گوئی پیتادهن و بی دهنگن به رامبه رتان.

سَلیمان کوپی یَسار (خوای لی پازی بیت) ده لیت: باشتیرینی ئافره تانتان ئه و ئافره تانه که مندالیان ده بییت و میرده کانیشان خوش ده ویت و قسه و بوچوونیان له گه ل قسه ی میرده کانیا ندایه، وه له گه ل ئه وه شدا ته قوای خوا ده کهن و لیلی ده ترسن، وه خراپترینی ئافره تانتان ئه و ئافره تانه که جل و بهرگی ناشه رع ی ده پۆشن و سافه رن و خو به زل زانن، ئه و ئافره تانه ی ئه وه حالیا نه ئافره تانیکی دوو پوو و له سنوری خوا ده رچوون، ئه و ئافره تانه لییان ناچیتته به هه شته وه مه گه ر به وینه ی قه له ره شی پی سپی (که ئه م جو ره قه له ره شه زۆر که مه)، واته: ئه و ئافره ته موسلمانانه ی که جل و بهرگی ناشه رع ی ده پۆشن زۆریان ده چنه دۆزه خه وه، که میان هه یه بجیتته به هه شته وه، مه رج نییه ئه و ئافره تانه کافرو بی باوه پ بن، نه خیر به لکو ئافره تانیکن هه ندیکیان موسلمانیشن نو یژیش ده کهن و پۆش ده گرن و چاکه ش ده کهن و جل و بهرگیشیان له به ردایه، به لام پووتن (واته: جل و بهرگیان ته نگ و ته سک و کورت و کون کونه که لاشه یان ده رده خات)، ده ی که وابوو خوشکی موسلمان ی سافه ر ی بی ئاگا خۆت بپاریزه له ئاگری دۆزه خ، ئه و ئاگری که سووته مه نییه کی تو ی بی ده سه لات و به رده، وه ئاگری که نه وه دو تق جار گه رمتره سوتینه رتره له ئاگری دنیا^(۲۱۴).

(۲۱۴) رواه البيهقي، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (۳۳۳۰).

۱۰. نهوانه‌ی که فەرمان ده‌کهن به چاکه‌و خویان نایکه‌ن، وه به خه‌لکی ده‌لین نه‌وه خراپه‌یه‌و مه‌یکهن به‌لام خویان ده‌یکهن:

هاوه‌لی به‌ریژ اُسامه کوری زید (خوای لی پازی بیت) ده‌فرموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویته‌ی: ((يُجَاءُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَيَنْدَلِقُ أَقْتَابُهُ فِي النَّارِ فَيَذُورُ كَمَا يَذُورُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ، فَيَجْتَمِعُ أَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُولُونَ: أَيُّ فُلَانٍ مَا شَأْنُكَ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: كُنْتُ أَمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ)) (۳۱۰).

واته: له پۆژی دوایدا پیاویک ده‌هیندریت و فری ده‌دریته ناو شاگری دۆزه‌خه‌وه، پيخۆله‌ی به‌رده‌بیته‌وه به‌ر پیی و به ده‌وریا ده‌سوریتته‌وه وه‌کو گوی دریز کاتیك گیره ده‌کات چۆن به ده‌وری خۆیدا ده‌سوپیتته‌وه، نه‌هلی ناو دۆزه‌خ لیی کو ده‌بنه‌وه و پیی ده‌لین: نه‌ی فلان که‌س چیته بۆ وات لیها‌توه چیت لی قه‌وماوه؟ ئایا تو له دونیادا پیمانته نه‌ده‌ووت: نه‌وه چاکه‌یه بیکه‌ن و نه‌وه خراپه‌یه مه‌یکهن؟ نه‌ویش ده‌لئت: به‌لی، پیتانم ده‌ووت: نه‌وه چاکه‌یه بیکه‌ن به‌لام خۆم نه‌مه‌دکرد، وه پیتانم ده‌ووت: نه‌وه خراپه‌یه مه‌یکهن و لیی دوور بکه‌ونه‌وه، به‌لام خۆم ده‌مکرد.

موسلمانان خۆشه‌ویست نه‌گه‌ر تۆژی به‌ ووردی بپوانیته فرمووده‌که نه‌وه‌ت بۆ ده‌رده‌که‌ویت، که‌سانیک له‌ناو شاگری دۆزه‌خدا ده‌سووتین، ته‌نها شاگری دۆزه‌خیان به‌سه بۆ سزاو سووتانیان، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا کۆمه‌له‌ که‌سیک لیی کۆبوونه‌ته‌وه (له‌ کاتی‌کدا پيخۆله‌ی به‌ریوته‌وه به‌ر پیی و به ده‌وریا

(۳۱۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۷۲/۱۹)، والبخاري واللفظ له (۳۲۶۷)، ومسلم (۲۹۸۹).

دەسورپتەو وە ەکو گوئ دريژ کاتيک گيړه دەکات چۆن به دەوری خۆيدا
 دەسورپتەو)، که ئەویش بەلگەيه لەسەر ناشرینی تاوانەکەیی و تووندی
 سزاکی، وە شوبهینراو به گوئ دريژیش، چونکه هیچ نەفامی و نەزانیەک
 لەو ەگەرەتر نییه که کەسێک حەق بزانییت و خەلکیشی بۆلا بانگ بکات،
 بەلام خۆی کاری پینەکات، وە ئەو گفتوگۆیهی لە نێوانیاندا دەکریت
 گفتوگۆیهکی ئاسایی نییه، بەلکو پرە لە ھاوارو پۆپۆو سزای به ئیش، خوای
 پەرورەدگار کۆی کردونەتەو و گفتوگۆ دەکەن و دەسوتین و سزاشیان
 لەسەرە، بۆ پيسوا بوونیان و دان نان به تاوانەکانیان.

موسڵمانی خۆشەویست جوان وورد بەو ە لە فەرموودەکە چۆن خوای
 پەرورەدگار ئەو بانگەوازکارەو هەندیک لە شوین کەوتوانی به یەکەو ە کۆ
 کردۆتەو ە لە ناو دۆزەخدا تا زیاتر سەرشۆپ بن ، چونکه لە دنیا دا گوئیان لە
 ئامۆزگارییەکانی گرتووە بەلام گوئیان پینەداوەو به قسەیان نەکردووە،
 ئەوانە ی سزا دەدرین دوو کۆمەلن: یەکەم: کەسانێک حەقیان زانیووە
 خەلکیشیان فێر کردووە، بەلام کاریان پینەکردووە، دووەم: کەسانێک گوئیان
 لە عیلم و پەندو ئامۆزگاری و ووتار گرتووە، بەلام گوئیان پینەداوەو کاری
 چاکەیان پێ نەکردووە، بۆیه هەرکەسێک کاری چاکە نەکات به عیلم و
 زانیارییەکی یان ووتە ی پینەوانە ی کردەو ە ی بێت ئەو ە یە شایستە ی سزای
 به ئیش و سەرشۆپکەر دەبێت لە دواپۆژدا.

۱۱. دواکه و تن به بهرده و امی له پیزی یه که م له نویژی جه ماعت:

دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیئت) ده فره مویت:
پیغه مبر (ﷺ) فره مویت: ((لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ عَنِ الصَّفِّ الْأَوَّلِ حَتَّى
يُؤَخَّرَهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ)) (۲۱۶).

واته: که سانیک بهرده و ام دوا ده که ون له پیزی یه که م له نویژی جه ماعت،
تا خوای پهروه دگاریش دوايان ده خات بۆ ناو ناگری دۆزه خ.
زانای پایه بهرز ئیمامی السبکی (په حمه تی خوای لی بیئت) ده لیت: پیده چیت
ئه م هه ره شه توونده بۆ موسلمانیک بیئت ئه وه نده دوا ده که ویت له پیزی
یه که م له نویژی جه ماعت تا وای لی دیت واز له نویژ دینیت، یان ئه و
دواکه و تنه ی وای لی ده کات نویژه کانی بهرده و ام دوا دوا بخت و له کاتی خۆیدا
نه ییات (۲۱۷).

وه زانای پایه بهرز مُحَمَّد الحسن الددو (۲۱۸) (په حمه تی خوای لی بیئت) له
شه رحی ئه م فره مووده یه دا ده لیت: پیده چیت ئه و دواکه و تنه له پیزی یه که م
له نویژی جه ماعت دواکه و تنیک بیئت بی ئه وه ی خاوه نه که ی هیچ عوزو
بیانویه کی شه رع ی هه بیئت، به لکو دونیای خۆش ده ویت و شویتنی که و تنووه
داویتی به سه ر دوا پۆژدا.

(۲۱۶) رواه أبو داود (۶۷۹)، وصححه الألبانی فی "صحيح الجامع" (۷۶۹۹).

(۲۱۷) بیوانه: المنهل العذب المورود شرح سنن الإمام أبي داود محمود السبکی (۷۰/۵).

(۲۱۸) مُحَمَّد الحسن الددو یه کی که له زانا ناودارو شاره زا کانی وولاتی مۆریتانیا.

۱۲. خواردنه‌وهی مهی:

هاوه‌لی به‌پێژ جابر کوی عبدالله (خوای لی پازی بیت) ده‌لێت: جارێکیان پیاویک له "جیشان" (شوینیکه له وولاتی یه‌مه‌ن) هات بۆلای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) پرسیا‌ری لێ‌کرد ده‌رباره‌ی خواردنه‌وه‌یه‌ك كه له وولاتی ئه‌وان ده‌خوڕێته‌وه له گه‌نمه شامی دروست ده‌كرێت و پێی ده‌ووترێت (المز)، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئایا ئه‌و خواردنه‌وه‌یه سه‌رخۆش كه‌ره؟ پیاوه‌كه‌ ووتی: به‌ئێ، هه‌ركه‌سێك بیه‌خواته‌وه سه‌رخۆشی ده‌كات، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((كُلْ مُسْكِرَ حَرَامٍ، إِنَّ عَلَى اللَّهِ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ؟ قَالَ: عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ غُصَّارَةُ أَهْلِ النَّارِ))^(۲۱۹).

واته: هه‌موو خواردن و خواردنه‌وه‌یه‌کی سه‌رخۆش‌كه‌رو بێ هۆش‌كه‌ر هه‌رامه، وه‌ خوای په‌روه‌ردگار په‌یما‌نی داوه‌و هه‌ره‌شه‌ی كردووه‌ له‌و كه‌سه‌ی كه‌ مه‌ی ده‌خواته‌وه (خۆی بێ‌هۆش ده‌كات به‌ ماده‌ ده‌ بێ‌هۆش‌كه‌رو سه‌ركه‌ره‌كان) كه (طِينَةُ الْخَبَالِ) بكاته‌ خواردنه‌وه‌ی ئه‌و كه‌سه‌ له‌ دوا‌پۆژدا، ووترا: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) (طِينَةُ الْخَبَالِ) چیه‌؟ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: كێم زو‌خاوو خوین و پیسی ئه‌هلی ئاگرێ دۆزه‌خه، ده‌رخواردی مه‌ی خۆرو خۆ بێ هۆش‌كه‌ره‌كان ده‌دریت.

^(۲۱۹) رواه الإمام أحمد -الفتح الرباني- (۱۳۲/۱۷)، ومسلم واللفظ له (۲۰۰۲)، وأبو داود (۳۶۸۰)،

والنسائي (۵۷۰۹).

وہ ہر وہ ماہ اوہ لی بہر پیز عبد اللہ کو پی عمرو (خوایان لی پانی بیت)
 دہ فہ رمویت: پیغہ مہر (ﷺ) فہ رمویہ تی: ((مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَسَكِرَ، لَمْ
 تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، وَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ،
 وَإِنْ عَادَ فَشَرِبَ فَسَكِرَ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ،
 فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ فَشَرِبَ فَسَكِرَ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ
 صَبَاحًا، فَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَإِنْ عَادَ كَانَ حَقًّا عَلَى
 اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ رَدْعَةِ الْخَبَالِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رَدْعَةُ
 الْخَبَالِ؟ قَالَ غُصَارَةٌ أَهْلُ النَّارِ)) (۳۲۰).

واتہ: ہر کہ سیک مہی خوار دہ وہ و خوی سہر خوش کرد، نہ وہ چل پوڈ
 نویژی لی وہر ناگیریت، وہ نہ گہر بہ و حالہ وہ ہمریت دہ چیتہ ناگری
 دوزہ خہ وہ، بہ لام نہ گہر وازی لیہینا و تہ وہی کرد نہ وہ خوی پہر وہ ردگار
 تہ وہی لی قہ بول دہ کات، وہ نہ گہر گہ پایہ وہ سہر نہ و تاوانہ و مہی
 خوار دہ وہ و خوی بی ہوش کردہ وہ، نہ وہ چل پوڈ نویژی لی وہر ناگیریت، وہ
 نہ گہر بہ و حالہ وہ ہمریت دہ چیتہ ناگری دوزہ خہ وہ، بہ لام نہ گہر وازی
 لیہینا و تہ وہی کردہ وہ، نہ وہ خوی پہر وہ ردگار تہ وہی لی قہ بول دہ کات،
 وہ نہ گہر نہ مجارہ شیان گہ پایہ وہ سہر نہ و تاوانہ و مہی خوار دہ وہ و خوی
 بی ہوش کردہ وہ، چل پوڈ نویژی لی وہر ناگیریت، وہ نہ گہر بہ و حالہ وہ
 ہمریت دہ چیتہ ناگری دوزہ خہ وہ، بہ لام نہ گہر وازی لیہینا و تہ وہی کردہ وہ

(۳۲۰) رواہ الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۱۳۸/۱۷)، والترمذی (۱۸۶۲)، وابن ماجہ واللفظ لہ (۳۳۷۷)،
 والنسائی (۵۶۷۰)، والدارمی (۲۰۹۱)، وصححه الألبانی فی "صحيح الجامع" (۶۳۱۲).

خوای په‌روه‌ردگار ته‌وبه‌ی لیّ قه‌بولّ ده‌کات، نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه هه‌ر وازی نه‌هیناو که‌پایه‌وه سه‌ر خواردنه‌وه‌یی و خۆی بی‌هۆش کرده‌وه، نه‌وه خوای په‌روه‌ردگار په‌یمانی داوه و هه‌په‌شه‌ی کردووه که (رَذْعَةُ الْخَبَالِ) بکاته خواردنه‌وه‌ی نه‌و که‌سه له‌ دواپۆژدا، ووترا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) (رَذْعَةُ الْخَبَالِ) چیه؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: کیم زوخاوو خۆین و پیسی نه‌هلی ناگری دۆزه‌خه، ده‌رخواردی مه‌ی خۆرو خو بی‌هۆشکه‌ره‌کان ده‌دریت *.

نه‌ی نه‌و که‌سه‌ی مه‌یی و هاوشیوه‌ حه‌رامه‌کانی ده‌خۆیته‌وه و نوێژخۆینیشی، نه‌گه‌ر له‌و چل شه‌وو پۆژه‌ی که‌ نوێژت لیّ وه‌رناگیریت به‌مریت، ده‌بیّ حالت چۆن بیّت لای خوای په‌روه‌ردگار، وه‌ حوکمی دواپۆژت چی بیّت؟ له‌ کاتی‌که‌دا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌و ترسناکیه‌ باسی مه‌ی خواردنه‌وه‌ی کردووه.

۱۲. درو هه‌لبه‌ستن به‌دهم پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ):

هاوه‌لی به‌ریز أبو هريرة (خوای لیّ پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ)) (۲۲۱).

* موسلمانان حۆشه‌ویست نه‌نهما مه‌ی حه‌رام نییه به‌لکو هه‌ر مادده‌یه‌ک مرۆف سه‌رخۆش بکات نه‌وه حه‌رامه و هه‌کو (تلياک و حه‌شيشه و نه‌فيقون و هتد)، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ))، واته: هه‌موو شتی‌که‌ مرۆف سه‌رخۆش ده‌کات و عه‌قلی لای خۆی ناهێلێت حه‌رامه، وه‌ هه‌ر شتی‌که‌ خواردنه‌وه‌ی زۆری مرۆف سه‌رخۆش ده‌کات نه‌وه که‌مه‌که‌شی هه‌ر حه‌رامه نه‌گه‌ر دل‌تۆپه‌یه‌کیش بیّت، وه‌ به‌ هه‌ج شتیوه‌یه‌که‌ عیلاج و چاره‌سه‌ر به‌ هۆکاری حه‌رام نا‌کړیت و هه‌کو (مه‌ی و بیره و).

(۲۲۱) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۶۷/۱۹)، والبخاري (۱۲۹۱)، ومسلم واللفظ له (۳)، وأبو داود

واته: هرکه سيک به دهستی نه نقهست درؤم به دهمه وه هه لبه ستيت، نه وه با شويينيك له ناگري دوزخ بؤ خوي دابنيٲ.

موسلمان ناگداريه و باش بزانه په تکرده وهی فهرموده ی صه حيی پيغه مبر (ﷺ) حوکی که متر نييه له درؤ هه لبه ستن بؤی، پاش پوون بوونه وهی صه حييتی و ده رکه وتنی مانای ته وای، چونکه نه و که سه ی درؤ به دهم پيغه مبر وه (ﷺ) هه لده به ستيت، پيغه مبر ی خواو (ﷺ) فهرموده کانی به لاوه که مه و به چاوی بی پزييه وه سه یريان ده کات، وه نه و که سه شی که فهرموده کانی پيغه مبر (ﷺ) په تده کاته وه یان به لایه وه که مه و به چاوی بی پزييه وه سه یريان ده کات، یان باوه پی پی نیيه جا به هر بیانویه ک بیٲ، چونکه نه وهی موسلمان ی راسته قینه بیٲ ده بیٲ حالی به و شیوه یه بیٲ که خوا ی په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (الأحزاب: ۳۶).

واته: بؤ پیاوان و ثافره تانی ئیماندار نیيه کاتيک خوا ی په روه ردگارو پيغه مبر که ی (ﷺ) فهرمانیکیان کردو شتيکیان به باش زانی، نه وان بلین: ئیمه سه رپشکین له وهی که شويینی بکه وین یان نا !! نه خیر وانیيه به لکو ده بیٲ گوپرايه لی ته وایان هه بیٲ بؤ فهرموده کانی خواو پيغه مبر (ﷺ) نه گهر نه وان خویان به ئیماندار ده زانن، وه هرکه سيک سه رپیچی فهرمانه کانی خوا ی په روه ردگارو پيغه مبر که ی (ﷺ) بکات، نه وه بی گومان

سه‌ری لی‌شی‌واوه به‌سه‌ر لی‌شی‌وانی‌کی پوون و ناشکرا.

وه مه‌روده‌ها ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (٧) (الحشر: ٧).

واته: نه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) هی‌ناوی‌تی بو‌تان و فه‌رمانی پی‌کردوون، ئی‌وه
بی‌که‌ن و ده‌ستی پی‌وه بگرن، وه نه‌وه‌ی نه‌و پی‌گری لی‌کردوونه تا نه‌یکه‌ن و
به‌خرابی ده‌زانی‌ت، ئی‌وه مه‌یکه‌ن و لی‌ی دوور بکه‌ونه‌وه، وه له‌خوا بترسن و
ته‌قواتان مه‌بی‌ت و خو‌تان له‌غه‌زه‌ب و تو‌په‌یی خوا بی‌پارین (به
جی‌به‌جی‌کردنی فه‌رمانه‌کانی و دوورکه‌وتنه‌وه له‌قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی)، چون‌که
به‌پاستی خوی په‌روه‌ردگار تو‌له‌و سزای زو‌ر تووند و به‌نی‌شه.

١٤. خواردن و خواردنه‌وه له‌قاپ و قاچاغی ئالتون و زیو:

دای‌کی ئیمانداران اُمُّ سَلَمَة (خوی لی‌پازی بی‌ت) ده‌فه‌رموویت: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ)
فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ شَرِبَ فِي إِيَّاءٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ، فَإِنَّمَا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ
نَارًا مِنْ جَهَنَّمَ)) (٢٢٢).

واته: مه‌رکه‌سی‌ک له‌قاپ و قاچاغی ئالتون و زیو بخوات یان بخواته‌وه،
نه‌وه ناگری دو‌زه‌خی پاکی‌شاوه بو‌ناو سکی خوی.

(٢٢٢) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٥٣/١٧)، والبخاري (٥٦٣٤)، ومسلم واللفظ له (٢٠٦٥)، وابن

ماجه (٣٤١٣).

۱۵. خواردنی مالی هه تیوبه زولم و سته م:

خوای په روه ردگار دهفه رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ آلِهَتِهِمْ ظُلْمًا إِنَّهُمْ يَكُونُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ (النساء: ۱۰).

واته: نه و كه سانه ی كه به زولم و سته م و ناهه ق مال و سامانی مندا لانی بئ باوك و هه تیو ده خوڼ، بئ گومان نه و كه سانه ته نها ئاگر ده كه نه ناو سکیانه وه، وه به زوویی ده كړینه ناو ئاگریکی زور گه رمی به گوپی سوتینه ری دوزه خه وه.

۱۶. ودرگرتن و بردنی مالی خه لکی به سویندی درؤ:

هاوه لی به پړز أبو أمامة (خوای لی پازی بیت) دهفه رموویت: پیغه مبه ر ﴿مَنْ قَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ، فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَإِنْ قَضِيًّا مِنْ أَرَاكَ﴾ (۲۳۳).

واته: هه ركه سيك مال و هه قی موسلمانیک و هه رگړیت و بیبات بؤ خوئی به سویندی درؤ، نه وه خوای په روه ردگار ئاگری دوزه خی بؤ نه و كه سه مسوگه ر كړدووه و به هه شتیسی له سه ر حرام كړدووه، پیاویك ووتی: نه ی پیغه مبه ر ﴿﴾ نه گه ر نه و ماله یان نه و شته شتیکی كه میس بیت؟ پیغه مبه ر ﴿﴾ هه رمووی: نه گه ر نه و شته به وینه ی دار سیواکیكیش بیت، (واته: نه و ماله ی

(۲۳۳) رواه الإمام مالك (۱۴۳۵)، وأحمد "الفتح الرباني" (۱۰۳/۱۸)، ومسلم (۱۳۷)، والنسائي (۵۴۱۹)، والدارمي (۲۶۰۳)، وابن ماجه (۲۳۲۴).

که به سوئندی درق و هری ده گریټ با ئه وهنده که میش بیټ).

۱۷. که مته رخه می ئه گه یاندنی ئه مانه ت و بچراندنی سیله ی رهم:

پاریزگاری کردن له ئه مانه ت و گه یاندنی سیله ی رهم و په یوهندی خزمایه تی، گرنگترین ئه و کارانه ن که له دواړوژدا له تهنیشت پردی (صراط) هوه دوهستن جگه له کرده وه چاکه کانی تر، ئه ویش له بهر گه وره بیانه لای خوای په روه ردگار، هه روه ک هاوه لی به ریز حُذیفَة (خوای لی پازی بیټ) ده فهرموویټ: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((... فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا ﷺ) فَيَقُومُ فَيُؤْذَنُ لَهُ، وَتُرْسَلُ الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ، فَتَقُومَانِ جَنَّتِي الصِّرَاطِ يَمِينًا وَشِمَالًا فَيَمُرُّ أَوْلَكُمُ كَالْبَرْقِ ...)) (۲۲۴).

واته: ... پاشان خه لکی له و ناخووشی و نارپه حه تییه ی که تیایدان دینه لای پیغه مبه ر (ﷺ) تا شه فاعه ت بکات بو پزگار بوونیان، پیغه مبه ر (ﷺ) هه لده ستیټ بو ئه وه ی شه فاعه ت بکات پیگه ی پیده درټ و ئه ویش شه فاعه ت ده کات، وه ئه مانه ت و سیله ی رهم ده نیږدرین، هه ردوکیان لای پاست و چه پی پردی (صراط) هوه دوهستن، یه که م کومه لتان به وینه ی خیرایی تیشک ده په پنه وه ...).

پیده چیټ وه ستانی ئه مانه ت و سیله ی رهم لای پاست و چه پی پردی (صراط) بو ئه وه بیټ تا پیی ئه و که سانه جیگیر بکه ن که به جوانی و پیک و پیکي ئه نجامیان داو، وه ئه و که سانه به رده نه وه ناو ئاگری دوزه خ که

(۲۲۴) رواه الإمام مسلم (۱۹۵)، والحاكم (۶۳۱/۴).

فهوتاندوویانه و به ريك و پیکی به جییان نه گه یاندوون، له کاتی کدا هاوه لی به ریز جُبِرِ کوپی مُطْعَم (خوای لی پازی بیت) له پیغه مبه ر (ﷺ) بۆمان ده گپړیته وه که هه رموویه تی: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ)) (۲۲۵).

واته: ئه و که سه ی که سیله ی په رم و په یوه ندی خزمایه تی ده پچړنییت به بئ هیچ بیانویه کی شرعی ناچیته به هه شته وه.

زانای پایه به رز ئیمامی الملا علی قاري (په حمه تی خوای لی بیت) ده لییت: ئیمامی الثوربشتي (په حمه تی خوای لی بیت) هه رموویه تی: (جَنَّتِي الصِّرَاطِ): مه به ست پئی لای پاست و چه پی پردی (صِرَاط) ه، واتای هه رمووده که ئه وه ده گه یه نییت: که ئه مانه ت و سیله ی په رم ئه وه نده گه وره و گرنګن به لای خوای په روه ردگار ه وه که پئویسته به نده کان په چاویان بکه ن و به چاکی جیبه جییان بکه ن، ده کرین به شیوه ی دوو موقوف له به ر چاوی که سانی ده ست پاک و خیانه تکار، وه له به ر چاوی ئه و که سه ی که سیله ی په رمی که یاندووه و ئه و که سه ی په یوه ندی خزمایه تی پچراندووه و نه یکه یاندووه، تا ببه به لکه ی پزگار بوون بۆ ئه و که سانه ی که به جوانی و ریک و پیکی ئه نجامیان داوون و گه یاندوویانه، وه ببه به لکه ی له ناو چوون و به ربوونه وه بۆ ناو ناگری دۆزه خ بۆ ئه و که سانه ی که فهوتاندوویانه و به ريك و پیکی به جییان نه گه یاندوون، تا هه ردوولایان له یه ک جیا بکرینه وه (۲۲۶).

وه زانای پایه به رز ئیمامی الطیسي (په حمه تی خوای لی بیت) ده لییت: ناردنی

(۲۲۵) رواه الإمام أحمد "المسند" (۱۶۲۹۱)، والبخاري (۵۹۸۴)، ومسلم واللفظ له (۲۵۵۶)، والترمذي (۱۹۰۹)، وأبو داود (۱۶۹۶).

(۲۲۶) برهانه: مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح للملا علی قاري (۵۲۷/۹).

نه مانهت و سيله‌ی په‌حم له‌به‌ر گه‌وره‌یی و پله‌و پایه‌یانه لای خوای په‌روه‌ردگار، له دواړوژدا ده‌کړینه سر شپوه‌ی دوو مړوځ به و شپوه‌یه‌ی که خوای په‌روه‌ردگار ویستی لپیه، وه مانای فهرمووده‌که نه‌وه‌یه: نه‌مانهت و سيله‌ی په‌حم له ته‌نیشتی لای پاست و چه‌پی پردی (صراط) ه‌وه ده‌وه‌ستن تا داوای مافی خوایان بکه‌ن له‌و موسلمانانه‌ی که ده‌یانه‌ویت به‌سر پردی (صراط) دا بپه‌رپنه‌وه، نه‌گه‌ر به جوانی و پیک و پیکی نه‌نجامیان دابن و گه‌یاندبیتیان یارمه‌تیا نده‌دن بڼ په‌پینه‌وه‌یان به‌سر پردی (صراط) دا به‌سه‌لامه‌تی، به‌لام نه‌گه‌ر فهورتاندبوویان و به‌پیک و پیکی به‌جیان نه‌گه‌یاندبوون، وازی لیدنن و یارمه‌تی ناده‌ن تا به‌ر ببیته‌وه ناو‌شاگری دوزخ (۲۲۷).

هاوہ لای به‌ریز ابن مسعود (خوای لای پازی بیت) فهرموویه‌تی: ((الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكَفِّرُ الذُّنُوبَ كُلَّهَا إِلَّا الْأَمَانَةَ، قَالَ: يُؤْتَى الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَيَقَالُ: أَذْ أَمَانَتَكَ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ كَيْفَ وَقَدْ ذَهَبَتِ الدُّنْيَا؟ فَيَقَالُ: انْطَلِقُوا بِهِ إِلَى الْهَوَايَةِ، فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى الْهَوَايَةِ، وَتَمْلُ لَهُ أَمَانَتُهُ كَهَيْئَتِهَا يَوْمَ دُفِعَتْ إِلَيْهِ، فَيَرَاهَا فَيَغْرِفُهَا، فَيَهْوِي فِي أَثَرِهَا حَتَّى يُذَرِّكَهَا، فَيَحْمِلُهَا عَلَى مَنْكِبِهِ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهَا خَارِجٌ، رَلَّتْ عَنْ مَنْكِبِهِ، فَهُوَ يَهْوِي فِي أَثَرِهَا أَبَدَ الْآبِدِينَ، ثُمَّ قَالَ: الصَّلَاةُ أَمَانَةٌ، وَالْوُضُوءُ أَمَانَةٌ، وَالْوَزْنُ أَمَانَةٌ، وَالْكَيلُ أَمَانَةٌ، وَأَشْيَاءُ عَدَدُهَا، وَأَشَدُّ ذَلِكَ الْوَدَائِعُ، قَالَ: يَعْنِي زَادَانُ: فَأَتَيْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ فَقُلْتُ: أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ قَالَ: كَذًا؟ قَالَ: صَدَقَ، أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ: ﴿إِنَّ اللَّهَ

(۲۲۷) بېوانه: شرح الطيبي على مشكاة المصابيح المسمى: الكاشف عن حقائق السنن (۲۳۱/۱۰).

يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ
بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ (النساء: ٥٨) (٢٢٨).

واته: شهید بوون له پیناو خوای په‌روه‌ردگاردا هه‌موو تاوانیک
ده‌سپږته‌وه جگه له نه‌مانه‌ت، ابنُ مسعود (خوای لی پازی بیت) فه‌رمووی: له
پوږی قیامه‌تدا به‌نده‌یه‌ک ده‌هیندریت نه‌گه‌ر شه‌هیدیش بوو بیت له پیناو
خوای په‌روه‌ردگاردا، پیی ده‌ووتریت: نه‌و نه‌مانه‌تانه‌ی لات بووه بیانگیرپه‌وه
بو خواوه‌نه‌کانیان، نه‌ویش ده‌لئت: نه‌ی په‌روه‌ردگار نه‌مانه‌تی چی؟ چون
بیانگیرپه‌وه له کاتیکدا دنیا نه‌ماوه (له‌ دنیا‌دا نیم و نه‌مانه‌ته‌کانم لا
نه‌ماوه)؟ ده‌ووتریت: بیبه‌ن فرپی بده‌نه ناو ناگری دوزه‌خه‌وه، نه‌و به‌نده‌یه
ده‌بردیت و فرپی ده‌دریت نه‌و دوزه‌خه‌وه، نه‌و شته‌ی له دنیا‌دا به‌نه‌مانه‌ت
پیی درابوو تا پاریزگاری لیبکات، به‌لام نه‌و خیانه‌تی تیا کردبوو و
فه‌وتاندبووی، نه‌و نه‌مانه‌ته‌دیته‌وه سر نه‌و شیوه‌یه‌ی که له دنیا‌دا پیی
درابوو، نه‌و به‌نده‌یه سه‌یری ده‌کات و ده‌یناسیته‌وه و شوینی ده‌که‌ویت تا
ده‌گات پیی، هه‌لی ده‌گریت و ده‌یکاته سر شانی، نه‌و به‌نده‌یه وا گومان
ده‌بات نیستا ده‌چیت ده‌یه‌نینت و ده‌یداته‌وه خواوه‌نه‌که‌یی و پزگاری ده‌بیت،
به‌لام له نا‌کاو پییه‌کانی ده‌خلیسکیت و به‌رده‌بیته‌وه له‌سر شانی، نه‌ویش
به‌شوینیا ده‌پوات هه‌تا هه‌تایه (به‌ره‌و خواره‌وه‌ی دوزه‌خ به‌رده‌بیته‌وه)،
پاشان ابنُ مسعود (خوای لی پازی بیت) فه‌رمووی: نویت نه‌مانه‌ته (خوای

(٢٢٨) رواه الطبرانی في "الكبير" (١٠٥٢٧)، وأبو نعيم في الحلية (١٠١/٤)، وحسنه الألباني في "صحيح
الترغيب والترهيب" (٢٩٩٥).

په‌روه‌ردگار خستوو‌یه‌تیه سەر شانت پټو‌یسته پار‌یز‌گاری لی‌ب‌که‌یت)، وه ده‌ست نو‌یژ ئه‌مانه‌ته (پټو‌یسته به جوانی بی‌گ‌ریت و که‌م و کو‌پی تیا نه‌که‌یت)، وه ک‌یشانه و پ‌یوانه ئه‌مانه‌ته (به باشی بی‌پ‌توی بی‌که‌م و زیاده)، چه‌ند شتی‌کی باس کرد که هه‌موویان ئه‌مانه‌تن و پټو‌یسته به‌پار‌یز‌دین و خیانه‌تیان تیا نه‌کر‌یت، له هه‌موویان گه‌وره‌تر ئه‌و شتانه‌یه که مافی خه‌ل‌کیه‌و له ژ‌یر ده‌ست‌دایه، زا‌دان (خوای لی‌ پازی بی‌ت) ده‌لی‌ت: چو‌م ب‌و‌لای بر‌اء کو‌پی عازب (خوای لی‌ پازی بی‌ت) پ‌یم ووت: ئایا نابین‌یت إِبْنُ مَسْعُود (خوای لی‌ پازی بی‌ت) چی ده‌لی‌ت؟ ئه‌ویش ووتی: پاست ده‌کات، ئایا گو‌یت له فه‌رمووده‌ی خوای په‌روه‌ردگار نه‌بو‌وه که ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ (النساء: ۵۸).

واته: بی‌گومان خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمانتان پ‌یده‌کات که هه‌موو ئه‌مانه‌ت و سپارده‌یه‌ک بده‌نه‌وه ده‌ست خاوه‌نه‌که‌ی، وه هه‌ر کاتی‌ک داد‌گایی نی‌وان خه‌ل‌کی ده‌که‌ن به داد‌په‌روه‌رانه‌و یه‌کسان‌یه‌وه بی‌که‌ن، به‌لای هی‌چ که‌سی‌کدا دا‌یمه‌ب‌ین، به‌پاستی خوای گه‌وره به جوان‌ترین شی‌وه‌و به شی‌وازی‌کی ز‌ۆر چاک ئاموز‌گاری‌تان ده‌کات، بی‌گومان خوای په‌روه‌ردگار بی‌سه‌ره ب‌و‌ هه‌موو ووتیه‌ک، وه بینایه به هه‌موو نه‌ینی و ئاشکرایه‌ک، ده‌ی که‌وابوو ئی‌وه ئه‌و ئه‌مانه‌تانه‌ی لاتانه بیده‌نه‌وه خاوه‌نه‌کانیان.

ز‌ۆر به‌داخه‌وه کاتی‌ک سه‌یری حا‌لی ئه‌م‌پ‌وی خه‌ل‌کی ده‌که‌یت به ئاشکرا ده‌بین‌یت خیانه‌ت ده‌کر‌یت له ئه‌مانه‌ت و سپارده‌کانی سەر شانیان، خیانه‌ت

کردن له عیباده‌تدا (نه‌نجامدانی به‌که‌م و‌کوپیه‌کی زۆره‌وه)، خیانه‌ت کردن له‌به‌ختو کردن و‌چاودیری کردنی مندال و‌که‌س و‌کاریان، وه‌خیانه‌ت کردن له‌کارو‌پیشه‌کانیان شه‌ویش به‌درۆ کردن و‌فیئل کردن و‌پاستگۆ نه‌بوون تیا‌یاند، وه‌په‌یوه‌ست نه‌بوون به‌کاتی دیاری کراوی کارو‌پیشه‌یان، ... هتد، شه‌مانه‌و‌چه‌ندین شتی ترکه‌هه‌موویان شه‌مانه‌تن و‌پتویسته‌موسلمان ناگای لییان بیت و‌خیانه‌تیا تیا نه‌کات، به‌لکو به‌رێکو پێکی و‌به‌باشی شه‌نجامیان بدات.

١٨. درۆ هه‌لبه‌ستن بۆ موسلمان:

هاوه‌لی به‌رێز عبدا‌لله‌ کورپی ئیمامی عُمَر (خوایان لی پازی بیت) ده‌فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ ذُوْنَ حَدٍّ مِنْ حُدُوْدِ اللّٰهِ فَقَدْ ضَادَّ اللّٰهَ فِيْ اَمْرِهٖ، وَمَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ ذَيْنٌ فَلَيْسَ بِالذِّیْنَارِ وَالذَّرْهَمِ، وَلٰكِنْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّیِّئَاتِ، وَمَنْ خَاصَمَ فِيْ بَاطِلٍ وَهُوَ یَعْلَمُهٗ، لَمْ یَزَلْ فِيْ سَخَطِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتّٰی یَنْزِعَ، وَمَنْ قَالَ فِيْ مُؤْمِنٍ مَا لَیْسَ فِیْهِ اَسْكَنُهٗ اللّٰهُ رِذْیَةَ الْخَبَالِ حَتّٰی یَخْرُجَ مِمَّا قَالَ لَیْسَ بِخَارِجٍ)) (٢٢٩).

واته: هه‌رکه‌سیک تکا بۆ که‌سیک بکات که‌ شه‌وکه‌سه‌حه‌ددیکی شه‌رعی که‌وتۆته‌سه‌ر بۆ شه‌وه‌ی لاییه‌ریت و‌جێبه‌جێ نه‌کریت له‌سه‌ری، شه‌وه‌ شه‌و که‌سه‌دزایه‌تی خوای په‌روه‌ردگاری کردوه‌ له‌فه‌رمانیدا (واته: خوای

(٢٢٩) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٨٨/١٥)، وأبو داود (٣٥٩٧)، والحاكم (٣٢/٢)، وصححه الألباني في "صحيح الجامع" (٦١٦٩).

په روه ردگار فەرمانی کړدووه تا حوکمی به سهردا جیبه جی بکړیت، به لام نه و
 که سه تکاو واسته ی بۆ ده کات تا نه و چه دده ی له سهر لابه ریئت)، وه
 هر که سیڼک بمړیت و قهرزی خه لکی له سهر بیئت، نه وه نه و قهرزو مالهی
 خه لکهی لیده سه ندریته وه له پوژیکدا که دینارو دره می لیتا سه ندریته وه
 (نه گهر نه و موسلمانان به نییه تی خواردن و نه دانه وه ی قهرزی و هر گرتبیئت)،
 به لکو چاکه و خراپه یه (له چاکه کانی ده بردریئت و ده دریته خواهن
 قهرزه کانی، وه له خراپه ی نه وان دیته سهر خراپه کانی)، وه هر که سیڼک
 موجداه له و دهمه دهمی بکات له سهر شتیکی ناهق و باتل و بشزانیت نه و
 شته ناهقه، نه وه به رده وام نه و که سه له ژیر غه زه ب و تورپه یی خوی
 په روه ردگار دایه، وه هر که سیڼک شتیګ بداته پال موسلماننیک که نه و شته
 له و موسلمانان دا نییه (دروی بۆ هه لبه ستیئت)، نه وه خوی په روه ردگار
 ده یخاته ناو کیم زوخوا و پیسی نه هلی ناگری دوزه خه وه، تا واز دینیت له و
 درویه ی که بوی هه لبه ستووه، یان لیتی دهرده چیت، که لیشی دهرناچیت به
 ناسانی (واته: تا گهر دنی خوی به و موسلمانان ی که دروی بۆ هه لبه ستووه
 نازاد نه کات، یان به پیی نه و تاوانه ی که کړدوویه تی تا نه سووتیت پاک
 نابیته وه و دهرناچیت له ناگری دوزه خ).

۱۹. قسه نه کړدن له گهل موسلمان زیاتر له سی رۆژ:

هاوہ لی به پیز ابو هريرة (خوی لی پازی بیت) ده فهرموویت: پیغه مبر (ﷺ)
 فهرموویه تی: ((لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلَاثٍ

فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ) (۲۳۰).

واته: حه لال نییه و دروست نییه بۆ هیچ موسلمانیک که قسه له برا
موسلمانه که ی دابریت و قسه ی له که لدا نه کات زیاتر له سێ پۆژ، هر که سیك
له سێ پۆژ زیاتر قسه له برا موسلمانه که ی دابریت و قسه ی له که لدا نه کات
(بێ هیچ بیانویه کی شه رعی)، نه و که سه بمریت ده چیته ناگری دۆزه خوه.

۲۰. هه رکه سیك حه ز بکات خه لکی له بهری هه ستن و به گه وره ی بزانی:

أبو مجلز (خوای لی پازی بیت) ده گێریته وه و ده فه رموویت: جار یکیان مُعَاوِیة
(خوای لی پازی بیت) ده رچوو، چوو بۆلای ابْنُ الزُّبَیر و ابْنُ عامر (خوایان لی پازی
بیت)، ابْنُ عامر له بهری هه ستا، به لام ابْنُ الزُّبَیر له بهری هه لته ستا، مُعَاوِیة
(خوای لی پازی بیت) به ابْنُ عامر ووت: دانیشه، چونکه گویم له پیغه مبه ر (ﷺ)
بووه، فه رموویت: ((مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَمُثَلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنْ
النَّارِ)) (۲۳۱).

واته: هر که سیك حه ز بکات و پێی خۆش بیت پیاوان له بهری هه ستن و به
که وره ی بزانی، نه وه با شوینیک له ناگری دۆزه خدا بۆ خۆی دابنیت.

زانای پایه بهرز ابْنُ حَجَر (ره حمه تی خوای لی بیت) له ئیمامی "غزالی" وه
(ره حمه تی خوای لی بیت) ده گێریته وه: نه گه ر نه وه سته نه بۆ به گه وره زانی

(۲۳۰) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۲۳۹/۱۹)، والبخاري (۶۰۷۷)، ومسلم (۲۵۶۱)، وأبو داود
واللفظ له (۴۹۱۴)، والترمذي (۱۹۳۲)، وابن ماجه (۴۶).

(۲۳۱) رواه الإمام مالك (۱۷۱۷)، وأحمد "الفتح الرباني" (۳۵۷/۲۲)، والبخاري (۵۶۳۴)، ومسلم واللفظ له
(۲۰۶۵)، وابن ماجه (۳۴۱۳)، والدارمي (۲۱۲۹).

بیت نه وه مه کروهه و تاوانه، به لام شه گه ر بۆ پیز لیگرتن بیت نه وه دروسته (۲۳۲). (وه کو ههستان له بهر میوان یان که سیک ماوه یه که نه تبینیوه).

۲۱. که سیک بانگه شه ی شتیک بکات و هی خوشی نه بیت:

هاوه لی به پیز أبو ذر (خوای لی پازی بیت) ده فهرمویت: گویم له پیغه مبه ر (ﷺ) بوو ده فهرموو: ((لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعى لِغَيْرِ أَبِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُهُ إِلَّا كُفْرًا، وَمَنْ ادَّعى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا، وَلَيَتَّبِعُنَا مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ أَوْ قَالَ: عَدُوُّ اللَّهِ وَلَيْسَ كَذَلِكَ إِلَّا حَارَ عَلَيْهِ)) (۲۳۳).

واته: هیچ پیاویک نییه بلیت من له باوکی خۆم نیم، بشزانیتت که کوپی باوکی خۆیه تی، ئیلا کوفری کردووه، وه هه ر که سیک بلیت نه و شته هی منه که هی نه ویش نییه، نه وه نه و که سه له ئیمه نییه، وه با شوینیک له ئاگری دۆزه خدا بۆ خۆی دابنیت، وه هه ر که سیک به موسلمانیک بلیت: کافر یان دوزمنی خوا، واش نه بیت (واته: نه و موسلمانه کاریکی وای نه کرد بیت پیتی کافر بیت یان ببیته دوزمنی خوا)، نه وه نه و قسه یه ی به سه ر خۆیدا ده گه پیته وه (ووتنی: کافر یان دوزمنی خوا).

زانای پایه به رز ئیمامی التّووي (په حمه تی خوای لیبیت) ده لیت: نه م فه رموده یه به لگه یه له سه ر حه رامیتی بانگه شه کردنی هه رشتیک که هی خۆت

(۲۳۲) بهوانه: فتح الباري بشرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني (۵۶/۱۱ ح ۶۲۶۲).

(۲۳۳) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (۴۲/۱۷)، ومسلم واللفظ له (۶۱)، وابن ماجه (۲۳۱۹).

نه بیټ، جا مافی خه لکی بیټ یان نا، (واته: نه گهر نه و شته مافی که سیټکی دیاری کراویش نه بوو، هر حرامه بلاییت: هی منه، چونکه له بنه پرتدا مافی تو نییه)، وه نه م فرموده یه به لگه یه له سر نه وهی حرامه مالیک یان شتیک وهر بگریټ که هی تو نییه و شایسته ی تو نییه، با حاکم یان قازیش بۆت دابنیت یان بۆت وهر بگریټ ^(۲۲۴).

۲۲. داوا کردنی مال و پاره له خه لکی بۆ زیاتر دهوله مه ند بوون:

هاو له لی به پریز نیمامی عَمَرِ کُورِی خَطَّاب (خوای لی پازی بیټ) ده فرموویت: پیغه مبر (ﷺ) فرموویه تی: ((مَنْ سَأَلَ النَّاسَ لِيُشْرِيَ مَالَهُ فَإِنَّمَا هِيَ رَضْفٌ مِنَ النَّارِ مُلْهِيَةً، فَمَنْ شَاءَ فَلْيُقِلِّ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْثِرْ)) ^(۲۲۵).

واته: هر که سیټک داوای پاره و مال له خه لکی بکات (دهستیان لی پان بکاته وه) بۆ نه وهی مال که ی زیاتر بکات و خوای دهوله مه ندتر بکات، نه وه نه و دهست پان کردنه وه و سوال کردنه ی (یان نه و مال لهی که وهی ده گریټ)، به ردی که رمی داخکراوی ناو ئاگری دۆزه خه وهی ده گریټ و دهیخوات له دۆزه خدا، جا هر که سیټک حه زی لییه با که م داوا بکات، یان زۆر (واته: به سوال کردن و دهست پان کردن وهی له خه لکی بۆ زیاتر دهوله مه ند بوون، له کاتی که دا خوای هه یه تی و هه ژار نییه، یان قه رزیکی زۆر نه که ووتنه سه ری، نه وه نه و که سه دهوله مه ند ه چهن دی زۆر مال وهر بگریټ نه وه ند ه له

^(۲۲۴) بیوانه: صحیح مسلم بشرح النووي (۲/ ۴۱۰ ح ۶۱).

^(۲۲۵) رواه ابن حبان (۳۳۹۱)، وقال الألبانی فی "صحیح الترغیب والترهیب": صحیح لغیره (۸۰۶).

ناگری دۆزه‌خی بۆ خۆی زیاد کردووه، وه ئه‌گه‌ر که‌متر وه‌ریگریت، ئه‌وه که‌متر ناگری دۆزه‌خی بۆ وه‌ریگرتووه).

٢٣. کوشتنی مروّف به ناهه‌ق:

هاوه‌لی به‌پێژ أبو هريرة (خوای لی پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((لَا يُشِيرُ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ بِالسَّلَاحِ، فَإِنَّهُ لَا يَذِرِي لَعْلَ الشَّيْطَانِ يَنْزِعُ فِي يَدِهِ، فَيَقَعُ فِي حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ)) (٢٣٦).

واته: ئه‌ی موسلمانان هه‌چ که‌سیک له‌ ئێوه‌ با پووی چه‌که‌که‌ی (شمشیره‌که‌ی یان پمه‌که‌ی) نه‌کاته‌ برا موسلمانه‌که‌ی، چونکه‌ نازانی‌ت پێده‌چیت شه‌یتان له‌ ده‌ستی وه‌ریگریت و بیکوژی‌ت (به‌ یاری و گالته‌وه‌)، ئه‌و کاته‌ ئه‌و که‌سه‌ی پووی سیلاحه‌که‌ی کردۆته‌ برای موسلمانێ ده‌که‌وێته‌ ناو چالێک له‌ چاله‌کانی دۆزه‌خه‌وه‌ (واته: دوا‌ی کوشتنی برا موسلمانه‌که‌ی، هه‌ر بۆیه‌ چه‌ک و سیلاح پووکردنه‌ موسلمان به‌ یاری و گالته‌وه‌، فریشته‌کانی خوای په‌روه‌ردگار نه‌فره‌تت لێده‌که‌ن هه‌ر چه‌نده‌ ئه‌و موسلمانه‌ برای دایک و باوکیش‌ت بی‌ت).

(٢٣٦) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٣٣٠/١٩)، والبخاري واللفظ له (٧٠٧٢)، ومسلم (٢٦١٧).

سۆيىم:

لەو تاوانانەى كە بە ھۆيەو ھاوئەنەكەى دەكەوئتە ناو دۆزەخەو

بەكەم زانینی تاوانە بچوکهكان و سەیرکردنی بە چاوی سووکهو:

نۆر بەداخو ە نۆزبەى موسلمانانى ئەم پۆزگارە تاوانە بچوکهكان بەكەم دەزانن و بە چاوی سووکهو سەیری دەكەن و دەلێن: ئەو تاوانانە نوێژو پۆشو و چەند كارێكى تری چاكە دەیان سپێتەو، كێشە تەنها ئەو نىيە كە موسلمان دەكەوئتە ناو تاوانە بچوکهكانەو بەس، بەلكو كێشە بەكەم زانینی و سەیرکردنیتى بە چاوی سووکهو، وە كەمترخەم بوون تيايدا، وە سوور بوون و بەردەوام بوون لەسەرى، پاشان تەوبە نەكردن لێى!!

ھاوئەلى بەرپۆز عبدالله كوپی مَسْعُود (خوای لى پازى بىت) دەفەرمووئت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: ((إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يُهْلِكَنَّ)) (٢٣٧).

واتە: موسلمانان خۆتان بپارێزن لە تاوانە بچوکهكان و مەیان كەن، چونكە پیاوى وا ھەيە ئەوئەندە تاوانى بچوك دەكات تا لەسەرى كۆ دەبێتەو ەو شانى قورس دەكات و لەناوى دەبات.

و ە ھاوئەلى بەرپۆز سەھل كوپی سَعْد (خوای لى پازى بىت) دەفەرمووئت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: ((إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ، فَإِنَّمَا مَثَلُ مُحَقَّرَاتِ

(٢٣٧) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢١٢/١٠) و (٢٥٣/١٩)، والطبراني في الكبير (١٠٥٠٠)، وحسنه الألباني في "صحيح الجامع" (٢٦٨٧).

الدُّنُوبِ كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا بَطْنَ وَادٍ، فَجَاءَ ذَا بُعُودٍ، وَجَاءَ ذَا بُعُودٍ، حَتَّى حَمَلُوا مَا أَنْصَجُوا بِهِ خُبْرَهُمْ، وَإِنَّ مُحَقَّرَاتِ الدُّنُوبِ مَتَى يَأْخُذُ بِهَا صَاحِبُهَا تُهْلِكُهَا)) (٢٣٨).

واته: موسلمانان خوتان بپاريزن له تاوانه بچوکه کان و مه يان کهن، چيونکه کردنی تاوانه بچوکه کان، نمونه ی وه کو قومیک وایه بچن بۆ سه فه ریک و دابه زنه ناو شیویکه وه، هر یه کیك به لایه کدا پروات بۆ کو کردنه وه ی چیلکه و دار، یه کیك داریک بینیت، نه وی تر داریک بینیت، تا نه وه نده کۆده که نه وه خواردنه که یانی پی لیده نین (تاوانه بچوکه کانیش به وینه ی نه وه کۆ ده بیته وه تا زۆر ده بیته)، وه نه و تاوانانه ی که خه لکی به بچوکی ده زانن و به چاوی سووکه وه سه یری ده کهن هر کاتیک موسلمان گوئی پینه داو زۆری کرد له ناوی ده بات.

دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه (خوای لی پازی بیت) ده فه رموویت: پیغه مبه ر ((يَا عَائِشَةُ إِيَّاكَ وَمُحَقَّرَاتِ الدُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ طَالِبًا)) (٢٣٩).

واته: نه ی عائیشه ئاگاداره و خۆت بپاريزه له و تاوانانه ی که خه لکی به بچوکی ده زانن و به چاوی سووکه وه سه یری ده کهن، چونکه خوای په ره دگار لیپرسینه وه یان له سه ره ده کات.

(٢٣٨) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٥٣/١٩)، والبيهقي في شعب الإيمان (٧٢٦٧)، وصححه السيوطي في "الجامع الصغير" (٢٩١٦)، والألباني في "صحيح الجامع" (٢٦٨٦).

(٢٣٩) رواه الإمام أحمد "الفتح الرباني" (٢٥٣/١٩)، وابن ماجه (٤٢٤٣)، والدارمي (٢٧٢٦)، وصححه الألباني في "صحيح الترغيب والترهيب" (٢٤٧٢).

زانای پایه به رز ئیمامی السُّنْدِي (په حمه تی خوی لیبیت) ده لیت: (مُحَقَّرَاتُ
الذُّنُوبِ): نه و تاوانه ن که خه لکی گوئی پیناده ن و به که می ده زانن، (طالِباً):
واته: خوی په روه ردگار لیپرسینه وه یان له سه ر ده کات، به لای خوی
په روه ردگار وه که وره یه هر بویه فه رمانی کردوه تا بنووسریت له سه ر
ئینسان، وه فریشته شی تایبته کردوه به نووسینی ^(۲۴۰).

وه زانای پایه به رز ئیمامی غَزَالِي (په حمه تی خوی لیبیت) شهش خالی باس
کردوه بۆ نه وه ی نه و تاوانانه ی که بچوکن و خه لکی گوئی پیناده ن و به
که می ده زانن بییت به تاوانی که وره: یه کتیک له و هوکارانه نه وه یه: کاتیک
موسلمانیک تاوان ده کات به که می دزانییت و به چاوی سووکه وه سه یری
ده کات نه و کاته تاوانه بچوکه کانی ده بییت به تاوانی که وره، چونکه به نده ی
موسلمان هر چه ندیک تاوان به که وره بزانییت و به دلی پر له ترسه وه سه یری
بکات و نه نجامی بدات، نه وه لای خوی په روه ردگار نه و تاوانه بچوک ده بییت
(له بنه په تدا تاوانه که خوی بچوکه نه م موسلمان کاتیک دلی ده ترسییت و به
که می نازانییت، به لکو مروفیکه و تاوانی لیوه شاو ته وه وه کو سه رجه م
مروفه کان) ^(۲۴۱).

هر بویه بلال کوپی سَعْد (په حمه تی خوی لیبیت) ده مان ترسینییت و
ئاگادارمان ده کاته وه له به که م زانینی تاوان و گوئی پینه دانی و سه یر کردنی
به چاوه سووکه وه، هر وه که ده لیت: نه ی موسلمان کاتیک ویستت تاوان

^(۲۴۰) بیوانه: شرح سنن ابن ماجه القزويني للإمام أبي الحسن الحنفي المعروف بالسندي (۵۶۰/۲).

^(۲۴۱) بیوانه: إحياء علوم الدين للإمام الغزالي بتصرف (۳۱/۵).

بکەيت مەلى تاوانىكى بچوکه، سەيرى بچوکی و کەمى تاوانە کە مەکە، بەلکە
سەيرى گەرەبى ئەو خوايە بکە کە سەرپىچى دەکەيت ^(۲۴۲).

موسلمانى خوشەويست ئاگاداربە و خۆت بپاريزە لە بەکەم زانين و سوور
بوون لەسەر کردنى تاوانە بچوکه کان هەرچەندە کەميش بىت و بچوکيش
بىت، چونکە پىدەچىت بىتتە ھۆکارىک لەو ھۆکارانەى کە بەندەى موسلمانى
پى بەردەبىتتە وە لەسەر پردى (صراط) وە بۆ ناو ئاگرى دۆزەخ، خواى
پەرورەدگار ھەموو لايەکمان بپاريزىت لە ناخۆشى و ناپەرەختى سەر پردى
(صراط) و سزای ئاگرى دۆزەخ، آمىــــن.

^(۲۴۲) بپوانە: شعب الإيمان للبيهقي (۵/۴۳۰)، ئەمە ووتەى (بلال كوبرى سەغدى)، نەك فەرمودەى
پىغەمبەر (ﷺ).

کۆتایی

موسڵمانی خۆشه‌ویست پێویسته گرنکی بدریّت به‌و کارانه‌ی که په‌یوه‌ستن به‌ عیلم و زانستی دواپۆژ، وه‌ ئه‌و کاره‌ ناخۆش و ناپه‌هه‌تانه‌ی پووبه‌پووی موسڵمان ده‌بێته‌وه‌ له‌ دواپۆژدا، وه‌ باس کردن و بلاوکردنه‌وه‌ی له‌ نێوان خه‌ڵکیدا، جا به‌ هۆی هۆکاره‌ جیاوازه‌کانی پاگه‌یانندن بێت، یان به‌ باس کردنی بێت له‌ مزگه‌وته‌کان، تا خه‌ڵکی له‌ خه‌وی بێئاگاییان به‌خه‌ربێنه‌وه‌، وه‌ فریای خۆیان بکه‌ون و کاری چاکه‌ بکه‌ن و ده‌ست له‌ تاوان و خراپه‌ بگرنه‌وه‌ پێش مردنیان.

تیپه‌ریبون به‌سه‌ر پردی (صراط)، ئه‌و پرده‌ی که‌ له‌سه‌ر دۆزه‌خ دانراوه‌، به‌کێکه‌ له‌ ترسناکترین ناخۆشی و ناپه‌هه‌تییه‌کانی پۆژی دواپی، وه‌ ئه‌و قولاپانه‌ی که‌ له‌سه‌ریتی یان لاشه‌ی موسڵمانانی تاوانبار بریندار ده‌کات و ده‌پروشینیت، یان لاشه‌یان پارچه‌ پارچه‌ ده‌کات، یان پایان ده‌کێشیت بۆ ناو ئاگری دۆزه‌خ به‌ پێی کرده‌وه‌کانیان.

له‌به‌شی یه‌که‌می ئه‌م کتێبه‌ ئه‌وه‌ت بۆ ده‌رکه‌وت، یه‌که‌م ئوممه‌ت له‌ ناو هه‌موو ئوممه‌تان ئوممه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌ (ﷺ) که‌ به‌سه‌ر پردی (صراط) دا ده‌په‌رپه‌وه‌ ئه‌ویش له‌به‌ر ریزوکه‌رامه‌تیانه‌ لای خوای په‌روه‌ردگار، وه‌ یه‌که‌م که‌س له‌م ئوممه‌ته‌ پێغه‌مبه‌ره‌ (ﷺ) که‌ به‌سه‌ر پردی (صراط) دا ده‌په‌رپه‌ته‌وه‌، له‌ دوا‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ژاره‌ کۆچکردوووه‌کانن، وه‌ کۆتا که‌س که‌ ده‌په‌رپه‌ته‌وه‌ به‌سه‌ر پردی (صراط) دا، موسڵمانێکه‌ ده‌که‌وێت و هه‌ڵده‌ستێته‌وه‌و به‌ سکه‌ خشکی ده‌پوات ئه‌ویش له‌به‌ر زۆری تاوان و که‌می کرده‌وه‌ی چاکه‌یه‌تی.

وہ گرنگترین ھۆکارو یارمەتیدەر بۆ پێ جیگیر بوون لەسەر پردی
(صراط) و بەرپنەوہ بەسەریدا بە ئاسانی و بێ ئەوہی گەرمی ئاگری دۆزەخ
بتسووتیت و بێ ئەوہی بەربیتەوہ ناوی ئەمانەن:

نزیك بوونەوہ لە خوای پەروەردگار بە کردنی ھەموو وتەو کاریکی چاکە
کە خوای پەروەردگار پێی خۆشەو پێی پازیبە، بە تاییبەتی ئەو کارە
چاکانە ی لەم کتیبەدا باس کراوہ، وە دوور کەوتنەوہ لە ھەموو وتەو
کاریکی خراپ و تاوان کە خوای پەروەردگار پێی ناخۆشەو پێی پازی نییە،
لە شوێن کەوتنی ھەواو ئارەزووہ حەرامەکان، کردنی تاوانە گەرەکان، کە
ھەرەشە ی ئاگر یان لەعنەت یان تورپیی خوای پەروەردگار یان سزای توندو
بە ئیش بۆ خواوہنەکە ی دانراوہ.

موسڵمانی خۆشەویست تاکە پێگە بۆ پزگار بونمان لە ناخۆشی و
نارەحەتیبەکانی سەر پردی (صراط) زۆر کردنی کارە چاکەکانە بە گشتی،
وہ کردنی ئەو کارانە ی پزگارکەرن لە ئاگری دۆزەخ، وە ئەو کارانە ی کە
پۆیشتنی موسڵمان خێرا دەکات بەسەر پردی (صراط) دا، وە کردنی ئەو کارە
چاکانە ی پۆشنکەرەوہ ی تاریکی سەر پردی (صراط) ن بە تاییبەتی، وە پەلە
کردن لە داوای لێخۆش بوون کردن لە خوای پەروەردگار بۆ ھەر تاوانێک کە
کردوومانە بە تاییبەتی تاوانە گەرەکان، خوای پەروەردگار دەفرموویت:

﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ

مُدْخَلًا كَرِيمًا﴾ (النساء: ۳۱).

واتە: موسڵمانان ئەگەر ئێوہ خۆتان بپاریزن لەو تاوانە گەرەکانە ی کە

رېځگريمان ليځکړدووه تا نه يان کهن، نه وه تاوانه کانتان ده سرپينه وه و ليټان
خوڅ ده بين (تاوانه بچوکه کان)، وه دمتان خهينه ناو به هه شتانی به قه درو
رېزه وه (واته: به هه شتتان ده دده يني).

به لام هرکه سيک که مته رخه م بيت له مه دا، سه رقان بوون به ژيانی دونيای
بي ناگای کړد بيت له ژيانی دواړوژي و کاره چاکه کانی به باشی نه نجام
نه داييت، نه وه له سهره مهرگ و دواي مردن هه سرهت و په شيمانی
ده رده برپيت، به لام چی کاتيک؟ نه و کاته ی که ده رده برپینی په شيمانی
سوودی نييه، نه و کاته ی که ته واو به نده نارپه حهت بووه و ناخوڅی و
نارپه حهتی تهنگی پټه لچنيوه.

پياوچاکانی پيشینی نه م نوممه ته ده ژيان و به رده وام ترس و دلپاوکي
په رپينه وه ی پردی (صراط) يان له دلدا بووه، له هه موو هه لس و که و تيکياندا
له پيش چاويان بووه، هه رپويه ده روونيان پاک بوو له تاوان، وه تاوانيان
که م بوو، چاکه يان زور بوو، ثايا نيمه ی موسلمان وه کو نه وانين و شوينيان
که وو توين به راستی!!!

سه بری حالی ربيع کورې خيم بکه (په حهتی خوی ليبيت) چون به رده وام
دلی لای ناخوڅی و نارپه حهتی پردی (صراط) بووه، جاريکیان پياويک
جوینی پيدا، په بيعيش ووتی: نه ی فلان که س خوی په روه ردگار ووت که ته
بيست (جویندانه که ت)، به لام من وه لامت ناده مه وه و هيچت پينا ليم، چونکه
پيش چوونه به هه شته وه کو سپيکی زور ناخوڅ و نارپه حهت هه په پردی
(صراط)، نه گه به سه لامه تی و به ناسانی بيپریم و به سهریدا بپه رپه وه نه وه
جوینه که ی تو هيچ زيانیکم پينا گه يه نييت، وه نه گه نه توانم به سه لامه تی

به سهریدا بپه پمه وه نه وه من زۆر خراپترم له وهی که پێم ده لێت (٢٤٣).

وه با حالت وه کو حالی هاوه لێ به ریز أبو الدرداء بیت (خوای لێ پازی بیت) ده فهرمووت: کاتیک بیستم له پێغه مبه (ﷺ) که فهرمووی: له پێشخانه وه کۆسپێکی زۆر ناخۆش و نارێحه ته هیه "واته: پردی صراط" کهسانی له ش قورس ناتوانن به ئاسانی بیهرن (شانیان قورس بووه به تاوان)، بۆیه هه زده که م خۆم سووک بکه م (واته: چاکه زۆر بکه م و تاوان نه که م) بۆ پزنگار بوون له و کۆسپ و ناخۆشی و نارێحه تییه (واته: کۆسپه کانی سه ر پردی صراط) (٢٤٤).

با حالت وه کو حالی خالِدُ الْوَرَّاقُ نه بیت (په حه تهی خوای لێت) له کاتیکدا نه زانه به رامبه ر ناخۆشی و نارێحه تییه کانی سه ر پردی (صراط) و بێ ئاگایه لێ، هه روه ک خۆی باسی خۆی ده کات و ده لێت: جارییه یه که م هه بوو عیباده تی زۆر ده کردو خۆی زۆر ماندوو ده کرد، پۆژیکیان بینیم زۆر ماندوو به عیباده ته وه، پێیم ووت: خوای په روه ردگار زۆر به په حمه و کرده وهی چاکه ی که میش وهرده گریت له به نده کانی خۆی، ئه ویش گریاو ووتی: ئومیدم ئه وه نده زۆره به خوا ئه که ر شاخه کان بیده ن به سه ر شانیا نندا ناتوانن هه لێ بگرن به لکو بێ تا قه ته ده بن له هه لگرتنی، هه روه ک چۆن بێ ده سه لات بوون له هه لگرتنی ئه مانه ت، جارییه که ووتی: منیش ده زانم که خوای په روه ردگار وه لای هه موو تاوانباریک ده داته وهو به هانا یه وه دیت، به لام ده بێ حالم چۆن

(٢٤٣) بیوانه: صلاح الأمة في علو الهمة للدكتور سيد عفاني (٥/٢٥٣).

(٢٤٤) رواد الحاكم في المستدرک و صححه (٤/٥٧٤)، ووافقه الذهبي في التلخيص (٨٧١٣)، والألباني في "صحيح الجامع" (٢٠٠١).

بېت له دهرېپنی په شیمانی له پوژى پېشېرکې پاسته قینه دا؟ خالْدُ الرّاق
 ووتى: دهرېپنی په شیمانی له پوژى پېشېرکې پاسته قینه دا مانای چیه؟
 ئه ویش: دهرېپنی په شیمانی له پوژى پېشېرکې پاسته قینه به ره به یانی
 پوژى حشره، ئه و پوژى ئه وهى له ناو گوره کاندایه دینه دهره وه،
 چاکه کاران به هوى کرده وه چاکه کانیانه وه که وتنه پى و پېشېرکېان کردو
 په پینه وه به سهر پردى (صراط) دا، سویند به خوى په روه ردگار ئه و
 که سانهى که مته رخه من و کرده وهى چاکه یان که مه هرگیز پېش ئه و که سانه
 ناکه ون که چاکه کارن و چاکه یان زوره، ئه گهر چاکه کاران به گاولگیش برون،
 پاشان جاریه که ووتى: ئه ی هاوار بۆ خوم ده بى چون له خفه تا نه مرم
 کاتیک ده بینم چاکه کاران پېشېرکې ده که ن و خیرا ده پون و ئالای
 چاکه کاریان بۆ به رز کراوه ته وه، وه پردى (صراط) یان برى خوشه ویستان
 که یشان به خوى په روه ردگار، وه منیش له گه ل خرابه کاران و تاوانباراندا به
 جى مام و دواکه وتم، پاشان ده ستى کرد به گریان و ووتى: ئه ی خالْدُ با هیچ
 شتیک ریگريت لى نه کات بۆ پېشېرکې کردن و کردنى کاره چاکه کان، چونکه
 له نیوان دونیاو دواپوژدا شوینیک نییه تا که مته رخه مان کاتیک
 که مته رخه میان کردوه له خزمه تی گوره که یاندا (واته: خوى په روه ردگار)
 قهره بووى بکه نه وه، هاوار بۆ ئه و که سه ی که مته رخه مه له خزمه تی
 گوره که یدا، وه له گه ل ئه وه شدا چه ندین ئومیدو ئاواتی پى هیه، ده ی
 خوزگایه کرده وه چاکه کان به ناگای بهینایه کاتیک ته مبه ل و

که مته رخه مه کان نووستوون^(۲۴۵).

له گۆتاییدا ده لایم: برای خۆشه ویستم، خۆشکی به ریژم، هه ر چاکه یه ت
خوینده وه و به ر چاوت که وت له م کتیه دا هه ولبده که سانی تریش فیڕ بکه و
له ناو خه لکیدا بلای بکه وه، چونکه ئه و کاره یه کیکه له و هۆکارانه ی که
پزگارت ده کات له ناخۆشی و نا په حه تیه کانی سه ر پردی (صراط)، وه
پێگهی تاریکی سه ر پردی (صراط) ت بۆ پووناک ده کاته وه به ویستی خوای
په روه ردگار، چونکه ئه و موسلمانیه ی هانده ری خه لکییه بۆ کردنی خێرو چاکه
وه کو ئه وه وایه خۆی ئه و چاکه که یه ی کردییت.

داواکارم له خوای په روه ردگاری بالا ده ست و خاوه ن عه رش، هه موو
لایه کمان له ناخۆشی و نا په حه تییه کانی دوا پوژ پزگار بکات به گشتی، وه له
ناخۆشی و نا په حه تی سه ر پردی (صراط) به تایبه تی، وه به مانخاته
به هشته وه، وه مامه له مان له گه لدا نه کات به خراپه ی خۆمان، به لکو به په حم
و به زه یی و لیبوره یی خۆی مامه لمان له گه لدا بکات، به پاستی خوا
لیبوره یه و لیخۆش بووه له تاوانی به نده کانی، به پاستی خوا بیسه رو
وه لامده ره وه ی پاپانه وه کانه، وه سه لات و سه لامی خوای په روه ردگار بپێژیت
به سه ر خۆشه ویست و شه فاعه تکارمان له دوا پوژدا پیغه مبه ری خۆشه ویست
(ﷺ)، وه به سه ر یارو یاوه ران و شوین که وتوانیان به گشتی، آمین.

ته و او بووم له و مرگێرانی ئه م کیتابه به سووده به پشتیوانی خوای گه وره له به ره
به یانی پوژی هه یینی ۱۶ جمادی الاولی ۱۴۳۱ کۆچی، بۆ هه ره رهنه و پێشنیارێکتان
په یوه ندی بکه ن به م ژماره مۆبایله وه: (۰۷۷۰۱۵۸۰۷۹۸).

^(۲۴۵) بیوانه: صفة الصفوة لابن الجوزي (۲/۲۶۴).

ناومرؤك

پیشهکی ۳

بهشی یه کهم :

پیناسهی پردی (صراط) و ناره حه تییه کانی ۶

باسی یه کهم : پردی (صراط) چیه ؟ ۶

باسی دووهم : تهنگ و چه نه مه و ناره حه تی سهر پردی (صراط) ۱۰

باسی سنیهم : ئایا بن باومرآن و دوو ره کسان به سهر پردی (صراط) ۱۴

دمرؤن ؟ ۱۷

باسی چوارهم : حالی خه ئکی له سهر پردی (صراط) ۲۷

سهره تاو کوتا کهس که به سهر پردی (صراط) لا تیده په ریت ۳۳

شیوازه کانی بهر بوونه وه له سهر پردی (صراط) به وه بو ناو دۆزه خ ۳۸

بهشی دووهم :

ناره حه تی سووتان له سهر پردی (صراط) و نه و کارانه ی ده بیته مایه ی بزگاری

بوون لی ۴۳

بوچی کردموه ی بهنده کسان له سهر پردی (صراط) بن توانا ده بیته ؟ ۴۸

سزای کهسی ته مبهل و که مته ر خه م له سهر پردی (صراط) ۵۲

بیر کردنه و مو تی راما ئیک له پردی (صراط) ۵۵

نه و کارانه ی ده بنه مایه ی بزگار بوون له گهرمی و که و تنه ناو دۆزه خه وه ۵۶

نه و کردموه چا کانه ی که به هویه وه له ناخوشی و ناره حه تییه کانی سهر پردی

(صراط) و ناگری دۆزه خ بزگارمان ده بیته ۶۱

۱- باومر هینان به خوا، خیر کردن، ۶۱

۲- جوبه کردنی پیداویستی خه ئکی و لابردنی ناره حه تی له سهریان ۶۲

- ۳- کردنی نهو کارانهی که دهبیته مایهی بهدهست هیئانی شه فاعه تی پیغه مبهەر (𐭥𐭩𐭥𐭩) ۶۴
- گرنگترین نهو کاره چاکانهی که شه فاعه تی پیغه مبهری (𐭥𐭩𐭥𐭩) پی بهدهست دیت، نه مانه ۶۶
- ا- داواکردنی (الوسیلة) بو پیغه مبهەر (𐭥𐭩𐭥𐭩) ۶۶
- ب- زور سه لاوات دان له سهر پیغه مبهەر (𐭥𐭩𐭥𐭩) ۶۷
- ت- سه لاوات دان له سهر پیغه مبهەر (𐭥𐭩𐭥𐭩) به ژمارهی دیاری کراو ۶۸
- پ- زور کردنی نویژی سوننه ت ۶۹
- ج- نارامگرتن له سهر ناخووشی و نارچه تی ژیان له شاری مه دینه ی پیروز ۷۰
- ح- مردنی موسلمان له شاری مه دینه ی پیروز ۷۱
- ۴- نارامگرتن له سهر مردنی منداڵ ۷۱
- ۵- بهردموام بوون له سهر کردنی نویژی به یانی و نویژی عه سر ۷۳
- ۶- بهردموام بوون له سهر کردنی نویژی چیشه نگاو (صلاة الضحی) ۷۴
- ۷- بهردموام بوون له سهر کردنی چوار رکات نویژی سوننه ت له پیش نویژی نیومرؤو چوار رکات له دواي ۷۸
- ۸- ته پوتؤزای بوونی پییه کان له هه موو کاریکدا که خوای پهرومردگار پیی ۸۱
- ۹- بهر په رچدانه وهی نهو که سه ی که غه ییه تی موسلمانیک دهکات، ۸۵
- ۱۰- خیرکردن و ووتنی ووته ی جوان و باش ۸۷
- ۱۱- رۆژوو گرتن ۸۹
- ۱۲- گریان له ترسی خوای پهرومردگارو ،...، (نه زمر نه کردن) ۹۰
- زیانه کانی سه ته لاییت و ته له فزیون و تۆری نینته رنیت ۹۷
- ۱۳- روشت جوانی له گه ل خه لکید ۱۱۴

- ۱۴- نارامگرتن له سهر بوونی کچان و به خپو کردنیان و ۱۱۵
- ۱۵- نارامگرتن له کاتی توشبوون به نه خوشی گرانه تا ۱۱۷
- ۱۶- سه لاواتدان له سهر پیغه مېهر (ﷺ) له کاتی ناو هیښانی یان ۱۱۹
- ۱۷- فریاکه وتنی "الله اکبر" ی نویژ دابه ستن له گه ل نیمامدا ۱۲۳
- ۱۸- گرتنی دمست نویژ به جوانی ۱۲۴
- ۱۹- سه لام کردن و خواردن به خشین و شهو نویژ کردن ۱۲۵
- ۲۰- همر موسلمانیک کوتا ووشه ی (لا اله الا الله) بیت ۱۲۷
- ۲۱- په ناگرتن به خوای په رومردگار له ناگری دوزخ ۱۲۸
- ۲۲- نازادکردنی (کویله) ۱۳۰
- چون "کویله" نازاد دهکویت؟ یان چون پاداشتی کویله نازاد کردنت دمست
دمکویت؟ ۱۳۱
- ا- نازادکردنی کویله له که فاره تی کوشتندا ۱۳۱
- ب- نازاد کردنی به ننده بو که فاره تی (الظهار) ۱۳۲
- ت- نازادکردنی به ننده له توله ی که فاره تی سویند خواردندا ۱۳۳
- پ- نازادکردنی کویله بو که فاره تی جیماع له رهمه زاندا ۱۳۴
- ج- نازادکردنی به ننده بو که سیك که به ننده که ی نازار دمدا ۱۳۵
- نه و کاره خیرانه ی خپرو پاداشتی کویله نازاد کردنیان هیه نه مانن ۱۳۹
۱. سورانه وه به دموری که عبه ی پیروزدا (الطواف) ۱۳۹
۲. کردنی دوو پکات نویژی سوننه ت له دوا ی ته واف کردن و ۱۴۰
۳. جهاد کردن له پیناو خوای په رومردگارا ۱۴۱
۴. یارمه تی دانی برای موسلمانن، قهرز پیدانی، ۱۴۲

۵. خویندنی ئەم زیکره له دواى نوێژى به یانى و ئیواره ده جار (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) ۱۴۲
۶. ووتنى ئەم زیکره پوژانه سه د جار، ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) ۱۴۴
۷. ووتنى ئەم زیکرانه سه د جار له روژیکدا (الله اکبر، الحمد لله، سبحان الله) ... ۱۴۵

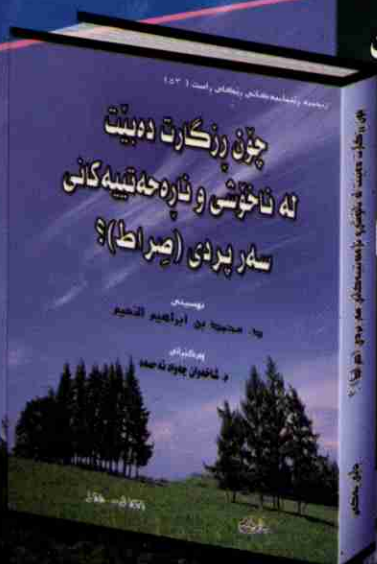
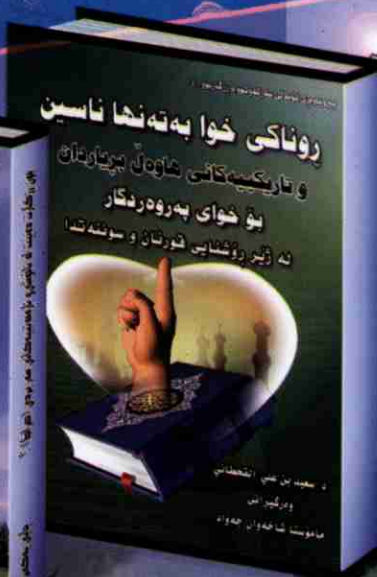
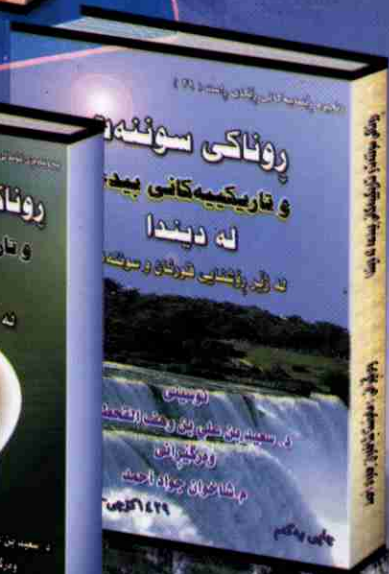
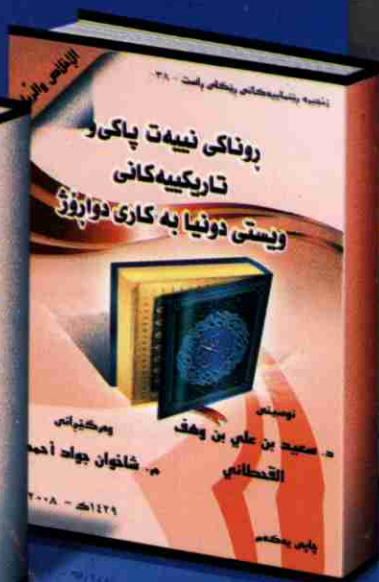
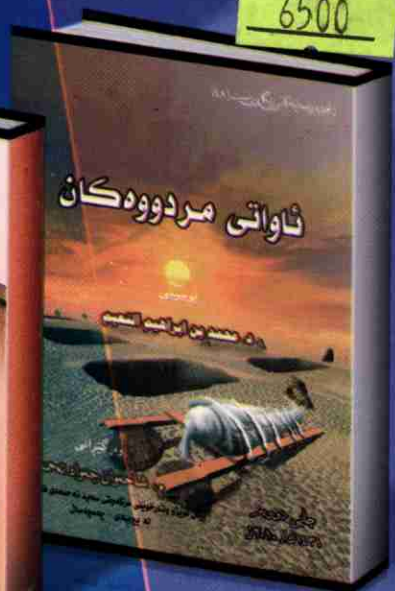
به شی سێیه م:

- نارهحه تییه کانی سه ر پردی (صراط) و ئەو کارانه ی که پوناکی ده که نه وه ... ۱۴۶
- ئهو کاره چاکانه ی نورو پوناکی موسلمان زیاد ده کات له سه ر پردی (صراط) ۱۵۷
- ۱- کردنی پینج نوێژه فه رزه کان به گشتی و نوێژی به یانی به تاییه تی ۱۵۷
- ۲- کردنی نوێژی جومعه به ئادابه کانی، بانگدان ته نها بو رازی بوونی خوا ... ۱۶۰
- ۳- دمرکردنی زه کات ۱۶۲
- ۴- نارامگرتن له سه ر قه دمری خوا ی په رومردگار ۱۶۲
- ۵- خویندنی سوره تی "کَهْف" له روژی جومعه دا ۱۶۳
- ۶- خویندنی سوره تی "البَقَرَة وَآلِ عِمْرَان" به به ردموامی ۱۶۴
- ۷- فیربوونی قورئانی پیروزو له به رکردنی ۱۶۵
- ۸- تیکۆشان له پیناو خوا ی په رومردگار ۱۶۶
- ۹- داد په رومری و زو ئم نه کردن ۱۶۸
- ۱۰- به رد هاویشتنی شه یتان په جم کردن (رَمَى الْجِمَار) ۱۷۰
- ۱۱- سه ر تاشین له حه ج ۱۷۰
- ۱۲- فیربوونی زانستی شه رعی ته نها بو رازی بوونی خوا ی گه وره ۱۷۱
- ۱۳- خۆش ویستن له به ر خوا ی په رومردگار ۱۷۲
- ۱۴- جییه جیکردنی کاری خه ئکی و لا بردنی ناخۆشی و ناره حه تی له سه ربیان ۱۷۵

- ۱۵- هه‌لنه‌کیشانی مووی سپی ۱۷۸
- ۱۶- چاکه‌کردن له‌گه‌ل دۆستانی باوکت ۱۸۰
- ۱۷- داوا‌کردنی نورو‌بوناکى له‌خواى په‌رومردگار ۱۸۱
- به‌شى چوارهم :
- له‌و تاوانانه‌ی که به‌هویه‌وه‌خواونه‌که‌ی ده‌که‌وێته‌ناو‌ئاگری دۆزه‌خه‌وه .. ۱۸۷
- له‌و تاوانانه‌چین که به‌هویه‌وه‌خواونه‌که‌ی ده‌چیتنه‌دۆزه‌خه‌وه؟ ۱۹۲
- یه‌که‌م : که‌وتنه‌ناو‌نارمزوه‌حه‌رامه‌کانه‌وه ۱۹۲
- دووه‌م : ته‌ویه‌نه‌کردن له‌تاوانه‌گه‌وره‌کان ۱۹۶
- له‌و تاوانه‌گه‌ورانه‌ی که‌زۆربه‌ی خه‌لکی تیى‌که‌وتوونه‌و‌گوێی پینادمن ۱۹۹
- ۱- ریا‌کردن له‌کردنی کاره‌چاکه‌کان و نه‌بوونی دڤسۆزی تیايدا ۱۹۹
- ۲- وینه‌گرتن ۲۰۲
- ۳- ووتنی ووته‌یه‌ک که‌خواى په‌رومردگاری پى‌تووړه‌ده‌بیت ۲۰۷
- ۴- نازاردانی دراوسى ۲۱۰
- ۵- شو‌پر‌کردنه‌وه‌ی جل و به‌رگ بو‌ژیرقا‌په‌ر‌مقه‌ی پښیه‌کان ۲۱۰
- ۶- پال‌دانه‌لای‌زالم و سته‌مکاران و رازی بوون به‌کارمه‌کیان ۲۱۲
- ۷- دهرنه‌کردنی زه‌کات ۲۱۲
- ۸- پشت‌ه‌ل‌کردن له‌کاتی ږویه‌ږوو‌بوونه‌ی دوژمن ۲۱۳
- ۹- پو‌شینى جل و به‌رگی ناشه‌رعى بو‌نا‌ه‌ره‌تان ۲۱۵
- ۱۰- نه‌وانه‌ی که‌فه‌رمان ده‌که‌ن به‌چاکه‌و‌خویان نایکه‌ن، وه‌به‌خه‌لکی ده‌لین ۲۱۹
- له‌وه‌خراپه‌یه‌و‌مه‌یکه‌ن به‌لام‌خویان ده‌یکه‌ن ۲۱۹
- ۱۱- دواکه‌وتن به‌به‌ردموامى له‌ریزی یه‌که‌م له‌نو‌یژی جه‌ماعه‌ت ۲۲۱
- ۱۲- خواردنه‌وه‌ی مه‌ی ۲۲۲

- ۱۳- درؤ هه ئبهستن به دهم پیغه مبهری خواوه (𐭥𐭩) ۲۲۴
- ۱۴- خواردن و خواردنه وه له قاپ و قاچاگی نالتون وزیو ۲۲۶
- ۱۵- خواردنی مالی هه تیوبه زولم و سته م ۲۲۷
- ۱۶- ومرگرتن و بردنی مالی خه لکی به سویندی درؤ ۲۲۷
- ۱۷- که متهرخه می له گه یاندنی نه مانه ت و بچرانندی سیله ی ره حم ۲۲۸
- ۱۸- درؤ هه ئبهستن بو موسلمان ۲۳۳
- ۱۹- قسه نه کردن له گهل موسلمان زیاتر له سن پوژ ۲۳۴
- ۲۰- هه رکه سینک حه ز بکات خه لکی له بهری ههستن و به گه وره ی بزانی ۲۳۵
- ۲۱- که سینک بانگه شه ی شتیك بکات و هی خوشی نه بییت ۲۳۶
- ۲۲- داوا کردنی مال و پارە له خه لکی بو زیاتر دهوله مه ند بوون ۲۳۷
- ۲۳- کوشتنی مرووف به ناههق ۲۳۸
- سنبه م: له و تاوانانه ی که به هوپیه وه خواونه که ی ده که ویتته ناو دۆزه خه وه :
- به که م زانینی تاوانه بچوکه کان و سهیرکردنی به چاوی سووکه وه ۲۳۹
- کوٚتـــــــــــــــــایــــــــــــــــی ۲۴۳
- نـــــــــــــــــــــاو مرک ۲۴۹

6500

ژماره سپاردن (٣٤٦)